

Данське екологічне співробітництво з
країнами Східної Європи (DANCEE)
Міністерство навколишнього середовища,
Данія
Державний комітет України з питань
житлово-комунального господарства

Національна стратегія поводження з твердими побутовими відходами в Україні

Звіт про існуючу ситуацію в секторі та
стратегічні питання

Квітень 2004

Данське екологічне співробітництво з
країнами Східної Європи (DANCEE)
Міністерство навколишнього середовища,
Данія
Державний комітет України з питань
житлово-комунального господарства

**Національна стратегія
поводження з твердими побутовими
відходами в Україні**

Звіт про існуючу ситуацію в секторі та
стратегічні питання

Квітень 2004

Звіт №. 59219 R1
Видання № 1
Дата видання 30 квітня 2004р.

Підготовлено JLB, KRB, HAL, OPO, HNU, IB, LT, OM
Перевірено JBJ
Затверджено JLB

Зміст

1	Вступ	3
1.1	Вихідна інформація	3
1.2	Підхід до впровадження проекту	3
1.3	Звіт про існуючу ситуацію в секторі	4
2	Демографія та соціально-економічні умови	6
2.1	Географічна територія	6
2.2	Населення та житло	8
2.3	Промислова та комерційна діяльність	11
3	Існуюча ситуація з утворення відходів	16
3.1	Обсяги відходів	16
3.2	Морфологічний склад відходів	32
3.3	Імпорт та експорт відходів	36
4	Існуюча система поводження з відходами	38
4.1	Збирання та перевезення відходів	38
4.2	Переробка/утилізація	42
4.3	Обробка/розміщення	44
5	Існуючі витрати в сфері поводження з відходами	61
5.1	Витрати на збирання та перевезення відходів	61
5.2	Витрати на захоронення відходів	63
6	Існуючий стан фінансування сектора поводження з відходами	65
6.1	Державні субсидії та капіталовкладення	65
6.2	Тарифи та платоспроможність	73
6.3	Інші джерела фінансування	79

7	Існуюча інституціональна/організаційна структура	81
7.1	Рівні управління	81
7.2	Організаційна структура	88
8	Існуюча правова та регулятивна структура	93
8.1	Вступ	93
8.2	Визначення та класифікація відходів	94
8.3	Принципи поводження з відходами	95
8.4	Планування поводження з відходами та визначення цільових завдань	97
8.5	Розміщення відходів	98
8.6	Безхазяйні відходи – несанкціоновані сміттєзвалища	99
8.7	Реєстрація – дані про відходи та дозвольні процедури	100
8.8	Платежі споживачів та інші економічні інструменти	102
9	Адаптація до вимог ЄС – труднощі та питання	103
9.2	Спостереження щодо недоліків у порівнянні із законодавством ЄС – аналіз невідповідностей	110
10	Стратегічні питання	115
10.1	Вступ	115
10.2	Утворення відходів	115
10.3	Системи поводження з відходами	116
10.4	Витрати та фінансування поводження з відходами	117
10.5	Інституційна/організаційна структура	118
10.6	Законодавча та регулятивна структура	119
10.7	Супутні питання	120

Додаток А Скорочення

Додаток В Дані щодо збирання та перевезення відходів в Україні

Додаток С Дані щодо переробних підприємств та підприємств, які здійснюють збирання вторинних ресурсів в Харківській, Чернігівській та Чернівецькій областях і АР Крим

Додаток D Впровадження Директив ЄС в сфері поводження з відходами – окремі розділи Керівництва Комісії ЄС з впровадження директив в сфері відходів

1 Вступ

1.1 Вихідна інформація

У відповідь на зростаючу потребу у вирішенні проблем та питань, які сьогодні є у системі поводження з відходами в Україні, було розпочато проєкт з підготовки Національної стратегії поводження з ТПВ в Україні. Проєкт фінансується Датським агентством охорони навколишнього середовища через програму DANCEE, а його виконання здійснює Державний комітет з питань житлово-комунального господарства (Держжитлокомунгосп).

Головним завданням проєкту полягає у підготовці Національної стратегії поводження з ТПВ, яка виступатиме керівним документом для областей та міст України у розвитку технічних, інституціональних, регулятивних та фінансових аспектів їх систем поводження з ТПВ у стійкому напрямку.

1.2 Підхід до впровадження проєкту

Підготовка Національної стратегії поводження з ТПВ буде здійснюватися відповідно до систематичного, комплексного та цілісного підходу до планування, в якому процес спрямовуватимуть таких п'ять основних запитань:

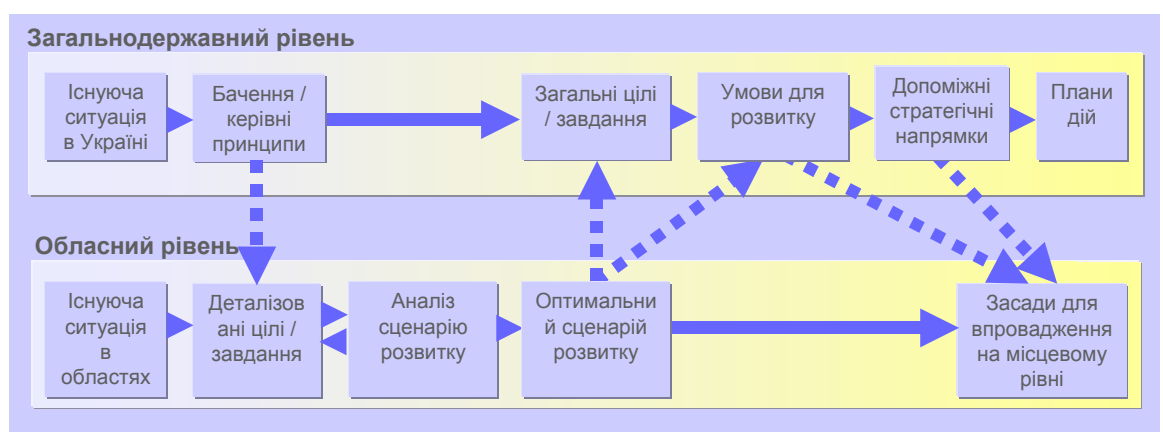
Підхід до підготовки стратегії є орієнтованим на процес і зосереджений на:

- участі та консультуванні із зацікавленими сторонами, наслідком чого є участь у роботі та право власності на Стратегію;
- отриманні консенсусу та врівноваженні несумісних інтересів;
- спрямуванні стратегії на етап впровадження;
- забезпеченні безперервного процесу планування з динамічною та розроблюваною стратегією, який відображає зміни у припущеннях планування, а також нові цілі/завдання суспільства.

Неможливо зібрати детальні дані та не буде можливим здійснення детальних стратегічних оцінок для всіх регіонів України. Замість цього було вирішено здійснити детальне вивчення таких чотирьох репрезентативних пілотних областей:

- Харківської області, яка є великою, урбанізованою, промисловою областю;
- Чернігівської області, яка середньої за розміром областю;
- Чернівецької області, яка є невеликою, сільською, сільськогосподарською областю;
- АР Крим, яка є туристичним регіоном.

Підготовка Національної стратегії поводження з ТПВ здійснюватиметься на основі вивчення існуючої ситуації в сфері поводження з ТПВ в цих чотирьох областях та аналізу варіантів розвитку систем поводження з ТПВ в них. Нижче наведено підхід, який буде використовуватися.

1.3 Звіт про існуючу ситуацію в секторі

Важливим аспектом у підготовці Національної стратегії поводження з ТПВ є збір, зведення та аналіз інформації і даних про існуючі соціально-

економічні умови, а також структуру і функціонування існуючої системи поводження з ТПВ в Україні.

Інформація та дані, наведені у цьому Звіті про існуючу ситуацію в секторі, переважно отримані з існуючих опублікованих матеріалів та джерел, і доповнені даними, отриманими в ході польових досліджень та опитувань, здійснених командою проекту.

Звіт про існуючу ситуацію в секторі та наступна Національна стратегія поводження з ТПВ розглядають тверді побутові відходи. Однак з метою забезпечення якомога повнішої картини щодо існуючої ситуації сектора, у звіті також певною мірою розглядаються інші види відходів, такі як промислові та небезпечні відходи.

Загальні дані та інформація для всієї України доповнюються детальними даними для Харківської, Чернігівської та Чернівецької областей і Автономної республіки Крим, які підлягають більш ґрунтовному вивченню.

Інформація та дані щодо існуючої ситуації у секторі, викладені у розділах 2-8 звіту, становлять основу для визначення основних проблемних сфер та стратегічних питань у існуючій системі поводження з ТПВ, наведених у розділі 9.

Звіт про існуючу ситуацію в секторів є першим важливим кроком у процесі стратегічного планування та розглядає перше ключове запитання *де ми знаходимось зараз?* Звіт та визначені стратегічні питання ляжуть в основу визначення цілей та завдань, які спрямовуватимуть розробку та впровадження Національної стратегії поводження з ТПВ.

Звіт було підготовлено спеціалістами компанії COWI A/S та місцевими експертами в ході спільної роботи, в якій важливу роль відіграли представники Держжитлокомунгоспу та інших зацікавлених сторін.

Консультанти хотіли б висловити свою вдячність керівному складу і спеціалістам Держжитлокомунгоспу та інших зацікавлених сторін за важливу підтримку, отриману в ході підготовки цього звіту.

Точка зору, висловлена в цьому звіті, є точкою зору компанії-консультанта і не обов'язково відображає точку зору уряду України, Держжитлокомунгоспу або Датського агентства охорони навколишнього середовища (DEPA).

2 Демографія та соціально-економічні умови

2.1 Географічна територія

Територія

Україна - найбільша Східноєвропейська країна після східної території Росії, із територією - 603,7 кв. км. Україна граничить з Білоруссю на півночі, Росією на сході і північному сході, Румунією, Молдовою, Угорщиною і Словаччиною на південному заході, і Польщею на заході. На сході та західному сході Україна простягається по узбережжю Чорного моря.

Адміністративний поділ

Столицею держави є м. Київ із населенням 2,629 мільйонів жителів. Київ розташований на півночі країни по річці Дніпро. Україна складається з 24 областей, Автономної Республіки Крим і 2 міст (відзначені *) зі спеціальним статусом:

Відповідно до адміністративно - територіального поділу в Україні нараховується:

- 608 районів, з урахуванням 118 районів у містах;
- 453 міста;
- 887 селищ міського типу;
- 28612 сільських населених пунктів.

В Таблиці 2-1 здійснюється опис адміністративного поділу в Україні.

Таблиця 2-1 Опис адміністративного поділу України

Адміністративно-територіальна одиниця (центр)	Територія, тис. км ²	Щільність населення, осіб на 1 км ²	Райони	Міста	Селища міського типу	Сільські населені пункти
АР Крим (Сімферополь)	26,1	77	14	16	56	956
Вінницька область (Вінниця)	26,5	66	27	18	29	1 466
Волинська область (Луцьк)	20,2	52	16	11	22	1 053
Дніпропетровська область (Дніпропетровськ)	31,9	111	22	20	45	1 439
Донецька область (Донецьк)	26,5	180	18	51	132	1 124
Житомирська область (Житомир)	29,9	46	23	10	44	1 626
Закарпатська область (Ужгород)	12,8	98	13	10	20	579

Запорізька область (Запоріжжя)	27,2	70	20	14	23	920
Івано-Франківська область (Івано-Франківськ)	13,9	101	14	15	24	765
Київська область (-)	28,1	64	25	25	29	1 131
Кіровоградська область (Кіровоград)	24,6	45	21	12	26	1 019
Луганська область (Луганськ)	26,7	94	18	37	109	792
Львівська область (Львів)	21,8	120	20	43	35	1 849
Миколаївська область (Миколаїв)	24,6	51	19	9	17	900
Одеська область (Одеса)	33,3	74	26	19	33	1 138
Полтавська область (Полтава)	28,8	56	25	15	21	1 840
Рівненська область (Рівне)	20,1	58	16	11	16	1 003
Сумська область (Суми)	23,8	54	18	15	20	1 493
Тернопільська область (Тернопіль)	13,8	82	17	18	17	1 018
Харківська область (Харків)	31,4	92	27	17	61	1 683
Херсонська область (Херсон)	28,5	41	18	9	30	658
Хмельницька область (Хмельницький)	20,6	69	20	13	24	1 416
Черкаська область (Черкаси)	20,9	66	20	16	15	824
Чернівецька область (Чернівці)	8,1	113	11	11	8	397
Чернігівська область (Чернігів)	31,9	38	22	15	30	1 494
м. Київ*	0,8	3277		1		
м. Севастополь*	0,9	421		2	1	29
ВСЬОГО	603,7	80	490	453	887	28612

Клімат

Згідно з даними Державного комітету статистики, клімат України головним чином помірно-континентальний. Субтропічний середземно-морський клімат поширений у південних частинах Кримського півострова. Середня щомісячна температура зимою складає від -8 °C до -2 °C (від 17,6 до 35,6 F), у той час як літні температури складають у середньому від +17 °C до +25 °C (від 62,6 до 77 F). Узбережжя Чорного моря періодично замерзає. Опادي, як правило, зменшуються з півночі на південь; найбільші - у горах Карпат, де рівень опадів перевищує 1500 мм у рік, і найменше в прибережних низинах Чорного моря, де їхній рівень складає в середньому менше ніж 300 мм у рік.

Майже цілком територія України - плоска рівнина, із височинами в середньому нижче 350 м. Карпатські гори розташовані на крайньому заході, а на південному узбережжі Кримського півострова розташовані Кримські гори. Найвища точка України - гора Говерла в Карпат, висотою 2061 м.

Україна має надзвичайно родючі чорноземні ґрунти в центральній частині, а їх загальна площа займає більше ніж половину території у державі. Орна земля займає приблизно 55 відсотків території України, з яких постійні зернові культури - 2 відсотка, луки і пасовища - 12 відсотків, ліс і лісиста місцевість - 10 відсотків, інші - 20 відсотків. Внаслідок заможності родючими земельними ресурсами, Україна вважається агропромисловою державою. По виробництву зерна вона випереджає Німеччину, виробниц-

тво картоплі - найвище в Європі, а по виробництву цукрового буряка - країна займає перше місце у світі.

Україна містить приблизно 5 відсотків від усесвітніх запасів мінеральних ресурсів. У Донецькій та Луганській областях ведеться видобуток кам'яного вугілля. Вугілля застосовується в коксовій промисловості.

Шахтарські регіони України розташовані переважно в Донецькій та Луганській областях. В цих регіонах вся інфраструктура побудована для функціонування шахт. Крім шахт, тут знаходяться заводи по виробництву устаткування для гірської промисловості, сталеливарні і трубопрокатні заводи, підприємства важкого машинобудування і хімічної промисловості.

На паливні потреби електростанції йде вугілля з Дніпровського і Львівсько-Волинського басейнів. Багаті родовища залізної руди розташовані в районі Кривого Рогу, Кременчука, Маріуполя і Керчі утворюють основу металургійної промисловості України. Біля Нікополя знаходиться найбільше у світі родовище марганцевих руд. До того ж мінеральні ресурси України включають: ртуть, титан, боксити, кульгавій, нікель, глинозем, уран, фосфат, сірку і торф.

Нафта і газ добуваються в Україні в Закарпатському, Дніпропетровському, Донецькому і Кримському регіонах.

2.2 Населення та житло

Населення України становить приблизно 47,658 мільйонів жителів, з них 67,3 відсотків міського населення. Причому цей показник коливається від 40 відсотків у Чернівецькій області до 90 відсотків у Донецькій області.

Щільність населення складає 80 осіб на 1 км². Разом з тим, цей показник коливається з 45 осіб на 1 км² в Кіровоградській області до 180 – в Донецькій.

Найбільш населені міста в Україні це:

- Київ (2,6 млн. мешканців),
- Харків (1,6 млн.),
- Дніпропетровськ (1,2 млн.),
- Донецьк (1,1 млн.),
- Одеса (1,1 млн.).

Кількість домогосподарств - 18,251 мільйонів (дані на 1 грудня 2003 р.). Відповідно в середньому одна сім'я складається з 2,6 чоловік.

В Таблиці 2-2 показано розподіл населення по адміністративно-територіальних одиницях України.

Таблиця 2-2 Розподіл населення по адміністративно-територіальних одиницях України

Адміністративно-територіальна одиниця	Кількість населення, тис.	У тому числі		Відсоток міського населення
		міське	сільське	
АР Крим	2 018,4	1 265,9	752,5	62,7%
Вінницька область	1 753,9	816,4	937,5	46,5%
Волинська область	1 054,7	529,9	524,8	50,2%
Дніпропетровська область	3 532,8	2 933,6	599,2	83,0%
Донецька область	4 774,4	4 304,8	469,6	90,2%
Житомирська область	1 373,9	769,4	604,5	56,0%
Закарпатська область	1 253,9	464,4	789,5	37,0%
Запорізька область	1 909,3	1 444,8	464,5	75,7%
Івано-Франківська область	1 403,7	591,3	812,4	42,1%
Київська область	1 808,3	1 049,4	758,9	58,0%
Кіровоградська область	1 115,7	673,4	442,3	60,4%
Луганська область	2 507,3	2 158,5	348,8	86,1%
Львівська область	2 611,0	1 553,5	1 057,5	59,5%
Миколаївська область	1 251,5	831,3	420,2	66,4%
Одеська область	2 448,2	1 612,4	835,8	65,9%
Полтавська область	1 609,4	948,2	661,2	58,9%
Рівненська область	1 168,3	547,7	620,6	46,9%
Сумська область	1 279,9	832,1	447,8	65,0%
Тернопільська область	1 134,2	483,6	650,6	42,6%
Харківська область	2 887,9	2 272,0	615,9	78,7%
Херсонська область	1 161,4	699,2	462,2	60,2%
Хмельницька область	1 414,9	726,4	688,5	51,3%
Черкаська область	1 386,6	747,9	638,7	53,9%
Чернівецька область	918,5	373,1	545,4	40,6%
Чернігівська область	1 225,2	720,6	504,6	58,8%
м. Київ	2 621,7	2 621,7		100,0%
м. Севастополь	378,5	356,9	21,6	94,3%
ВСЬОГО	48003,5	32328,4	15675,1	67,3%

Індустріальні області на Сході і Південному Сході України найбільш щільно населені, міське населення складає приблизно 70 відсотків. На Сході областями-лідерами по кількості населення є Донецька область: 4,730 млн. жителів, з них 4,266 млн. міського населення та 0,464 млн. сільського населення, яке проживає у 1,901 млн. домогосподарств; Дніпропетровська область: 3,508 млн. жителів, з них 2,915 млн. міського

населення та 0,593 млн. сільського населення, яке проживає у 1,429 млн. домогосподарств. Втім, несприятливі екологічні умови спричиняють високі темпи природного скорочення населення.

На наступному місці по кількості населення є Західна частина України. Найбільша кількість населення в цих районах знаходиться у Львівській області: 2,6 млн. жителів, з них 1,551 млн. міського населення та 1,05 млн. сільського населення, яке проживає у 0,846 млн. домогосподарств і в Івано-Франківській області: 1,4 млн. жителів, з них 0,59 млн. міського населення та 0,809 млн. сільського населення, яке проживає у 0,468 млн. домогосподарств.

На Півдні проживає близько 15 відсотків всього населення. Найбільшою по кількості населення в південній частині України є Одеська область: 2,43 млн. жителів, з них 1,6 млн. міського населення та 0,83 млн. сільського населення, яке проживає у 0,9 млн. домогосподарств та в Автономній республіці Крим: 2,008 млн. жителів, з них 1,26 млн. міського населення та 0,748 млн. сільського населення, яке проживає у 0,763 млн. домогосподарств.

У Північній і Центральній частині України також зосереджена значна кількість населення. У першу чергу це пов'язано з близьким розташуванням до найбільшого розвинутого в усіх відношеннях міста України - Києва. Найбільша кількість населення в цих районах розташована у Вінницькій області: 1,74 млн. жителів, з них 0,815 млн. міського населення та 0,925 млн. сільського населення, яке проживає у 0,69 млн. домогосподарств і Полтавській області: 1,594 млн. жителів, з них 0,942 млн. міського населення та 0,652 млн. сільського населення, яке проживає у 0,653 млн. домогосподарств.

На 1 січня 2003 р. житловий фонд України складав 1031,7 млн. м²., з них міський житловий фонд України складав 658,4 млн. м².

За формами власності міський житловий фонд поділяється на:

- державний, комунальний і колективний фонд – 191,9 млн. м²;
- приватний фонд – 466,5 млн. м².

В середньому на одного міського жителя припадає 20,2 м² загальної площі житла, на одного сільського – близько 24 м².

В структурі житлового фонду м. Києва переважають багатоповерхові житлові будинки, частка яких становить 96 відсотків; відповідно питома вага будинків садибного типу (з присадибними ділянками) становить 4 відсотка.

В містах-мільйонниках України багатоповерхові житлові будинки складають близько 90 відсотків від всього житлового фонду.

В містах з чисельністю населення від 500 тисяч до мільйону, незначно більше по кількості багатоповерхових будинків і складає 56 відсотків. Майже всі багатоповерхові будинки мають п'ять поверхів.

А в містечках з населенням менше 500 тисяч, в середньому багатоповерхових будинків близько 25 відсотків від всього житлового фонду.

2.3 Промислова та комерційна діяльність

В Україні в 2003 році спостерігався ріст реального валового внутрішнього продукту (ВВП), продовживши позитивні тенденції 2000-2002 років. Це пояснюється поступовою зміною структури економіки і створенням ринкових засад її функціонування. У порівнянні з 1991 р. ВВП скоротився майже на 50 відсотків, із відповідним значним скороченням обсягів інвестування і реального доходу населення.

Основними чинникам зростання реального ВВП у 2000-2003 роках є:

- прискорене зростання промислового виробництва та у секторі послуг, унаслідок подальшого поліпшення цінової кон'юнктури на світових ринках;
- посилення конкуренції на внутрішньому ринку та збільшення інвестицій;
- збільшення приватного споживання;
- стабілізування фінансової ситуації в країні.

Динаміка зміни ВВП в Україні за період з 1997 по 2003 рік показана в Таблиці 2-3.

Таблиця 2-3 Динаміка ВВП в Україні, 1997- 2003рр

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003*
ВВП, млрд.грн	93,4	102,6	130,4	172,9	204,2	220,9	240,0
ВВП, грн/душу населення	1842	2040	2614	3436	4195	4583	5032
Реальне зростання ВВП, %	-3,0	-1,9	-0,2	5,9	9,2	4,8	8,5
Реальне зростання ВВП на душу населення, %	-2,2	-1,2	0,6	6,7	11,1	4,7	9,6

Джерело: Державний комітет статистики України

* Данні 2003 року в цій та інших таблицях є орієнтовні, виходячи з офіційних даних за 11 місяців.

Очікуване зростання Відповідно до прогнозів Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, реальне зростання ВВП в Україні досягне 6,5 відсотків

у 2004 та 2005 роках і 7 відсотків у 2006 році; у промисловості в 2004-2006 рр. зростатиме на 6 відсотків, а сільському господарстві в цьому ж періоді на 3-3,5 відсотки.

Склад ВВП

Внесок у ВВП здебільше складається з валової доданої вартості (ВДВ) товарів промисловості та сільського господарства, а також сфери послуг.

У структурі сільського господарства переважає землеробство. Під зернові культури відведено 50 відсотків посівних площ. Головна зернова культура - озима пшениця. З технічних культур найбільше значення мають буряк і соняшник. Повсюдно розвинуте овочівництво, садівництво, а в південних районах країни - і виноградарство. Головними галузями тваринництва є розведення значної рогатої худоби і свинарство.

Динаміка зміни структури ВВП за 2000-2003рр показана у Таблиці 2-4.

Таблиця 2-4 Динаміка зміни структури ВВП, %

Рік	Товари					Послуги					Інше
	Всього	Промисловість	Сільське, лісове господарство	Будівельна промисловість	Інше	Всього	Ринкові послуги			Неринкові послуги	
							Послуги ЖКГ	Комерція	Інше		
2000	44,7	28,6	11,7	3,9	0,5	39,8	3,8	23,9	13,1	-1	15,5
2001	45,6	27,1	14,5	3,5	0,5	42,8	3,3	26,4	14,4	-1,3	11,6
2002	47,4	30,1	13,4	3,4	0,5	40,3	3,7	24,2	13,8	-1,4	12,3
2003	48,5	32	10,5	5,5	0,5	39,3	3,1	27,6	9,7	-1,1	12,2

Джерело: Державний комітет статистики України

В структурі сфери послуг головні місця займає транспорт, зв'язок, житлово-комунальні і побутові послуги.

В структурі ВВП провідне місце займає промисловість, на другому місці знаходиться сільське господарство, далі йдуть сфера послуг і будівництво.

Починаючи з 2000 р. виробництво промислового товару почало стрімко зростати і збільшувати свою частку в структурі ВВП.

Послуги в житлово-комунальному господарстві в 2000-2003 рр. складають 3-4 відсотки в структурі ВВП. Становище в житлово-комунальному господарстві дуже скрутне: значна частка населення не сплачує за комунальні послуги, у більшості основних фондів комунального господарства закінчився строк експлуатації і т. і. Заборгованість населення на 10 грудня 2003 року складає 7,5 млрд. грн.

В 2003 р. найбільше зростання валової доданої вартості спостерігалось у будівництві (на 23,0 відсотка); обробній промисловості (на 18,2 відсотка); оптовій та роздрібній торгівлі (на 14,4 відсотка); транспорті (на 12,6 відсотка); добувній промисловості (на 5,5 відсотка). І навпаки, зменшилося виробництво сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств на 10,2 відсотка (за 2002 р. – зростання на 1,2 відсотка), за рахунок низького врожаю зернових.

В Україні є три важливих економічних райони: Донецько-Придніпровський, Центральнo-Західний і Південний. У першому зосереджені підприємства гірничодобувної, металургійної, хімічної і важкої промисловості. В другому - обробна, легка і харчова промисловість. У Південному районі переважають суднобудування, портове господарство та індустрія відпочинку.

Якщо розглянути внесок різних регіонів у ВВП, то безперечним лідером серед регіонів України є Київ. За цим же показником аутсайдером виявився Західний регіон.

Лідерство Києва зумовлено і його столичним статусом, і високою конкурентоспроможністю економіки. Зокрема частка послуг у структурі економіки тут найвища та сягає майже трьох чвертей ВВП.

Друге місце посідає Східний регіон, чим переважно зобов'язаний розвиненій промисловості, частка якої в регіональній економіці найвища в Україні. Завдяки розвитку промисловості безробіття в регіоні тримається на помірному рівні.

За обсягом внеску у ВВП Північний і Центральний регіони посідають сусідні третє та четверте місця. Обидва регіони мають дуже подібну структуру економіки.

Однак третє місце Північного регіону переважно зумовлене високим економічним розвитком Київської області, що є наслідком її тісних економічних зв'язків зі столицею. Відповідно на Півночі України показники інвестицій в економіку та добробуту жителів є кращими, ніж у Центральному регіоні. Проте через високий рівень безробіття у менш розвинених Сумській і Житомирській областях цей показник загалом у Північному регіоні найгірший в Україні.

У структурі економіки Південного регіону домінує сектор послуг. Однак навіть така перспективна структура економіки не дала регіону змоги піднятися вище п'ятого місця за обсягом ВВП, для чого є низка причин. По-перше, у регіоні доволі повільно розвивалося сільське господарство. По-друге, машинобудування, яке має істотну частку в промисловості, стрімко скорочується. По-третє, продуктивність праці в секторі послуг вкрай низька. Нарешті, у регіоні слабо розвинена інфраструктура. Усі ці чинники перешкоджають економічному розвитку регіону, а експортний потенціал залишається низьким. Порівняно великий обсяг грошових

витрат домогосподарств зумовлений можливістю отримувати додаткові (часто незареєстровані) доходи від надання курортних послуг.

Найменший внесок в ВВП у Західного регіону, який є другим в Україні за чисельністю населення. Ця частина України має високий показник безробіття та малий обсяг інвестицій. У структурі економіки найбільшу частку займає сектор послуг, який розвивався досить повільно та має низьку продуктивність праці. Розвиток сектору зокрема стримували низькі доходи домогосподарств. Промисловість регіону зазнала суттєвого падіння. Чинниками, які перешкоджають розвитку сільського господарства, є низька організація сектору (господарства населення виробляють 80 відсотків продукції).

Рівень зареєстрованого безробіття на 1 січня 2004 року склав 3,6. На протязі 2000-2003рр. простежується тенденція зниження кількості безробітних. Найвищий рівень безробіття спостерігався у Тернопільській (6,9 відсотків), Чернівецькій (5,9 відсотків), Херсонській (5,8 відсотків), Рівненській (5,8 відсотків), областях, а найнижчий у м. Київ (0,4 відсотків).

Майже половина населення України працює в сфері оптової та роздрібною торгівлі.

Промислове виробництво

Структура промисловості України важко описати. Значна питома вага ВВП припадає на чорну металургію, машинобудування і паливно-енергетичний комплекс. За даними Держкомстату, за 2003 р. в Україні зроблено промислової продукції на 220,6 млрд. грн., що в порівнянні з 2002 р. більше на 15,8 відсотків (в 2002 р. цей показник склав 7 відсотків, у 2001 р. - 14,2 відсотки, у 2000 р. - 12,4 відсотки).

Найважливіші галузі промисловості України є галузі з найбільшим об'ємом виробництва:

- чорна металургія - видобуток і збагачення рудного і нерудного сировини; виробництво чавуна, сталі, прокату, труб різноманітного діаметру, електросплавів, вогнетривів і коксохімічне виробництво;
- харчова промисловість - виробництво цукру, м'яса, молока, масложирової, плодоовочевої, виноробної, борошномельної, кондитерської продукції і столової солі;
- паливно-енергетична - видобуток, збагачення і переробка кам'яного і бурого вугілля, торфу, нафти і газу, виробництво електроенергії на теплових, атомних і гідроелектростанціях;
- машинобудування - випуск сільгосптехніки, тепловозів, металургійного устаткування, засобів автоматизації, обчислювальної техніки, приладів і комплектуючих деталей до них; ковальсько-пресового устаткування, металорізючих верстатів, виробництво морських і річкових судів, автомобільної, авіаційної, космічної техніки і комплектуючі деталі до них;

- хімічна і нафтохімічна - азотні і фосфорні добрива, кальцинована і каустична сода, хімічне волокно;
- легка промисловість - текстильне, швейне, шкіряно-взуттєве, хутряне і трикотажне виробництво;
- будівельних матеріалів - збірний залізобетон, нерудні будматеріали, цемент, будівельне скло, керамічна плитка, гіпс, шифер;
- лісова, деревообробна та целюлозно-паперова - меблі, папір.

Позитивною була динаміка розвитку в 2000-2003 рр. усіх видів промислової діяльності, при цьому найбільший ріст досягнутий у машинобудуванні (на 35,8 відсотки), целюлозно-паперової промисловості і видавничої справи (на 25,7 відсотки), виробництві деревини і виробів із її (на 23,6 відсотки).

3 Існуюча ситуація з утворення відходів

3.1 Обсяги відходів

3.1.1 Побутові відходи

Тверді побутові відходи (ТПВ) – це відходи, які утворюються в процесі життя і діяльності людини і накопичуються у житлових будинках, закладах соціально-культурного, громадських, навчальних, лікувальних, торговельних та інших закладах (це харчові відходи, предмети домашнього вжитку, сміття, опале листя, відходи від прибирання та поточного ремонту квартир, макулатура, скло, метал, пластмаси, полімерні матеріали тощо) і не мають подальшого використання за місцем їх утворення. / „Правила надання послуг із збирання та вивезення твердих і рідких побутових відходів”, затверджені наказом Держбуду України № 54 від 21.03.2000 р та зареєстровані в Міністерстві України 31 липня 2000 р. за № 457/4678./ Таким чином, термін ТПВ є рівнозначним загальноновживаному терміну тверді муніципальні відходи, який використовується в англійському варіанті звіту.

В Таблиці 3-1 показано обсяги утворення ТПВ в Україні в 2003 році.

Таблиця 3-1 Обсяги утворення ТПВ в Україні¹.

Назва регіону (області)	Фактичне накопичення ТПВ		Нормативне утворення ТПВ, тис.т.
	м ³ /рік на людину	т/рік на людину	
АР Крим	1,46	0,314**	746,284
Вінницька	1,07	0,241 *	749,566
Волинська	1,22	0,275*	433,918
Дніпропетровська	0,91	0,205*	1062,71
Донецька	0,88	0,198*	1324,21

¹ Санітарна очистка міст та комунальний автотранспорт. Інформаційно-аналітичний збірник. Випуск 1. – Київ, 2003.

Назва регіону (області)	Фактичне накопичення ТПВ		Нормативне утворення ТПВ, тис.т.
	м ³ /рік на людину	т/рік на людину	
Житомирська	1,04	0,234*	542,274
Закарпатська	1,25	0,281*	571,374
Запорізька	0,91	0,205*	623,148
Івано-Франківська	1,25	0,281*	616,064
Київська	1,04	0,234*	701,992
Кіровоградська	1,17	0,263*	425,318
Луганська	0,88	0,198*	731,924
Львівська	1,25	0,281*	993,412
Миколаївська	1,51	0,34*	448,334
Одеська	1,51	0,34*	879,656
Полтавська	1,12	0,252*	620,146
Рівненська	1,22	0,275*	493,616
Сумська	1,12	0,252*	467,24
Тернопільська	1,07	0,241*	497,488
Харківська	1,12	0,252*	912,078
Херсонська	1,51	0,34*	441,45
Хмельницька	1,07	0,241*	581,8
Черкаська	1,17	0,263*	557,458
Чернігівська	1,04	0,234*	475,026
Чернівецька	1,25	0,281*	408,234
Всього по Україні			17029,8

* - щільність ТПВ 0,225 т/м³

** - щільність ТПВ 0,215 т/м³.

Накопичення ТПВ у всіх регіонах України і по країні в цілому характеризується тим, що в найбільш густо населених і промислово розвинутих регіонах з високим відсотком міського населення обсяги відходів, що накопичуються, значно вищі, ніж у сільськогосподарських. При цьому переважна кількість зазначених відходів приходить на великі міста із мільйонним і більш населенням.

У 1995 році був розроблений Керівний технічний матеріал КТМ 204 України 012-95 «Рекомендовані норми накопичення твердих побутових відходів для населених пунктів України», відповідно до якого загальні норми накопичення ТПВ в населених пунктах диференціюються в залежності від кількості населення.

Згідно ДБН² 360-92. «Містобудування. Планування і забудова міських і сільських територій» міські і сільські населені пункти в залежності від чисельності населення підрозділяються на групи.

Інформація щодо розподілу населення по різних видах населених пунктів наведена у Таблиці 3-2.

Таблиця 3-2 Розподіл населених пунктів по чисельності населення³

Групи населених пунктів	Міста	Населення, тис. чол.	
		Міста	Селища
1	Найбільш значні	Більше за 1000	
2	Значні	500-1000	Більше за 5 Від 3 до 5
3	Великі	250-500	Від 1 до 3 Від 0,5 до 1
4	Середні	Від 100 до 250 Від 50 до 100	Від 0,2 до 0,5
5	Малі *	Від 20 до 50 Від 10 до 20 До 10	Більше за 0,05 До 0,2 До 0,05

* Група малих міст включає селища міського типу.

Норми накопичення ТПВ в житлових будинках залежать від ступеню їх благоустрою. В Таблиці 3-3 нижче показано середні норми накопичення ТПВ для житлових будинків за КТМ 204 України 012-95.

Таблиця 3-3 Норми накопичення ТПВ⁴.

Групи населених пунктів	Об'єкт	Норма накопичення ТПВ на одного жителя				Щільність ТПВ, кг/м ³
		Середньодобова		Середньорічна		
		кг	л	кг	м ³	
	Благоустроєні будинки (газ, центральне опалення, водопровід, каналізація)					

² Державні будівельні норми.

³ ДБН 360-92. «Градостроительство. Планировка и застройка городских и сельских территорий».

⁴ КТМ 204 України 012-95. Рекомендовані норми накопичення твердого побутового сміття для населених пунктів України. – Харків, 1995.

Групи населених пунктів	Об'єкт	Норма накопичення ТПВ на одного жителя				Щільність ТПВ, кг/м ³
		Середньодобова		Середньорічна		
		кг	л	кг	м ³	
1-2		0,64	3,07	235	1,12	210
3-5		0,67	3,00	245	1,09	225
1-5	Не благоустроєні будинки (без водопроводу та каналізації)					
	- з газовим опаленням					
	- з опаленням твердим паливом	0,88	3,52	321	1,28	250
		1,07	3,56	390	1,30	300
1-5	Будинки приватного сектора з присадибним господарством, в т.ч. в сільській місцевості					
	- з газовим опаленням					
	- з опаленням твердим паливом	1,27	3,53	452	1,29	350
		1,59	3,86	580	1,41	410

Виходячи з даних норм накопичення розраховується необхідна кількість машин, механізмів та персоналу для проведення санітарної очистки конкретного населеного пункту.

Однак, останнім часом, у зв'язку з загальною тенденцією зростання кількості відходів на душу населення, в багатьох містах виникає невідповідність між затвердженими нормами та фактичним накопиченням ТПВ.

З точки зору міжнародного досвіду, норми накопичення відходів для приватних будинків є високими.

В Таблиці 3-4 наводяться результати вимірювань фактичних норм накопичення ТПВ, проведених в ряді міст України за період 2001-2004 рр.

Таблиця 3-4 Обсяги утворення ТПВ⁵.

	Характерні обсяги утворення відходів (м ³ /чол * рік)
--	--

⁵ Отчет о НИР по теме 1041-2002 «Окончательное уточнение среднегодовых норм накопления твердых бытовых отходов в жилой застройке и предприятиях соцкультбыта г. Одессы» (заключительный). – Харьков, УкркоммунНИИпрогресс, 2002.

Населення в	Квартирах багатопов- рових будинків		Приватних будинках	
	Фактич- ні	За КТМ 204 України 012-95	Фактичні	За КТМ 204 України 012-95
Найбільш значні (більш за 1 млн. чол.)				
Донецька область (м. Донецьк) (2004р.)	1,25	1,12	2,2	1,29
Одеська область (м. Одеса) (2002р.)	2,66		3,6	
Харківська область (м. Харків) (2003р.)	0,9		1,2	
Значні (від 0,5 млн. до 1 млн. чол.)				
дніпропетровська область (м. Кривий Ріг) (2003р.)	1,78	1,12	1,82	1,29
Великі (250-500 тис. чол.)				
Сумська область (м. Суми) (2002р.)	1,5	1,09	1,66	1,29
АР Крим (м. Севастополь) (2003р.)	1,48		-	
Середні (50-250 тис. чол.)				
Донецька область (м. Краматорськ) (2002р.)	1,3	1,09	1,41	1,29
Луганська область (м. Сєверодонецьк) (2003р.)	1,495		-	
Малі (до 50 тис. чол.)				
Запорізька область (м. Пологи) (2001р.)	1,19	1,09	1,81	1,29

3.1.2 Відходи комерційного та державного секторів

До відходів підприємств неvirобничої сфери відносяться відходи, що утворюються на підприємствах торгівлі, підприємствах громадського харчування, ринках, дитячих та учбових закладах, організаціях культурної сфери, в готелях, пансіонатах, медичних закладах (за виключенням відходів небезпечних в санітарному відношенні), а також в адміністративних та громадських закладах, інститутах, офісах, банках, на пошті, тощо.

До ТПВ неvirобничої сфери відносяться також відходи, які утворюються на промислових підприємствах, в тому випадку коли їх збирають у окремі контейнери і не змішують з виробничими відходами.

Відповідно до КТМ 204 України 012-95, норми накопичення ТПВ для об'єктів громадського, адміністративного та культурно-побутового призначення, наступні:

Таблиця 3-5 Норми накопичення ТПВ для підприємств невиробничої сфери⁶.

№№	Об'єкт	Розрахункова одиниця	Норма накопичення на одну розрахункову оди- ницю				Щільність, кг/м ³
			Середньодобова		Середньорічна		
			кг	л	кг	л	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Готель	Місце	0,27	1,59	99	582	170
2	Гуртожиток	Місце	0,30	1,43	110	523	210
3	Лікувально- профілактичні заклади - лікарня - поліклініка	Місце	0,65	2,5	247	916	270
		Відвідування	0,01	0,063	3	19	160
4	Санаторій, пансіо- нат, будинок від- починку	Місце	0,68	2,74	250	1000	250
5	Дитячі дошкільні заклади	Місце	0,28	1,17	70	292	240
6	Учбові заклади	Учень	0,09	0,47	22	116	190
	- вищі та середні спеціальні заклади		0,07	0,38	18	95	190
	- школа		0,5	2,08	125	520	240
	- школа-інтернат		0,4	1,9	100	476	210
7	Підприємства тор- гівлі	1 м ² торговель- ної площі	0,15	0,83	45	250	180
	- магазин промто- варів		0,30	1,58	90	474	190
	- магазин продто- варів - ринок		0,11	0,30	40	108	370
8	Підприємства сус- пільного харчу- вання	Блюдо/день	0,1	0,33	36	120	300
	- ресторан - кафе, їдальня		0,05	0,18	18	67	270
9	Адміністративні та суспільні заклади	Робоче місце	0,25	1,24	62	310	200

⁶ КТМ 204 України 012-95. Рекомендовані норми накопичення твердого побутового сміття для населених пунктів України. – Харків, 1995.

10	Підприємства культури	Місце	0,07	0,46	25	166	150
11	Підприємства побутового обслуговування	Робоче місце	0,7	2,8	231	924	250
12	Вокзал, аеропорт, автовокзал	м ² пасажирської площі	0,37	1,68	135	614	220
13	Пляж (курортний сезон)	м ² території	0,03	0,19	-	-	160

Фактичне накопичення ТПВ невиробничої сфери наведено в Таблиці 3-6 за даними вимірювань в м. Харків (Харківська область), м. Одеса (Одеська область), м. Кривий Ріг (Дніпропетровська область).

Таблиця 3-6 Обсяги утворення відходів у комерційному секторі^{7 89}.

Об'єкт утворення відходів	Одиниця	Накопичення (кг/одиниця*рік)	
		Фактичне (2000-2003)	За КТМ 204 України 012-95
Лікарні	Ліжко	237* 409**	247
Школи	Учень	17,5* 40,3**	18,0
Підприємства суспільного харчування	Блюдо-день	12,5	18,0
Театри, кінотеатри	Місце	45,6	25
Готелі	Ліжко-місце	121,5* 197,4**	99
Підприємства торгівлі	м ² площі	107,5	40-90
Учбові заклади	Учень	18,2	22
Адміністративні та суспільні заклади та організації	Робоче місце	100,9	62
Ринки	1 м ² торгівельної площі	24,15***	40

⁷ Отчет о НИР по теме 1041-2002 «Окончательное уточнение среднегодовых норм накопления твердых бытовых отходов в жилой застройке и предприятиях соцкультбыта г. Одессы» (заключительный). – Харьков, УкркоммунНИИпрогресс, 2002.

⁸ Отчет о НИР по теме 1073-03 «Разработка норм накопления твердых бытовых отходов жилой застройки г.Кривой Рог» (заключительный). – Харьков, УкркоммунНИИпрогресс, 2003.

⁹ Проект «Развитие системы обращения с твердыми бытовыми отходами в г.Харькове, Украине. Заключительный отчет. ЕБРР/ДМР/Харьковская городская администрация. ERM. – Харьков, 2001.

Об'єкт утворення відходів	Одиниця	Накопичення (кг/одинаця*рік)	
		Фактичне (2000-2003)	За КТМ 204 України 012-95
		(при щільності 138 кг/м ³)	(при щільності 370 кг/м ³)

* - дані вимірювань фактичного накопичення ТПВ на підприємствах комерційного сектора в м. Харкові (2001-2003 рр.);

** - дані вимірювань фактичного накопичення ТПВ на підприємствах не-виробничої сфери (комерційного сектора) в м. Одеса (2002 р.);

*** - дані вимірювань фактичного накопичення ТПВ на підприємствах не-виробничої сфери (комерційного сектора) в м. Кривий Ріг (2003 р.).

Результати вимірювань накопичення ТПВ на промислових підприємствах м. Харкова по різних галузях промисловості представлені в Таблиці 3-7.

Таблиця 3-7 Накопичення ТПВ на території виробничих підприємств за основними галузями виробництва в м. Харкові ¹⁰.

№№	Галузь виробництва	Кількість підприємств	Середньорічне накопичення ТПВ	
			т/рік	м ³ /рік
1	Машинобудування та металообробка	166	14605,11	147692,16
2	Деревообробка та целюлозно-паперове виробництво	19	190,97	818,46
3	Промисловість будівельних матеріалів	31	184,65	1362,8
4	Легка промисловість	52	167,8	1320,8
5	Харчова промисловість	47	4699	17699,9
6	Медична промисловість	10	73,11	493,68
7	Поліграфічна промисловість	17	59,3	513,59
8	Хімічна та нафтохімічна промисловість	13	65,95	83,74
9	Чорна металургія	8	5,46	25,82
10	Кольорова металургія	6	44,25	211,12
11	Електроенергетика	5	1840,7	7459,22
12	Інші галузі	15	18,99	108,11

¹⁰ Проект «Развитие системы обращения с твердыми бытовыми отходами в г.Харькове, Украине. Заключительный отчет. ЕБРР/ДМР/Харьковская городская администрация. ERM. – Харьков, 2001.

Всього	389	21955,29	177789,1
--------	-----	----------	----------

3.1.3 Промислові відходи

У зв'язку з величезною розмаїтістю відходів, що утворюються в різних галузях виробництва, відсутня єдина класифікація твердих відходів промисловості.

Насамперед, розрізняють відходи виробництва і споживання.

Відходи виробництва – це залишки сировини, матеріалів і напівфабрикатів, що утворюються в процесі виробництва продукції, та які частково чи повністю втратили свої властивості і не відповідають стандартам. Ці залишки після попередньої обробки, а іноді і без неї, можуть бути використані в сфері виробництва чи споживання, зокрема для виробництва побічних продуктів.

Відходи споживання – вироби і речовини, що були використані і відновлення яких економічно недоцільно. Наприклад, зношені чи морально застарілі машини, вироби виробничого призначення (відходи виробничого споживання), а також старі речі і вироби домашнього побуту й особистого споживання (відходи побутового споживання).

Тверді промислові відходи класифікуються за наступними ознаками:

- відповідно до галузей промисловості - відходи паливної, металургійної, хімічної й інших галузей виробництва;
- відповідно до конкретних виробництв – відходи сірчанокислового, содового, фосфорнокислового й інших виробництв;
- відповідно до агрегатного стану – тверді, рідкі, газоподібні;
- відповідно до горючості – горючі та негорючі;
- відповідно до методів їхньої переробки;
- відповідно до можливості переробки – вторинні мінеральні ресурси, що переробляються чи плануються до подальшої переробки, і відходи, що на даному етапі переробляти недоцільно;
- відповідно до небезпеки впливу на людину і навколишнє середовище - підрозділяються на 4 класи:
 1. Надзвичайно небезпечні.
 2. Високо небезпечні.
 3. Середньо небезпечні.
 4. Мало небезпечні.
- по токсичності – токсичні і нетоксичні.

Клас небезпеки відходів встановлюють в залежності від вмісту в них високотоксичних сполук розрахунковими методами чи відповідно до пере-

ліку відходів, що приведений у Державному класифікаторі відходів (ДК 005-96).

Ліміти

Усі промислові відходи відповідно до Закону України “Про відходи”, № 187/98-ВР, 5.03.1998 підлягають обов'язковому обліку. Кожен власник відходів повинен мати затверджені місцевими органами Міністерства екології ліміти на виробництво чи розміщення відходів, відповідно до “Порядку розробки, затвердження і перегляду лімітів на утворення і розміщення відходів” (затверджених Постановою КМУ від 3.08.98 р. № 1218). Більш докладно ліміти розглядаються у Розділі 8-3.

Всі підприємства, організації й установи промисловості, незалежно від форми власності, на яких утворюються, використовуються, знешкоджуються, складуються і захороняються токсичні відходи зобов'язані подавати у місцеве відділення Міністерства екології і природних ресурсів щорічний «Звіт про утворення, використання і знешкодження токсичних відходів».

Відповідно до Державних санітарних правил і норм 2.2.7.029-99 «Гігієнічні вимоги до поводження з промисловими відходами і визначення класу їхньої небезпеки для здоров'я населення» відходи I чи II класів небезпеки повинні бути знешкоджені чи утилізовані на самому підприємстві-виробникові відходів, або передані для знешкодження чи утилізації спеціалізованому підприємству. Визначені види відходів III і IV класів небезпеки можна захоронювати на полігонах твердих побутових відходів (з деякими обмеженнями).

Основними джерелами утворення відходів в Україні є підприємства гірничопромислового, хіміко-металургійного, машинобудівного, паливно-енергетичного, будівельного, целюлозно-паперового й агропромислового комплексів. З огляду на, що приблизно 70% валового продукту України виробляється на підприємствах металургійного і нафтохімічного комплексів, найбільша частина вироблених відходів припадає саме на ці виробництва. Значна кількість відходів утворюється на підприємствах гірничодобувної і гірничо-збагачувальної галузей промисловості. До розряду багатотоннажних відходів відносять золу і золошлакові відходи теплових електростанцій і місцевих котелень, вуглевидобутку і вуглезбагачення, збагачення поліметалевих руд, шлаки металургійного виробництва, шлаки глиноземного виробництва.

В Таблиці 3-8 і на Рис. 3-1 – 3-3 показані дані щодо утворення та поводження з небезпечними відходами в Україні.

Таблиця 3-8 Обсяги утворення, використання і накопичення промислових відходів в Україні, тис. тон (за даними Держкомстату стики), 2000р

Тип відходів	Накопичено на 01.01.1997	Накопичено на 01.01.1998	Накопичено на 01.01.1999	Утворено за 1999 р.	Використано	Знешкоджено чи вивезено на звалище	Накопичено на 01.01.2000
Зола и золошлакові відходи	358208	358794	365660	10612	2048	390,8	373734
Відходи вуглевидобутку і вуглезнабагачення	137690	140037	154909	35393	2804	30556	156861
Відходи збагачення поліметалевих руд	114398	119755	119755	5967	121	-	125601
Шлаки доменні	19952	21486	21535	10527	6873	6,2	23013
Шлаки сталеплавильні	55952	61930	89918	4094	2312	68,5	88449
Шлаки феросплавного виробництва	16585	16668	16667	806	596	-	16861
Шлами глиноземного виробництва	16391	17263	20978	1121	27,8	-	22018

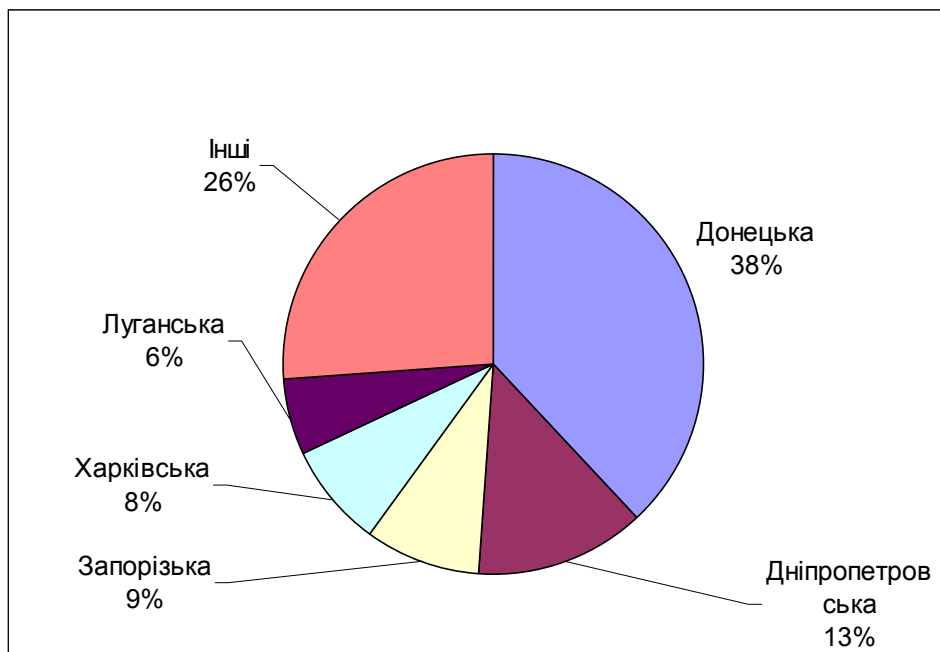

Рис. 3-1 Розподіл утворення золи та золошлакових відходів по областях України.

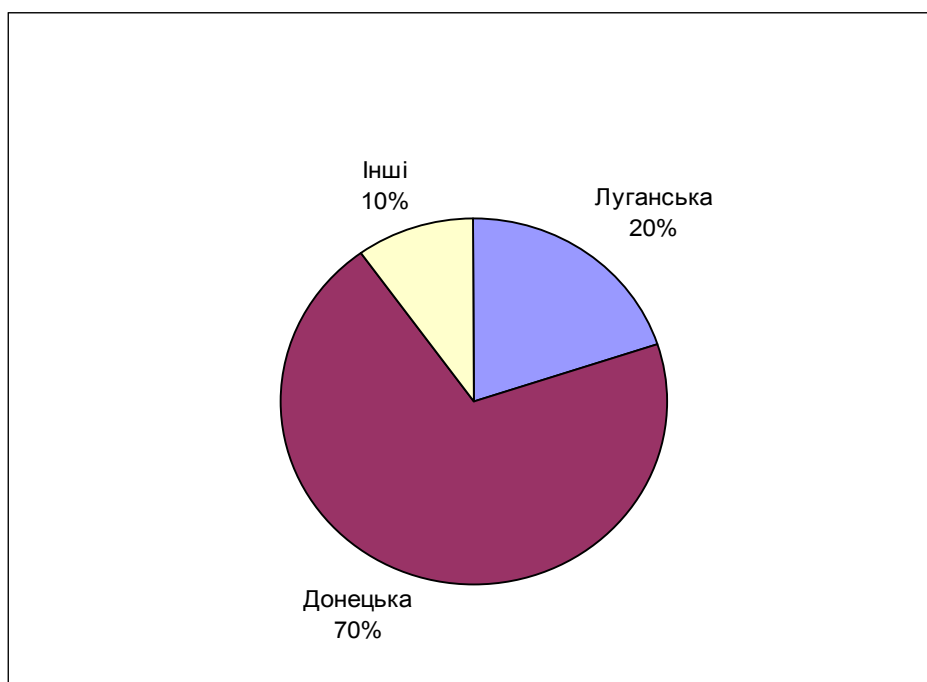

Рис. 3-2 Розподіл утворення відходів вугледобування та вуглезбагачення по областях України

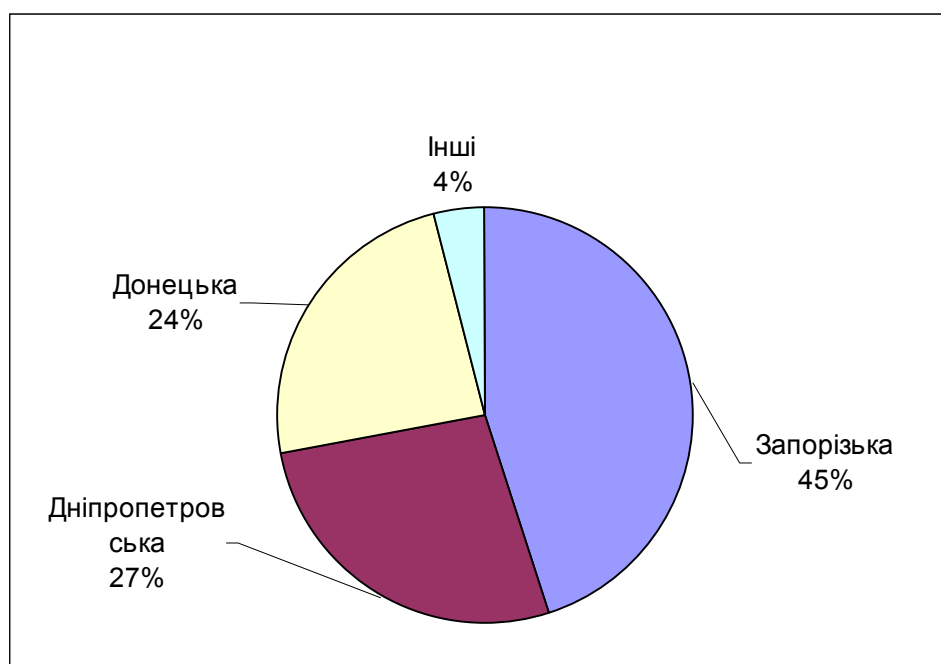

Рис 3-3 Розподіл утворення шлаків металургійного виробництва по областях України.

3.1.4 Небезпечні відходи та відходи з інших джерел

Серед токсичних відходів, які утворюються та накопичуються в Україні найбільш небезпечними є відходи, які містять важкі метали, нафтопродукти та застарілі отрутохімікати.

В Таблиці 3-9 показано динаміку утворення токсичних відходів на підприємствах України.

Таблиця 3-9 Утворення токсичних відходів на підприємствах України за роками, тис. тон.

Токсичні відходи	1995	1996	1997	1998	1999
Всього в тому числі	129645	135159	-	84032,7	88475,7
1 класу небезпеки	25,5	30,1	28,7	18,7	20,4
2 класу небезпеки	524,7	605,7	923,6	183,2	183,8
3 класу небезпеки	3012,7	2515,7	2209,1	2252,2	2616,2
4 класу небезпеки	126082,4	132007,7	-	81578,6	85655,3

На Рис. 3-4 – Рис. 3-7 показано утворення токсичних відходів 1-4 класів небезпеки в різних регіонах України (за даними Держкомстату України за 1999 р.).

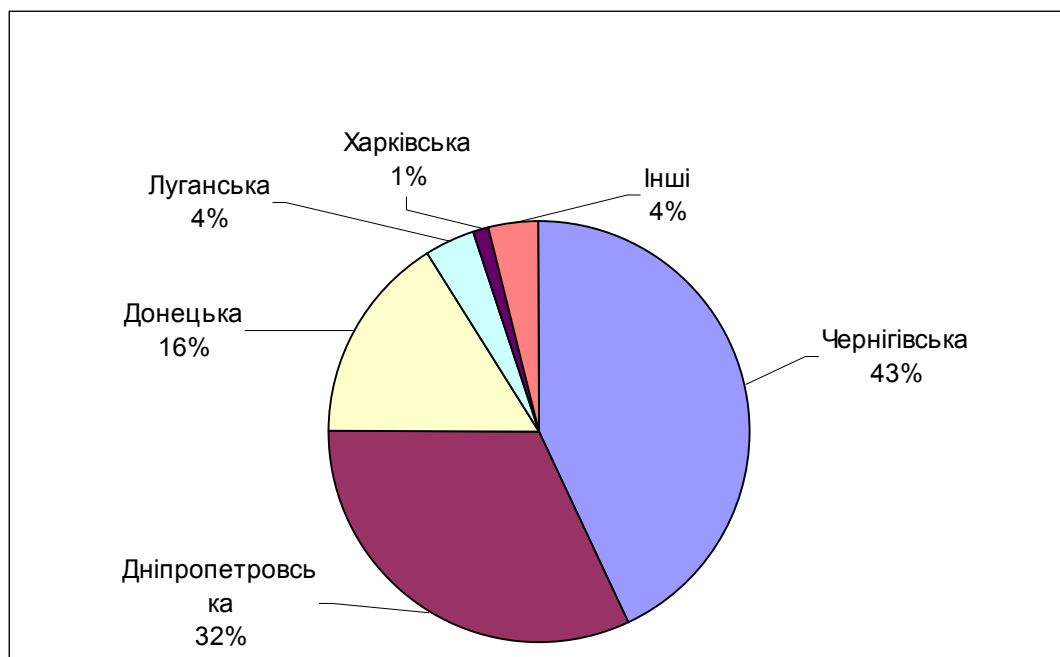

Рис. 3-4 Утворення токсичних відходів I класу небезпеки по регіонах України.

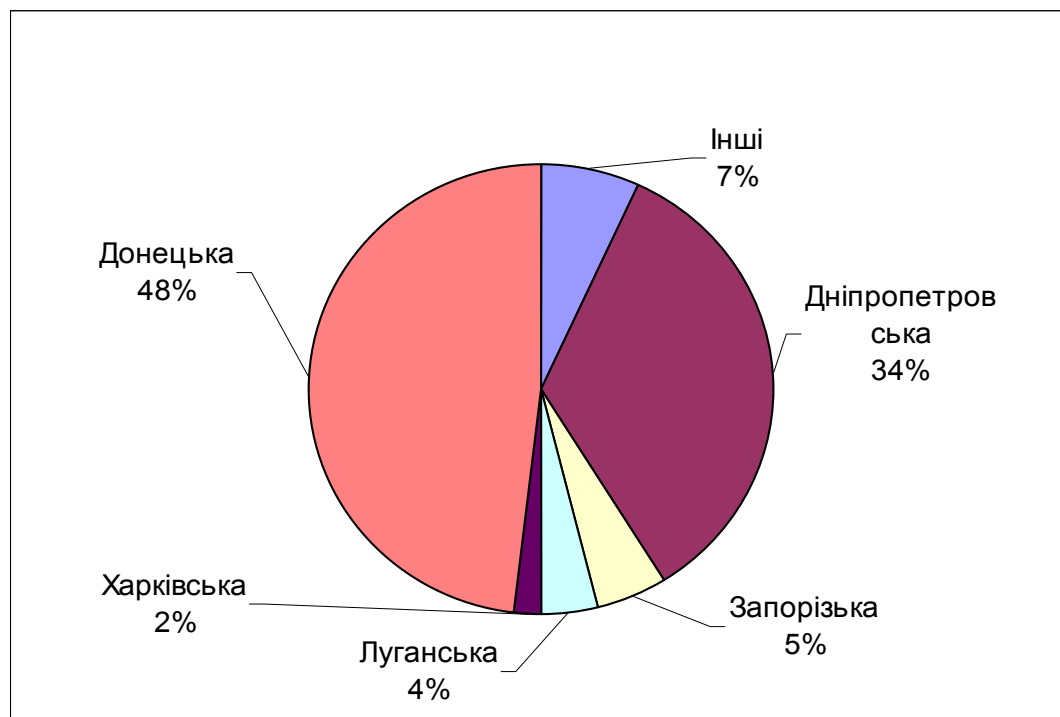

Рис. 3-5 Утворення токсичних відходів 2 класу небезпеки по регіонах України

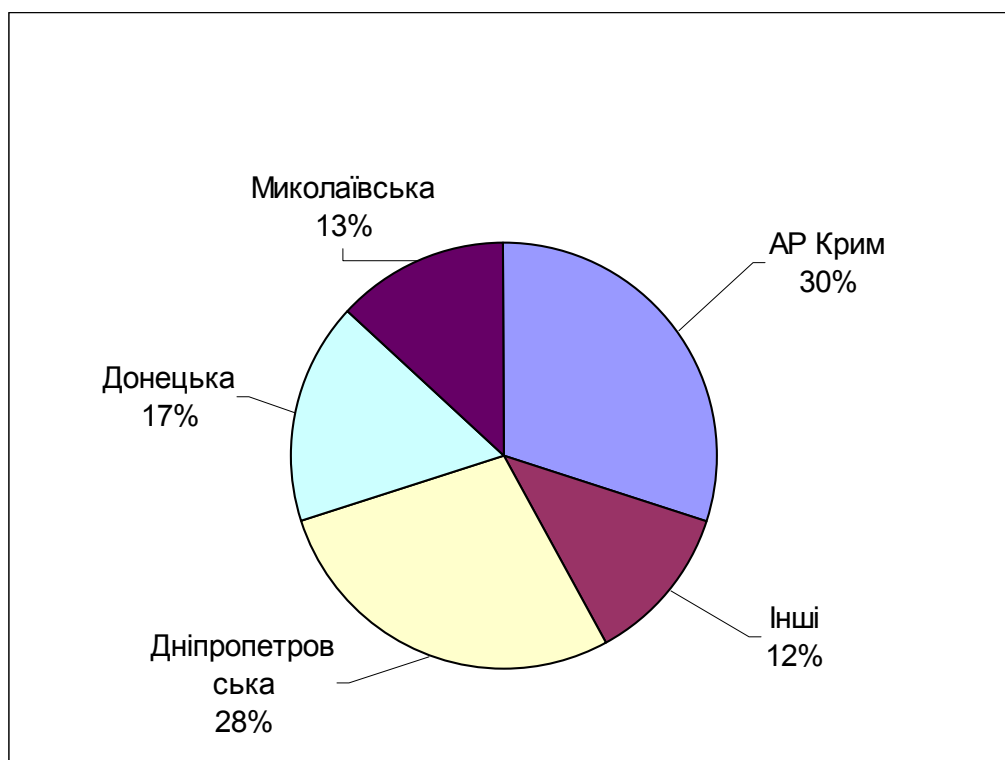

Рис. 3-6 Утворення токсичних відходів 3 класу небезпеки по регіонах України

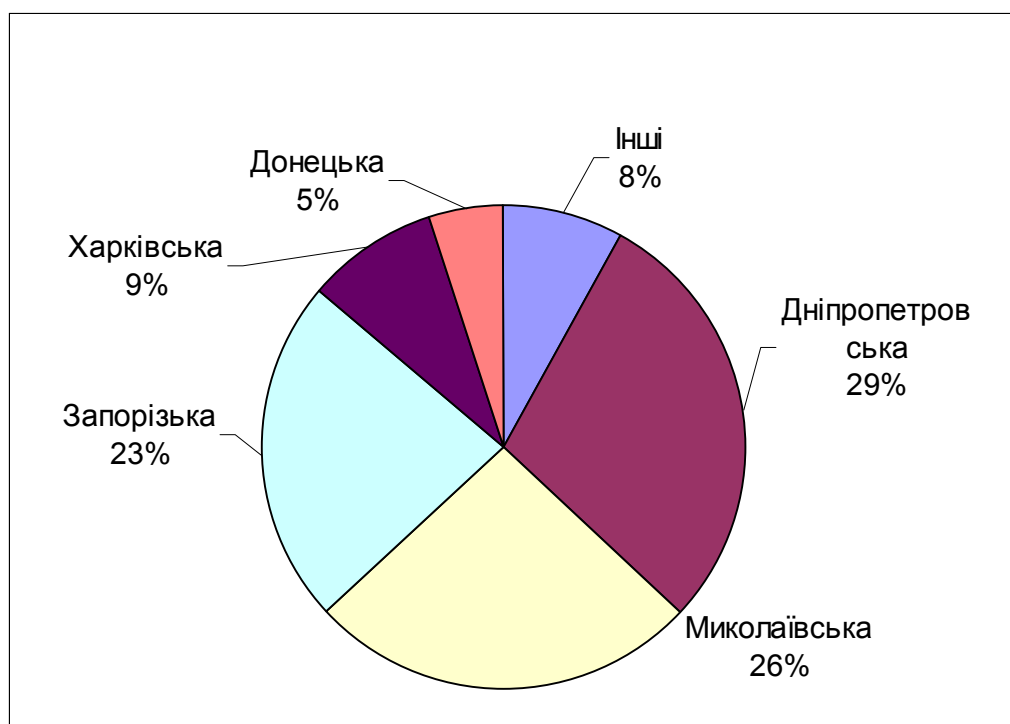

Рис. 3-7 Утворення токсичних відходів 4 класу небезпеки по регіонах України

Становище щодо зберігання та видалення відходів залишається в Україні критичним, що в першу чергу обумовлюється відсутністю розвинутої інфраструктури та належного фінансування поводження з відходами.

Абсолютна більшість відходів продовжує накопичуватись на території підприємств. Відходи відправляються на звалища та золовідвали, терикони, звалища шлаків підприємств, загальна площа яких перевищує 160 тис. га, в тому числі для токсичних відходів – більш 28 тис. га.

Сьогодні маса накопичених відходів перевищує 25 млрд. тон, що в перерахунку на 1 км² площі становить приблизно 40 тис. тон (з них токсичних – 7 тис. тон).

В Таблиці 3-10 наведено дані по утворенню токсичних відходів в Україні.

Таблиця 3-10 Накопичення токсичних відходів в Україні за роками, тон

Токсичні відходи	1995	1996	1997	1998
Всього	4188813,2	4063971,3	4158636,6	4210364,5
В тому числі				
1 класу небезпеки	29,2	29,1	34,3	35,3
2 класу небезпеки	17260,0	42061,7	1382,7	1398,1
3 класу небезпеки	27827,0	28470,9	32576,9	32904,1
4 класу небезпеки	4143697,0	3992011,2	4124642,5	4176227,1

Узагальнені дані щодо обсягів утворення, використання та знешкодження токсичних відходів в Україні наведені в Таблиці 3-11.

Таблиця 3-11 Утворення, використання та знешкодження токсичних відходів в Україні у 1998р., за класами небезпеки

Токсичні відходи	Всього В тому числі	1 класу небезпеки	2 класу небезпеки	3 класу небезпеки	4 класу небезпеки
Площа зберігання, га	26645,7	656,0	4531,8	1813,6	19644,3
Об'єм зберігання, тис.м ³	25939,7	276,1	576,1	759,0	24328,5
Фактично утворилось, тис.т.	84032,7	18,7	183,2	2252,2	81578,6
Отримано від інших підприємств, тис.т.	3597,7	0,3	2,7	98,9	3495,8
Використано, тис.т.	19387,2	6,2	70,5	1421,0	17889,4
Знешкоджено (знищено), тис.т.	1585,6	10,0	45,1	107,3	1423,2
Відправлено на міста організованого складування, тис.т.	56028,2	0,6	41,5	507,6	55359,3
В тому числі тим, що відповідають діючим нормативам,	36785,5	0,2	26,5	11,5	36711,4

Токсичні відходи	Всього В тому числі	1 класу небезпеки	2 класу небезпеки	3 класу небезпеки	4 класу небезпеки
тис.т.					
Передано іншим підприємствам, тис.т.	10636,9	1,9	49,9	464,9	10120,2
Відправлено на несанкціоновані звалища, тис.т.	4108,0	0,1	5,2	30,5	4072,1

3.2 Морфологічний склад відходів

В Таблиці 3-12 та Таблиці 3-13 наводяться дані щодо морфологічного складу відходів в Україні.

Теплотворність змішаних комунальних відходів в Україні приблизно коливається від 900 ккал/кг у зимовий період до 1 300 ккал/кг у літній період.

Таблиця 3-12 Морфологічний склад твердих побутових відходів (% за масою)¹¹¹²¹³.

Компонент	Фактичний						
	По м. Києву				По м. Ялта 2001	По м. Сімферополь 2001	по м. Євпаторія 2000
	За даними Київс- пецтрансу	За результатами дослідження (ли- стопад 2001 р.)	За результатами дослідження (ли- пень 2002р.)	За результатами дослідження (ве- ресень 2002р.)			
Харчові відходи	37	24-39	21-52	48-65	29,3	12,54	34,72
Папір, картон	24-35	1-6	2-4	1-3	12,6	5,42	11,56
Дерево	2,0	Не визн.	Не визн.	Не визн.	10,5	2,06	2,25
Чорний метал	1,2	1-2	1-3	1-3	-	1,99	1,96
Кольоровий метал	1,5	0	0	0	-	0,12	0,21
Текстиль	6,0	1-2	1-7	2-3	4,2	2,51	2,68

¹¹ Проектна документація. Реконструкція полігона твердих побутових відходів смт. Гаспра з розробкою ТЕО проекту по управлінню твердими побутовими відходами Великої Ялти. – Київ, НДКТІМГ, 2001.

¹² Отчет о НИР по теме 908-2001 «Разработка программы обращения с твердыми бытовыми отходами в Автономной Республике Крым». – Харьков, УкркоммунНИИпрогресс, 2001.

¹³ Допомога Україні з модернізації сектора поводження з твердими відходами у м. Києві, DANCEE, 2003р.

Компонент	Фактичний						
	По м. Києву				По м. Ялта 2001	По м. Сімферополь 2001	по м. Євпаторія 2000
	За даними Київс- печтрансу	За результатами дослідження (ли- стопад 2001 р.)	За результатами дослідження (ли- пень 2002р.)	За результатами дослідження (ве- ресень 2002р.)			
Скло	8,7	8-14	7-9	3-5	-	5,14	4,64
Резина	2,0	Не визн.	Не визн.	Не визн.	5,0	Не визначено	Не визначено
Каміння	3,2	Не визн.	Не визн.	Не визн.	-	Не визначено	Не визначено
Пластмаса	7,0	1-2	2-4	1-4	6,5	4,96	9,39
Кістки	Не визначено	Не визн.	Не визн.	Не визн.	3,2	Не визначено	Не визначено
Небезпечні відходи	Не визначено	0-1	2	1-4	Не визн.	Не визначено	Не визначено
Відходи, що можуть компостуватися		13-17	15-28	15-19			
Відходи, що не можуть компостуватися		1-6	3-22	1-9			
Будівельні відходи	Не визначено	9-16	Не визн.	Не визн.	Не визн.	Не визн.	Не визн.
Залишок	Не визначено	12-16	1-5	0-5	28,7	65,26	32,59

Таблиця 3-13 Середні зведені дані морфологічного складу ТПВ за даними досліджень об'єктів накопичення відходів у м. Харкові¹⁴

Об'єкт дослідження		Назва компонентів та їх відсотковий вміст в загальній масі відходів									
		харчові відходи	папір, картон	Пластма-са	скло	чорні метали	кольорові метали	небезпечні відходи	дерево	текс-тиль	залишок ТПВ
Багатоповерхова забудова	сім'я	76,50	7,3	4,37	7,39	1,11	0,32	0,26	0	1,06	1,69
Приватний сектор		73,58	6,68	4,59	7,68	1,56	0,42	0,55	0	1,82	3,12
Багатоповерхова забудова	контейнер	44,7	9,98	6,84	6,74	2,78	0,19	0,76	1,72	2,99	23,3
Приватний сектор		42,48	8,68	6,99	5,73	2,05	0,03	0,24	1,48	5,85	26,47
Середнє по житловій забудові		59,32	8,16	5,7	6,88	1,88	0,24	0,45	0,8	2,93	13,64
Невиробнича сфера		22,45	33,43	15,17	11,74	1,27	0,82	0,18	2,01	1,78	11,15
Промислові підприємства		7,59	21,8	9,87	8,41	4,41	2,1	0,79	4,33	10,3	30,4
Сміттєвози		22,4	6,36	5,37	6,58	3,16	0	0,81	2,13	2,95	50,24
Середнє по місту		41,38	13,45	7,67	7,74	2,32	0,55	0,51	1,67	3,81	20,9

¹⁴ Проект «Розвиток системи поводження з твердими побутовими відходами в м. Харкові, Україна. Заключний звіт. ЕБРР/ДМР/Харківська міська адміністрація. ERM. – Харків, 2001.

3.3 Імпорт та експорт відходів

В Україні імпорт та експорт відходів регламентується такими документами:

- БАЗЕЛЬСЬКА КОНВЕНЦІЯ від 22.03.89, про приєднання див. ЗАКОН N803-XIV від 01.07.99, "Про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням"
- КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ, ПОСТАНОВА від 29 березня 2000 р. N 574 "Про призначення компетентного органу та виділеного центру для виконання цілей Базельської конвенції про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх видаленням"
- КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ, ПОСТАНОВА від 13 грудня 2002 р. N 1911 "Про затвердження переліку товарів промислового призначення, вивезення яких громадянами України, іноземцями та особами без громадянства за межі митної території України не допускається"
- МІНІСТЕРСТВО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ, НАКАЗ від 15.10.2002 N734 "Про здійснення контролю за наявністю договорів про страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів"
- КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ, ПОСТАНОВА від 1 червня 2002 р. N733 "Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків під час перевезення небезпечних вантажів"
- ЗАКОН УКРАЇНИ від 6 квітня 2000 року N1644-III "Про перевезення небезпечних вантажів"
- МІНІСТЕРСТВО ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ, НАКАЗ N165 від 16.10.2000 "Про затвердження Переліку небезпечних властивостей та інструкцій щодо контролю за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням"
- ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ БУДІВНИЦТВА, АРХІТЕКТУРИ ТА ЖИТЛОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ, НАКАЗ N54 від 21.03.2000 "Про затвердження Правил надання послуг із збирання та вивезення твердих і рідких побутових відходів"
- КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ, ПОСТАНОВА від 13 липня 2000 р. N1120 "Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням і Жовтого та Зеленого переліків відходів"
- МІНІСТЕРСТВО ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ, ІНСТРУКЦІЯ N165 від 16.10.2000 "Інструкція з отримання Міжнародного коду ідентифікації відходів"
- ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ, ЛИСТ 20.09.2003 N11/2-10-13685-ЕП "Щодо митного контролю та митного оформлення відходів та брухту чорних металів"

- ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ ЛИСТ від 22.07.2003 N 13/13-1850-ЕП "Щодо ринкового рівня експортних цін на брухт чорних металів з України станом на 18 липня 2003 року"
- ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ, ЛИСТ від 01.07.2003 N10/56-8090-ЕП "Щодо вжиття заходів по недопущенню фактів порушення чинного митного законодавства при здійсненні суб'єктом ЗЕД експорту металобрухту, сплавів, відходів"
- ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ, ЛИСТ від 26.06.2003 N13/13-1510-ЕП "Щодо ринкового рівня експортних цін на брухт чорних металів з України станом на 23 червня 2003 року"
- КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ, ПОСТАНОВА від 13 грудня 2002 р. N 1911 "Про затвердження переліку товарів промислового призначення, вивезення яких громадянами України, іноземцями та особами без громадянства за межі митної території України не допускається"
- ЗАКОН УКРАЇНИ від 24 жовтня 2002 року N216-IV "Про вивізне (експортне) мито на відходи та брухт чорних металів"
- ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ, ЛИСТ від 20.09.2002 N11/2-10-8473-ЕП "Щодо митного оформлення товарів у тарі"
- НАКАЗ N227/409 від 30.07.2002 "Про внесення змін до Порядку контролю за тарою (упаковкою), у якій надходять імпорتنі товари, що підлягають митному оформленню в режимі випуску у вільний обіг на території України"
- КИЇВСЬКА РЕГІОНАЛЬНА МИТНИЦЯ, ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ, НАКАЗ N717 від 19.09.2002 "Про затвердження Технологічної схеми контролю за тарою (упаковкою), у якій надходять імпорتنі товари, що підлягають митному оформленню в режимі випуску у вільний обіг"
- НАКАЗ N227/409 від 30.07.2002 "Про внесення змін до Порядку контролю за тарою (упаковкою), у якій надходять імпорتنі товари, що підлягають митному оформленню в режимі випуску у вільний обіг на території України"

4 Існуюча система поводження з відходами

4.1 Збирання та перевезення відходів

Збирання твердих побутових відходів є основним завданням санітарного очищення населених пунктів України. Ця робота проводиться 56 комунальними спеціалізованими підприємствами, численними приватними підприємствами, 65 цехами з переробки й утилізації цих відходів. Задіяні більш 7,5 тис. спеціальних автомобілів для збирання відходів, санітарного очищення та прибирання територій.

У житловому секторі міста застосовується, в основному, планово регулярна система збору ТПВ: відходи збираються у відкриті (переважно металеві) контейнери, розміщені на спеціальних контейнерних майданчиках у дворах. Вивіз відходів здійснюється по розроблених графіках - 1 раз у 1, 2 чи 3 доби, смітєвозами (в основному вітчизняними, марок КО-413 і КО-415) з боковим завантаженням.

Для підприємств комерційного сектора застосовується заявочна система вивозу ТПВ – виклик смітєвозу по мірі заповнення контейнерів.

Участь приватного сектора

На даному етапі розвитку господарства країни, в умовах росту ринкових відносин, повсюдно виникають нові процеси, зв'язані з демонополізацією сфери послуг, створенням підприємств різних форм власності, що створюють серйозну конкуренцію державним підприємствам.

Наприклад, раніше в Харкові збором і вивезенням відходів займалося одне державне комунальне автотранспортне підприємство, на сьогоднішній день у Харкові постійно працюють 26 підприємств із приватною або колективною формою власності (деякі з них мають всього 1-2 машини – смітєвози), у тому числі, деякі з залученням іноземного капіталу.

При загальній позитивній оцінці такої тенденції, яка означає можливість вільного вибору замовником найбільш прийняттого виконавця і загальне підвищення якості послуг за рахунок конкурентної боротьби, необхідно відзначити також виникнення деяких істотних труднощів. Конкуруючі дрібні фірми практично “випадають” з поля зору структур, керуючих санітарним очищенням міст. Вони намагаються вибрати найбільш зручні для себе об'єкти обслуговування, ті, що стабільно оплачують послуги,

“вириваючи” окремі ділянки і залишаючи “не охопленою” прилеглу територію. Це викликає необхідність створення на державних підприємствах додаткових “нерентабельних” маршрутів збирання відходів по тим же районам. Крім того, нестабільність роботи дрібних фірм, їхні часті банкрутства, змушують державні підприємства утримувати наднормативний резерв техніки і працівників. Комунальне автотранспортне підприємство, що раніше було монополістом в прибиранні міських територій, сьогодні вивозить від 17 до 50% загального обсягу міських відходів.

Небезпечні відходи Небезпечні відходи, а також шини й акумулятори збираються централізовано спеціальним підприємством. У побуті дані відходи в складі загального сміття вивозяться на звалища.

Поламани машини, побутові електричні й електронні прилади населення у побуті не викидає.

4.1.1 Порядок збирання ТПВ

Порядок збору твердих побутових відходів визначається місцевими органами влади з урахуванням щільності і поверховості забудови.

Як правило, збір відходів здійснюється контейнерним і безконтейнерним методом.

Безконтейнерний метод застосовується в населених пунктах, де обмежена можливість проїзду сміттевозу і його маневрування, у деяких курортних регіонах, де збереглися кузовні сміттевози ГАЗ 53М. При зазначеному методі збір відходів проводять безпосередньо жителі будинків.

За *контейнерною схемою*, в будинках, не обладнаних сміттепроводами, мешканці виносять відходи на площадки, де розміщені контейнери для збору ТПВ. У будинках зі сміттепроводами відходи вивантажуються або в спеціальні контейнери – візки на колесах ємністю 0,33 м³, розташовані в сміттеприймальній камері, які після наповнення вивозяться і перевантажуються в сміттевоз. Крім того, використовуються невеликі ємності 120-240 л, у які в сміттеприймальній камері двірник навантажує відходи і виносить на площадку перед будинком, де перевантажує в стаціонарний контейнер ємністю 0,75-1 м³.

В Таблиці 4-1 наводиться середня кількість утворювачів відходів, які обслуговуються одним контейнером в Україні.

Таблиця 4-1 Середня кількість виробників відходів, які обслуговуються одним контейнером¹⁵.

Ступінь благоустрою житла	Групи населених пунктів	Кількість жителів, що обслуговуються контейнером	
		0,3 м ³	0,75 м ³
Повністю благоустроєні будинки з сміттепроводом			
Без відбору харчових відходів	Найбільш значні, Значні	95	238
З відбором харчових відходів		102	256
Без відбору харчових відходів	Великі, Середні, Малі	98	245
З відбором харчових відходів		106	266
Благоустроєні будинки без сміттєпроводу			
Без відбору харчових відходів	Найбільш значні, Значні	105	261
З відбором харчових відходів		113	282
Без відбору харчових відходів	Великі, Середні, Малі	108	270
З відбором харчових відходів		117	292
Будинки середнього рівня благоустрою без відбору харчових відходів	Найбільш значні і значні, великі, середні, малі	98	245
		108	270
Погано благоустроєні будинки без відбору харчових відходів	Найбільш значні і значні, великі, середні, малі	89	223

Відповідно до вимог санітарних Правил тверді побутові відходи в теплий період року необхідно вивозити щодня, у холодний період (при температурі -5°C і нижче) – не рідше одного разу в 3 доби.

Планово-регулярна система вивозу ТПВ передбачає регулярний вивіз відходів з території обслуговування на договірних умовах без спеціальних замовлень із установленою періодичністю, по чіткому маршрутному графіку з закріпленням сміттевозів за визначеним районом обслуговування.

При заявочній системі виробники відходів звертаються до послуг автотранспортних підприємств щораз, коли в них накопичується визначена кількість відходів. По заявочній системі вивозяться великогабаритні відходи, будівельні відходи і вуличне сміття.

¹⁵ О.С.Фурманенко, І.С.Петухов, М.С.Мурза. Прибирання та санітарне очищення населених місць. – Київ, Будівельник, 1991.

Експлуатаційні ділянки З метою забезпечення якісного і своєчасного вивозу відходів, вся зона обслуговування поділяється на експлуатаційні ділянки. Ділянки формуються в залежності від місцевих умов: типу, поверховості і ступеню благоустрою житлової забудови, щільності населення, необхідності обслуговування окремих організацій, умов роботи сміттевозів і інших показників.

Визначення маршруту сміттевозів У залежності від обсягів накопичених відходів на ділянці обслуговування визначається маршрут та встановлюється режим роботи сміттевозів. Основою для визначення маршрутів сміттевозів є загальний обсяг ТПВ, відстань від місць обслуговування до місць розміщення, кількість і тип сміттевозів і їхня продуктивність, необхідність обов'язкового дотримання графіків вивозу відходів. За ефективне використання машин на лінії, а також якість робіт відповідає відділ експлуатації автопідприємства. Управління технологічним процесом і контроль за якістю робіт начальник відділу експлуатації здійснює через майстрів районів.

Оперативне управління роботою сміттевозів здійснює диспетчерська служба. Диспетчерський зв'язок дозволяє регулювати роботу сміттевозів на лінії з метою найбільш ефективного їхнього використання і забезпечення своєчасного і якісного виконання завдань, а також вживати оперативних заходів для своєчасного усунення порушень нормальної роботи.

Сміттевози Технічна характеристика сміттевозів, що використовуються для вивезення відходів в Україні, наводиться в Таблиці 4-2.

Таблиця 4-2 Технічні характеристики сміттевозів

Показники	Модель						
	КО-413	КО-431	КО-415	ГАЗ-53М	МСК-257	МСК-323	КУБО-137
Тип базового шасі	ГАЗ-53	ЗІЛ-433362	КамАЗ-53213	ГАЗ-53	ГАЗ-53	ЗІЛ-130	МАЗ-53213
Ємність кузова, м ³	7,5	10,0	24,0	7,0	8,5 (контейнерів)	12,0 (контейнерів)	17,0 (контейнерів)
Маса відходів, що вивозяться, т	3,0	4,5	9,1	2,5	3,1	5,045	5,6
Маса машини з повним навантаженням, т	7,6		20,5	6,88	–	–	–
Маса спецобладнання, т	1,95		4,4	–	0,8 (контейнерів)	1,0 (контейнер)	1,2 (контейнерів)
Вантажопідйомність маніпулятора, т	0,6		0,5	–	–	–	–
Коефіцієнт ущільнення	до 2,0	1,7-2	1,7	до 2	–	–	–

В Україні повсюдно використовуються сміттевози з боковим завантаженням, основні недоліки яких: пересування контейнерів маніпулятором (захоплення, підйом, перекидання, струшування) приводить до розсипання відходів навколо машини, забрудненню території, створює тяжкі умови праці операторів, викликає необхідність у додатковому прибиранні площадок.

Надлишкове ущільнення сміття в контейнерах, а також його додаткове зволоження атмосферними опадами (внаслідок відсутності кришок) приводять до частих поломок маніпуляторів і виходу машин з ладу. Багато

сміттевозів виходять також з ладу внаслідок поганого стану під'їзних доріг до звалищ.

Інтенсивне гниття відходів у теплий період року, примерзання їх до контейнерів узимку ускладнюють транспортування і подальшу переробку сміття. При несвоєчасному вивозі ТПВ контейнери стають місцем розмноження шкідливих гризунів і комах, небезпечним джерелом різних інфекцій (у т.ч. лептоспірозу, який розноситься пацюками). Рідина, що утворюється при перегниванні сміття, агресивна і токсична, з розламаних контейнерів може попадати на зелені насадження, дитячі площадки, інші місця загального користування, отруюючи навколишнє середовище.

Рухомий состав спеціалізованих підприємств часто застарілий. Практично 70 % машин відробили свій нормативний термін експлуатації і підлягають списанню, відновлення парку відбувається на рівні 1 відсотка при нормативі 12%. Високий рівень тарифів за надання послуг у сфері поводження з відходами привів до зменшення кількості договорів на ці послуги.

Додаткові дані щодо збирання та перевезення відходів в Україні наведені у Додатку В.

4.2 Переробка/утилізація

Збирання перероблюваних відходів

В Україні у великих містах, що мають на своїй території або в найближчих населених пунктах підприємства по випуску виробів у тарі й упаковці, а також підприємства, на яких можлива переробка вторсировини, розвинута мережа приймальних пунктів, організованих безпосередньо згаданими підприємствами або приватними підприємцями. Ці підприємства збирають та приймають перероблювані відходи та відходи упаковки. Вторсировина приймається на пункти прийому, при цьому до її виду і якості висуваються певні вимоги, при невиконанні яких вторсировина не приймається і вивозиться на звалища.

“Укрекокомресурси”

Постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 р. № 915 «Про впровадження системи збирання, сортування, транспортування, переробки та утилізації відходів як вторинної сировини» створена державна компанія “Укрекокомресурси”, на яку покладені функції з розробки й впровадження системи збору, сортування, транспортування, переробки й утилізації відходів, у т.ч. використаної тари й упаковки. Відповідно, у всіх областях України створені обласні підрозділи цієї організації.

Даною постановою встановлені мінімальні норми утилізації використаної тари (упаковки) для підприємств, установ і організацій усіх форм власності, які виробляють чи імпортують продукцію в тарі (упаковці). Так на 2003 р. цей показник запланований у розмірі 10 % від загальної маси тари (упаковки). Однак, у даний час запланована діяльність включає проведення різного виду семінарів і введенню митних податків на ввіз товарів у

тарі й упаковці. Отримані фінансові кошти були спрямовані на розвиток підприємств по утилізації вторинної сировини.

В АР Крим була розроблена система збирання та переробки тари, упаковки та ТПВ. Компанія “Укрекокомресурси” придбала 200 контейнерів європейського зразка для забезпечення у Сімферополі роздільного збирання відходів.

Переробка промислових відходів

Промисловий комплекс Харківської області нараховує більш ніж 600 підприємств. Основними галузями виробництва є електроенергетична промисловість, машинобудування, металообробка, цементна та харчова промисловість. Сьогодні зареєстровано 469 видів відходів з певним хімічним складом та фізичними властивостями, в тому числі для 130 видів відходів існують підприємства де їх можливо переробляти чи утилізувати.

Шлаки ливарного виробництва утилізують шляхом добування цінних матеріалів з відвалів та переробки в товарну продукцію. Територія, де складуються ці відходи, готується до рекультивації. Роботу ведуть ВАТ НВФ¹⁶ «Промекологія» та ВАТ НВО¹⁷ «Укрекологія» - на ділянці ВАТ «Харківський тракторний завод», ВАТ «СМ-група» - на відвалі ВАТ «Куп'янський ливарний завод».

Золошлакові відходи Зміївської ТЕЦ постійно реалізують населенню та підприємствам для будівельних потреб.

В Харківській області здійснюється переробка деяких відходів 1 класу небезпеки: відпрацьовані лужні та кислотні акумуляторні батареї відправляються на ТОВ «Мета» та АТ «Вторкольтмет», відпрацьовані люмінесцентні лампи, які містять ртуть відправляються на ртутний комбінат (м. Горлівка Донецької області), відходи 3 класу небезпеки – брукт чорних металів направляється на ВАТ «Втормет», брукт та шлаки лиття кольорових металів - на ВАТ «УкрГермет» і ТОВ «Мета», відпрацьовані нафтопродукти та відпрацьована масляно-охолоджуюча рідина - на ТОВ «НВП»¹⁸ «Новінтех», відходи 4 класу небезпеки – макулатура, склобій, резина - на «Харківвторресурси».

В Додатку С наводяться дані по переробних підприємствах та підприємствах, які здійснюють збирання вторинних ресурсів у Харківській, Чернігівській, Чернівецькій областях та АР Крим.

¹⁶ Науково-виробнича фірма

¹⁷ Науково-виробниче об'єднання

¹⁸ Науково-виробниче підприємство

4.3 Обробка/розміщення

4.3.1 Обробка відходів

Компостування

В населених пунктах України на промисловому рівні не впроваджене компостуванням органічних твердих побутових відходів. Компостуванням займаються самостійно жителі на території приватних будинків.

Сміттєспалювання

В Україні з 1984 року було побудовано 4 сміттєспалювальних заводи – в містах Харкові, Дніпропетровську, Севастополі, Києві. Основним технологічним обладнанням заводів є котли «Дукла» виробництва Чехії.

Тверді побутові відходи транспортуються на сміттєспалювальний завод сміттєвозами та самоскидами. Відходи відвантажуються в бункер накопичувач з спеціальної естакади. Для запобігання розповсюдження неприємних запахів, з верхньої частини бункеру могутніми вентиляторами відбирається повітря. Після нагрівання до температури 160-170 °С це повітря спрямовується в топку для забезпечення горіння відходів. Бункер умовно поділений на три зони: зона приймання відходів, зона складування для гомогенізації та зона передачі відходів для спалювання після гомогенізації.

Для забезпечення якісного спалювання відходів, вантажопідйомні механізми бункера ТПВ постійно перемішують відходи з метою усереднення морфологічного складу. Ця операція дозволяє стабілізувати температуру спалювання відходів в межах 700-900 °С. з бункера відходи подаються в приймальне відділення котлоагрегату. Гідравлічний штовхач дозовано подає відходи в топочний пристрій котлоагрегату. Спалювання відходів відбувається на валковій решітці. Температура в шарі відходів становить 350-450 °С. Максимально допустима температура в топці – 1200 °С (конструктивне обмеження виробника котлоагрегатів). Охолоджені відходи викидаються в шлаковидалювач мокрого типу, а далі в бункер шлакового відділення. Регулювання якості горіння відходів відбувається шляхом зміни часу їх перебування в зоні горіння, висотою шару відходів, а також розподіленням первинного повітря по зонах валкової решітки.

Для забезпечення стабільного температурного режиму горіння відходів та необхідної паропроодуктивності котла при знижених теплотехнічних характеристиках відходів, топковий простір котлоагрегатів оснащений газовими горілками.

При спалюванні відходів утворюються димові гази, зольний попел, шлак та виробляється теплова енергія у вигляді пари. Димові гази після очистки на електрофільтрі викидаються через димову трубу.

Київський сміттє-спалювальний завод “Енергія”

Київський завод «Енергія» введений в експлуатацію в 1988 році. Завод спроектований інститутом «УкркомунНДІпроект» (м. Харків). Загальна площа території заводу, з урахуванням під'їзних доріг становить 7,75 га. Максимальна проектна потужність заводу, з врахуванням коефіцієнту використання котлоагрегатів - $K = 2,7$ становить 350,0 тис. т/рік. Потужність заводу при умові спалювання відходів з калорійністю 1100, ккал/кг становить 175,0 тис. т/рік.

Основне технологічне обладнання - 4 сміттєспалювальних агрегати виробництва ЧКД “Дукла” (Чехія) з циліндричними валковими решітками, потужністю спалювання 8-15 тон відходів на годину.

Допоміжне технологічне обладнання: електрофільтри, теплотехнічне обладнання та бойлерні, системи водо-, електро- та газопостачання, вантажопідйомні механізми шлакового відділення (два крани вантажопідйомністю по 5 тон) та бункеру ТПВ (два крани вантажопідйомністю по 10 тон).

Кількість робітників протягом останніх 5 років коливається в середньому на рівні 270 чоловік. З часу вводу заводу “Енергія” в експлуатацію оброблено 2.500,0 тис. відходів (приблизно 11,0 млн.м3). Частини теплової енергії, яка утворюється, використовується на власні потреби заводу.

У квітні 2000 року на міжвідомчому засіданні керівників правоохоронних та природоохоронних органів м. Києва начальник управління екобезпеки В.Осика категорично заявив, що сміттєспалювальний завод не має права на існування оскільки забруднює повітря небезпечними речовинами (див. “Київські відомості” від 7 квітня 2000 р.). Завод працює 16 років і потребує масштабної реконструкції. Спеціалісти “Київенерго” розробили Програму розвитку заводу до 2006 року, відповідно до якої на реконструкцію заводу потрібно 50 млн. грн., з яких 20 млн. будуть витрачені на покращання ступеню газоочистки на заводі. Сьогодні на завод надходить близько 300 т. відходів в день, у зв'язку з чим працює тільки один котел. Тариф на спалювання становить 15,6 грн/м3.

В рамках співпраці між Київською міськдержадміністрацією та DANCEE здійснюється виконання проекту з реконструкції заводу, який зосереджено на оптимізації процесу спалювання та створенні системи моніторингу даних.

Дніпропетровський сміттєспалювальний завод

Дніпропетровський сміттєспалювальний завод, введений в експлуатацію в 1992 році. Завод призначений для термічного знешкодження (спалювання) ТПВ з використанням виробленого тепла та продуктів переробки в народному господарстві. Проектна продуктивність заводу – 355 тис. т/рік, встановлені 4 котли продуктивністю 15 т/година кожний, сьогодні працює 2 котли. Тариф на спалювання відходів – 11 грн/м3.

Проект будівництва сміттєспалювального заводу в м. Дніпропетровську розроблений в 1983 році проектним інститутом «УкркомунНДІпроект» (м.Харків).

Продуктами виробничої діяльності заводу являються пара та шлак, які утворюються в результаті спалювання ТПВ, зола, що уловлюється електрофільтрами. Відповідно до санітарної класифікації по СН-245-71 підприємство відноситься до 2-го класу, з розміром санітарно-захисної зони (СЗЗ) 500 метрів.

Пара, яка виробляється забезпечує потребу в опаленні та гарячому водопостачанні військового містечка та сусідніх підприємств, а також технологічні потреби УсиС-159, ПО "ЮМЗ", філії заводу "Пластмас", ПК "Лідер", ТОВ "Світлячок".

Протягом останніх 4 років завод має фінансові труднощі у зв'язку з недостатнім фінансуванням з державного бюджету. Враховуючи складну економічну ситуацію, рішенням 10-ї сесії міської ради від 22.12.99 р., завод увійшов у склад ТОВ з іноземними інвестиціями "Екологія". Це дозволило значно покращити санітарний стан міста, вирішити питання виплати заробітної плати робочим.

Харківський сміттєспалювальний завод

В 1984 році в Харкові був ведений в експлуатацію сміттєспалювальний завод з проектною виробничою потужністю 260 тис. т ТПВ у рік (720 т/на добу), з трьома котлами з продуктивністю 15 т/год. Проект будівництва сміттєспалювального заводу в м. Харкові розроблений проектним інститутом «УкркомунНДІпроект» (м.Харків).

З моменту пуску в експлуатацію завод практично ніколи не забезпечував проектної продуктивності, а протягом останніх років працював нерегулярно, здійснюючи переробку до 100 тис. т. ТПВ у рік. За період експлуатації заводу, внаслідок недостатності фінансування, капітальний ремонт обладнання не проводився. Переробка не відсортованих, надмірно зволжених відходів мала наслідком вихід з строю основного та природоохоронного обладнання заводу, тому знос обладнання становить 95%. У зв'язку з цим в березні 2001 року Державне управління екології та природних ресурсів Харківської області, внаслідок систематичних порушень виробничого регламенту, зупинило роботу сміттєспалювального заводу.

Сьогодні вирішується питання доцільності його реконструкції. Так, в 1998 році при розгляді основних напрямків розвитку системи санітарної очистки м. Харкова німецька фірма «Біркхоф і Хольте» оцінила вартість реконструкції сміттєспалювального заводу у 110 млн. доларів США, що, до речі, стало одним з аргументів на користь будівництва нового полігону для розміщення всього обсягу ТПВ, що утворюється в місті. За даними провідного підприємства в галузі поводження з ТПВ в м. Москва - ГУП «Екотехпром» - вартість реконструкції московського сміттєспалювального заводу аналогічної продуктивності, але в кращому технічному стані, складала 65 млн. доларів США.

Нормалізація процесу горіння та створення температури не меншої за 1200 °С дозволить також отримати кондиційний шлак і золу, які можуть бути використані в складі різноманітних будівельних матеріалів за технологіями розробленими інститутом «УкркомунНДІпрогрес». У випадку

якщо залишиться існуюча технологія, спалювання ТПВ (навіть при наявності високоефективної системи газоочистки) потребуватиме значних витрат на закупівлю природного газу. Як показує досвід роботи заводу, з 1996р. по 1999 р. щорічно спалювалося від 6 до 8 млн. м³ природного газу для того, щоб переробити 31-38 тис. т ТПВ у рік. Навіть, якщо піти на витрати ~ 100 млн. доларів США і довести потужність заводу до 260 тис. т у рік (при цьому потреба у газі становитиме близько 60 млн. м³ у рік), залишається ще 100 тис. т у рік ТПВ, які треба розміщувати на полігоні, а також близько 80 тис. т у рік золи та шлаку, які треба захоронювати на полігоні. Таким чином, у випадку відновлення та реконструкції сміттєспалювального заводу, залишається необхідність у будівництві полігону.

Кримський термічний завод

Завод введений в експлуатацію в 1984 р. Проектна потужність заводу по прийманню відходів - 281 тис. т/рік, протягом експлуатації заводу він міг знижити до 150 тис. тон побутових відходів (в Севастополі щорічно утворюється від 80 до 90 тис. тон відходів). Кількість котлоагрегатів с валковою решіткою виробництва ЧКД «Дукла» – 3, їхня продуктивність по 15 т/год., площа території заводу – 5,34 га. Однак з причин недостатнього фінансування на заводі не були встановлені фільтри двох ступенів очистки, спроможні уловлювати зольні фракції та діоксини. Внаслідок численних скарг від населення нового мікрорайону Остряково, побудованого поблизу заводу, в квітні 1998 року завод був закритий і приватна фірма почала демонтаж обладнання.

Сьогодні ДКП "Кримський термічний завод" планується реконструювати у теплоелектростанцію. Тверді відходи, що спалюються на заводі стануть паливом для видобутку електроенергії, собівартість якої буде на 20% нижчою у порівнянні з існуючими тарифами. На заводі будуть встановлені 3 газові та парові турбіни загальною потужністю 15 МВт. Буде передбачена чотирьохступенева система очистки, яка включатиме газову, хімічну та електростатичну фільтрацію, а також санітарну обробку, яка до цього часу не використовувалася на інших заводах. Відпрацьовані шлаки і зола підуть на виробництво цегли, будівельних матеріалів для доріг, труб, тощо. Інвестором проекту виступила американська компанія "Стентон-Груп", яка надасть заводу необхідні для запуску першої технологічної лінії \$2,6 млн.

Підсумок інформації про сміттєспалювання в Україні наведено у Таблиці 4-3.

Таблиця 4-3 Спалювання відходів в Україні

Область	Місто	Обсяги відходів, спалених в 2002 (тон/рік)	Рік початку експлуатації сміттєспалювального заводу
Київська область	м. Київ	~ 100000	1988
Харківська область	м. Харків	Не працює	1984
Дніпропетровська область	м. Дніпропетровськ	~ 150000	1992

АР Крим	м. Севастополь	Не працює	1984
---------	----------------	-----------	------

Норми та керівні документи

4.3.2 Розміщення відходів

Нормативний документ №204 України 019-96 “Порядок створення, техобслуговування та експлуатації полігонів ТПВ”, затверджений Державним Комітетом житлово-комунального господарства, встановлює технологічні та організаційні вимоги щодо техобслуговування полігонів. Документ охоплює як заплановані потужності, так і ті, що функціонують. Згідно цього документу, полігони можуть приймати ТПВ від населення та установ побуту, змет садово-паркових зон. За наявності спеціального договору полігони також можуть приймати будівельні відходи та певні види твердих промислових відходів 3-4 класів небезпеки, що узгоджується з територіальними органами санітарно-епідеміологічної служби (СЕС) та Мінекоресурсів.

Незважаючи на існування норм, розміщення відходів в Україні в багатьох випадках здійснюється на полігонах та звалищах, які неправильно розміщені, зокрема, що стосується гідрогеологічних умов та відстані до водних об'єктів, свердловин та водоносних горизонтів. Тому, більшість полігонів та звалищ становлять серйозну загрозу цінним водним ресурсам.

До того ж, переважна більшість полігонів та звалищ, більша частина яких функціонує 20-40 років, спроектовані не належним чином, що стосується відведення поверхневих вод, збирання та обробки фільтрату, а також поводження з полігонним газом.

При здійсненні експлуатації багатьох полігонів та звалищ відсутні наміри щодо мінімізації негативного впливу на навколишнє середовища та здоров'я людини. Часто контроль комунальних відходів, які надходять на полігони та звалища, відсутній взагалі або вкрай обмежений, що може призвести до безконтрольного розміщення небезпечних відходів.

Розміщення відходів часто здійснюється на великих територіях, а не невеликих за розміром чітко визначених ділянках і без належного накриття ґрунтом. Це може призвести до розвіювання відходів вітром, виникнення неприємних запахів та появи гризунів і носіїв інфекції. Це також може сприяти утворенню фільтрату у великих обсягах. Рідко трапляються випадки належного функціонування систем збирання та обробки фільтрату.

Зазвичай полігони та звалища не огорожені. Часто трапляються загорання та осідання.

В Таблиці 4-4 наводяться дані щодо кількості полігонів та звалищ в Україні.

Найбільші площі під звалища зайняті в наступних областях: Дніпропетровській (140 га), Донецькій (330 га), Одеській (195 га), Запорізькій (153 га).

Таблиця 4-4 Кількість звалищ та полігонів відходів у кожній області (дані Держжитлокомунгоспу України)

Область	Кількість санкціонованих полігонів та звалищ			
	Всього	В тому числі		
		Перевантажених	Полігонів	Звалищ
АР Крим	27			
Вінницька область	35	3	33	2
Волинська область	23	16	7	16
Дніпропетровська область	35	6		35
Донецька область	62	5		
Житомирська область	23	7		
Закарпатська область	18			
Запорізька область	47	26	44	3
Івано-Франківська область	27	7	7	20
Київська область	28	3		
Кіровоградська область	24	4		
Луганська область	45	11	34	11
Львівська область	50	7		
Миколаївська область	20			
Одеська область	48	3	45	3
Полтавська область	32	4		
Ровенська область	21	3		
Сумська область	164			
Тернопільська область	28	2	22	6
Харківська область	67	6	33	30
Херсонська область	22	11	11	11
Хмельницька область	32	8		
Черкаська область	21	14	9	12
Чернівецька область	11	3		
Чернігівська область	26	5	20	6
Всього	936			

Полігонний газ

ТПВ, які розміщуються на полігонах та звалищах України мають високий вміст органічних речовин, тому на полігонах утворюються великі обсяги полігонного газу. З досвіду відомо, що з 1 тони побутових відходів, які містять 50% органічних речовин, можна отримати близько 200 Нм³ полігонного газу. Генерація газу досягає свого максимуму через 3-5 років після розміщення і поступово зменшується, приблизно на 8% у рік.

Полігонний газ складається в основному з метану (40-60 %) та вуглекислого газу (20-40 %), він є вогнєнебезпечним і ядушливим. Якщо полігонний газ не контролюється належним чином, він мігрує до прилеглих до полігону територій, викликає пожежі, вибухи, удушення або пошкоджує рослинність.

Признано, що полігонний газ, якщо він потрапляє до атмосфери, є безперечно дуже шкідливим парниковим газом. Полігонний газ впливає на парниковий ефект в основному завдяки вмісту в ньому метану, оскільки метан являється більш сильнодіючим парниковим газом ніж вуглекислий газ.

Відповідно до Директиви Ради ЄС 99/31/ЄС, від 26 квітня 1999 року “Про захоронення відходів на полігонах”, полігонний газ має збиратися на всіх полігонах де розміщується біомаса, оброблятися та використовуватися для виробництва електроенергії та/чи тепла, оскільки з полігонного газу, в залежності від вмісту метану, можна генерувати значні обсяги енергії (при вмісті 50% CH₄, енергетична цінність (калорійність) полігонного газу становить близько 16.7 мДж/Нм³). Якщо зібраний газ не може використовуватися для виробництва енергії, він має спалюватися. Однак, на українських полігонах та звалищах не впроваджено жодних систем поводження з полігонним газом.

Найбільш важливим аспектом Кіотського Протоколу, прийнятого в 1997 році, являється те, що розвинуті країни взяли на себе зобов'язання зменшити викиди парникових газів принаймні на 5% у порівнянні з рівнем 1990 року, протягом періоду зобов'язань - 2008-2012. Протокол затверджує також три механізми для того, щоб полегшити досягнення цілей зі зменшення викидів. Один з механізмів – це Спільне Впровадження (СВ).

Данське Агентство охорони навколишнього середовища фінансувало розгляд та відбір проектів з використання полігонного газу. Крім трьох великих полігонів в Києві, Харкові та Донецьку, для яких вже ідентифіковані проекти спільного впровадження та розроблена проектно-технічна документація, відбір включав попередню оцінку потенціалу викидів метану на полігонах українських міст з населенням мінімум 200 000.

В цілому була проведена оцінка 30 полігонів. Всі полігони, потенціал зменшення викидів CO_{2екв} на яких менший за 30 000 тон у рік, були виключені з списку. Полігони з потенціалом від 30 000 т. до 50 000 т. розглядалися як низькопріоритетні за виключенням тих, де можливо зовнішнє використання полігонного газу (наприклад, бойлерні, де джерелом енергії являється газ). Полігони з потенціалом більшим за 50 000 тон CO_{2екв} у

рік були визначені як високопріоритетні, окрім тих, де були отримані лише сумнівні дані.

В результаті відбору виявилося, що 9 полігонів мають потенціал більший за 30 000 тон CO_{2екв}/рік, 5 полігонів викликають невпевненість, а 14 полігонів мають надто малий потенціал зменшення викидів CO_{2екв}. Одне місто не відповіло на анкету, а одне місто повідомило, що в них є лише декілька малих полігонів без потенціалу утворення газу.

В Таблиці 4-5, в порядку пріоритетності, наведено список полігонів, які мають потенціал більший за 40 000 тон CO_{2екв} у рік:

Таблиця 4-5 *Визначення пріоритетності проектів спільного впровадження з використання полігонного газу в Україні, зменшення викидів CO₂ та необхідні інвестиції*¹⁹

Пріоритетність	Полігон (місто)	Тон CO _{2екв} /у рік макс/мін 2008-2012	Необхідні інвестиції євро	Вартість одного кредиту CO _{2екв} , євро/тон CO _{2екв}
1	Дніпродзержинськ	40,000-50,000 (45,000-55,000) ²⁾	960,000	2.70 ¹⁾
2	Львів	95,000-115,000	1,530,000	3.00
3.	Запоріжжя (№ 1)	100,000-120,000	1,530,000	3.20 (дані по відходам потребують підтвердження)
4	Сімферополь	75,000-90,000	1,380,000	3.39
5	Миколаїв	85,000-90,000	1,360,000	3.42 (дані по відходам потребують підтвердження)
6	Маріуполь	60,000-75,000	1,370,000	3.93
7.	Херсон	40,000-45,000 (45,000-50,000) ²⁾	1,200,000	4.00 ¹⁾
8.	Рівне	60,000-65,000	1,270,000	4.57

¹⁾ В тому числі доход від продажу газу та можливе зменшення викидів за рахунок заміни інших джерел енергії.

¹⁹ DEPA, Ідентифікація та підготовка проектів спільного впровадження - Україна. Відбір проектів з використання полігонного газу, жовтень 2003

²⁾ В тому числі $\text{CO}_{2\text{екв}}$ для заміненого енергоспоживання

Всі значення зменшення викидів $\text{CO}_{2\text{екв}}$, інвестиційні витрати та витрати на одиницю наведені тільки для спалювання за виключенням випадків, коли можливе пряме використання полігонного газу в існуючих спорудах (наприклад, бойлерних). Там, де можливе використання полігонного газу, зменшення викидів $\text{CO}_{2\text{екв}}$ включає зменшення викидів $\text{CO}_{2\text{екв}}$ для заміни іншого джерела енергії, а вартість одного кредиту $\text{CO}_{2\text{екв}}$ включає дохід від продажу полігонного газу. Припускається, що продажна ціна полігонного газу становитиме 50% закупочної ціни природного газу на одиницю енергетичної цінності²⁰.

Полігони в Дніпродзержинську, Запоріжжі (№1) та Миколаєві вже заповнені і будуть закриті, як тільки з'являться альтернативні потужності для розміщення. Інші п'ять полігонів планується закрити між 2005 та 2009 роками. Тобто, потенціал зменшення викидів $\text{CO}_{2\text{екв}}$ на полігонах, перерахованих в Таблиці 4-5, досягне свого пікового значення між 2005 та 2012 роками.

Для порівняння, в Таблиці 4-6 ті ж дані наведені для Київського полігону №5, Харківського та Донецького полігонів.

Таблиця 4-6 Зменшення викидів $\text{CO}_{2\text{екв}}$ та необхідні інвестиції (тільки спалювання)

Пріоритетність	Полігон (місто)	Тон $\text{CO}_{2\text{екв}}$ /у рік в середньому 2008-2012	Необхідні інвестиції євро	Вартість одного кредиту $\text{CO}_{2\text{екв}}$, євро/тон $\text{CO}_{2\text{екв}}$
-	Київський полігон №5	159,000-243,000	2,800,000	2.05
-	Харківський полігон	42,000-57,000	930,000	3.57
-	Донецький полігон	43,000-60,000	1.060.000	4.73

Небезпечні відходи

У багатьох містах України склалася складна ситуація з розміщенням і переробкою небезпечних відходів. Приблизно 66% відходів 3 і 4 класів небезпеки розміщувалося на офіційних звалищах ТПВ і близько 5% таких відходів надійшло на несанкціоновані звалища, 29% складається в спеціально відведених місцях на території підприємств. За даними Держкомстату на несанкціоновані звалища вивезено 5,3 тис. т. відходів 1 і 2 класів

²⁰ Закупочна ціна природного газу становить 0.1575 грн/Нм^3 а продажна ціна полігонного газу оцінюється на рівні $0.1575 \times 50\%$ (у вираженні енергетичної цінності) $\times 50\%$ (коефіцієнт продажу/закупівлі) = 0.039 грн/Нм^3

небезпеки і 15,4 тис. т. цих відходів – на організовані звалища, що не відповідають діючим нормативам.

Пестициди

Місця зберігання непридатних і заборонених до використання пестицидів не відповідають екологічним вимогам. За даними Держкомстату 13,5 тис. т. цих препаратів роками накопичуються в місцях, не пристосованих для довгострокового зберігання небезпечних речовин. Внаслідок несприятливих умов і довгострокового зберігання непридатних пестицидів, низької якості контейнерів і пакувальних матеріалів, у яких вони знаходяться, створюється загроза для здоров'я людей. Сьогодні існує 109 складів централізованого зберігання пестицидів і агрохімікатів і близько 5000 складів з отрутохімкатами на сільськогосподарських підприємствах. Обстеження місць розміщення відходів показало наявність в Україні близько 2760 об'єктів локалізації відходів, серед яких переважають шламо- і хвостосховища підприємств

АР Крим

На території АР Крим функціонує 27 офіційно зареєстрованих полігонів і звалищ. За період експлуатації на них накопичено більш 45 млн. куб. м побутових і малонебезпечних промислових відходів. Щорічно в Криму утворюється майже 2 млн. куб. м твердих побутових відходів, їх обсяг непинно зростає, чому значною мірою сприяє вивіз на звалища використаної пластикової тари (упаковки).

Місця складування побутових відходів у республіці переважно є екологічно небезпечними об'єктами. Більша їх частина не має державних актів на право користування землею, проектів та дозволів на функціонування, спеціально обладнаних колодязів для спостережень, систем збору й очищення фільтрату і так далі. Значна частина полігонів (звалищ) вичерпала свою потужність.

Особливо важкий стан з утилізацією побутових відходів у містах Сімферополь, Ялта, Алушта, Керч, Старий Крим, у селищах міського типу Коктебель, Жовтневе, Леніно, Багерово. Відсутність достатньої кількості обладнаних полігонів, дорожнеча транспортування відходів до місць видалення, недостатній контроль місцевих органів виконавчої влади і самоврядування за збором і видаленням відходів, приводять до утворення стихійних звалищ. Викликають занепокоєння і сільські звалища, що найчастіше є безхазайними, експлуатуються з порушеннями природоохоронного і санітарного законодавства. Площа сільських звалищ перевищує 350 га.

Проблема розміщення відходів збільшується тим, що в Криму вкрай мало земельних ділянок, які можна використовувати під звалища і полігони твердих побутових відходів. Практично вся територія південного берега Криму не придатна для розміщення ТПВ через зсуви та сейсмонебезпеку.

Таблиця 4-7 Характеристика полігонів ТПВ в АР Крим²¹

Населений пункт	Рік початку експлуатації	Рік закінчення експлуатації	Площа полігону (га)	Середньорічний обсяг ТПВ, що накопичуються тис.м ³ /рік	Всього накопичено ТПВ, тис.м ³ /рік
Алупка *				51,0	
Алушта	1985	2001	6,8	88,0	
Армянськ	1990	2010	3,56	25,3	563,586
Бахчисарай	1975	2005	8,5	27,0	
Білогірськ	1982		4,0	20,4	290,0
Джанкой	1983		18,61	44,1	
Євпаторія	1971	2004	28,0	212,4	
Керч	1970		19,2	250,0	8000,0
Красноперекопськ*	1986		9,0	29,1	380,0
Саки	1979	2004	5,0	51,0	829,8
Сімферополь	1980		27,5	340,0	17112,3
Ст.Крим	1947	Закритий	3,0	5,6	
Судак	1960		3,5	23,2	
Феодосія*	1071		7,0	139,1	
Ялта*	1973		4,8	240,0	
Севастополь	2001	2015	7,0	318,8	
Селища міського типу					
Гурзуф			4,5	24,1	
Гвардійське			3,5		
Зуя				4,0	
Кіровське	1970		9,2	4,2	
Красногвардійське	1976 (1987)		7,75	16,0	
Леніно			7,69	5,5	
Роздольне	1986	2006	5,0	8,8	

На території Криму накопичено більш ніж 10 млн. т токсичних відходів (1-3 класу небезпеки). В основному це непридатні або заборонені до ви-

²¹ Отчет о НИР по теме 908-2001 «Разработка программы обращения с твердыми бытовыми отходами в Автономной Республике Крым». – Харьков, УкркоммунНИИ-прогресс, 2001.

користання чи неідентифіковані пестициди та агрохімікати, відходи неорганічних кислот, гальваношлами, відпрацьовані люмінесцентні лампи, акумулятори, гідролізна кислота, залізний купорос, шлам чорний, фосфогіпс, смолоподібні відходи оksiацетильних сполук, відходи від виробництва магнезійних продуктів, тощо. Небезпечні відходи накопичуються на підприємствах. Питання їхньої утилізації знаходиться в стадії наукових розробок та пошуку технологій.

В Таблиці 4-8 показано утворення відходів підприємствами та організаціями Великої Ялти в 2001р.

Таблиця 4-8 Утворення відходів підприємствами та організаціями Великої Ялти, 2001р.²²

№№	Назва відходів	Кількість відходів, утворена в 2001 р.
1	Ртутні лампи, шт	1750
2	Відпрацьовані акумулятори, тон	8,22
3	Відпрацьовані автошини, тон	86,64
4	Відпрацьовані нафтопродукти, тон	50,84
5	Карбідний мул	4,47
6	Металобрухт чорний	775,79
7	Металобрухт кольоровий	19,16
8	Склобій	116,2
9	Тирса	30,28
10	Макулатура	13,3
11	Тверді побутові відходи, м ³	51297,6
12	Будівельні відходи	375
13	Нафтошлами, тон	6,37
14	Осад автомийки, тон	315,64
15	Промаслене ганчір'я, тон	1,36
16	Шлаки, тон	160
17	Мул очисних споруд, тон	2320
18	Ячна шкарлупа, тон	2,2
19	Харчові відходи, тон	1102,1
20	Залишки палива, тон	35
21	Ртуть, тон	0,02

²² Проектна документація. Реконструкція полігона твердих побутових відходів смт. Гаспра з розробкою ТЕО проекту по управлінню твердими побутовими відходами Великої Ялти. – Київ, НДКТИМГ, 2001.

№№	Назва відходів	Кількість відходів, утворена в 2001 р.
22	Осад з відстійників, тон	0,5
23	Поліетилен, тон	1,62
24	Виноградна вижимка, тон	360
25	Дріжджі	70
26	Виноградне гілля, тон	140

Чернігівська область

В Чернігівській області побутові відходи розміщують на 26 полігонах та 712 звалищах області. Основна кількість полігонів знаходиться біля адміністративних районів області (22 полігони). Найбільші полігони – в містах Чернігові (загальна площа - 28,8 га), Ніжині (15,1 га) та Прилуках (9 га).

Таблиця 4-9 описує ситуацію з видаленням відходів у Чернігівській області в 2001р.

Таблиця 4-9 Стан місць видалення відходів в Чернігівській області, 2001р.²³

Міста, райони	К-сть зареєстрованих місць видалення відходів (санкціонованих полігонів і звалищ, а також не-санкціонованих звалищ)	К-сть місць видалення відходів, які не відповідають нормативам	Загальна площа місць видалення відходів, тис.м ²	Фактичне надходження відходів протягом року, тис.т.	Загальна фактична маса відходів на кінець року, тис.т.
м. Чернігів	3	2	288	78,4	3091,7
м. Ніжин	1	-	151	20,9	374,28
м. Прилуки	1	-	90	37,84	235,51
Бахмацький	26	1	248,7	5,8	336,4
Бобровицький	31	30	276	37,1	207,398
Борзнянський	31	4	278	65,2861	1028,5328
Варвинський	14	3	67,5	2,63	172,13
Городнянський	36	10	693	9,5	403,596
Ічнянський	44	6	314,2	248,948	667,197
Козелецький	106	4	924,5	4,3	378,1
Коропський	39	19	291,8	19,8	239,6

²³ Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Чернігівській області у 2001 році. – Чернігів, Державне Управління екології та природних ресурсів в Чернігівській області, 2002 р.

Міста, райони	К-сть зареєстрованих місць видалення відходів (санкціонованих полігонів і звалищ, а також не-санкціонованих звалищ)	К-сть місць видалення відходів, які не відповідають нормативам	Загальна площа місць видалення відходів, тис.м ²	Фактичне надходження відходів протягом року, тис.т.	Загальна фактична маса відходів на кінець року, тис.т.
Корюківський	26	-	276	43,12	294,745
Куликівський	16	-	100,5	0,576	229,099
Менський	24	6	216	35,735	343,8575
Ніжинський	35	2	127	7,1	127,93
Н.-Сіверський	37	27	192	10,6	363,6745
Носівський	20	11	86	31,43	403,57
Прилуцький	56	-	477,8	12,734	707,564
Ріпкинський	21	11	388	1,472	796,638
Семенівський	29	29	176	0,787	220,3605
Сосницький	27	3	126	23,4	162,3
Срібнянський	13	9	67	5,67	259,77
Талалаївський	14	5	65	4,23	244,03
Чернігівський	66	-	410	4,6	396,8275
Щорський	22	12	143	17,94	183,354
Всього по області	738	194	6472	729,8981	11868,16

В Чернігівській області найбільш складна ситуація з утилізації та зберігання токсичних промислових відходів склалася в містах Чернігові, Ніжині та Прилуках.

Чернівецька область

В Чернівецькій області нараховується 11 полігонів твердих побутових відходів, з яких проектні потужності не відповідають 8. Не всюди вирішено питання сільських звалищ. В 2000 р. в м. Чернівці здана в експлуатацію друга ділянка першого котловану полігону ТПВ для розміщення побутових та промислових відходів 4 класу небезпеки.

Таблиця 4-10 описує ситуацію з видаленням відходів у Чернівецькій області в 2002р.

Таблиця 4-10 Стан місць видалення відходів в Чернівецькій області, 2002р.²⁴

Міста, райони	К-сть зареєстрованих місць видалення відходів	К-сть місць видалення відходів, які не відповідають нормативам	Загальна площа місць видалення відходів, тис.м ²	Фактичне надходження відходів протягом року, тис.т.	Загальна фактична маса відходів на кінець року, тис.т.
Всього по області	11	4	-	199,18	2903,98
м.Чернівці	1	-	76,0	48,0	567,6
Вижницький (м.Вижниця)	1	1	10,0	19,4	21,25
Вашківці	-	1	7,0	-	-
Путильський	1	1	10,0	0,64	37,64
Кіцманський	1	-	20,0	6,92	248,92
Заставнівський	-	-	25,0	-	-
Хотинський	1	-	50,0	6,31	37,06
Новоселицький	1	-	55,0	9,52	117,42
Герцаївський	-	-	20,0	-	-
Глибоцький	1	-	24,0	4,5	114,5
Сторожинецький	1	-	50,0	75,0	1575,0
Кельменецький	1	-	32,0	20,0	83,5
Сокирянський	1	-	15,0	3,81	58,51
м.Новодністровськ	1	-	10,0	5,08	42,58
Всього по області	11	4		199,18	2903,98

Харківська область

Із загальної кількості накопичених на території Харківської області відходів більша кількість знаходиться в Зміївському (25,204 млн.тон), Куп'янському (5,833 млн.тон) та Чугуївському (1,484 млн.тон) районах, що становить 99% всіх накопичених відходів.

В області функціонує 70 основних звалищ твердих побутових відходів, з яких 31 експлуатується комунальними службами. Стан 18 звалищ можна охарактеризувати як критичний. Тільки незначна кількість звалищ не наносить шкоди навколишньому середовищу (м. Люботин, м. Красноград, смт. Бабаї, смт. Нова Водолага).

В області існує 5 відомих полігонів промислових відходів загальною площею 423 га, на яких складують відходи АТ «ХарП», ВАТ «Харківський тракторний завод», ВАТ «Куп'янський ливарний завод», Зміївська

²⁴ Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Чернівецькій області у 2002 році. – Чернівці, Державне Управління екології та природних ресурсів в Чернівецькій області, 2003 р.

ТЕЦ, ВАТ «Лозівський ковальський-механічний завод». В 2001 р. було видалено 1,433 млн. тон відходів 3 та 4 класів небезпеки.

Золошлаки Змієвської ТЕЦ по золошлакопроводу направляються на золошлаковідвал площею 350 га.

На території ВАТ «Куп'янський ливарний завод» діє відвал для складування відходів ливарного виробництва площею 45,7 га, де накопичено більш за 5,6 млн. тон відходів.

Таблиця 4-11 Стан місць видалення відходів в Харківській області, 2001р.²⁵

Міста, райони	К-сть зареєстрованих місць видалення відходів	К-сть місць видалення відходів які не відповідають нормативам	Загальна площа місць видалення відходів, тис.м ²	Фактичне надходження відходів протягом року, тис.т.	Загальна фактична маса відходів на кінець року, тис.т.
Балаклійський	4	4	257,5	0,113	579,578
Барвінківський	3	3	110	0,003	305,279
Близнюківський	1	1	40	0,019	63,139
Богодухівський	3	3	75	0,024	35,394
Борівський	1	1	39	0,001	19,198
Валківський	4	4	57	0,012	187,472
В.Бурлуцький	2	2	60	0,287	49,841
Вовчанський	2	2	65	0,331	132,074
Змієвський	2	1	130	570,137	16761,037
Дворічанський	1	1	15	0,001	19,507
Дергачівський	9	8	129	0,153	24099,966
Зачепилівський	2	2	15	-	60,963
Золочівський	3	3	39,5	0,005	18,611
Ізюмський	1	1	285	0,379	242,073
Кегичівський	2	2	60	0,034	75,700
Красноградський	3	3	80	0,041	960,562
Краснокутський	4	4	77	3,745	67,942
Коломацький	2	2	14	0,016	0,042
Куп'янський	1	1	70	1,646	5832,843
Лозівський	4	4	205	0,005	169,477
Нововодолазький	1	1	30	0,023	24,980

²⁵ Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Харківській області у 2001 році. – Харків, Державне Управління екології та природних ресурсів в Харківській області, 2002 р.

Міста, райони	К-сть зареєстрованих місць видалення відходів	К-сть місць видалення відходів які не відповідають нормативам	Загальна площа місць видалення відходів, тис.м ²	Фактичне надходження відходів протягом року, тис.т.	Загальна фактична маса відходів на кінець року, тис.т.
Первомайський	2	2	60	0,002	342,620
Печенізький	2	2	20	0,005	0,005
Сахновщинський	1	1	60	0,005	49,849
Чугуївський	3	3	95	0,165	8587,258
Харківський	3	3	806	0,564	0,578
Шевченківський	1	1	31	0,232	0,531
Всього по області	67	65	2953,5	577,943	58667,908

5 Існуючі витрати в сфері поводження з відходами

Відсутність державних статистичних даних не дає можливості достатньо достовірно оцінити рівень витрат в сфері поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ) в Україні та проаналізувати їх в розрізі адміністративно-територіального поділу держави.

Однак, за даними окремих підприємств галузі, даними обласних державних адміністрацій та щорічного моніторингу стану галузі, який здійснює Держжитлокомунгосп України, а також на основі інших наявних даних було здійснено орієнтовну оцінку витрат в сфері поводження з ТПВ.

5.1 Витрати на збирання та перевезення відходів

Витрати на збирання та перевезення ТПВ на полігони у 2003 році сягнули близько 233,4 млн. грн. У порівнянні з 2001 роком їх загальний обсяг збільшився на 52 відсотки.

Дані щодо збирання відходів у 2001р., 2002р. та 2003р. наведені у Таблиці 5-1.

Таблиця 5-1 Витрати на збирання та перевезення відходів, млн. грн. / рік

Витратна стаття	2001	2002	2003
Заробітна плата	42,0	54,8	72,6
Поточний ремонт обладнання та транспортних засобів	17,1	20,9	24,3
Мастила/паливо	47,8	61,5	76,8
Амортизація	15,7	19,9	24,7
Інше	31,2	34,5	35,0
Всього витрати	153,9	191,5	233,4

Разом з тим, структура витрат значною мірою не змінилася. Питома вага заробітної плати з 2001 року збільшилася з 27,3 відсотків до 31,1 відсотка

у 2003 році. Вплив на зростання показника, насамперед, спричинено законодавчим збільшенням мінімального рівня заробітної плати та економічного зростання в країні.

Поточний ремонт обладнання та транспортних засобів зменшився з 11,1 відсотків у 2001 році до 10,4 відсотків у 2003 році. Це пов'язано з тим, що за ці роки в галузі відбувається, хоча і не значними темпами, списання відпрацьованої техніки і закупівля нової.

Таке оновлення техніки підвищило питому вагу амортизаційних відрахувань в загальних витратах, які з одного боку їх збільшують, а з іншого - дають можливість підприємствам галузі направляти отримані за цією статтею кошти на оновлення основних засобів. Також в більшості міст спостерігається тенденція взяття на баланс сміттєперевезників контейнерного парку для збирання ТПВ, насамперед в приватному секторі. На цей час практично всі контейнери закріплені і знаходяться на балансі житлово-експлуатаційних організацій та підприємств, які іноді самі займаються вивезенням утворених ними ТПВ. Саме ж збільшення відбулося з 10,2 відсотків у 2001 році до 10,6 відсотків у 2003 році.

Однак зношеність парку сміттевозів в середньому по країні залишається 75 відсотків, а в окремих областях, таких як Миколаївська – 100 відсотків, Кіровоградська – 90 відсотків, Луганська – 86 відсотків.

Підвищення вартості паливно-мастильних матеріалів в країні спричинило їх збільшення в витратах збирання та транспортування з 31,1 відсотків у 2001 році до 32,9 відсотки у 2003 році. Разом з тим, такі процеси будуть продовжуватись і в майбутньому оскільки ціни на паливно-мастильні матеріали занадто відрізняються від цін в розвинутих країнах. Крім того, сміттєзвалища розташовані на відстані 10-20 км від міст. У зв'язку з тим, що території смітників в останні роки віддаляються від міст, витрати на транспортування зростають і в окремих випадках складають до 75 відсотків від загальних витрат на санітарне очищення міст. Це насамперед такі мегаполіси як Дніпропетровськ, Київ, Харків, Донецьк, Вінниця, Севастополь, Суми, Луганськ, Черкаси.

Збільшення витрат на паливно-мастильні матеріали також викликано різницею витрат з захоронення ТПВ на полігонах і звалищах великих та малих міст. Хоча вивезення ТПВ з великих міст до полігонів та звалищ малих міст коштує значно дорожче, воно себе економічно виправдовує завдяки нижчому тарифові. Такі економічно-вигідні процеси збирання та вивезення ТПВ властиві для приватних підприємств, але є екологічно небезпечними через технічний стан полігонів та звалищ малих міст, який зовсім не відповідає стану полігонів для ТПВ з мегаполісів.

Інші витрати на поводження з ТПВ, такі як поточний ремонт обладнання та транспортних засобів, податки, нарахування на заробітну плату, списання безнадійних боргів, штрафи та інше, зменшилися з 20,3 відсотків у 2001 році до 15,0 відсотків у 2003 році.

Зменшення відбулося за рахунок виключення зі складу необґрунтованих витрат, законодавче зменшення нарахувань на заробітну плату та податків у підприємств, які перейшли на спрощену систему оподаткування.

Водночас, загальні витрати на поводження з ТПВ могли б бути зменшені при забезпеченні повного збирання ТПВ, особливо з приватного сектора. В деяких містах процент обслуговування населення в приватному секторі досягає 50 відсотків. Це міста Харків, Дніпропетровськ, Донецьк, Севастополь, Київ та інші. Як результат, поява несанкціонованих сміттєзвалищ, витрати на ліквідацію яких в двічі, а то і втричі, більші ніж при звичайному збиранні та перевезенні ТПВ.

5.2 Витрати на захоронення відходів

Орієнтовні витрати на захоронення ТПВ у 2003 році становили близько 55,4 млн. грн., які у порівнянні з 2001 роком збільшилися на 45 відсотки.

В Таблиці 5-2 показано витрати на захоронення відходів у 2001-2003рр.

Таблиця 5-2 Витрати на захоронення відходів, млн. грн. / рік

Витратна стаття	2001	2002	2003
Заробітна плата	9,2	11,1	14,3
Поточний ремонт обладнання та транспортних засобів	3,5	4,2	5,4
Мастила/паливо	7,8	9,5	12,6
Амортизація	3,2	3,7	4,4
Інше	14,4	16,2	18,8
Всього витрати	38,1	44,7	55,4

У 2003 році відбулося підвищення заробітної плати з 24,1 відсотків загальних витрат у 2001 році до 25,8 відсотків у 2003 році. На це вплинуло законодавче збільшення мінімального рівня заробітної плати та економічне зростання в країні.

Підвищення відбулося за статтею паливно-мастильні матеріали з 20,4 відсотків загальних витрат у 2001 році до 22,7 відсотків у 2003 році, за рахунок підвищення в країні цін на них.

Збільшився показник поточного ремонту обладнання та транспортних засобів з 9,1 відсотків загальних витрат у 2001 році до 9,7 відсотків у 2003 році та знизилися амортизаційні відрахування з 8,5 відсотків у 2001 році до 7,9 відсотків у 2003 році. Це пов'язано з тим, що обладнання на полігонах та сміттєзвалищах практично не оновлюється і лише тільки підтримується у “задовільному” стані.

Стаття інших витрат також зменшилась з 37,9 відсотків у 2001 році до 33,9 відсотків у 2003 році. В цій статті, насамперед, земельний податок (близько 9 відсотків) та збір за забруднення навколишнього природного середовища (за розміщення ТПВ – біля 5 відсотків), а також матеріальні витрати, які використовуються для технологічного пересипання ґрунтом полігону, податки, нарахування на заробітну плату, списання безнадійних боргів, штрафи та інше.

При припущенні, що щільність ТПВ складає 250 кг/м³, витрати на збирання та транспортування однієї тонни ТПВ в середньому дорівнює 24,77 грн., а на захоронення 5,88 грн./тонну. Але цих витрат недостатньо для забезпечення належного захоронення ТПВ згідно технологічних норм, знешкодження фільтрату, тощо.

Таким чином, загальні витрати на поводження з ТПВ у 2003 році склали 288,8 млн. грн., у 2001 році вони складали 191,9 млн. грн.

Місячні витрати однієї людини на поводження з ТПВ складають близько 0,9 грн., що дорівнює 0,2 відсотка від середньої заробітної плати в країні, яка у 2003 році дорівнювала 462 грн. Цей рівень витрат можливо порівняти з показником, який часто вважають міжнародноприйнятим рівнем витрат на поводження з ТПВ і який становить 1 відсоток середньомісячного доходу громадянина.

Витрати на сміттєспалювальних заводах міст Києва та Дніпропетровська діляться за наступним принципом: 38 відсотків - знос обладнання, 25 відсотків - витрати на постачання газу та електроенергії, 20 відсотків - оплата за розміщення шлаку після спалювання та сплату екологічних платежів за забруднення навколишнього природного середовища.

Обидва заводи не є рентабельними, а затверджені їм тарифи ледь-ледь покривають витрати. Відповідно, на тонну спалювання орієнтовно витрачається 50,4 грн. в Києві і 40 грн. в Дніпропетровську. Але цих коштів не достатньо для їх нормальної експлуатації.

6 Існуючий стан фінансування сектора поводження з відходами

6.1 Державні субсидії та капіталовкладення

Загальний прибуток В Таблиці 6-1 здійснюється огляд загального державного прибутку та витрат в Україні, тобто суми прибутку та витрат державного, обласного та місцевого бюджетів та бюджетних фондів.

Таблиця 6-1 Огляд загального державного прибутку та витрат, млн. грн.

	2000	2001	2002	2003
Доходи, сума	49117,9	54934,6	61954,3	56387,5
Видатки, сума	48148,6	55528,0	60318,9	55907,5
Баланс бюджету	-969,3*	593,4	-1635,4*	-480,0*

Джерело: Державний комітет статистики України

*Профіцит.

Упродовж 2003 року бюджетний профіцит складав 2 відсотки ВВП і став однією з причин кризи ліквідності на міжбанківському ринку, пік якої припав на середину листопада. Поліпшення адміністрування надходжень до бюджету та вищі темпи зростання промисловості та імпорту, ніж ВВП, збільшило частку перерозподілу ВВП через бюджет до 28 відсотків. Краще виконання доходів порівняно з видатками пов'язано з нагромадженням чималих коштів бюджету на рахунках Державного казначейства. Бюджет 2003 року виконано з профіцитом 0,2 відсотка ВВП.

Основні джерела прибутку

Основні джерела прибутку протягом періоду 2000-2003рр наведені в Таблиці 6-2.

Таблиця 6-2 Структура джерел прибутку, млн. грн.

Джерело	2000	2001	2002	2003
---------	------	------	------	------

Джерело	2000	2001	2002	2003
Особистий прибутковий податок	6377,8	8774,9	10823,8	10699,5
Податок на прибуток	7727,1	8280,0	9398,3	9076,5
ПДВ	9437,7	10348,4	13471,2	11426,2
Акцизний збір та податок з обороту	2805,2	2653,3	4098,2	4248,7
Податок на доход з нерухомого майна	3244,8	3788,6	4534,1	4518,0
Податок на використання природних ресурсів	1977,4	2269,0	2449,8	2268,1
Інші, в тому числі вимушений прибутковий податок	17547,9	18820,4	17178,9	14150,5

Джерело: веб-сайт Верховної Ради України

Державні витрати

Загальні державні витрати наведено у Таблиці 6-3.

Таблиця 6-3 Витрати державного бюджету в 2000-2003рр, млн. грн.

	2000	2001	2002	2003
Загальні витрати	48148,6	55528,0	60318,9	55907,5
Поточні витрати	46222,7	50586,0	53804,5	48080,0
з них: обслуговування боргу	7197,3	8349,9	9061,7	12000,0
Поточні витрати, % від загальних	96,0	91,1	89,2	86,0
Капітальні витрати	1925,9	4942,0	6514,4	7827,5
Капітальні витрати % від загальних	4,0	8,9	10,8	14

Джерело: веб-сайт Верховної Ради України

Видатки державного бюджету України складаються з поточних та капітальних.

Капітальними видатки використовуються з метою придбання предметів, обладнання тощо з терміном служби більше року, стратегічних і надзвичайних запасів товарів, землі, нематеріальних активів або невідплатні платежі, що передаються утримувачам з метою придбання ними подібних активів, компенсації втрат, пов'язаних з руйнуванням чи ушкодженням основних фондів. Поточні ж витрати спрямовані на оплату праці, комунальні послуги, енергоносії і таке інше.

Як видно з Таблиці 6-3, в 2000-2001 рр. Уряд країни спрямовував лише до 10 відсотків видатків держбюджету на капітальні витрати, тобто майже

вся сума видатків йшла на першочергові витрати, такі як заробітна плата і комунальні послуги.

Тенденція зростання капітальних витрат вказує на те, що більша частина основних фондів має підвищений рівень зносу і з кожним роком потребує більшої частки видатків державного бюджету.

Аналіз показників з обслуговування і погашення державного боргу свідчить про те, що після фінансової та боргової кризи 1998 року, ці витрати продовжують мати стійку тенденцію до зростання. Однак, збільшення бюджетних видатків здійснювалося за рахунок постійно зростаючого державного боргу, зокрема, зовнішніх боргових зобов'язань, а сама ситуація погіршується, незважаючи на вжиті Урядом заходи щодо реструктуризації майже всіх складових державного боргу. Так, у 2003 році вони зросли порівняно з 2000 роком на 4,8 млрд. гривень.

У 2003 році в Україні, за даними Кабінету Міністрів, відбувся пік виплат по зовнішніх і внутрішніх боргах, що складало приблизно п'яту частину видатків держбюджету, з них:

- на обслуговування зовнішнього боргу — 2,8 млрд грн.,
- на погашення зовнішнього боргу — 6,1 млрд грн.,
- на обслуговування внутрішнього боргу — 0,6 млрд грн.;
- на погашення внутрішнього боргу — 2,5 млрд грн.

Темпи зростання витрат з обслуговування і погашення державного боргу значно випереджають темпи зростання економіки країни, що може свідчити про те, що існуюча урядова фінансова політика щодо фінансування державного бюджету шляхом внутрішніх та зовнішніх запозичень веде до значної бюджетної заборгованості та не може постійно підтримуватися.

Особливе занепокоєння викликає загрозлива динаміка зовнішніх боргових платежів та переважаюча питома вага цих платежів над платежами з внутрішніх боргових зобов'язань, що підтверджує наявність цих системних прорахунків.

Фінансування областей

Урядом країни щорічно закладаються в державному бюджеті кошти, що спрямовуються в бюджети областей.

В 2000-2003 рр. розподілення коштів по областях було приблизно в однаковій пропорції. Водночас, розподілення Держбюджету за областями має різноманітний дотаційний характер.

Наприклад, бюджетом 2003 року передбачався наступний розподіл дотацій: м. Київ - 4066 грн. на одного мешканця, Харківська область - 831 грн. на одного мешканця, Полтавська область - 821 грн. на одного

мешканця, Кіровоградська область - 165 грн. на одного мешканця, Херсонська область - 181 грн. на одного мешканця, Тернопільська область - 184 грн. на одного мешканця.

Частково ці субсидії спрямовувалися на житлово-комунальне господарство, у тому числі на капітальні вкладення. Таблиця 6-4 відображає ситуацію у 2003р.

Таблиця 6-4 Дотації з державного бюджету в 2003р.

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Дотації з державного бюджету у комунальне господарство, млн. грн.	У розрахунку на 1 мешканця, грн.
АР Крим	705,3	0,35
Вінницька	516,6	0,29
Волинська	457,3	0,43
Дніпропетровська	2169,5	0,61
Донецька	2333,1	0,49
Житомирська	333,5	0,24
Закарпатська	364,9	0,29
Запорізька	1287,4	0,67
Івано-Франківська	340,3	0,24
Київська	1408,7	0,78
Кіровоградська	183,4	0,16
Луганська	646,9	0,26
Львівська	1419,3	0,54
Миколаївська	658,3	0,53
Одеська	1974,7	0,81
Полтавська	1317,3	0,82
Рівненська	492,0	0,42
Сумська	803,2	0,63
Тернопільська	208,1	0,18
Харківська	2392,2	0,83
Херсонська	209,9	0,18
Хмельницька	473,5	0,33
Черкаська	402,6	0,29
Чернівецька	195,5	0,21
Чернігівська	855,6	0,70
м. Київ	10664,5	4,07
м. Севастополь	131,9	0,35
ВСЬОГО	32945,4	0,58

Джерело: Державний бюджет 2003р.

Крім того, в бюджеті країни закладені кошти на пільги, субвенції та виконання інвестиційних проектів. В ці суми, наведені у Таблиці 6-5, входять і кошти спрямовані на житлово-комунальне господарство.

Таблиця 6-5 Кошти державного бюджету на пільги, субвенції та виконання інвестиційних проектів, 2003р.

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Надання пільг та субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг, млн. грн.	Виконання інвестиційних проектів, млн. грн.	Субвенція з державного бюджету, млн. грн.	Напрямок надання субвенції
АР Крим	37,3	9,4	15	на інвестиційні проекти, спрямовані на розвиток соціальної інфраструктури
Вінницька	65,0	8,2		
Волинська	45,9	4,9		
Дніпропетровська	198,0	16,5		
Донецька	188,9	22,5		
Житомирська	64,9	6,5		
Закарпатська	27,6	5,8	10	на ліквідацію наслідків стихійного лиха
Запорізька	69,4	8,9	1	на розвиток Державного історико-археологічного заповідника "Кам'яна Могила" м.Мелітополя
Івано-Франківська	66,5	6,5	5	на ліквідацію наслідків стихійного лиха
Київська	145,2	8,5		
Кіровоградська	47,9	5,2		
Луганська	102,2	11,8		
Львівська	163,9	12,2	5,6	на збереження історичної забудови у центральній частині м.Львова
Миколаївська	39,3	5,9		
Одеська	65,7	11,5	3	на збереження історичної забудови у центральній частині м.Одеси
Полтавська	114,3	7,6		
Рівненська	61,6	5,5		
Сумська	79,0	6,0	2	на збереження історичної забудови у центральній частині м.Глухова
Тернопільська	61,1	5,3	2	на збереження історичної забудови у центральній частині м.Збаража
Харківська	213,5	13,5	26,25	на ліквідацію наслідків аварії на очисних спорудах м.Харкова
Херсонська	27,4	5,5		

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Надання пільг та субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг, млн. грн.	Виконання інвестиційних проектів, млн. грн.	Субвенція з державного бюджету, млн. грн.	Напрямок надання субвенції
Хмельницька	66,4	6,6	2	на розвиток Національного історико-архітектурного заповідника "Кам'янець" м.Кам'янець-Подільський
Черкаська	71,3	6,5		
Чернівецька	22,5	4,3		
Чернігівська	69,2	5,7	2	на програму збереження пам'яток Державного історико-культурного заповідника "Гетьманська столиця" Бахмацькому району
м. Київ	172,4	12,1		
м. Севастополь	12,8	1,8	32	на компенсацію втрат доходів внаслідок розміщення на території міста Севастополя Чорноморського Флоту Російської Федерації
ВСЬОГО	2299,2	224,7	105,85	

Джерело: Державний бюджет 2003р.

Витрати на ЖКГ

Частка витрат на житлово-комунальне господарство (ЖКГ), як показано в Таблиці 6-6, складає незначну частину загальних державних витрат.

Таблиця 6-6 Витрати на ЖКГ, млн. грн.

	2000	2001	2002	2003
Витрати на ЖКГ	1084,1	1555,2	1407,6	1864,5
(% від загальних витрат)	1,9	2,6	2,3	3,3
З них: капіталовкладення в ЖКГ	112,7	199,1	190,0	285,3
Капіталовкладення, як % загальних витрат на ЖКГ	10,4	12,8	13,5	15,3
Цільові субсидії малозабезпеченим родинам	237,2	237,1	230,4	206,7

Джерело: Держкомстат України.

Витрати на житлово-комунальне господарство у 2000 році фінансувались з державного бюджету в розмірі 2,4 млн. грн, що дорівнює 0,2 відсоткам від загальних витрат на ЖКГ, та 1081,7 млн. грн. – з місцевого бюджету, що дорівнює 99,8 відсоткам від загальних витрат на ЖКГ.

Витрати на житлово-комунальне господарство у 2001 році фінансувались з державного бюджету в розмірі 1,6 млн. грн, що дорівнює 0,1 відсоткові від загальних витрат на ЖКГ, та 1553,6 млн. грн. – з місцевого бюджету, що дорівнює 99,9 відсоткам від загальних витрат на ЖКГ.

Витрати на житлово-комунальне господарство у 2002 році фінансувались з держаного бюджету в розмірі 51,4 млн. грн, що дорівнює 3,7 відсоткам від загальних витрат на ЖКГ, та 1356,2 млн. грн. – з місцевого бюджету, що дорівнює 96,3 відсоткам від загальних витрат на ЖКГ.

З причин існуючої міжтарифної різниці, пільгових тарифів для певних груп населення, а також цільові субсидії для малозабезпечених родин іноді в місцеві бюджети закладають кошти на компенсацію для підприємств житлово-комунального господарства за різницю в тарифах.

Екологічний фонд

Фонд охорони навколишнього природного середовища відноситься до спецфонду державного бюджету і має три рівні: державний, регіональний та місцевий. Надходження до нього здійснюються за забруднення навколишнього природного середовища, в тому числі за розміщення ТПВ на полігонах та звалищах, та накладання штрафів в цій діяльності.

За 2000 рік згідно даних Держкомстату в сфері поводження з ТПВ було здійснено 7407 перевірок, притягнуто 2758 осіб до адміністративної відповідальності, накладено штрафів на 144,8 тис. грн., пред'явлено 25 позовів за збитки, накладено позовів за збитки 1,3 млн. грн., призупинено виробничу діяльність в 55 випадках.

Витрати на проекти в сфері поводження з ТПВ з фонду охорони навколишнього середовища у 2001 році дорівнювали 0,6 млн. грн., у 2002 – близько 2 млн. грн., у 2003 – 9,47 млн. грн.

Наприклад, із коштів Кримського Республіканського фонду охорони навколишнього природного середовища у 2002 році було виділено 100,0 тис. грн. ОАО “Поливтор” на організацію пересувного пункту збору полімерних відходів і 200,0 тис. грн. – на розробку і впровадження технології переробки ПЕТФ-тари (пляшки) у вторинні матеріали.

В м. Червонограді (Львівська область) здійснюється будівництво сміттесортувальної станції.

В Таблиці 6-7 наведено інформацію щодо фінансування сфери поводження з ТПВ з фонду охорони навколишнього природного середовища у 2003р.

Таблиця 6-7 Фінансування сфери поводження з ТПВ з фонду охорони навколишнього природного середовища, 2003р.

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Кошти спрямовані на сферу поводження з ТПВ у 2003р., млн.грн.	Напрямок спрямування коштів
АР Крим	0,45	реконструкція полігону ТПВ в смт. Гаспра
Вінницька		
Волинська	0,35	будівництво полігону ТПВ для м Луцька, 2-га черга (0,2 млн.грн.), будівництво полігону ТПВ для смт. Стара Ви-

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Кошти спрямовані на сферу поводження з ТПВ у 2003р., млн.грн.	Напрямок спрямування коштів
		жівка (0,15 млн.грн.)
Дніпропетровська	0,4	будівництво станції переробки ТПВ у м. Дніпродзержинську
Донецька	3,2	будівництво заводу з переробки ТПВ в м.Краматорську (2,0 млн.грн.), будівництво полігону ТПВ в м.Маріуполь (0,2 млн.грн.), будівництво полігону ТПВ в м. Ясинувата (1,0 млн.грн.)
Житомирська	0,25	будівництво полігону по знешкодженню ТПВ в м. Радомисль
Закарпатська		
Запорізька		
Івано-Франківська		
Київська		
Кіровоградська	0,15	будівництво сміттєвалища твердих побутових та нетоксичних промислових відходів у м. Олександрії
Луганська	0,8	розширення полігону ТПВ у м. Олександрівську
Львівська	0,45	реконструкція полігону ТПВ Стрийсько-Дрогобицького регіону в м.Стрий (0,25 млн.грн.), будівництво підприємства з промислової переробки ТПВ потужністю до 100 тис.тонн на рік в м. Червонограді (0,2 млн.грн.)
Миколаївська	0,25	будівництво полігону ТПВ в м.Миргороді
Одеська		
Полтавська		
Рівненська	0,27	придбання обладнання і машин для збору, транспортування і складування ТПВ та реконструкція полігону ТПВ м Рівне
Сумська		
Тернопільська		
Харківська	1,4	будівництво полігону знешкодження та захоронення ТПВ для м.Харкова
Херсонська		
Хмельницька	0,4	будівництво полігону ТПВ для м. Кам'янець-Подільський в с.Корчівка
Черкаська		
Чернівецька		
Чернігівська	0,7	реконструкція полігону ТПВ в м.Ніжин
м. Київ		
м. Севастополь	0,4	будівництво першої черги полігону для складування ТПВ в м. Севастополі
ВСЬОГО	9,47	

Загальні державні витрати

Державні витрати на поводження з ТПВ показані у Таблиці 6-8.

Таблиця 6-8 Державні витрати на поводження з ТПВ, 2003р.

	Млн.грн, 2003 рік	% від держа- вних витрат	% від ВВП
Державний прибуток	56387,5	101	23,5
Державні витрати	55907,5	100	23,3
Поточні	48080,0	86	20,0
Капітальні	7827,5	14	3,3
Витрати на ЖКГ	1864,5	3,3	0,8
Капітальні	285,3	0,5	0,1
Поточні	1579,2	2,8	0,7
Витрати на сектор відходів	37,5	0,07	0,02
Капітальні	34,1	0,06	0,01
Поточні, в тому числі субсидії	3,4	0,01	0,001

Джерело: Держкомстат України.

6.2 Тарифи та платоспроможність

Тарифи в сфері поводження з відходами

Тарифи на поводження з ТПВ, згідно з Законом України “Про місцеве самоврядування”, встановлюються виконавчими комітетами міських, сільських та селищних рад, але в межах визначених обласними державними адміністраціями, що також визначено постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 1996 року №1518.

Витрати на прибирання прибудинкової території, прибирання, вивезення і знешкодження відходів та сміття входять в плату за користування житлом (квартирної плати) та за утримання житла.

Правові засади цього визначаються Наказом Держбуду від 3 вересня 1999 року №214, згідно якого витрати на вивезення та утилізація твердого побутового та грубого сміття від населення входять до квартирної плати.

Крім того, право встановлювати квартирну плату згідно Постанови Кабінету Міністрів України та від 22 червня 1998 р. №939 “Про вдосконалення системи державного регулювання розміру квартирної плати та плати за утримання будинків і прибудинкових територій” надано Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям.

Водночас, згідно постанови Кабінету Міністрів України від 25 грудня 1996 року №1548 “Про встановлення повноважень органів виконавчої

влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)” встановлення тарифів на послуги з прибирання, вивезення та знешкодження твердих побутових відходів (ТПВ), які надаються суб'єктами підприємницької діяльності незалежно від форми власності для всіх споживачів також відноситься до компетенції Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

Однак, в багатьох містах квартирна плата не переглядалась протягом багатьох років, що призвело до недофінансування сфери поводження з ТПВ.

Практично у всіх населених пунктах частина тарифу населення та бюджетних організацій перекладається на тариф для підприємств. В наслідок цього, тарифи для підприємств, більшість з яких є де-факто банкрутами, є звичайно вищими, ніж тарифи для населення, що створює перехресне субсидування, що в свою чергу не відповідає принципу “забруднювач платить”.

В середньому по країні тариф на поводження з ТПВ для населення складає 8,14 грн./м3, для бюджетних організацій – 8,97 грн./м3 і для інших споживачів – 9,83 грн./м3.

За такої ситуації лише близько 46 відсотків підприємств галузі працюють відносно рентабельно, з середнім показником рентабельності 8 відсотки.

Тарифи на збирання, транспортування та захоронення протягом 2001-2003 року практично не змінювалися. На цей час загальний середній тариф по країні дорівнює 8,98 грн./м3, з яких 7,31 грн. припадає на збирання та вивезення ТПВ і 1,67 грн. на захоронення.

Самий низький тариф на протязі багатьох років залишається в м. Чернігові та дорівнює 3,12 грн./м3, з яких 2,64 грн. припадає на збирання та вивезення ТПВ і 0,48 грн. на захоронення. Самий високий тариф в м. Києві – 15,6 грн./м3, з яких 3,0 грн. припадає на збирання та вивезення ТПВ і 12,6 грн. на захоронення.

Особливо низькі тарифи на захоронення ТПВ на звалищах в сільській місцевості. Через різницю в тарифах в країні є тенденція до переміщення вантажопотоків ТПВ з великих міст на звалища в сільській місцевості. Також, такі тарифи на захоронення не відповідають тим технологічним витратам, згідно з вимогами санітарно-епідеміологічних та екологічних служб, і залишається на примітивному рівні в порівнянні з розвинутими країнами.

Орієнтовна загальна сума виставлених рахунків в 2003р. становить близько 250 млн. грн, з них 70-90 відсотків збирається.

Заробітна плата

Заробітна плата та її динаміка в номінальному та реальному вираженні представлені в Таблиці 6-9.

Таблиця 6-9 Номінальне та реальне зростання заробітної плати, грн. /міс. Та %

	2000	2001	2002	2003
Середній прибуток на душу населення	445,7	777,2	917,1	1084,5
Середня місячна заробітна плата	230	311	376	462
Ріст зарплати, %	99,1	119,3	118,2	115,2

Джерело: Державний комітет статистики України

З вищенаведеної таблиці видно, що середній прибуток на душу населення і середня місячна заробітна плата в 2000-2003 роках динамічно зростають. В 2003 році номінальні доходи порівняно з аналогічним періодом 2002 року збільшились на 18 %, реальні доходи зросли на 10%, а реальне зростання зарплати становило 15%.

Наявні доходи, які можуть бути використані населенням на придбання товарів та послуг, зросли на 10,1 відсотка, а реальні наявні, визначені з урахуванням цінового фактора, – на 15,2 відсотка. Взагалі реальна заробітна плата характеризує кількість товарів і послуг, що можна придбати за номінальну заробітну плату.

Найбільший розмір середньомісячної заробітної плати в 2000-2003 роках спостерігався у працюючих на підприємствах транспорту і зв'язку, у фінансових установах і перевищував середній показник в 1,5–2,2 рази.

Серед промислових видів діяльності найвищий рівень заробітної плати відзначався на підприємствах по виробництву коксу та продуктів нафтопереробки (у 2,1 рази більше від середнього).

Якщо перерахувати з гривні в євро статистичні данні 2003 року, то отримаємо: середній прибуток на душу населення 164,3 євро і середня місячна заробітна плата - 70 євро.

В Таблиці 6-10 наведено середньомісячну заробітну плату по областях.

Таблиця 6-10 Середньомісячна заробітна плата по областях, 2001-2003рр, грн.

Адміністративно-територіальний поділ	2001	2002	2003
Автономна Республіка Крим	300	358	433
Вінницька	215	265	334
Волинська	201	253	319
Дніпропетровська	370	438	517
Донецька	383	452	543
Житомирська	220	268	334
Закарпатська	238	295	379
Запорізька	379	445	542

Адміністративно-територіальний поділ	2001	2002	2003
Івано-Франківська	259	318	402
Київська	317	378	470
Кіровоградська	231	282	353
Луганська	320	393	474
Львівська	272	339	419
Миколаївська	327	398	470
Одеська	306	379	454
Полтавська	292	354	437
Рівненська	245	312	390
Сумська	259	307	379
Тернопільська	190	215	299
Харківська	310	370	455
Херсонська	233	289	356
Хмельницька	211	258	322
Черкаська	229	276	350
Чернівецька	218	271	344
Чернігівська	235	277	342
м.Київ	549	609	745
м.Севастополь	325	391	486
Україна	311	376	462

В місті Києві, з часу незалежності країни (1992р)- найвища середня заробітна плата по Україні, в 2003 році вона складає 744,7 грн. в місяць.

Також високі заробітні плати існували в найбільш розвинених індустріальних Донецькій та Дніпропетровських областях, відповідно 543 і 517 гривень.

Співвідношення найбільшого рівня середньомісячної заробітної плати у м. Києві та найменшого у Тернопільській області (299 грн.) складає 2,5 рази. При цьому найнижчий темп приросту заробітної плати за 2003 рік порівняно з 2002 роком був у м. Києві (на 18,3 відсотка), а найвищий (на 28,2 відсотка) – у Тернопільській області.

Середньомісячна заробітна плата штатних працівників Дніпропетровської, Донецької та Запорізької областей на 13,8–19,6 відсотків перевищувала відповідний показник у цілому по країні.

Незважаючи на високий рівень заробітних плат в Донецькій і Дніпропетровській областях, тут найбільша заборгованість по виплаті заробітної плати в Україні.

Рівні доходу

Середній дохід на душу населення України складає 1084,5 грн/місяць. Цей показник нерівномірно розподілений по Україні.

Найбільший рівень доходу населення - в містах-мільйонниках (м. Київ, м. Донецьк, м. Дніпропетровськ).

В Південних областях доходи населення перевищують середні по країні на 10-15 відсотків. Це пов'язано з тим, що переважна кількість населення зайнята в курортній та туристичній галузях. Зазвичай такі доходи знаходяться в тіньовому обігу.

В Таблиці 6-11 показані індикатори реального доходу за період з 2000р по 2003р.

Таблиця 6-11 Індикатори реального доходу

	2000	2001	2002	2003
ВВП, грн. на душу населення	3436	4195	4583	5032
Мінімальний прожитковий мінімум, грн. на людину в місяць	270,1	311,3	342,0	365,0
Співвідношення середнього доходу та офіційного "мінімального прожиткового мінімуму"	1,7	2,5	2,7	3,0
Частина населення, що має доходи нижчі за рівень офіційного "мінімального прожиткового мінімуму" (%)	87,9	89,0	88,4	87,2

Джерело: Державний комітет статистики України

З вищенаведеної таблиці добре видно, що основні показники в 2000-2003 роки хоч і зростають, але все ще залишаються низькими порівняно з світовими стандартами.

Номінальна зарплата в 2001-2003 роках перевищувала рівень прожиткового мінімуму по Україні більш ніж в 17 регіонах України.

Розподіл доходу

В Таблиці 6-12 показано розподіл доходу по Україні у 2002р.

Таблиця 6-12 Розподіл доходу, 2002р.

Доход різних груп населення, грн/місяць	Тис. чоловік	% від загальної кількості населення
< 60	476,6	1
60,1-90,0	2049,3	4,3
90,1-120,0	4193,9	8,8
120,1-150,0	5576,0	11,7
150,1-180,0	6290,9	13,2
180,1-210,0	5862,0	12,3

Доход різних груп населення, грн/місяць	Тис. чоловік	% від загальної кількості населення
210,1-240,0	5004,1	10,5
240,1-270,0	4098,6	8,6
270,1-300,0	2907,2	6,1
300,1-360,0	4384,6	9,2
> 360,0	6815,1	14,3
<i>Загальна кількість населення</i>	47658,3	100

Співвідношення грошових витрат 20 % найбільш забезпеченого та 20% найменш забезпеченого населення в 2000-2001 роках склало 6 разів, в 2002 році – 5,7 разів.

Рівень заощаджень населення в 2000-2003 роках зріс з 6,3 до 10,2 відсотків від сукупних витрат населення. В 2003 році у порівнянні до попереднього приріст заощаджень склав 12014 млн. грн.

Можливість оплачувати житлово-комунальні послуги

В Таблиці 6-13 показано місячні тарифи на комунальні послуги.

Таблиця 6-13 Місячні тарифи на комунальні послуги

	Грн/місяць	% середнього доходу на душу населення
Питна вода та водовідведення (на душу населення)	11,2	1,0
Опалення (на будинок або 20 м ² квартиру)	16,4	1,5
Гаряча вода (на душу населення)	17,6	1,6
Електрика (за 50 кВт/год)	7,5	0,7
Оренда житла (за 20 м ²)	5,2	0,5
Природний газ (на душу населення)	1,8	0,2
Поводження з відходами (на душу населення)	0,9	0,1
Всього (на душу населення)	60,6	5,6

Джерело: Держжитлокомунгосп України

Можна побачити, що тариф на послуги поводження з ТПВ становить 0,1% середнього доходу на душу населення, що значно нижче 1%, який часто вважається міжнародноприйнятим показником.

Заборгованість населення за житлово-комунальні послуги на 10 грудня 2003р. становила 7470,2 млн.грн.

Середній термін заборгованості населення за всі послуги на кінець грудня 2003р. становив 11,6 місяця.

Мали борг за 3 місяці і більше: за опалення – 43% власників особових рахунків, підігрів води – 41%, квартплату – 40%, водопостачання та вивіз сміття – 39%, водовідведення – 37%, газопостачання – 33%.

Диференціація тарифу

Рівень доходу суттєво не впливає на витрати поводження з ТПВ. Однак, якщо заможні українці збільшують розміри свого помешкання, то відповідно і збільшується розмір квартирної плати, до складу якої входять витрати на поводження з ТПВ, і навпаки.

Разом з тим, тарифи на поводження з ТПВ в приватному секторі в деяких містах України на порядок нижче тарифів для збирання та вивезення з багатоповерхових будівель. Так, наприклад, в м. Києві такий тариф для населення в приватному секторі складає 5 грн./м³, що майже втричі нижче ніж для багатоповерхових будівель, де тариф дорівнює 15,6 грн/м³.

6.3 Інші джерела фінансування

Облік кредитів в секторі відходів, у тому числі міжнародних, є недосконалим. За даними Держжитлокомунгоспу України в 2001 році державні капіталовкладення в галузь були взагалі відсутні.

У 2002 році обсяг кредитування галузі склав 3,5 млн. грн. З них: 2,6 млн. грн. в Харківській; 0,6 млн. грн. в Рівненській; 0,2 млн. грн. в Івано-Франківській та 0,1 млн. грн. в Чернігівській областях.

У 2003 році обсяг кредитування дорівнював 3,3 млн. грн. З них: 1,3 млн. грн. в Миколаївській; 0,6 млн. грн. в Івано-Франківській; 0,6 млн. грн. в Луганській; 0,5 млн. грн. в Волинській; 0,2 млн. грн. в Сумській та 0,1 млн. грн. в Закарпатській областях.

Основний обсяг цих коштів пішов на оновлення парку сміттєвозів та контейнерів, а також на реконструкцію полігонів та сміттєзвалищ.

Будь-яка інша інформація щодо капіталовкладень, процентних ставок, тощо відсутня.

Інші джерела фінансування сфери поводження з ТПВ складають кошти підприємств. Так, у 2001 році таких коштів було 5 млн. грн., у 2002 – 6 млн. грн. і у 2003 – 4 млн. грн. Переважна більшість цих коштів відноситься до власного капіталу приватних компаній для закупівлі сміттєвозів та контейнерів.

До інших джерел фінансування сектора ТПВ також можна віднести Державну компанію “Укрекокомресурси”, яка безпосередньо підпорядкована Кабінету Міністрів України, має свої регіональні

представництва та здійснює державну політику з організації системи збору, переробки та утилізації тари і упаковки.

Її діяльність здійснюється згідно постанови Кабінету Міністрів України від 26.07.2001р. № 915. Надходження коштів до компанії здійснюється згідно затверджених тарифів від виробників та імпортерів товарів в складі яких є тара та упаковка.

Наприклад за 5 місяців 2002 року, надходження до компанії “Укрекокомресурси” дорівнювали 266,6 тис. грн., відповідно, річні сягають близько 700 тис. грн. З них 90 відсотків надходжень від підприємств-імпортерів і лише 10 відсотків від вітчизняних виробників.

Кошти компаній “Укрекокомресурси” також спрямовуються на фінансування проектів в сфері поводження з ТПВ, причому наголос робиться на переробку відходів упаковки.

Так, за кошти компаній “Укрекокомресурси” в АР Крим розроблена та реалізується Програма зниження екологічної та соціальної напруги шляхом організації системи збору, переробки та утилізації тари, упаковки, ТПВ як вторинного сировини, яка затверджена Радою Міністрів АР Крим. Для здійснення роздільного збору відходів в м. Сімферополі регіональне управління “Кримококомресурси” отримало 200 одиниць євроконтейнерів.

7 Існуюча інституціональна/організаційна структура

7.1 Рівні управління

До 1998р. в Україні законодавчі норми у сфері поводження з відходами носили фрагментарний характер. Вони не охоплювали усієї системи поводження з відходами, не визначали достатньою мірою функції державних органів і суб'єктів господарювання щодо поводження з відходами, не передбачали належних стимулів до розширення їх утилізації та відповідальності за порушення природоохоронних та інших вимог.

З прийняттям 5 березня 1998 року Верховною Радою України Закону України “Про відходи”, Україна стала на шлях загальносвітової практики законодавчого врегулювання відносин у сфері поводження з відходами.

Цей Закон регулює відносини у сфері поводження в основному з твердими відходами і не поширюється на інші види відходів – стічні води, газоподібні викиди, радіоактивні відходи.

Законом визначено основні принципи і напрямки державної політики у сфері поводження з відходами та повноваження всіх рівнів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів підприємницької діяльності у сфері поводження з твердими (промисловими і побутовими) відходами в Україні.

В Таблиці 7-1 показано роль, компетенцію та повноваження установ різних рівнів, відповідно до законів України.

Таблиця 7-1 Роль органів влади у сфері поводження з ТПВ

Організація	Роль органів влади в сфері поводження з ТПВ
Державний рівень	
Президент та його адміністрація	Глава держави, гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. Основні повноваження: • представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України; • - призначає за згодою Верховної Ради України Прем'єр-міністра України;

Організація	Роль органів влади в сфері поводження з ТПВ
	• припиняє повноваження Прем'єр-міністра України та приймає рішення про його відставку; • призначає за поданням Прем'єр-міністра України членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади, а також голів місцевих державних адміністрацій та припиняє їхні повноваження на цих посадах; • підписує закони, прийняті Верховною Радою України; • має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів із наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України. <i>Підстава - розділ V Конституції України.</i>
Верховна Рада	Єдиний орган законодавчої влади в Україні, до основних повноважень належить: • прийняття законів; • затвердження Державного бюджету України та контроль за його виконанням; • затвердження загальнодержавних програм, у т.ч. охорони довкілля; • здійснення контролю за діяльністю Кабінету Міністрів України відповідно до цієї Конституції; • затвердження рішень про надання Україною позик і економічної допомоги; • затвердження звернення Президента України указів про оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації. <i>Підстава - розділ IV Конституції України.</i>
КМУ	Вищий орган системи органів виконавчої влади, відповідальний перед Президентом України та підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України. До складу Кабінету Міністрів України входять Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр, три віце-прем'єр-міністри, міністри. Основні повноваження: • забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента України; • забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики; політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування; • розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України; • розробляє проект закону про Державний бюджет України і забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, подає Верховній Раді України звіт про його виконання; • спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади. <i>Підстава - розділ VI Конституції України.</i>
Держжитлокому- нгосп	Центральний орган виконавчої влади, діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Основні повноваження: • організовує виконання актів законодавства, здійснює систематичний контроль за їх реалізацією, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавства; • організовує в межах своїх повноважень розроблення і реалізацію державних та регіональних програм у сфері житлово-комунального господарства; • погоджує в установленому порядку пропозиції щодо переліків об'єктів реконструкції та будівництва житлово-комунального господарства, які фінансуються за рахунок коштів державних централізованих капітальних вкладень, інших видатків державного бюджету; • затверджує в установленому порядку методики визначення нормативів споживання житлово-

Організація	Роль органів влади в сфері поводження з ТПВ
	комунальних послуг, витрат і втрат ресурсів, що використовуються у житлово-комунальному господарстві, вартості утримання та технічного обслуговування об'єктів житлово-комунального господарства; здійснює нормативно-методичне забезпечення з питань поводження з побутовими відходами, благоустрою населених пунктів. Має регіональні представництва – обласні управління житлово-комунального господарства, які мають подвійне підпорядкування. В м. Києві таке підпорядкування відсутнє. <i>Підстава - розділ VI Конституції України, Положення про комітет, затверджено Указом Президента України від 19 серпня 2002 р., Закон України "Про відходи" від 05.03.1998р.</i>
Міністерство охорони навколишнього природного середовища	Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки. Діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України, організовує виконання актів законодавства і здійснює контроль за їх реалізацією, узгальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавства, є основним розпорядником державного фонду охорони навколишнього середовища. Основні повноваження: - здійснює відповідно до законодавства державний контроль за додержанням правил, нормативів, норм, лімітів, квот у сфері використання та охорони природних ресурсів, вимог екологічної безпеки у сфері поводження з відходами; - організовує та здійснює відповідно до законодавства державну екологічну експертизу; - організовує в межах своїх повноважень проведення моніторингу навколишнього природного середовища, створення та функціонування екологічних та інших інформаційних систем; - затверджує або погоджує в установленому порядку правила, нормативи, норми з охорони навколишнього природного середовища, екологічної безпеки, поводження з відходами, аналізує практику їх застосування, в межах своєї компетенції бере участь у розробленні інших правил, нормативів і норм; - видає в установленому законодавством порядку дозволи, ліміти, квоти на викиди забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище та допустимі рівні шкідливого впливу; - видає відповідно до закону дозволи на здійснення операцій у сфері поводження з відходами; - забезпечує погодження проектів відведення земельних ділянок для розміщення екологічно небезпечних та інших об'єктів. Має регіональні представництва – обласні управління охорони навколишнього природного середовища, міські екологічні інспекції. <i>Підстава - розділ VI Конституції України, Положення про Міністерство, затверджено Указом Президента України від 10 лютого 2004 р., Закон України "Про відходи" від 05.03.1998р.</i>
Міністерство охорони здоров'я	Центральний орган виконавчої влади. Діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Основні повноваження: - здійснює контроль і нагляд за додержанням санітарного законодавства, державних стандартів, критеріїв та вимог, спрямованих на забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення; - забезпечує відповідно до законодавства проведення державної санітарно-гігієнічної експертизи; - вивчає, аналізує і прогнозує показники стану здоров'я населення залежно від стану середовища життєдіяльності людини; - бере участь у розробці заходів, спрямованих на недопущення шкідливого впливу факторів довкілля на здоров'я людини; - затверджує відповідно до законодавства державні санітарні норми, правила, гігієнічні нормативи; - погоджує в установленому законодавством порядку всі державні стандарти, технічні умови,

Організація	Роль органів влади в сфері поводження з ТПВ
	промислові зразки, іншу нормативно-технічну документацію об'єктів, які можуть мати шкідливий вплив на здоров'я населення. В своїй структурі має державну санітарно-епідеміологічну службу. <i>Підстава - розділ VI Конституції України, положення про Міністерство, затверджено Указом Президента України від 24 липня 2000 р., Закон України "Про відходи" від 05.03.1998р.</i>
Міністерство фінансів	Центральний орган виконавчої влади. Діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Основні повноваження - це забезпечення фінансування природоохоронних заходів з державного бюджету, у тому числі з резервного фонду. <i>Підстава - розділ VI Конституції України.</i>
Міністерство економіки	Центральний орган виконавчої влади. Діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Основні повноваження здійснення економічного обґрунтування щодо необхідності фінансування природоохоронних заходів з державного бюджету, у тому числі з резервного фонду. <i>Підстава - розділ VI Конституції України.</i>
Міністерство надзвичайних ситуацій	Центральний орган виконавчої влади. Діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Основні напрями роботи - це попередження та ліквідації наслідків аварій і катастроф природного і техногенного характеру, проводять державний контроль за пожежною безпекою. <i>Підстава - розділ VI Конституції України.</i>
Генеральна прокуратура	На прокуратура покладається нагляд за додержанням законів, що стосуються економічних, міжнародних відносин, охорони навколишнього середовища, митниці та зовнішньоекономічної діяльності. Має підрозділи природоохоронної прокуратури. <i>Підстава - розділ VI Конституції України, Закон України "Про прокуратуру" від 05.11.1991р.</i>
Державна компанія "Укрекоком-ресурси"	Створена за ініціативою Мінекономіки. З метою подальшого поліпшення умов впровадження системи роздільного збирання, комплексної переробки та утилізації відходів як вторинної сировини. Діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Здійснює державну політику щодо утилізації використаної тари та упаковки, є головним розпорядником коштів спеціального фонду з надходжень від тари та упаковки. Для досягнення поставлених завдань може залучати іноземні інвестиції, реалізувати інвестиційні проекти, тощо. <i>Підстава - постанови Кабінету Міністрів України від 26.07.2001р. та від 25.07.2002р.</i>
Регіональний рівень	
АР Крим та області	Виконавчу владу в областях, районах, районах Автономної Республіки Крим, у містах Києві та Севастополі здійснюють обласні, районні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації. Всі вони носять назву -місцеві державні адміністрації, є відповідальними перед Президентом України, Кабінетом Міністрів України та підзвітними і підконтрольними останньому. Взаємодіють з відповідними міністерствами та іншими центральними органами, підзвітні та підконтрольні відповідним радам у частині делегованих повноважень виконавчої влади. Місцеві державні адміністрації: - здійснюють виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізують повноваження, делеговані їй відповідною радою; - видають розпорядження та накази на виконання законодавства для відповідного регіону; - здійснюють фінансування заходів, пов'язаних із розвитком житлово-комунального господарства, благоустроєм, охороною довкілля; - регулюють ціни та тарифи надання житлово-комунальних послуг підприємствами, а також визначають і встановлюють норми їх споживання, здійснюють контроль за їх додержанням; - забезпечують організацію обслуговування населення підприємствами, установами та організаціями житлово-комунального господарства; - розробляє та забезпечує виконання програм раціонального використання природних ресурсів; - вживає заходів до відшкодування шкоди, заподіяної порушенням законодавства про охорону

Організація	Роль органів влади в сфері поводження з ТПВ
	довкілля підприємствами, установами, організаціями і громадянами; здійснюють державний контроль за використанням та охороною природних ресурсів, за утилізацією і захороненням побутових відходів, додержанням правил благоустрою. <i>Підстава - розділ VI, X, XI Конституції України, Закони України “Про місцеві державні адміністрації” від 09.04.1999р. та “Про відходи” від 05.03.1998р.</i>
Міста зі спеціальним статусом –	Міста зі спеціальним статусом - Київ та Севастополь мають особливий статус, підзвітні та підконтрольні Президенту та Кабінету Міністрів, взаємодіють з міністерствами та центральними органами виконавчої влади. Мають відповідну раду. Здійснюють ті ж самі повноваження як і обласні державні адміністрації та муніципалітети. Для міста Севастополь досі Верховною Радою не прийнятий спеціальний Закон. <i>Підстава - розділ VI, XI Конституції України, Закони України “Про місцеві державні адміністрації” від 09.04.1999р. та “Про столицю України – місто-герой Київ” від 15.01.1999р.</i>
Райони в областях та містах зі спеціальним статусом	Районні державні адміністрації підпорядковані в АР Крим – Раді Міністрів, в областях - обласним державним адміністраціям, в Києві та Севастополі – міській державній адміністрації. В межах своєї діяльності виконують повноваження надані місцевим державним адміністраціям у відповідному районі області. <i>Підстава - розділ VI, XI Конституції України, Закони України “Про місцеві державні адміністрації” від 09.04.1999р. та “Про відходи” від 05.03.1998р.</i>
Муніципальний рівень	
Муніципалітети	Система місцевого самоврядування включає: територіальну громаду; сільську, селищну, міську раду; сільського, селищного, міського голову; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення. До основних повноважень сільських, селищних, міських рад відноситься: - затвердження місцевого бюджету та програм розвитку; - прийняття рішень про створення, ліквідацію, реорганізацію та перепрофілювання підприємств, установ та організацій комунальної власності, про отримання позик. До основних повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать: - управління об'єктами житлово-комунального господарства; - вирішення питань збирання, транспортування, утилізації та знешкодження побутових відходів; - організація благоустрою населених пунктів; - визначення території для складування, зберігання або розміщення побутових відходів. <i>Підстава - розділ VI, XI Конституції України, Закони України “Про місцеве самоврядування” від 21.05.1997р. та “Про відходи” від 05.03.1998р.</i>
Райони в містах	В містах існують районні ради, які утворюють свої виконавчі органи та обирають голову ради, який одночасно є і головою її виконавчого комітету, маючи таким чином відносну незалежність від голови міста. Повноваження рад та виконавчих органів входять до повноважень муніципалітетів у відповідному районі міста. <i>Підстава - розділ VI, XI Конституції України, Закони України “Про місцеве самоврядування” від 21.05.1997р. та “Про відходи” від 05.03.1998р.</i>

На Рис. 7-1 показано взаємозв'язки між органами виконавчої влади, описаними вище.

Наведена вище таблиця відображає багаточисельність органів виконавчої влади в організаційній та інституційній структурі управління в сфері по-

водження з ТПВ. Наявне тісне переплітання впливу багатьох органів виконавчої влади, кожне з яких виділяє саме свою центральну позицію в вирішенні питань поводження з ТПВ.

Відсутність чіткого розподілу ролі і повноважень між різними органами виконавчої влади та менш ніж ефективна співпраця для досягнення загальних цілей, чинний розподіл коштів державного та місцевого бюджету, спеціальних фондів в сферу поводження з ТПВ не дають можливості побудови ефективної системи поводження з ними.

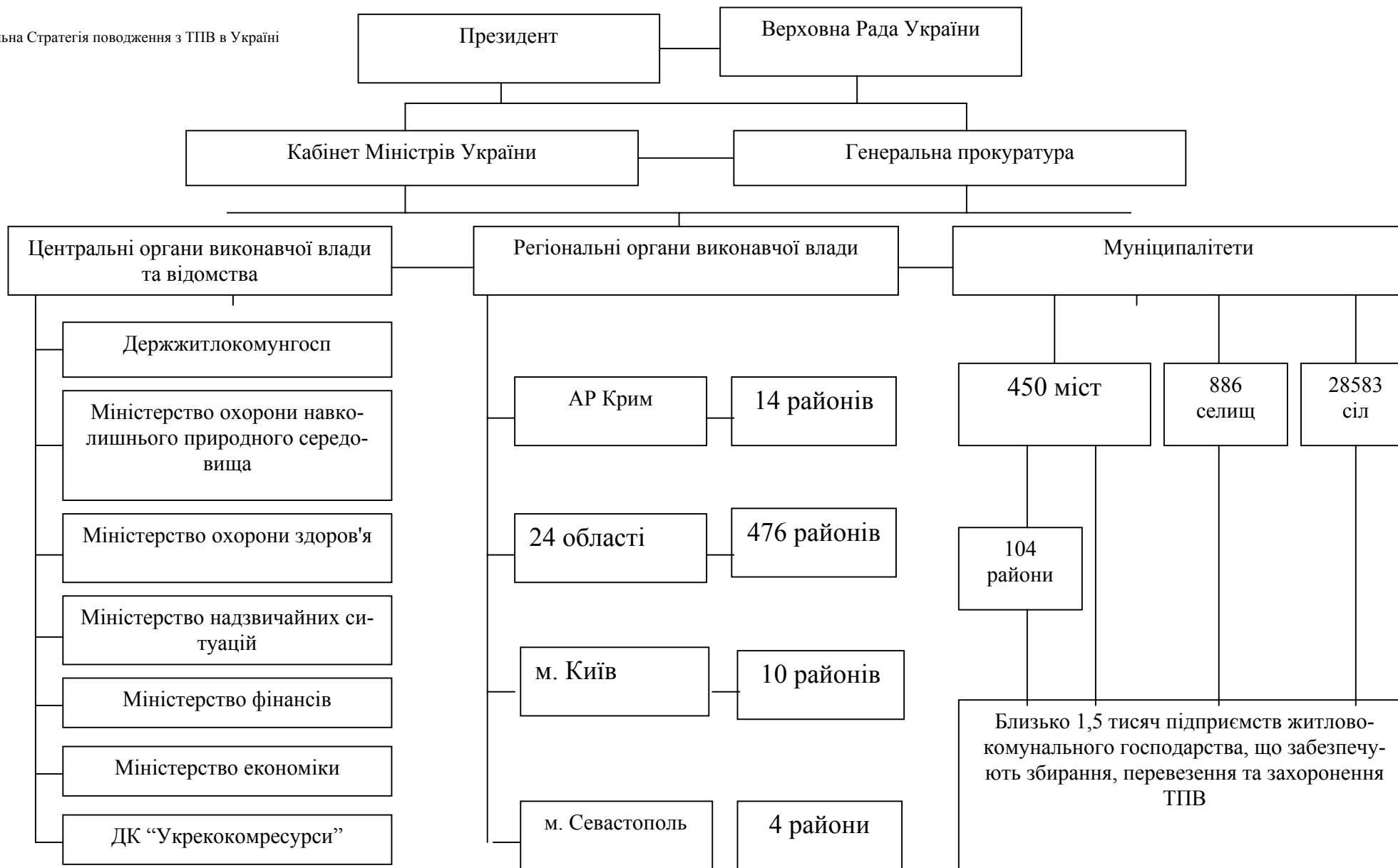

Рис. 7-1 Організаційна структура сфери поводження з ТПВ

7.2 Організаційна структура

7.2.1 Обов'язки

Відповідальність за ТПВ, згідно Закону України “Про відходи”, несуть їх виробники. Наприклад, в транспортному секторі – міністерство транспорту, в закладах охорони здоров'я – міністерство охорони здоров'я, в торговельних підприємствах – їх власники.

Але більшість ТПВ утворюється населенням і відповідальність в цьому випадку належить житловим підприємствам та власникам житла. Збиранням від населення ТПВ, яке проживає в багатоповерхових будівлях, здійснюють житлово-експлуатаційні підприємства (далі ЖЕКи), на балансі яких знаходяться контейнери для збирання ТПВ. ЖЕКи, які підзвітні муніципалітету або районній владі в містах, заключають договори на вивезення та розміщення ТПВ.

Відповідно до Закону України «Про відходи» організація збору і видалення твердих побутових відходів, у т.ч. – відходів дрібних виробників, створення полігонів для їхнього захоронення, а також організація роздільного збору корисних компонентів твердих побутових відходів відноситься до компетенції органів місцевого самоврядування. На Рис. 7-2 наведена приблизна схема існуючої структури санітарної очистки м. Харкова.

Рисунок показує виробничі взаємовідносини і підпорядкованість об'єктів сфери поводження з відходами, шляхи надходження інформації, основні джерела фінансування процесів санітарного очищення, а також систему контролю санітарного стану територій. Як видно зі схеми, у місті відсутня централізована система збору, переробки і захоронення відходів. Слід зазначити, що подібні структури системи санітарної очистки існують практично в більшості великих міст України.

На Рис. 7-3 показана системи санітарної очистки у невеликих населених пунктах України.

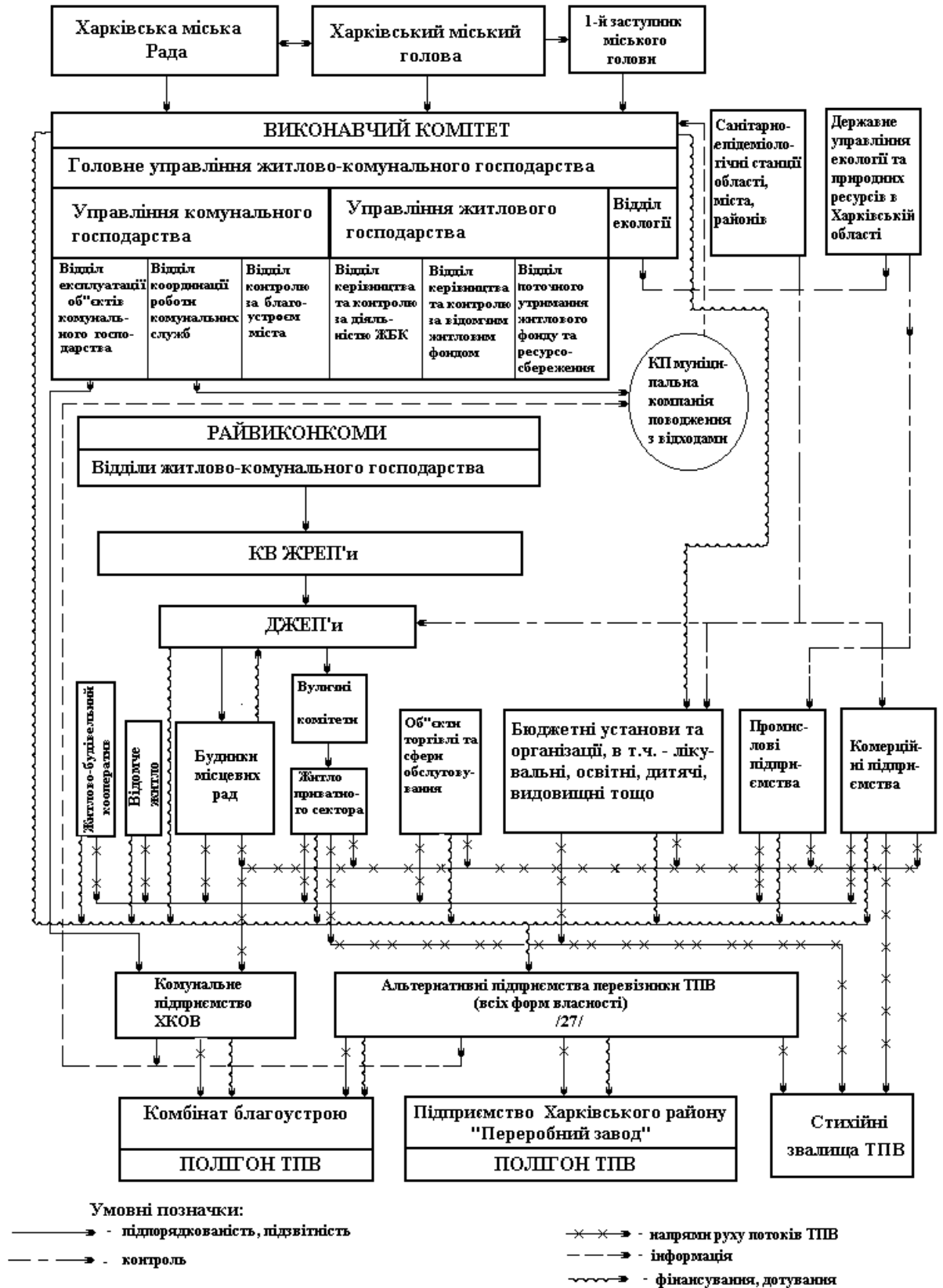

Рис. 7-2 Існуюча структура санітарного очищення в м. Харкові.

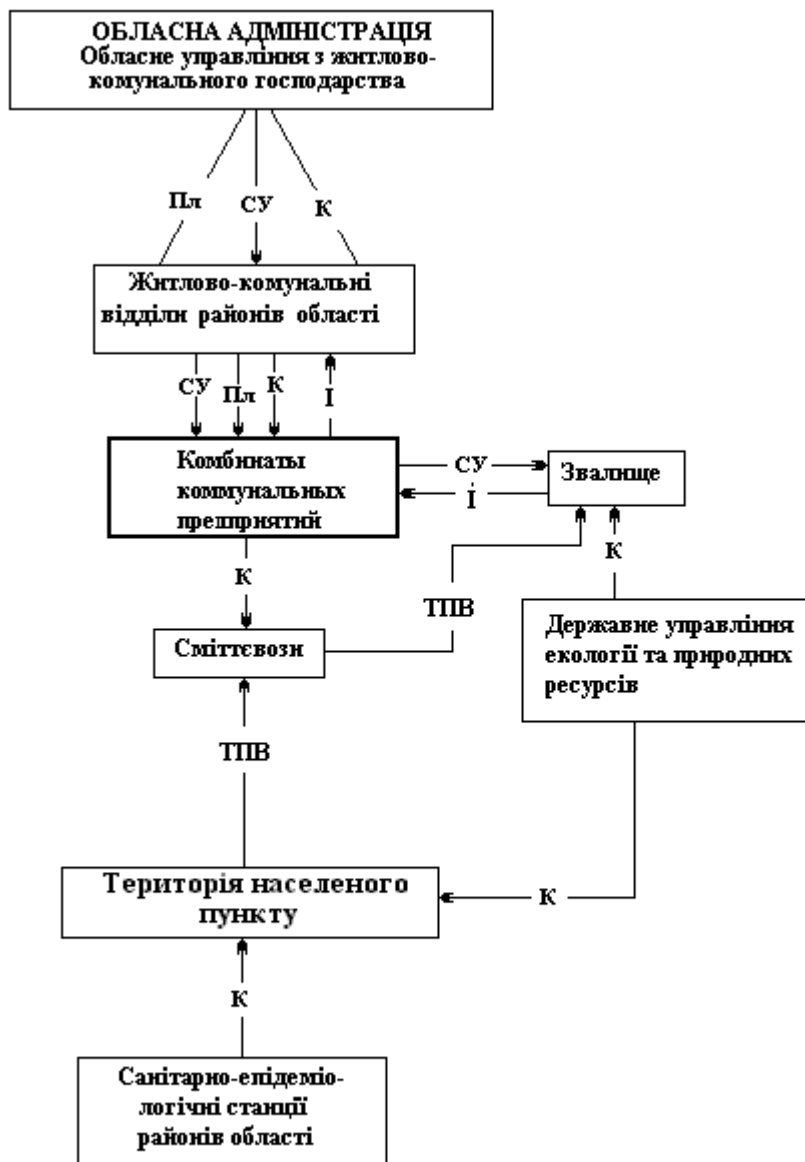

Рис. 7-2 Система санітарного очищення невеликих населених пунктів в Україні

Умовні позначення:

ТПВ – тверді побутові відходи

СУ – стратегічне управління

Пл. – планування

І – інформація

К - контроль

7.2.2 Збирання ТПВ

Як описано в Розділі 4.1.1, в Україні використовуються дві системи збирання ТПВ – планово-подвірна та планово-поквартирна (побудинкова). Негабаритні відходи збираються окремо.

Збір ТПВ в приватній забудові в більшості випадків здійснюють спеціальні автотранспортні підприємства. Вони в основному виступають балансо-тримачем контейнерів в приватній забудові. Якщо збір оплати платежів з підприємств здійснюється більш-менш регулярно, то збір з мешканців приватної забудови, який здійснюється через вуличні комітети, знаходиться не на належному рівні.

В більшості міст спеціальні автотранспортні підприємства з перевезення ТПВ одночасно є операторами полігонів та сміттєзвалищ. Переважна більшість (понад 60%) таких підприємств є комунальними та підпорядковані муніципалітетам.

В районах областей вивезенням ТПВ в основному займається одна компанія, так звані “Комбінації комунальних підприємств”, яка обслуговує декілька муніципалітетів та займається наданням інших комунальних послуг, наприклад, водопостачання, озеленення, тощо.

Договори

При регулярній системі вивезення, всі житлові та інші організації (замовники) укладають договори на вивезення відходів з транспортними підприємствами (виконавцями послуг). Укладання договорів на виконання послуг з вивезення та захоронення ТПВ здійснюється відповідно до типового договору та правил, затверджених наказом Держбуду від 21.03.2000р. №54.

Договір укладається, як правило, на рік і вважається щорічно продовженим, якщо за місяць до закінчення цього строку жодна із сторін не заявила про розірвання або перегляд договору. За погодженням сторін до договору можуть вноситися додаткові умови, якщо вони не суперечать чинному законодавству.

Договір визначає обсяги відходів з розбивкою по кварталах, вартість їхнього вивозу та умови розрахунків за вивезені відходи. Учасники договору періодично уточнюють обсяги робіт з вивозу ТПВ, їхню вартість. Для правильної організації робіт з вивезення відходів необхідно мати повну інформацію про об'єкт обслуговування. Для цього представники автотранспортних підприємств разом із замовниками проводять обстеження даних об'єктів. Житлові й інші організації, власники житла складають і представляють автотранспортному підприємству санітарні паспорти домоволодінь або організацій, де повинні бути зазначені адреси будинків або організацій, кількість жителів чи інших розрахункових одиниць підприємств (посадкових місць, учнів, відвідувачів і т.д.), типи, кількість і ємність сміттєзбірників, що є власністю цих замовників, типи покриття проїздів і їхній стан. Слід зазначити, що в деяких містах України в даний

час контейнери (сміттєзбірки) є власністю автотранспортних підприємств, які встановлюють їх самостійно і періодично замінюють ті, що вийшли з ладу.

Представники автотранспортних підприємств перевіряють приведені в санітарних паспортах дані, а потім заносять інформацію із санітарних паспортів у журнал реєстрації. Санітарний паспорт додається до договору.

З метою забезпечення якісного і своєчасного вивозу відходів з об'єктів і створення умов правильної експлуатації і раціонального використання сміттевозів, вся зона обслуговування поділяється на експлуатаційні ділянки. Ділянки формуються в залежності від місцевих умов: типу, поверховості і ступеню благоустрою житлової забудови, щільності населення, необхідності обслуговування окремих організацій, умов роботи сміттевозів і інших показників.

При наданні одноразової послуги на вивезення ТПВ, замовлення на її виконання оформлюється квитанцією, касовим чеком тощо.

Режим надання послуг та показники якості їх виконання мають відповідати вимогам "Санитарных правил содержания территорий населенных мест" (СанПиН 42-128-4690-88).

Графіки вивезення

Графік вивезення ТПВ погоджується з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та визначається угодою сторін згідно з договором.

7.2.3 Захоронення відходів

В схемі захоронення ТПВ, яка сьогодні використовується в Україні, ТПВ розміщуються на полігонах або сміттєзвалищах. На полігонах та сміттєзвалищах розміщується 96% ТПВ, решта 4% - спалюються.

Полігони ТПВ належать до компетенції комунальних служб місцевих органів влади, які, відповідно до своїх повноважень, забезпечують відведення земельних ділянок, проектування, будівництво, обладнання та технічні засоби, організацію та експлуатацію полігонів та звалищ ТПВ, а також виконання санітарно-гігієнічних вимог.

За рішенням місцевих органів влади полігони та сміттєзвалища можуть надаватися в оренду підприємствам, які мають відповідні дозволи на здійснення операцій з захоронення ТПВ. Власники або орендарі полігонів та звалищ розробляють правила приймання та розміщення ТПВ, які узгоджуються з органами санітарно-епідеміологічної служби, Мінекоресурсів, пожежної безпеки та охорони праці на місцях.

Міжмуніципальна взаємодія

Проблемні питання виділення земель під захоронення ТПВ спонукають муніципалітети об'єднувати свої зусилля для створення регіональних компаній, які є операторами сміттєзвалищ в таких регіонах, але особливого розвитку в цьому напрямку поки не відбувається.

8 Існуюча правова та регулятивна структура

8.1 Вступ

В цьому розділі здійснюється огляд існуючого законодавства, яке стосується поводження з ТПВ²⁶.

Закон “Про охорону навколишнього природного середовища”

Закон “Про охорону навколишнього природного середовища” (№1264-ХІІ) містить загальні положення щодо охорони навколишнього середовища від забруднення відходами (Стаття 55). Відповідно до Закону, на діяльність з розміщення відходів повинен отримуватися дозвіл, повторному використанню та утилізації відводиться пріоритетність над розміщенням та передбачається розміщення відходів, яке забезпечує безпеку для здоров'я людини та навколишнього середовища.

Закон “Про відходи”

Закон “Про відходи” (№187/98) вперше прийнятий у 1998р., після чого у 2002р. до нього було внесено поправки (Законом 3073-ІІІ), яким, зокрема, було зроблено наголос на положеннях щодо поводження з небезпечними відходами.

Підзаконні акти

Підзаконні акти – це численні акти, прийняті Кабінетом Міністрів України (КМУ) у вигляді Постанов. Подальші роз'яснення вимог Постанов Кабінету Міністрів зазвичай здійснюються у наказах Міністерств.

На обласному та місцевому рівнях законодавство в сфері відходів доповнюється місцевим та регіональними програмами поводження з відходами та Рішеннями міських державних адміністрацій, які включають положення щодо збирання відходів та переробки і розміщення відходів.

²⁶ Цей огляд ґрунтується на інформації, наданій місцевими консультантами, представниками Державного Комітету з питань житлово-комунального господарства України (Держжитлокомунгоспу), Міністерства екології та природних ресурсів (Мінекоресурсів) та державної компанії “Укрекокомресурси”, а також аналіз законодавства у сфері відходів, наданому Держжитлокомунгоспом. Крім того, огляд містить інформацію та отримані дані іншого проекту, який компанія COWI виконує паралельно цьому проекту, “Допомога природоохоронним органам України в управлінні забрудненими ділянками”.

8.2 Визначення та класифікація відходів

В Законі “Про відходи” наводиться наступне визначення **відходів**:

“Відходи – будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворюються у процесі людської діяльності і не мають подальшого використання за місцем утворення чи виявлення та яких їх власник позбувається або має намір позбутися шляхом утилізації чи видалення”.

В Постанові КМУ №1120, що здійснює перенесення вимог Базельської Конвенції про транскордонне перевезення небезпечних відходів та їх безпечне видалення, спочатку використовувалося визначення, подібне до того, яке використовується у Конвенції. Однак Постановою КМУ №1518 було внесено зміни до Постанови №1120 та приведено визначення відходів у відповідність до визначення, яке використовується в Законі України “Про відходи”.

Виявлено два різних визначення небезпечних відходів.

В Законі “Про відходи” небезпечні відходи визначаються, як *“відходи, що мають такі фізичні, хімічні, біологічні чи інші небезпечні властивості, які створюють або можуть створити значну небезпеку для навколишнього природного середовища та здоров'я людини та які потребують спеціальних методів і засобів поводження з ними”.*

На противагу цьому, Постанова Кабміну №1120, що здійснює перенесення вимог Базельської Конвенції, ґрунтується на принципах Базельської Конвенції. Конвенція визначає небезпечні відходи, як відходи, які належать до певних відходопотоків або мають певні складові та деякі небезпечні властивості, а також включає перелік небезпечних відходів і перелік безпечних відходів. Застосовуючи цей принцип Постановою 1120 визначається перелік небезпечних відходів (“жовтий перелік відходів”) та перелік безпечних відходів (“зелений перелік відходів”), ґрунтуючись на такому визначенні: *“Небезпечні відходи – це відходи, які входять до (...) Жовтого переліку відходів, (...), і мають одну чи більше небезпечних властивостей, наведених у переліку небезпечних властивостей, що затверджується Мінекоресурсів, а також (відходи), які входять до Зеленого переліку (...) у разі, коли вони містять (певні складові, наведені у переліку) в таких кількостях, що можуть виявляти небезпечні властивості, наведені у зазначеному вище переліку небезпечних відходів.”*

Здається, що перелік небезпечних відходів, визначений на основі та доданий до Постанови 1120, головним чином використовується в контексті транскордонних перевезень відходів, а також, наприклад, у наказі міністерства про ліцензійні умови здійснення поводження з небезпечними відходами (Наказ 27/44).

Перелік відходів наводиться у Державному класифікаторі відходів²⁷, а перелік небезпечних відходів міститься у Додатку до цього класифікатора. На сьогоднішній день Мінекоресурсів здійснює підготовку проекту переліку небезпечних відходів у відповідності до Європейського Переліку небезпечних відходів. Планується, що цей новий перелік з часом замінить існуючий перелік, який додається до класифікатора відходів.

Також використовується класифікація відходів по рівню небезпеки. Існує чотири класи небезпеки – класи I-IV. До класу I відносяться “надзвичайно небезпечні”, до класу II – “високо небезпечні”, до класу III – “помірно небезпечні”, а до класу IV – “мало небезпечні” відходи. Ці рівні визначаються Тимчасовим класифікатором промислових відходів та методичними рекомендаціями щодо визначення рівня токсичності промислових відходів. Документ було розроблено та затверджено у 1987р. Міністерством охорони здоров’я та державним Комітетом науки та машинобудування колишнього СРСР. Посилання на чотири класи робиться в низці документів, зокрема, різних реєстраційних формах, описаних вище, а також в класифікаційній системі платежів за розміщення відходів. Методика класифікації рівня небезпеки відходів також міститься у Державних санітарних правилах та нормах 2.2.7 029-99 в пункті обов’язків Міністерства охорони здоров’я.

8.3 Принципи поводження з відходами

Ієрархія поводження з відходами

Ієрархія поводження з відходами є одним з ключових принципів поводження з відходами в Україні, як показано у Статті 55 Закону “Про охорону навколишнього природного середовища” та більш конкретно визначено у Статті 5 Закону “Про відходи”.

Запобігання утворенню відходів

Закон “Про відходи” містить низку заходів та вимог, спрямованих на запобігання утворенню або зменшення обсягів утворення відходів, а також екологічно безпечне поводження з ними (Статті 31-37).

Ліміт

В Статті 31 Закону “Про відходи” наводяться положення, спрямовані на запобігання утворенню або зменшення обсягів утворення відходів. Серед іншого, ця Стаття передбачає встановлення лімітів на утворення відходів та накладання санкцій за перевищення цих лімітів.

Більш детальні вимоги визначаються Постановою КМУ №1218 “Про затвердження Порядку розроблення, затвердження і перегляду лімітів на утворення та розміщення відходів”.

²⁷ Як визначено у Законі “Про відходи”.

Порядок визначає, що утворювачі відходів (крім населення та невеликих утворювачів відходів²⁸) повинні мати ліміт на розміщення відходів. Цей ліміт видається місцевими органами Міністерства охорони навколишнього природного середовища і повинен затверджуватися на обласному рівні. Ліміт визначає на річний термін типи та обсяги відходів, які утворювачу відходів дозволяється утворювати та розміщувати кожен рік і містить інформацію про місцезнаходження місця видалення на території або на визначених об'єктах поза територією суб'єкта діяльності.

Ліміт на утворення відходів розраховується на основі нормативів утворення відходів (що визначаються, як максимальний обсяг відходів, які можуть утворюватися внаслідок технологічного процесу за умови дотримання встановленого технологічного регламенту) та на основі питомих показників утворення відходів (що визначаються як обсяг відходів конкретного виду, який утворюється при виробництві одиниці продукції, переробленні одиниці сировини, *наданні одиниці послуг*).

Ліміт видається на районному рівні і остаточно затверджується на обласному рівні. Він видається на рік та визначає види та обсяги відходів, які утворювачу відходів дозволяється утворювати та розміщувати кожен рік і містить інформацію про місцезнаходження місця видалення на території або на визначених об'єктах поза територією суб'єкта діяльності.

Інформацію, яку слід подавати, серед іншого, включає довідку про наявність місця, підходящого для розміщення відходів, наявність потужностей з видалення відходів та інформацію стосовно розміщення/видалення відходів, накопичених за попередні роки.

У випадку перевищення лімітів на утворення відходів понадлімітні обсяги сплачуються у п'ятикратному розмірі платежу за розміщення відходів.

Інформація, отримана на обласному рівні, вказує на те, що не всі підприємства подають заяви на отримання лімітів на відходи.

Повторне використання та переробка

В Законі “Про відходи” визначається низка заходів та вимог, спрямованих на повторне використання та переробку відходів, зокрема в Статтях 5, 7, 17, 20 та 21.

²⁸ В початковому варіанті законодавством не враховувалось населення та невеликі за розміром утворювачі відходів, які визначалися як власники відходів, що сплачують за розміщення відходів менше ніж 5 грн./рік. У варіанті зі змінами, законодавством виключаються власники відходів, для яких платежі за розміщення небезпечних відходів становлять менше 10 грн./рік, а також власники промислових відходів, які уклали договори з підприємствами комунального господарства та власники відходів, які отримали ліцензію на заготівлю та збирання окремих видів відходів як вторинної сировини.

Згідно Статей 20 та 21, від державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, серед іншого, вимагається:

- Сприяти збиранню відходів для переробки;
- Видавати дозволи на збирання перероблюваних відходів;
- Приймати місцеві та регіональні програми поводження з відходами ґрунтуючись на ієрархії поводження з відходами.

Декілька міських державних адміністрацій, включаючи міськдержадміністрацію Києва (КМДА), прийняли рішення про збирання та переробку відходів. Рішення КМДА №484 вимагає від районних держадміністрацій м. Києва забезпечити організацію та контроль за збиранням паперу та інших вторинних ресурсів. Документ також визначає конкретні вимоги щодо звітності про зібрані перероблювані матеріали.

Згідно Статті 17, на підприємства, установи та організації покладаються такі обов'язки:

- Переробка пакувальних матеріалів, включаючи шляхом укладання договорів з відповідними організаціями на їх збирання та утилізацію;
- Забезпечення збирання відходів повторного використання та перероблюваних відходів.

Здається, роздільне збирання відходів у місцях їх утворення не є явно вираженою вимогою.

8.4 Планування поводження з відходами та визначення цільових завдань

Як вказано вище, Закон “Про відходи” містить низку положень щодо планування поводження з відходами, спрямованих на національний, регіональний та місцевий рівні.

Згідно Статті 20, місцеві державні адміністрації зобов'язані здійснювати контроль за розробленням та реалізацією регіональних та місцевих програм поводження з відходами, а також схем санітарного очищення місцевими органами самоврядування.

Виявляється, що стосовно переробки відходів не визначено жодних цільових завдань. Одна, Постановою КМУ №915 визначається цільовий показник переробки/утилізації відходів упаковки в 2003р. на рівні 10% загального обсягу упаковки.

8.5 Розміщення відходів

Загальні вимоги щодо поводження з відходами визначаються у Статті 33 Закону “Про відходи”, як наприклад, вимога щодо здійснення зберігання та видалення відходів відповідно до вимог екологічної безпеки та заборона несанкціонованого розміщення відходів²⁹. В Статті 33 також обумовлюється, що зберігання та видалення відходів підлягає отриманню дозволу та вимагає прийняття місцевими органами самоврядування рішення щодо відведення місць для зберігання та видалення.

Додаткові вимоги щодо поводження з небезпечними відходами

Стаття 34 Закону “Про відходи” визначає додаткові вимоги щодо поводження з небезпечними відходами.

Окрім загального обов’язку суб’єкта поводження з небезпечними відходами по запобіганню забрудненню та усуненню такого забруднення у випадку, коли воно має місце, Стаття 34, *серед іншого*, обумовлює наявність ліцензії на поводження з небезпечними відходами як у випадку (тимчасового) зберігання відходів на території суб’єкта утворення, так і у об’єктів видалення відходів (полігонів). Умови ліцензування, що визначають організаційні, кваліфікаційні та технологічні вимоги, встановлюються у наказі міністерства №27/44. В наказі також робиться посилання на Державні санітарні правила та норми 2.2.7 029-99 “Гігієнічні вимоги щодо поводження з промисловими відходами та визначення їх класу небезпеки для здоров’я населення”. Відповідно до цих правил, зберігання небезпечних відходів на території суб’єктів утворення дозволяється лише у випадку їх подальшої утилізації або за умови відсутності полігонів для видалення відходів. Вони також містять детальні технічні вимоги до різних видів діяльності, включаючи зберігання відходів на території суб’єктів утворення та захоронення відходів.

Незважаючи на те, що Стаття 34 обумовлює прийняття Постанови КМУ для подальшого регулювання питання зберігання небезпечних відходів на території суб’єкта утворення, на сьогодні не прийнято жодного подібного документу. Для подання в Кабінет Міністрів було підготовлено проект документу, який було повернуто у Міністерство для подальшого розгляду. Складається враження, що до операцій видалення (або зберігання) небезпечних відходів на території суб’єктів утворення застосовуються ті ж самі правила, що і для розміщення відходів на полігонах.

²⁹ Заборона не є повною, оскільки вона забороняє несанкціоноване розміщення відходів на “території міст та інших населених пунктів, а також на територіях природно-заповідного фонду, на землях природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, в межах водоохоронних зон та зон санітарної охорони водних об’єктів, у інших місцях, що може створювати небезпеку для навколишнього природного середовища та здоров’я людини”.

8.6 Безхазяйні відходи – несанкціоновані сміттєзвалища

Згідно законодавства України, відповідальність за відходи перш за все покладеться на власника відходів.

В Статті 12 відходи без власника визначаються як безхазяйні. У випадку, якщо безхазяйні відходи виявлено на земельній ділянці, яка належить приватній особі, ця особа зобов'язана повідомити про ці відходи органи влади, які, в свою чергу, повинні вжити заходів для визначення власника відходів, класу їх небезпеки, здійснення обліку цих відходів та прийняти рішення щодо поводження з ними.

В Статті 9 Закону “Про відходи” передбачено, що безхазяйні відходи, які знаходяться на об'єктах територіальної громади, є власністю цієї територіальної громади. Власником безхазяйних відходів, які знаходяться на території України, однак не належать до власності територіальної громади, вважається держава.

Іншими словами, якщо власника безхазяйних відходів неможливо визначити, то держава або місцеві органи самоврядування беруть на себе відповідальність за такі відходи способом, визначеним в Статті 9 та Статті 12.

Крім того, це питання регулюється Постановою КМУ №1217 “Про порядок виявлення та обліку безхазяйних відходів”. Згідно Постанови, від областей вимагається створення постійної Комісії з питань поводження з безхазяйними відходами. Постанова рекомендує органам місцевого самоврядування створення аналогічних комісій, які діятимуть регулярно при виникненні потреби, а не будуть постійними комісіями.

Згідно з проектним документом, такі комісії створені не у всіх областях і часто вони існують лише на папері, і фактично не виконують перевірок, як передбачено Постановою №1217.

Порядок, встановлений Постановою №1217, передбачає здійснення Комісією визначення кількості, складу, вартості відходів, ступеня їх небезпечності для населення, а також вжиття заходів до визначення власника відходів. На основі результатів роботи Комісії, місцеві державні адміністрації або органи місцевого самоврядування визначають спосіб поводження з відповідними відходами. Чітке визначення щодо того, хто буде зобов'язаний та/або нести фінансову відповідальність за очищення відсутнє. Виявляється, що перебирання на себе права власності органами місцевого самоврядування/державою не обов'язково має значення окрім обов'язків, визначених Статтею 12 та Постановою 1217, скоріше компетентні органи мають широку свободу дій, що навіть може включати рішення про відповідальність власника ділянки за очищення.

Що стосується визначення інформації про закриті місця видалення відходів, то, виявляється, що в цьому випадку також застосовується порядок, визначений Постановою 1217.

8.7 Реєстрація – дані про відходи та дозвільні процедури

Закон “Про відходи” та відповідні підзаконні акти визначають низку вимог щодо реєстрації та отримання дозволів.

Статті 27 та 28 Закону “Про відходи” містять положення про:

- Реєстрацію об’єктів “утворення, оброблення та утилізації” відходів (Стаття 27), після чого це питання регулює Постанова КМУ №1360 “Про Порядок ведення реєстру об’єктів утворення, оброблення та утилізації відходів” та Наказ №41 Мінекоресурсів, який визначає форму реєстрової карти та інструкцію щодо складання реєстрових карт власниками об’єктів;
- Реєстрацію місць видалення відходів (Стаття 28), виконання яких забезпечується Постановою КМУ №1216 “Про Порядок ведення реєстру місць видалення відходів” та Наказ №12 Мінекоресурсів, який визначає форму паспорту місця видалення відходів та інструкції щодо заповнення паспорту власниками об’єктів.

Відповідно до Статті 28 Закону “Про відходи” вимагається ведення реєстру, в якому відображаються як діючі, так і закриті місця видалення відходів. Реєстр ведеться на основі паспортів місць видалення відходів (див. Постанову КМУ №1216), звітах утворювачів відходів (для більш детального опису цієї процедури див. Постанову КМУ №1218 та текст нижче) та “відомостей спеціально уповноважених органів виконавчої влади”³⁰.

Ділянки, які розглядаються, це ті, які функціонують на основі дозволу на поводження з відходами, тобто це не тільки полігони, але й місця зберігання відходів на території об’єктів їх утворення. Однак, ділянки, на яких здійснюється накопичення та зберігання відходів менше ніж 2 роки, вважаються місцями тимчасового зберігання та звільняються від вимог паспортизації та реєстрації.

Місцеві державні адміністрації разом з органами Мінекоресурсів на місцях визначають перелік місць видалення відходів, які повинні бути внесені до Реєстру та повідомляють власників про необхідність подання паспорту. Виявляється, що місцеві органи влади мають широкі повноваження в цьому відношенні. Наприклад, згідно з інформацією, отриманою з однієї області, на місцевому рівні виконувався припис, згідно якого ділянки, на яких зберігається менше 20 тон відходів, не звільняються від вимог пас-

³⁰ В Статті 22 Закону “Про відходи” цими органами визначаються Мінекоресурсів та Державна санітарно-епідеміологічна служба України, а також інші органи – на практиці додаткову інформацію надаватимуть інспектори різних рівнів. Припускається, що сюди також увійде подання інформації про несанкціоновані місця видалення відходів. Щодо існуючого порядку отримання даних про безхазяйні ділянки видалення відходів див. текст нижче.

портизації. Також виявляється, що обласний рівень не втручається у прийняття рішення на місцевому рівні щодо того, які ділянки зобов'язані оформити паспорт.

Паспорт містить детальну кількісну та якісну інформацію про відходи, видалення яких здійснюється на ділянці, їх кількісний та якісний склад, а також технічні характеристики та відомості про методи контролю і безпечної експлуатації.

Після того, як власник ділянки заповнить проект паспорта, він повинен бути погоджений органами декількох міністерств на місцях, включаючи Міністерство охорони здоров'я, Міністерство праці, Державний комітет будівництва, а також представниками Державного Комітету геології та Державного Комітету по водному господарству.

Після цього паспорти, через органи Мінекоресурсів на місцях, подаються в обласні органи Мінекоресурсів для остаточного затвердження та внесення до реєстру.

Згідно з Постановою, органи Мінекоресурсів на місцях разом з місцевими держадміністраціями готують висновки щодо рівня екологічної безпеки місця видалення відходів, а також визначають категорію їх екологічної безпеки для навколишнього природного середовища та здоров'я людини. Ці висновки надсилаються власникам місць видалення відходів (МВВ), "які повинні вжити заходів, спрямованих на забезпечення екологічно безпечної діяльності з видалення відходів".

Виявляється, що на практиці такі висновки не завжди готуються, в крайньому випадку не систематично та не в повному обсязі.

Що стосується інспектування, то згідно з інформацією, отриманою в одній з областей, районні інспектори проводили квартальні перевірки, крім вибірових перевірок з обласного рівня. Щонайменше раз у рік проводилися дослідження підземних вод. В залежності від конкретної ситуації та впливу ділянки, можуть висуватися вимоги щодо проведення інших досліджень.

Реєстрація об'єктів

Стаття 27 визначає засади створення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів.

Згідно з Постановою КМУ №1360, власники об'єктів, які підпадають під Статтю 27, вносяться до реєстру тільки якщо річний обсяг утворених, оброблених та/або утилізованих ними відходів перевищує певне граничне значення. Розрахунок обсягу утворених відходів для того, щоб визначити наявність або відсутності перевищення граничних значень, здійснюється на основі кількісних та якісних критеріїв (рівня небезпеки). Місцеві держадміністрації разом з представниками Мінекоресурсів на районному рівні визначають перелік підприємств, які повинні бути внесені до реєстру.

Виявляється, що на практиці заяви на отримання дозволів подало значно менше власників, ніж вимагалось.

Реєстрація даних про відходи

Власники об'єктів, які підпадають під вимоги, повинні подати реєстрові карти, що, серед іншого, містять:

- Для **об'єктів утворення відходів**: інформацію про господарську діяльність; деталізовану кількісну та якісну інформацію про утворені відходи; інформацію про обсяги утилізованих та/або видалених на об'єкті, а також про обсяги відходів, передані іншим суб'єктам для видалення чи подальшого використання; інформацію про вжиті заходи щодо зменшення обсягів утворення відходів;
- Для **об'єктів оброблення та утилізації відходів**: детальні кількісні та якісні дані про утилізовані та/або оброблені відходи; кількісні та якісні дані про відходи, утворені в процесі оброблення чи утилізації; відомості про використані технологічні процеси.

Реєстрові карти повинні затверджуватися органами Мінекоресурсів на місцях спільно з органами Міністерства охорони здоров'я на місцях. Після цього органи Мінекоресурсів формують та погоджують реєстр і надсилають його в обласні органи влади на затвердження. Реєстр становить основу регіонального та державного банків даних. На державному рівні банк даних формується Національним Центром поводження з небезпечними відходами.

Підзаконними актами також передбачається, що реєстрові карти слугуватимуть основою для здійснення подальшого вивчення на районному рівні ефективності та екологічної безпеки операцій поводження з відходами.

8.8 Платежі споживачів та інші економічні інструменти

Використання економічних інструментів обумовлюється Законом України "Про охорону навколишнього природного середовища" (Статті 41, 44 та 47), Законом України "Про відходи" (зокрема, Статтями 22 та 39), та Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні" (Статті 16, 26, 28, 43, 60 та 69). Виконання декількох цих положень забезпечувалося Постановами КМУ, включаючи Постанову КМУ 1999 року Про збори за розміщення відходів на полігонах.

Деякі з цих положень спрямовані на заохочення повторного використання та переробки відходів.

Застосування та виконання цих положень роз'яснюється у розділі, в якому здійснюється опис економічних інструментів.

Можливі шляхи та засоби покращення використання економічних інструментів, також беручи до уваги визначені цільові завдання ЄС в сфері поводження з відходами, будуть розглядатися на подальших етапах цього проекту.

9 Адаптація до вимог ЄС – труднощі та питання

В цьому розділі здійснюється огляд директив ЄС в сфері поводження з відходами та визначених директивами вимог, які є найбільш суттєвими для поводження з комунальними відходами.

Також в цьому розділі здійснюється опис деяких труднощів з дотриманням права ЄС “*Acquis Communautaire*” в сфері відходів, причому увага приділяється правовим та інституціональним аспектам. Ці питання будуть ретельно опрацьовуватися на подальших етапах проекту.

9.1.1 Директиви в сфері поводження з відходами - труднощі

Директиви ЄС в сфері відходів впорядковані у чотири групи, з яких Директива про відходи (75/442/ЕЕС) являє собою загальні “засади” (рамки) положень ЄС. В цій Директиві визначаються вимоги до всіх видів відходів, якщо вони окремо не регулюються іншими директивами. Інша складова рамкового законодавства в сфері відходів – це Директива про небезпечні відходи, яка визначає умови поводження, утилізації та правильного видалення небезпечних відходів.

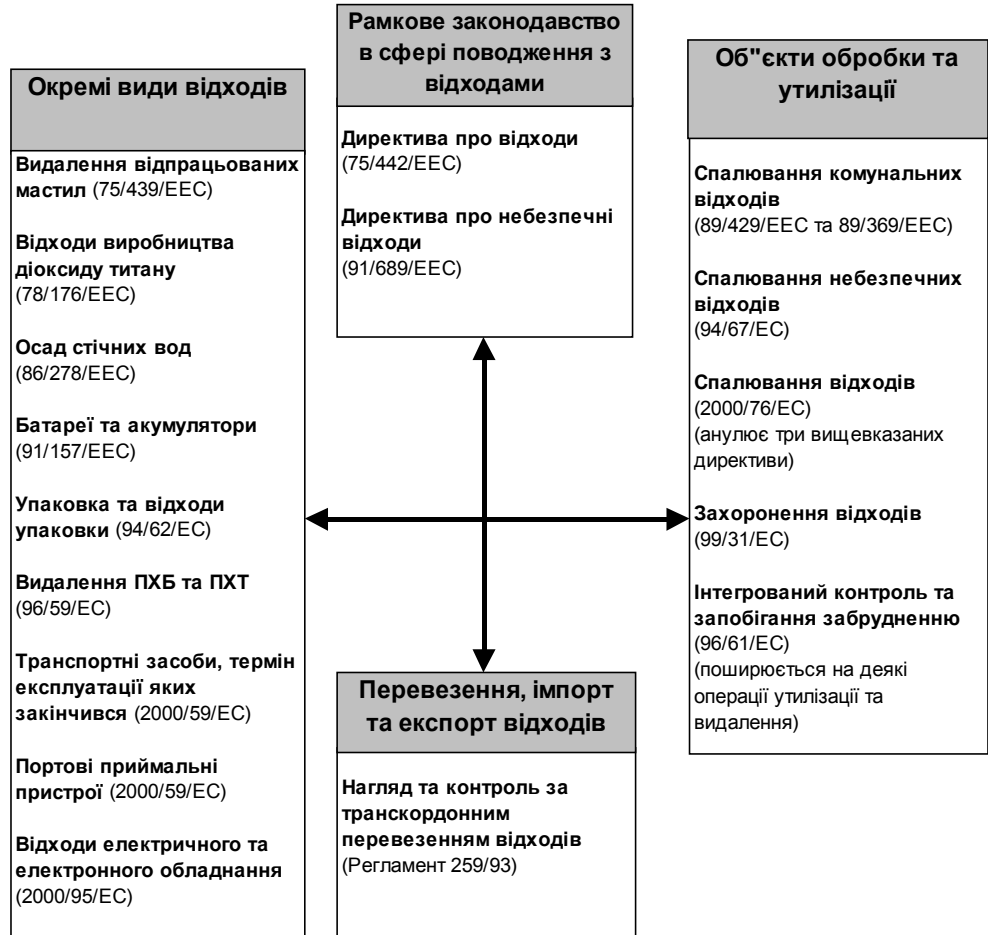
Крім рамкової Директиви про відходи існує низка інших директив, які регулюють окремі види відходів. До таких відносяться відходи діоксиду титану, упаковка та відходи упаковки, відпрацьовані мастила, ПХБ та ПХТ, батареї та акумулятори, осад стічних вод, транспортні засоби, термін експлуатації яких вийшов, відходи електричного та електронного обладнання, а також приймальне обладнання в портах для відходів з суден та рештків вантажів.

Група директив регулює діяльності з обробки відходів: спалювання комунальних та небезпечних відходів, а також видалення відходів шляхом захоронення. Згідно Директиви Ради 96/61/ЕС з інтегрованого контролю та запобігання забрудненню, деякі види діяльності з поводження з відходами потребують отримання дозволу спеціального виду.

Регламент Ради 259/93 регулює транскордонні перевезення відходів.

Огляд директив ЄС в сфері поводження з відходами

Нижче наведено схематичне зображення законодавства ЄС в сфері поводження з відходами.

Труднощі

Досвід 10 країн, які 1 травня стануть членами ЄС, показує, що підготовка до вступу у ЄС у сфері екології, до якої також входить поводження з відходами, має такі труднощі:

- Правові: право ЄС "Acquis Communautaire"³¹ в сфері екології, до яких також належать документи в сфері поводження з відходами, складається із значного масиву законодавства, більша частина якого у формі директив і потребує перенесення у національне законодавство;
- Адміністративні: планування, дозвільні процедури та моніторинг потребують наявності на різних рівнях достатньо укомплектованого ка-

³¹ Acquis communautaire - Термін, який звичайно використовується до всього законодавства Співтовариства, включаючи Договори ЄС, регламенти та директиви. Держави-кандидати на вступ до Європейського Союзу до часу вступу повинні виконати існуючі acquis communautaire (перекл.)

драми та забезпеченого обладнанням екологічного адміністративного органу;

- Фінансові: значні капіталовкладення в інфраструктуру та технології для того, щоб компенсувати відсутність або нестачу капіталовкладень.

Україна розпочала процес перенесення (транспонування) права ЄС “Acquis Communautaire” в сфері поводження з відходами та інших складових права ЄС в сфері екології у національне законодавство.

Визначення пріоритетності

Однак, здається, що стратегічний підхід до здійснення перенесення законодавчих вимог відсутній. Комплексний аналіз невідповідностей між існуючим національним законодавством та відповідним законодавством ЄС не здійснювався. Проведення такого аналізу рекомендується для забезпечення виконання завдання визначення пріоритетності та підготовки реалістичних графіків робіт по перенесенню. Друга група пріоритетів стосується правових та адміністративних невідповідностей, які повинні бути усунені з метою дотримання вимог права ЄС “Acquis Communautaire”. Встановлення таких правових та адміністративних пріоритетів повинно ґрунтуватися на детальному порівнянні існуючого національного екологічного законодавства та екологічного законодавства ЄС, положення за положенням, з метою визначення невідповідностей, які слід усунути. Однак, такий аналіз відповідності офіційного законодавства не може здійснюватися окремо. Він повинен супроводжуватися оцінкою адміністративних та інституціональних потреб, які потрібно задовольнити з метою забезпечення ефективної реалізації, моніторингу та контролю законодавчих заходів.

Керівництво по адаптації

Робочий документ Комісії за 1997р. “Керівництво по адаптації до екологічного законодавства ЄС” забезпечує подальше керівництво у цій сфері.

Керівництво містить детальне огляд основної частини законодавства ЄС в сфері відходів, визначає ключові питання та кроки для здійснення органами влади країн-кандидатів на вступ до ЄС з метою приведення національного екологічного законодавства та адміністративних методів у відповідність із законодавством ЄС у сфері відходів.

Окремі розділи Керівництва Комісії ЄС щодо впровадження Директив в сфері поводження з відходами наводяться у Додатку D.

9.1.2 Принципи ЄС в сфері поводження з відходами

Рамкова Директива про відходи 75/442/ЕЕС та Стратегія ЄС щодо поводження з відходами визначають принципи ЄС в сфері поводження з відходами, які стисло можна охарактеризувати наступним чином:

- Забезпечення збереження природи та ресурсів, необхідність мінімізації, а де можливо, уникнення утворення відходів (принцип запобігання утворенню).
- Забезпечення зменшення впливу відходів на здоров'я людини та навколишнє середовище, зокрема, зменшення обсягів небезпечних речовин у відходах завдяки застосуванню превентивного принципу.
- Забезпечення оплати виробниками відходів та забруднювачами навколишнього середовища повного обсягу витрат, спричинених їх діями, використовуючи принцип “забруднювач платить” та принцип відповідальності виробника.
- Забезпечення адекватної інфраструктури шляхом створення комплексної та адекватної мережі об'єктів видалення, ґрунтуючись на принципах наближеності та самодостатності.

Ієрархія поводження з відходами

Директива визначає ієрархію поводження з відходами, причому первинна мета полягає у запобіганні утворенню відходів, після чого йдуть повторне використання та утилізація (матеріальна утилізація або переробка та утилізація з вивільненням енергії), які є більш пріоритетними, ніж безпечне видалення відходів. Перелік операцій з видалення та утилізації наводиться у Додатку до Директиви.

Запобігання утворенню відходів

Найвищу пріоритетність серед принципів ЄС у сфері поводження з відходами має запобігання утворенню відходів. Слід докладати зусиль з метою зменшення обсягів утворення відходів.

Ініціативи запобігання утворенню відходів спрямовані як на промисловий сектор, шляхом сприяння використанню чистих технологій, так і на школи і приватні домогосподарства тощо, у більш широких кампаніях підвищення обізнаності.

У цьому відношенні часто використовуються два терміни – “запобігання утворенню відходів” та “мінімізація відходів”. Визначення мінімізації та запобіганні утворенню відходів були узгоджені на конференції ОЕСР в 1996р. Мінімізація відходів – це ширший термін, аніж запобігання утворенню. Запобігання утворенню відходів охоплює “запобігання”, “зменшення в місці утворення” та “повторне використання продукції”. Однак, мінімізація відходів також передбачає заходи поводження з відходами, до яких відносяться “підвищення якості” (зменшення обсягів небезпечних речовин) та “переробка”.

Переробка та утилізація

Переробка та утилізація сприяють використанню ресурсів, які мітяться у відходах, а також збереженню первинної сировини. Деякі Директиви ЄС передбачають визначені цільові завдання щодо утилізації, переробки та повторного використання.

Визначені цільові завдання, які мають відношення до поводження з комунальними відходами, визначаються Директивою про упаковку та відходи

упаковки і Директивою про відходи електричного та електронного обладнання. Цільові завдання кожної з цих Директив наводяться у Таблиці 9-1 та Таблиці 9-2.

Таблиця 9-1 Директива про упаковку та відходи упаковки: існуючі цільові завдання та запропоновані цільові завдання

По масі	Цільові завдання, документ 94/62/EC	Нові цільові завдання, документ 2004/12
Загальні цільові завдання: утилізація	Мінімум 50%, максимум 65%	Мінімум 60%
Загальні цільові завдання: переробка	Мінімум 25%, максимум 45%	Мінімум 55%, максимум 80%
Цільові завдання переробки по окремих матеріалах:		
- Скло	15%	60%
- Папір/картон	15%	60%
- Метал	15%	50%
- Пластмаса	15%	22.5%
- Деревина	-	15%
Рік виконання цільових завдань	30 червня 2001р.	31 грудня 2008р.

Таблиця 9-2 Директива про відходи електричного та електронного обладнання: цільові завдання

	Мінімальний рівень утилізації	Мінімальний рівень повторного використання та переробки складових, матеріалів та речовин
Великі побутові прилади та автоматичні розподільчі прилади, по середній вазі на 1 прилад	80 %	75 %
Інформаційне та телекомунікаційне обладнання та побутове обладнання, по вазі приладів	75 %	65 %
Невеликі побутові прилади, освітлювальна апаратура, електричні та електронні пристрої, іграшки, оснащення для відпочинку та спорту, інструменти для моніторингу та контролю, по середній вазі на 1 прилад	70 %	50 %
Рік виконання цільових завдань	31 грудня 2006р.	

Захоронення

Найнижчим по пріоритетності в ієрархії поводження з відходами є захоронення відходів через відсутність утилізації ресурсів, що містяться у відходах.

Однак, захоронення відходів залишається найбільш вживаним методом обробки відходів у ЄС. Полігони можуть мати декілька факторів впливу на навколишнє середовище. Одним з них є сприяння парниковому ефекту завдяки викидам метану. Також, фільтрат може негативно вплинути на підземні води, за умови відсутності захисного екрану. До інших факторів впливу відносяться запах та загальна незручність для сусідніх з полігонами об'єктів.

Отже, існує декілька причин, чому Директива про захоронення відходів (99/31/ЄС) націлена на зменшення обсягів надходження на полігон комунальних відходів, які біологічно розкладаються.

Цільові завдання зменшення надходження відходів

За мету було визначено до 2016р зменшити обсяг надходження на полігон відходів, які біологічно розкладаються, до 35% загальної маси утворених в 1995р. відходів. Це відповідає вилученню з полігонів на теренах ЄС у 2016р. приблизно 70 млн. тон відходів, що біологічно розкладаються, припускаючи відсутність зростання загального обсягу. Для країн, які в 1995р. розмістили на полігоні більше ніж 80% утворених ними ТПВ, строки виконання цільових завдань переносяться на 4 роки. Цільові завдання по вилученню відходів наведено у Таблиці 9-3.

Таблиця 9-3 Комунальні відходи, що біологічно розкладаються: цільові завдання по вилученню з полігонів

Рік виконання цільового завдання(для країн, які в 1995р. розмістили на полігонах більше ніж 80% утворених ними ТПВ)	Беручи за основу обсяг комунальних відходів, що біологічно розкладаються, утворених в 1995р., обсяг надходження таких відходів на полігон повинен бути зменшений до:
16 липня 2010р.	75 %
16 липня 2013р.	50 %
16 липня 2020р.	35 %

9.1.3 Вимоги щодо отримання дозволів та реєстрації

Рамковою Директивою про відходи та Директивою про небезпечні відходи визначається низка вимог щодо отримання дозволів та реєстрації, включаючи вимоги щодо отримання дозволу та/або реєстрації до суб'єктів збирання відходів (включаючи небезпечні відходи), а також організацій і підприємств, які здійснюють операції утилізації та видалення відходів.

Детальні вимоги до розміщення відходів на полігоні визначаються Директивою про захоронення відходів, див. відповідний розділ.

Додаткові вимоги, що стосуються поводження з окремими видами відходів, такими як, наприклад, батареї, визначаються, зокрема, у Директиві про батареї.

Крім того, Директива з інтегрованого контролю та запобігання забрудненню передбачає комплексну дозвільну процедуру³². Вона встановлює мінімальні вимоги, які входять до будь-якого такого дозволу (дотримання базових зобов'язань, ліміти викидів у повітря та воду для забруднювачів, моніторинг скидів та ін.).

Директива застосовується до установок певного розміру у енергетичному, металообробному, мінеральному та хімічному виробництвах, а також до операцій поводження з відходами, включаючи захоронення відходів.

Вона містить загальні принципи експлуатації відповідних (передбачених нею) установок, включаючи вимоги щодо застосування найкращих наявних технологій з метою запобігання забрудненню, щодо впровадження ієрархії поводження з відходами, щодо ефективного використання енергії, вжиття необхідних заходів для того, щоб запобігти нещасним випадкам та обмежити їх наслідки, а також щодо повернення експлуатаційної ділянки у “задовільний стан” при настанні визначеного терміну закриття установки.

Директива передбачає перехідний період, після якого всі установки, на які поширюються вимоги Директиви, повинні дотримуватися її вимог.

9.1.4 Захоронення відходів

Однією з основних Директив в процесі гармонізації законодавства України є Директива про захоронення відходів.

Директива призначена для того, щоб запобігти або зменшити негативний вплив захоронення відходів на навколишнє середовище шляхом введення жорстких технічних вимог до захоронення відходів. Вона визначає поняття полігон, як таке, що включає місця видалення відходів в місцезнаходженні виробництва, а також будь-які ділянки, які постійно використовуються для тимчасового зберігання відходів³³.

Директива застосовується до всіх полігонів і розподіляє їх на три класи:

- Полігони небезпечних відходів
- Полігони безпечних відходів
- Полігони інертних відходів.

³² "Комплексна" означає, що дозволи повинні враховувати *всі* екологічні характеристики об'єкту, тобто викиди у повітря, воду та ґрунт, утворення відходів, використання сировини, ефективність використання енергії, шум, запобігання аваріям, управління ризиками та ін.

³³ Директива не застосовується до тимчасового зберігання відходів перед утилізацією або обробкою протягом періоду менше, ніж 3 роки, а також тимчасового зберігання відходів перед їх видаленням протягом періоду менше, ніж 1 рік.

Директива встановлює стандартну процедуру приймання відходів, висуваючи вимоги щодо попередньої обробки відходів перед їх захороненням, а також обмежує віднесення інертних, безпечних та небезпечних відходів лише до певного класу перерахованих вище полігонів.

Вона також забороняє захоронення на полігоні певних видів відходів, наприклад, рідких, або займистих відходів³⁴. Крім того, директивою також визначаються певні цільові завдання щодо видалення на полігонах відходів, які біологічно розкладаються (зменшення до 35% від загального обсягу утворених в 1995р. комунальних відходів, які біологічно розкладаються, до липня 2016р. або до 2020р. для країн, в яких в 1995р. на полігонах було розміщено більше ніж 80% ТПВ).

Більше того, Директива визначає систему дозволів на експлуатацію для полігонів, згідно якої вимагається, щоб у заяві на отримання дозволу подавалася мінімальна інформація, така як опис видів та загального обсягу відходів для розміщення, запропонованих методів запобігання та зменшення забруднення, запропонованого плану моніторингу та контролю, а також плану закриття і післяексплуатаційного обслуговування та ін.

Директива також містить мінімальну кількість положень щодо вибору місцезнаходження та проектування, а також мінімальні процедури контролю та моніторингу протягом експлуатації та післяексплуатаційного етапу, який настає після закриття полігону.

Директива передбачає перехідні періоди, до закінчення яких всі полігони повинні задовольняти вимогам Директиви.

9.2 Спостереження щодо недоліків у порівнянні із законодавством ЄС – аналіз невідповідностей

Зважаючи на наміри Уряду України щодо гармонізації українського законодавства з вимогами права ЄС, в цьому розділі наводяться деякі окремі аспекти, в яких українське законодавство в сфері поводження з відходами значно відрізняється від відповідного законодавства на рівні ЄС. Однак, детальний аналіз невідповідностей не входить до обсягу робіт за цим проектом.

Питання сумісності вимог, що застосовуються до полігонів, з положеннями Директиви ЄС про захоронення відходів, буде детально розглядатися згаданим вище паралельним проектом компанії COWI “Допомога природоохоронним органам України в управлінні забрудненими ділянками”. Отримані відомості будуть надані проекту в окремому документі.

³⁴ В 2002р. Комісією була представлена пропозиція Рішення Ради, яке визначає критерії та порядок приймання відходів на полігонах, COM (2002)512.

9.2.1 Визначення та переліки відходів

Закон “Про відходи” містить низку визначень видів діяльності, які стосуються поводження з відходами, включаючи збирання відходів, поводження з відходами, зберігання, переробку та видалення. Однак, вони по суті дуже відрізняються від визначень, наведених у Рамковій Директиві про відходи.

Визначення терміну “відходи” в українському законодавстві не тільки відрізняється від відповідного визначення у Європейському праві, а й також не відповідає визначенню терміну “відходи” в Базельській конвенції. Рекомендується узгодити визначення цього терміну в українському законодавстві з визначенням ЄС. Узгодження з Базельською конвенцією вимагатиме роз’яснення того, що поняття “видалення” згідно визначення у Базельській конвенції використовується не лише у технічному змісті, а також включає передачу речовини чи предмету на утилізацію. Тому, перевага віддаватиметься використанню більш широкого поняття “видалення” згідно Рамкової Директиви ЄС про відходи.

Закон України “Про відходи”	Базельська конвенція	Рамкова Директива ЄС
“будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворюються у процесі людської діяльності і не мають подальшого використання за місцем утворення чи виявлення та яких їх власник повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення”	“речовини або предмети, які видаляються, є наміри щодо їх видалення, або повинні бути видалені”	“будь-яка речовина або предмет, які власник викидає, має намір викинути, або повинен викинути

Як зазначалося вище, існують різні визначення/підходи щодо визначення переліку небезпечних відходів. В Законі України “Про відходи” міститься визначення цих відходів, а в Постанові КМУ №1120 (яка здійснює перенесення вимог Базельської Конвенції), Базельській Конвенції та Директиві ЄС про небезпечні відходи використовуються підходи, що ґрунтуються на переліках.

Перелік відходів Базельської Конвенції вже перенесено в українське законодавство, а зараз докладаються зусилля для приведення переліку небезпечних відходів у відповідність до існуючого переліку небезпечних відходів ЄС. Було б доречним завершити ці зусилля з міжнародної гармонізації шляхом вилучення з Закону України “Про відходи” визначень термінів “відходи” та “небезпечні відходи” та заміни їх підходом Директив ЄС про відходи та небезпечні відходи, який ґрунтується на переліках відходів.

В цьому контексті можна відмітити, що на сьогоднішній день на рівні ЄС використовуються два різні переліки відходів згідно Директиви про небезпечні відходи з одного боку та Регламенту ЄС про перевезення відхо-

дів – з іншого. Тому, той факт, що Україна хотіла б зберегти різні переліки: для транскордонного перевезення небезпечних відходів з одного боку та інших цілей поводження з небезпечними відходами – з іншого, не викликати перепечень як такий. Однак, на рівні ЄС докладають зусиль для досягнення більш високого ступеню узгодженості між різними переліками відходів, що використовуються. Для України було б доцільно ретельно слідкувати за роботою в цьому напрямку..

9.2.2 Вторинна сировина

В українському законодавстві у сфері поводження з відходами використовується поняття “вторинна сировина”. Європейське законодавство такого поняття не передбачає. Речовини або предмети є відходами або продукцією і в залежності від цього підпадають під законодавство, що регулює сферу відходів або сферу виробництва. Гармонізація з європейським законодавством передбачатиме відмову від поняття “вторинна сировина”.

9.2.3 Принципи поводження з відходами

Як описувалося вище, Закон “Про відходи” та підзаконні акти містять низку заходів та вимог, націлених на повторне використання та переробку відходів.

Однак, жодне з конкретних цільових завдань переробки або зменшення обсягів, визначених у Директивах про упаковку, про відходи електричного та електронного обладнання, про захоронення відходів, не знайшло свого відображення в українському законодавстві. Тому рекомендується впровадити заходи для забезпечення виконання цих завдань. Можливі шляхи та засоби досягнення цільових показників ЄС будуть розглядатися на наступних етапах цього проекту.

9.2.4 Захоронення відходів

Українське законодавство в сфері відходів не містить жодних вимог щодо захоронення відходів, визначених Директивою про захоронення відходів. Тому, рекомендується внести зміни до Закону “Про відходи” шляхом впровадження конкретних вимог щодо:

- розміщення, будівництва та експлуатації полігонів;
- видів та обсягів відходів для захоронення;
- критеріїв та процедур захоронення;
- дозволів для полігонів;
- підготовки так званих умовних планів;
- закриття полігонів.

9.2.5 Несанкціоноване розміщення відходів

Незважаючи на те, що Рамкова Директива ЄС про відходи містить безумовну заборону несанкціонованого розміщення відходів, виявляється, що згідно Закону України “Про відходи” це не так. Рекомендується внести до Закону “Про відходи” відповідні зміни.

9.2.6 Реєстрація та збір даних про відходи

Як згадувалося вище, Закон “Про відходи” та підзаконні акти містять низку положень щодо реєстрації та збору даних про відходи. До цих положень потрібно буде внести деякі зміни, щоб забезпечити повне транспортування (перенесення) вимог ЄС щодо отримання дозволів та реєстрації в сфері поводження з відходами. Таким чином, рекомендується серед інших впровадити положення:

- які б вимагали від організацій або підприємств, що здійснюють операції видалення та утилізації, вести облік певної інформації та повідомляти її компетентному органу, відповідальному за впровадження директив у сфері відходів;
- які б вимагали від виробників небезпечних відходів, а також організацій і підприємств, які здійснюють перевезення небезпечних відходів, вести облік певної інформації та повідомляти її компетентному органу (органам);
- щодо реєстрації та отримання даних про упаковку та відходи упаковки (обсяг та характеристики).

9.2.7 Дозвільні процедури та реєстрація

Як згадувалося раніше, існуюча в Україні система отримання дозволів та реєстрації у сфері відходів є досить складною. При спрощенні системи згідно вище викладених рекомендацій особлива увага повинна відводитися вимогам щодо отримання дозволів та реєстрації, визначним у Директивах ЄС в сфері відходів, див. вище.

9.2.8 Правозастосування на регіональному та місцевому рівнях

Декілька з директив у сфері відходів визначають конкретні вимоги щодо моніторингу та правозастосування, включаючи періодичні перевірки підприємств, які здійснюють операції видалення та утилізації.

Особлива увага повинна приділятися адаптації та впровадженню цих положень.

Крім того, впровадження та правозастосування природоохоронного законодавства часто делегується регіональним або місцевим органам або їх установам, відповідальним за моніторинг, видачу дозволів, перевірку тощо. У багатьох випадках на роботу цих органів матиме серйозний вплив нове законодавство з додатковими обов'язками, які вимагають більш ефективного управління та додаткової підготовки персоналу. Особливу увагу

необхідно буде приділяти розвитку регіональних та місцевих природоохоронних адміністративних органів.

10 Стратегічні питання

10.1 Вступ

Наведені в попередніх розділах дані та інформація про існуючу ситуацію створюють базис для визначення основних проблем сектора. Даний розділ – стратегічні питання - містить коротке викладення існуючих проблем, які будуть далі розглядатися при формулюванні цілей та завдань для розробки і впровадження Національної Стратегії поводження з ТПВ.

10.2 Утворення відходів

У відношенні утворювання відходів були визначені наступні основні проблеми:

Основні проблеми

Утворення відходів в Україні підвищується відповідно до економічного росту та пов'язаних з цим змін в характері споживання.

Органи місцевого самоврядування іноді затверджують завищені норми утворення ТПВ, які значно відрізняються від рекомендованих Держжитлокомунгоспом. Це приводить до підвищення утворення ТПВ.

Не існує єдиної системи статистичної звітності у відношенні відходів. Це фактор, який перешкоджає плануванню та моніторингу поводження з відходами.

Стратегічні питання

Виходячи з ідентифікованих проблем, можна сформулювати наступні стратегічні питання:

- Підвищення утворення відходів, яке співпадає з економічним ростом та неналежне використання норм утворення відходів.
- Відсутність єдиної системи статистичної звітності про відходи.

10.3 Системи поводження з відходами

У відношенні існуючих систем поводження з відходами були визначні наступні основні проблеми:

Основні проблеми

Охоплення послугами зі збирання відходів в багатьох містечках та сільській місцевості, а також в районах забудови приватними будинками в багатьох містах, обмежене. Відповідно, значні обсяги утворених побутових відходів розміщуються на нелегальних звалищах та мають негативний вплив на довкілля і здоров'я людей.

Широко розповсюджене явище зламани контейнери та контейнери без кришок. Це значно зменшує ефективність надання послуг зі збирання відходів. Частково це пояснюється тим, що контейнери належать ЖЕКам, які не забезпечують їх належного обслуговування.

Рухомий склад спеціалізованих підприємств старий. Майже 70 % машин відростили свій нормативний термін експлуатації і підлягають списанню.

Неадекватне розмежування території для надання послуг зі збирання відходів іноді приводить до ситуації, коли декілька спеціалізованих підприємств вивозять відходи з тієї ж самої території.

Більша частина ТПВ, утворених в Україні розміщується на полігонах та звалищах, які часто розташовані поблизу від місць утворення, при цьому гідрогеологічні умови зазвичай не враховуються. Крім цього полігони не завжди належним чином спроектовані та експлуатуються. На додаток, існує багато неконтрольованих звалищ, які продовжують негативно впливати на довкілля і здоров'я людей.

Хоча велика частина ТПВ може бути перероблена чи утилізована, більшість зібраних відходів продовжує вивозитись на звалища та полігони. Не існує стимулів для мінімізації обсягів відходів та підвищення переробки/утилізації. Обмежені чи неадекватно координовані зусилля докладаються до стимулювання мінімізації обсягів утворення ТПВ та підвищення переробки і утилізації. Відповідно, підвищується негативний вплив на довкілля пов'язаний зі збиранням та розміщенням ТПВ. Більш того, підвищення обсягів утворення ТПВ безпосередньо пов'язане з підвищенням витрат на збирання, перевезення та розміщення ТПВ.

Більшість полігонів та звалищ приймають промислові відходи, а деякі також медичні та небезпечні відходи різних типів – практика, яка веде до дуже серйозного негативного впливу на навколишнє середовище та здоров'я.

Не існує норм будівництва та експлуатації сортувальних підприємств, які частково використовують ручну працю.

Не існує чітко визначених цілей та завдань, які б направляли розвиток систем поводження з відходами в Україні.

Підхід до планування поводження з ТПВ є дуже елементарним та не систематичним, що призводить до використання систем поводження з ТВП з непридатними та неналежним чином інтегрованими системами та об'єктами.

При прийнятті рішень щодо діяльності/проектів в сфері поводження з відходами недостатньо уваги приділяється незалежній оцінці можливостей впровадження нових технологій або оцінці альтернативних варіантів, в результаті чого використовуються неприйнятні та дорогі технології.

Стратегічні питання Виходячи з ідентифікованих проблем, можна сформулювати наступні стратегічні питання:

- Обмежені та неефективні послуги зі збирання відходів,
- Обмежені та погано скоординовані зусилля для підвищення переробки та утилізації,
- Неправильне розміщення відходів, яке спричиняє негативний вплив на навколишнє середовище та здоров'я,
- Відсутність цілей та завдань розвитку системи поводження з відходами,
- Відсутність стратегічного інтегрованого планування поводження з ТПВ.

10.4 Витрати та фінансування поводження з відходами

У відношенні витрат та фінансування в сфері поводження з відходами були визначні наступні основні проблеми:

Основні проблеми Включення плати за вивезення та розміщення твердих побутових відходів до квартплати, яка багато років не регулюється, веде до фінансового дефіциту, а крім цього ускладнює забезпечення повного відшкодування витрат.

Існуючі тарифи не забезпечують потік прибутку, який би міг покрити витрати на експлуатацію та технічне обслуговування належної системи та послуг зі збирання ТПВ, не кажучи про необхідні капіталовкладення. Крім того, фінансування з державного бюджету край обмежене.

Необхідні капіталовкладення фінансуються більше з місцевих бюджетів та фонду захисту навколишнього середовища ніж через підвищення тарифів. Існуючий рівень тарифів становить 0.1% середнього доходу сімей, що

дуже відрізняється від міжнародноприйнятих норм - 1%. Тобто, є потенціал для підвищення тарифів. Тарифи на послуги для приватних будинків нижчі ніж тарифи на послуги того ж рівня для багатоповерхових будинків.

Частину витрат на надання населенню послуг зі збирання та розміщення відходів покривають підприємства, практика, яка суперечить принципу “забруднювач платить” та утруднює стимулювання мінімізації утворення відходів населенням.

Великого рівня досягають неплатежі за послуги поводження з відходами. Дебіторська заборгованість вдвічі перевищує кредиторську і досягає суми, яка в 2.5-3 рази перевищує щомісячні витрати на надання послуг.

Стратегічні питання Виходячи з ідентифікованих проблем, можна сформулювати наступні стратегічні питання:

- Існуючі тарифи на поводження з відходами недостатні для покриття витрат на експлуатацію та обслуговування, а також для капіталовкладень, які б забезпечили надання повного спектру послуг поводження з відходами, починаючи зі збирання та закінчуючи обробкою/розміщенням,
- У порівнянні з міжнародними, існуючі тарифи дуже низькі,
- Відшкодування витрат виглядає сумнівним при включенні тарифів до квартплати,
- Недотримання принципу “забруднювач платить”.

10.5 Інституційна/організаційна структура

У відношенні інституційної та організаційної структури були визначні наступні основні проблеми:

Основні проблеми Нечітке розподілення ролей та відповідальності різних органів виконавчої влади та менш ніж ефективна співпраця та координація між зацікавленими сторонами при досягненні загальних цілей. Це представляє труднощі при асигнуванні державних та місцевих бюджетних фондів та утруднює створення ефективної системи поводження з твердими побутовими відходами.

В цілому, органам виконавчої влади не вистачає досвіду та компетентності у питаннях поводження з відходами.

Процесу прийняття рішень в сфері поводження з відходами не вистачає прозорості, до нього не залучують всі зацікавлені сторони.

Хоча поводження з відходами використовує значну долю місцевих бюджетів, взагалі, ця сфера має дуже низький статус та низьку пріоритетність, коли йдеться про асигнування ресурсів та кадри.

Неправильні форми укладання контрактів та недостатнє примушення до виконання екологічних стандартів при участі приватного сектора в збиранні відходів, призвели до зниження рівня надання послуг зі збирання відходів.

Приватні компанії здебільшого отримують платежі за вивезення та розміщення відходів безпосередньо від виробників відходів, це сприяє тому, що вони не вивозять відходи до офіціальних полігонів чи звалищ, де з них беруть плату за спорожнювання смітєвозів, а в основному вивозять відходи на нелегальні звалища.

Маленькі приватні компанії, які важко контролювати та відстежувати їхні маршрути часто вибирають зручно розташовані та вигідні маршрути. Тому державні автотранспортні підприємства мають обслуговувати непробуктові та незручні маршрути і території.

Крім цього нестабільність роботи дрібних фірм, їхні часті банкрутства, змушують державні підприємства утримувати наднормативний резерв техніки і працівників.

Часто період надання послуг за контрактом приватними підприємствами є занадто малим, для того, щоб дозволити необхідні інвестиції.

Стратегічні питання Виходячи з ідентифікованих проблем, можна сформулювати наступні стратегічні питання:

- Нечітке розподілення ролей та відповідальності між сторонами залученими до роботи в секторі,
- Обмежена та неефективна координація залучених сторін,
- Неналежне укладання контрактів з приватними компаніями перевізниками.

10.6 Законодавча та регулятивна структура

У відношенні законодавчої та регулятивної структури були визначні наступні основні проблеми:

Основні проблеми Існуюча законодавча структура, яка управляє поводженням з відходами є дуже складною. Звичайно, перш за все це обумовлено складністю питань, які потребують урегулювання. Однак, навіть при цьому, існує можливість спростити та раціоналізувати діюче законодавство. Наприклад, є ряд питань, в тому числі видача дозволів, які дублюються в різних законодавчих

актах, що ускладнює, як для операторів, так і для компетентних органів влади, належне використання та контроль виконання відповідних законів.

На різних рівнях існує багато органів влади, відповідальних за виконання та контроль виконання законодавства по відходах, їхня компетенція не завжди ясно визначена, а потенціал дублювання зусиль не завжди веде до ефективних результатів. Наприклад, інспектування на районному та на обласному рівнях не обов'язково веде до ефективного контролю та використанню примусових заходів, в той же час дублювання цих функцій скоріш за все економічно неефективне.

Стратегічні питання Виходячи з ідентифікованих проблем, можна сформулювати наступні стратегічні питання:

- Складна законодавча структура, в якій підзаконні акти та положення частково співпадають,
- Нечітке розподілення обов'язків по застосуванню та правозастосуванню законодавства.

10.7 Супутні питання

У відношенні супутніх питань були визначні наступні основні проблеми:

Основні проблеми Поінформованість населення України у відношенні витрат на поводження з відходами та екологічних проблем і впливу на здоров'я, пов'язаних зі збиранням та розміщенням побутових відходів є, в цілому, дуже обмеженою.

Участь громадськості в поводженні з побутовими відходами в Україні дуже обмежена, незважаючи на той факт, що саме поводження з ТПВ є тією екологічною сферою, де населенню найпростіше прийняти участь та зробити свій внесок.

Враховуючи намір апелювати про вступ до ЄС, Україна зараз стоїть перед величезною технічною, фінансовою та організаційною проблемою, яка полягає в наближенні до законодавства ЄС.

Стратегічні питання Виходячи з ідентифікованих проблем, можна сформулювати наступні стратегічні питання:

- Обмежена поінформованість населення,
- Обмежена участь громадськості,
- Значні проблеми, пов'язані зі вступом до ЄС.

Додаток А Скорочення

АР Крим	Автономна республіка Крим
DANCEE	Датське екологічне співробітництво з країнами Східної Європи
ЄС	Європейське Співтовариство
ВДВ	Валова додана вартість
ВВП	Валовий внутрішній продукт
ЖКТ	Житлово-комунальне господарство
СВ	Спільне впровадження
АТ	Акціонерне товариство
ТПВ	Тверді побутові відходи
Мінекоресурсів	Міністерство екології та природних ресурсів
СЕС	Санітарно-епідеміологічна станція
Грн.	Українська гривня
ЖЕК	Житлово-експлуатаційна контора

Додаток В Дані щодо збирання та перевезення відходів в Україні

Таблиця 1 Зведені дані про підприємства, які здійснюють збирання та вивезення ТПВ в Україні

Адміністративно-територіальний поділ	Кількість вивезених твердих побутових відходів				Кількість підприємств, які надають послуги з збору та вивезенню ТПВ				Кількість працівників на підприємствах, які надають послуги з збору та вивезенню ТПВ				Кількість сміттєвозів				Знос автотранспорту, %
	всього млн.м ³	в тому числі:			всього од.	в тому числі:			всього чол.	В тому числі:			всього од.	в тому числі:			
		Комунальних млн.м ³	Зі змішаною формою власності млн.м ³	Приватних, млн.м ³		Комунальних од.	Зі змішаною формою власності од	Приватних, од.		Комунальних чол.	Зі змішаною формою власності чол.	Приватних, чол.		Комунальних од.	Зі змішаною формою власності од	Приватних, од.	
АР Крим	2,10	2,10			46									126			82,0
Вінницька	0,68	0,68			34	34			290	290			80	80			82,5
Волинська	0,85	0,85			29	29			567	567			61	61			72,0
Дніпропетровськ	2,10	1,51		0,59	38	37		1	1946	1755		191	338	278		60	85,0
Донецька	5,06	3,40			41	36			1986	1843			521	342			70,0
Житомирська	0,64	0,44	0,20		3	3			206	206			108	108			89,0
Закарпатська	0,60	0,60			18	18			637	637			94	94			80,0
Запорізька	2,10	1,80		0,30	26	23		3	931	921		10	133	125		8	82,5
Івано-Франківська	0,48	0,16		0,32	37	32		5	382	303		79	80	45		35	40,0
Київська	1,30	0,90			32				1191	1191				119			60,0

Адміністративно-територіальний поділ	Кількість вивезених твердих побутових відходів				Кількість підприємств, які надають послуги з збору та вивезенню ТПВ				Кількість працівників на підприємствах, які надають послуги з збору та вивезенню ТПВ				Кількість сміттєвозів				Знос автотранспорту, %
	всього млн.м ³	в тому числі:			всього од.	в тому числі:			всього чол.	В тому числі:			всього од.	в тому числі:			
		Комунальних млн.м ³	Зі змішаною формою власності млн.м ³	Приватних, млн.м ³		Комунальних од.	Зі змішаною формою власності од	Приватних, од.		Комунальних чол.	Зі змішаною формою власності чол.	Приватних, чол.		Комунальних од.	Зі змішаною формою власності од	Приватних, од.	
Кіровоградська	0,33	0,26			39	36			405	399			77	75	2		70,0
Луганська	1,31	0,93	0,38		28	24	4		1900	1776	224		197	130	67		70,0
Львівська	1,53	0,34			51	37			1000	762			155	100			75,0
Миколаївська	0,65	0,65			27	20			210	175			115	93			80,0
Одеська	3,30	0,90	0,30	2,10	40	25	3	12	495	110	35	350	149	34	2	103	75,0
Полтавська	0,91	0,85		0,06	31	30		1	629	589		40	104	99		5	73,0
Ровенська	0,49	0,46	0,02	0,00	20	18	1	1	508	496	2	10	62	62			79,0
Сумська	0,52	0,02		0,50	21	11		10	481	111		370	85	29		56	75,0
Тернопільська	0,42	0,14		0,29	36	32		4	243	193		50	64	38		26	80,0
Харківська	1,32	0,89		421,10	73	63		10	2631	2375		256	263	191		72	65,0
Херсонська	1,03	0,72	0,14	0,17	44	28	9	7	544	263	129	152	81	46	21	14	70,0
Хмельницька	0,91	0,91			35				670				92				70,0

Адміністративно-територіальний поділ	Кількість вивезених твердих побутових відходів				Кількість підприємств, які надають послуги з збору та вивезенню ТПВ				Кількість працівників на підприємствах, які надають послуги з збору та вивезенню ТПВ				Кількість сміттєвозів				Знос автотранспорту, %
	всього млн.м³	в тому числі:			всього од.	в тому числі:			всього чол.	В тому числі:			всього од.	в тому числі:			
		Комунальних млн.м³	Зі змішаною формою власності млн.м³	Приватних, млн.м³		Комунальних од.	Зі змішаною формою власності од	Приватних, од.		Комунальних чол.	Зі змішаною формою власності чол.	Приватних, чол.		Комунальних од.	Зі змішаною формою власності од	Приватних, од.	
Черкаська	0,63	0,56	0,07	0,00	23	13	10		229	207	22		82	78	4		80,0
Чернівецька	0,52	0,29	0,03	0,21	19	17	1	1	152	53	29	50	38	17	6	15	98,0
Чернігівська	0,87	0,59	0,22	0,06	32	26	4	2	234	210	10	14	70	64	3	3	83,0
М.Київ	1,42	1,42			15	1				775				193			
М.Севастополь	0,32		0,32								136		36				80,0
Всього по Україні	32,39	22,38	1,68	425,70	838,00	593,00	32,00	57,00	18467	16207	587	1572	3085	2627	105	397	70,22

Таблиця 2 Кількість ТПВ, що вивезені на звалища та полігони (за даними Держжитлокомунгоспу України) та нормативне утворення ТПВ (розраховане за нормами накопичення відповідно до КТМ України 012-95)^{35,36}

Адміністративно-територіальний поділ	Кількість населення, тис.чол.			Кількість вивезених ТПВ		Нормативне утворення ТПВ, тис.т.		
				всього млн.м ³	всього, тис.т.	В сільській місцевості	В містах	Всього в області
	Всього	Міського	Сільського					
АР Крим	2033,7	1274,3	759,4	2,10	451,5	440,452	305,832	746,284
Вінницька	1772,4	818,9	953,5	0,68	153,0	553,03	196,536	749,566
Волинська	1060,7	533,2	527,5	0,85	191,25	305,95	127,968	433,918
Дніпропетровська	3567,6	2960,3	607,3	2,10	472,5	352,234	710,472	1062,71
Донецька	4841,1	4363,6	477,5	5,06	1138,5	276,95	1047,26	1324,21
Житомирська	1389,5	775,4	614,1	0,64	144,0	356,178	186,096	542,274
Закарпатська	1258,3	466,0	792,3	0,60	135,0	459,534	111,84	571,374
Запорізька	1929,2	1458,2	471,0	2,10	472,5	273,18	349,968	623,148
Івано-Франківська	1409,8	593,0	816,8	0,48	108,0	473,744	142,32	616,064
Київська	1827,9	1053,5	774,4	1,30	292,5	449,152	252,84	701,992
Кіровоградська	1133,1	682,0	451,1	0,33	74,25	261,638	163,68	425,318
Луганська	2546,2	2190,8	355,4	1,31	294,75	206,132	525,792	731,924
Львівська	2626,5	1558,7	1067,8	1,53	344,25	619,324	374,088	993,412
Миколаївська	1264,7	838,8	425,9	0,65	146,25	247,022	201,312	448,334
Одеська	2469,0	1624,6	844,4	3,30	742,5	489,752	389,904	879,656
Полтавська	1630,1	956,8	673,3	0,91	204,75	390,514	229,632	620,146
Ровенська	1173,3	549,7	623,6	0,49	110,25	361,688	131,928	493,616
Сумська	1299,7	842,9	456,8	0,52	117,0	264,944	202,296	467,24
Тернопільська	1142,4	485,6	656,8	0,42	94,5	380,944	116,544	497,488
Харківська	2914,2	2288,7	625,5	1,32	297,0	362,79	549,288	912,078
Херсонська	1175,1	706,2	468,9	1,03	231,75	271,962	169,488	441,45
Хмельницька	1430,8	729,6	701,2	0,91	204,75	406,696	175,104	581,8
Черкаська	1402,9	753,6	649,3	0,63	141,75	376,594	180,864	557,458
Чернігівська	1245,3	727,2	518,1	0,87	195,75	300,498	174,528	475,026
Чернівецька	922,8	373,5	549,3	0,52	117,0	318,594	89,64	408,234

³⁵ КТМ 204 України 012-95. Рекомендовані норми накопичення твердого побутового сміття для населених пунктів України. – Харків, 1995.

³⁶ „Урядовий кур’єр” №224 від 28 грудня 2002 р.

Адміністративно-територіальний поділ	Кількість населення, тис.чол.			Кількість вивезених ТПВ		Нормативне утворення ТПВ, тис.т.		
				всього млн.м ³	всього, тис.т.	В сільській місцевості	В містах	Всього в області
	Всього	Міського	Сільського					
М.Київ	2611,3	2611,3	-	1,42	319,5	-	626,712	626,712
М.Севастополь	379,5	358,1	21,4	0,32	72,0	12,412	85,944	98,356
Всього по Україні	48457,1	32574,5	21,4	32,39	7266,75	9211,908	7817,88	17029,8

Таблиця 3 Дані по деяких комунальних автотранспортних підприємствах України за 2002р.³⁷

Місто	Чисельність населення міста, тис. чол.	Кількість населення, яке користується послугами підприємства, %	Наявність альтернативних підприємств, од.	Фактичний обсяг вивезення ТПВ в 2002 р., тис. м3	Відстань до полігону, км	Кількість сміттевозів, од.	Коефіцієнт використання автопарку %	Кількість працівників, чол.
Артемівськ, Донецька обл.	89,0	50,7	1	66,3	15	11	53	48
Біла Церква, Київська обл.	200,0	66,5	1	137,6	15	9	67	45
Вінниця	365	80	—	330,0	27	44	60	112
Дніпродзержинськ, Дніпропетровська обл.	282,0	52,5	—	128,7	18	30	70	100
Донецьк	1050,0	47,6	4	648,0	25,4	114	40	281
Дніпропетровськ	1100,0	12,52	2	154,08	35	59	56	168
Єнакієво, Донецька обл.	161,5	56	—	69,1	7	8	66	98
Чернігів	305	80	—	357,7	11	29	75	235
Чернівці	99,8	58,8	1	125,2	20,5	15	37	50
Черкаси	307,0	90,0	—	252,7	25	24	48	126
Харків	1470,0	13,3	26	218,3	39	93	30	194
Харцизьк, Донецька обл.	64,8	76,2	—	49,9	10	12	60	28

³⁷ Данные Украинской ассоциации автопредприятий санитарной очистки. – Киев, «Киевспецтарнс», 2003.

Місто	Чисельність населення міста, тис. чол.	Кількість населення, яке користується послугами підприємства, %	Наявність альтернативних підприємств, од.	Фактичний обсяг вивезення ТПВ в 2002 р., тис. м3	Відстань до полігону, км	Кількість сміттевозів, од.	Коефіцієнт використання автопарку %	Кількість працівників, чол.
Хмельницький	254,0	96	—	326,0	12,5	36	67	131
Луцьк	208,8	98,0	—	256,3	19	25	47,7	128
Лисичанськ	133,1	56,3	—	116,8	14	21	33	75
Луганськ	504,0	78,4	3	266,4	22	42	45	167
Суми	297,0	82,3	—	334,4	25	32	54	113
Севастополь	379,5	54,0	8	318,8	28	36	60	136
Сєверодонецьк, Луганська обл.	128,4	94,9	—	183,6	10	20	60,0	82
Ужгород	117,6	69,7	—	145,6	20	20	54	180
Маріуполь, Донецька обл.	511,0	77,0	5	436,8	15	55	50	200
Макіївка, Донецька обл.	430,0	20	8	105,8	5	14	67	46
Мелітополь, Запорізька обл.	170,0	50,0	—	140,2	19	4	75	74
Мукачеве, Закарпатська обл...	83,0	84,3	—	140,2	10	12	58,2	49
Нікополь, Дніпропетровська обл.	136,3	93	—	130,59	8	24	50	91
Житомир	290,0	45,3	2	105,2	12	25	59	88
Запоріжжя	880,0	69,3	4	634,2	12	74	61	242
Красний Луч, Луганська обл.	75,0	31,3	—	55,8	8	4	52	25

Місто	Чисельність населення міста, тис. чол.	Кількість населення, яке користується послугами підприємства, %	Наявність альтернативних підприємств, од.	Фактичний обсяг вивезення ТПВ в 2002 р., тис. м3	Відстань до полігону, км	Кількість сміттевозів, од.	Коефіцієнт використання автопарку %	Кількість працівників, чол.
Кривий Ріг, Дніпропетровська обл.	780,0	73,3	—	715,8	16	81	45	310
Краматорськ, Донецька обл..	214,8	77,0	—	118,6	11	21	49	88
Київ	2680,0	50,0	14	1295,5	40	193	50	777
Кіровоград	262,0	69,0	1	150,0	8	23	45	73
Кам'янець-Подільський, Хмельницька обл.	106,0	96,0	—	68,2	8	14	50	94
Кременчук, Полтавська обл.	234,0	77,3	—	237,1	16	19	50,5	173
Керч, АР Крим	156,0	89,0	—	249,1	11	26	46	147
Полтава	315,5	78,9	—	358,2	18,9	34	53	219
Ромни, Сумська обл.	50,0	58,0	—	23,1	18	5	70	50
Рівне	240,0	94,0	—	336,5	12	35	54	137

Додаток С Дані щодо переробних підприємств та підприємств, які здійснюють збирання вторинних ресурсів в Харківській, Чернігівській та Чернівецькій областях і АР Крим

Таблиця 1 Перелік підприємств або виробництв, які здійснюють утилізацію відходів в Чернігівській області³⁸

№	Назва підприємства, виробництва	Спеціалізація (типи відходів, що утилізуються)	Продуктивність, т/рік	Утилізовано відходів за 2001 р., т.
1.	ВАТ ПП «Хімволокно» м. Чернігів, вул. Щорса, 78 Установка з утилізації люмінесцентних ламп	Люмінесцентні лампи	200000 шт./рік	114195 шт.

Таблиця 2 Перелік підприємств або виробництв, які здійснюють утилізацію відходів в Чернівецькій області³⁹

№	Назва підприємства, виробництва	Спеціалізація (типи відходів, що утилізуються)	Продуктивність, т/рік	Утилізовано відходів за 2002 р., т.
1.	ВАТ «Красноїльський ДОК» сmt. Красноїльськ	Відходи деревини	200,0	200,0
2.	МП «Скіф» м. Сторожинець	Відходи деревини	210,0	210,0
3.	ПП Ілько Т.В. м.Сторожинець	Відходи деревини	50,0	50,0
4.	МП «Веселка» м. Сторожинець	Відходи деревини	800,0	800,0
5.	ВАТ «Сторожинецький держлісгосп»	Відходи деревини	20,0	20,0
6.	ВАТ «Чернівецький цегельний завод №3» м. Чернівці	Цегляний бій	2783	2783

³⁸ Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Чернігівській області у 2001 році. – Чернігів, Державне Управління екології та природних ресурсів в Чернігівській області, 2002 р.

³⁹ Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Чернівецькій області у 2002 році. – Чернівці, Державне Управління екології та природних ресурсів в Чернівецькій області, 2003 р.

№	Назва підприємства, виробництва	Спеціалізація (типи відходів, що утилізуються)	Продуктивність, т/рік	Утилізовано відходів за 2002 р., т.
7.	ВАТ «Чернівецький цегельний завод №3» м. Чернівці	Відходи деревини	328	328
8.	ВАТ «Чернівецький масло - жировий комбінат»	Залишки технологічного рафінування масла і жиру	100-150	110,252

Таблиця 3 Підприємства м. Харкова, які здійснюють збирання окремих видів вторинної сировини⁴⁰

№№	Назва підприємства, адреса, контактний телефон	Вторсировина, яку приймають та переробляють підприємства, технологія переробки	Напрямок постачання продукції підприємства	Орієнтована продуктивність підприємства	Вартість вторсировини, грн. (жовтень 2003 р.)
1	ЗАТ «Харпластмас»	Відходи поліетилену низького та високого тиску, поліпропілен, полістирол, співполімер стиролу, одноразовий посуд. Мийка, розділення полімерів за видами, гранулювання	На виробництво	~1000 т/рік	Пластмаса – 500 грн./т при ступені забруднення не більше за 5%
2	ТОВ «Харековторма» (у складі ПЕО «Укрвормта» (Київ)	Збір макулатури, текстилю, поліетилену, склобою, ПЕТ- пляшок, автошин. Ручне сортування, пакетування, пресування пакетів на пресі ЛПІ-40	Макулатура – на паперові фабрики (Обухів, Рубіжне, Рогань). Шини – на завод гумовотехнічних виробів (Лисичанськ)	Макулатура – 30 тис.т./рік. Склобій – 24 тис. т/рік. Пластмаса – 30 тис. т./рік.	Макулатура (при забрудненні не більше 1,5%) – 250 грн./т без ПДВ. Склобій (білий) – 20 грн./т без ПДВ. Склобій (кольоровий) – 18 грн./т без ПДВ (при забрудненні не більше 2%). Пластмаса – 300 грн./т без БДВ (при забрудненні не більше 5%)
3	ВАТ «Роганська картонна фабрика»	Збір макулатури	На виробництво		
4	ВАТ «Вормет»	Переробка (пресування та переплавлення) чорного і кольорового металобрухту.	Металургійним заводам чи переробним підприємствам	250 тис.т./рік	Металобрухт – чорний метал за ГОСТом 2787-75: 3А – 350 грн./т (металобрухт не більше

⁴⁰ Схема санітарної очистки м.Харкова. Том 1. Санітарна очистка міста. Пояснювальна записка і графічний матеріал. – Харків, УкркомунНДІпрогрес, 2003.

№№	Назва підприємства, адреса, контактний телефон	Вторсировина, яку приймають та переробляють підприємства, технологія переробки	Напрямок постачання продукції підприємства	Орієнтована продуктивність підприємства	Вартість вторсировини, грн. (жовтень 2003 р.)
		металобрухту. виробництво “чушки” чи окремих видів виробів (забруднення - до 3%)			800x500x500мм, з товщиною стінки не менше 6 мм). 5А – 320 грн./т (металобрухт негабаритний, товщина стінки не менше 6 мм). 12А – 200 грн./т (металобрухт для пакетування).
5	ЗАТ “Скловолокло”	Білий склобій	На виробництво		Білий склобій 160 грн./т
6	ЗАТ “Медтехніка”	Збір і утилізація одноразових медичних шприців та систем (тільки за актами про їхнє знешкодження). Дроблення.	Здача дробленої пластмаси підприємствам, які переробляють вторинну пластмасу	На повну потребу Харкова і області	
7	ПП “Мажник”	Збір та пресування макулатури та полімерів, кольорового склобою Текстилю – тільки від невиробничої сфери Агломерація полімерів.	Склобій на склозаводи (Мерефа, Оскол). Макулатура та текстиль – на картону фабрику (Рогань).	Макулатура - 15 т/міс. Полімери – 15 т/міс.	
8	“Ековорма”	Збір макулатури, поліетилену та пресування в кіпі (забруднення до 3%).	Макулатура – на Рубежанський картонно-паперовий комбінат.		Розсортована макулатура: Самовивіз – 450 грн./т. Доставка клієнтом – 420 грн./т. Розсортований поліетилен: Самовивіз – 630 грн./т. Доставка клієнтом – 600 грн./т.

Таблиця 4 Перелік підприємств або виробництв, які здійснюють утилізацію або переробку відходів в Харківській області⁴¹

№№	Назва підприємства, виробництва	Спеціалізація (типи відходів, які утилізуються)	Продуктивність, т/рік	Утилізовано відходів за 2001 р., т.
1	АТ «Кольормет»	Виробництво вторинних кольорових металів та їх сплавів	3000,0	1949,7
2	ТОВ «Мета»	Виробництво вторинних кольорових металів та їх сплавів	3000,0	1951,227
3	ВАТ «Укргермет»	Виробництво вторинних кольорових металів та їх сплавів	16700,0	1128,039
4	ТОВ «Виктория»	Збір і транспортування відпрацьованих люмінесцентних ламп	-	95877 шт.
5	ТОВ АБВ	Збір і транспортування: відпрацьованих люмінесцентних ламп, відпрацьованої авторезини, відпрацьованих акумуляторних батарей	-	41742 шт. 1328 шт. 10,969
6	Державне спеціалізоване підприємство по перевезенню небезпечних вантажів	Збір і транспортування: відпрацьованих люмінесцентних ламп, відпрацьованих акумуляторних батарей, відпрацьованої масляно-охолоджуючої рідини, відпрацьованих нафтопродуктів	-	106310 шт. 416 шт. 1703 л. 3570 л.
7	ТОВ НПФ «Екосфера»	Збір і транспортування: відпрацьованих люмінесцентних ламп, відпрацьованих акумуляторних батарей	-	17117 шт. 39 шт.
8	ТОВ НПП «Новінтех»	Переробка: Відпрацьованої масляно-охолоджуючої рідини, відпрацьованих нафтопродуктів	500 3000	794 3505

⁴¹ Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Харківській області у 2001 році. – Харків, Державне Управління екології та природних ресурсів в Харківській області, 2002 р.

Таблиця 5 Утворення, використання (утилізація) та видалення відходів в Чернівецькій області в 2002р., тон⁴²

Тип відходів	Зберігалось на підприємствах на початок року	Утворилося на підприємствах за рік	Викорис-тано (утилізовано) за рік	Видалено за рік				Розміщено (збе-рігається) на підприємствах на кінець року
				Всього	В тому числі			
					Знешкодже-но (знище-но)	Розміщено в місцях організованого складування	Направлено в місця неорганізованого складування	
Відходи 1 класу небезпеки, в т.ч.	39,777	20,689	5,97	39,777	-	39,777	-	44,676
Відходи гальванічних виробництв	4,38	-	-	-	-	-	-	4,38
Нікель та його сполуки	-	0,04	-	0,04	-	0,04	-	0,04
Ртуть та її сполуки	0,001	0,002	-	-	-	0,002	-	-
Лампи ртутні (кг)	1,225	1,504	-	0,46	-	1,225	-	0,46
Непридатні до використання отруто-хімікати та пестициди	18,772	6,563	0,54	24,795	-	18,772	-	24,795
Заборонені до використання пести-циди	11,369	-	4,93	-	-	-	-	6,439
Відпрацьовані неорганічні кислоти	-	3,17	-	3,17	-	-	-	3,17
Інші групи відходів	0,912	0,417	-	-	-	0,754	-	0,575
Відходи 2 класу небезпеки, в т.ч.	32,062	69,485	32,146	19,996	23,654	-	-	38,912

⁴² Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Чернівецькій області у 2002 році. – Чернівці, Державне Управління екології та природних ресурсів в Чернівецькій області, 2003 р.

Тип відходів	Зберігалось на підприємствах на початок року	Утворилося на підприємствах за рік	Викорис-тано (утилізовано) за рік	Видалено за рік				Розміщено (збе-рігається) на підприємствах на кінець року
				Всього	В тому числі			
					Знешкодже-но (знище-но)	Розміщено в місцях організованого складування	Направлено в місця неорганізованого складування	
Відходи нафти	17,48	39,246	30,496	10,038	16,269	-	-	16,289
Нафтошлами	-	16,5	1,5	5,0	-	-	-	10,0
Відпрацьовані розчинники	1,735	-	-	-	1,735	-	-	-
Свинець та його сполуки	1,937	13,539	-	4,958	5,65	-	-	4,868
Хром та його сполуки	8,89	-	-	-	-	-	-	8,89
Непридатні до використання пести-циди	2,1	0,05	-	-	-	-	-	2,15
Відпрацьовані неорганічні кислоти	-	0,15	0,15	-	-	-	-	-
Відходи 3 класу небезпеки, в т.ч.	66,63	6,161	-	15,0	2,38	-	-	46,411
Відходи гальванічних виробництв	0,145	0,006	-	-	-	-	-	0,151
Відходи виробництва при обробці фотоматеріалів	0,04	0,025	-	-	-	-	-	0,065
Нікель та його сполуки	5,2	-	-	-	-	-	-	5,2
Нафтошлами	26,52	0,22	15,0	-	9,0	-	-	2,74
Відпрацьовані розчинники	2,725	-	-	-	-	-	-	2,725
Сурма та її сполуки	1,36	-	-	-	-	-	-	1,36

Тип відходів	Зберігалось на підприємствах на початок року	Утворилося на підприємствах за рік	Викорис-тано (утилізовано) за рік	Видалено за рік				Розміщено (збе-рігається) на підприємствах на кінець року
				Всього	В тому числі			
					Знешкодже-но (знище-но)	Розміщено в місцях організованого складування	Направлено в місця неорганізованого складування	
Осад з відстійників після реагентної очистки	10,0	0,46	-	-	-	-	-	10,46
Феноли та їх сполуки	18,1	1,98	-	-	-	-	-	20,08
Фарба, емалі, лаки	-	2,3	-	-	1,3	-	-	1,0
Формальдегід	0,2	1,18	-	-	-	1,08	-	0,3
Інші групи відходів	2,34	-	-	-	-	-	-	2,34
Відходи 4 класу небезпеки	172446,2	21591,89	-	-	-	16,39	-	194021,7
Всього по області	172584,669	21688,59	38,116	112,889	26,034	56,167	-	194151,699

Таблиця 6 Утворення, використання (утилізація) та видалення відходів в Чернігівській області в 2001р., тон⁴³

Тип відходів	Зберігалось на підприємствах на початок року	Утворилося на підприємствах за рік	Використано (утилізовано) за рік	Видалено за рік				Розміщено (зберігається) на підприємствах на кінець року
				Всього	В тому числі			
					Знешкоджено (знищено)	Розміщено в місцях організованого складування	Направлено в місця неорганізованого складування	
Відходи 1 класу небезпеки, в т.ч.	2669,313	3527,613	26,538	2035,495	2035,495	-	-	4104,363
Відходи гальванічних виробництв	11,57	7,31	-	7,2	7,2	-	-	11,68
Заборонені до використання пестициди	41,523	2,24	-	2,288	2,288	-	-	41,475
Інші групи відходів	1857,0	3477,1	-	2026,0	2026,0	-	-	3308,1
Кадмій та його сполуки	-	0,225	-	-	-	-	-	-
Непридатні до використання отрутохімікати та пестициди	734,831	9,68	23,756	-	-	-	-	720,755
Ртуть та її сполуки	3,631	0,846	-	-	-	-	-	2,171
Ртутні лампи (в кг.)	2,035	332,94	-	7,422	7,422	-	-	328,313
Свинець та його сполуки	19,758	26,642	2,782	-	-	-	-	19,182
Хром шестивалентний та його сполуки	1,0	3,57	-	-	-	-	-	1

⁴³ Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Чернігівській області у 2001 році. – Чернігів, Державне Управління екології та природних ресурсів в Чернігівській області, 2002 р.

Тип відходів	Зберігалось на підприємствах на початок року	Утворилося на підприємствах за рік	Використано (утилізовано) за рік	Видалено за рік				Розміщено (зберігається) на підприємствах на кінець року
				Всього	В тому числі			
					Знешкоджено (знищено)	Розміщено в місцях організованого складування	Направлено в місця неорганізованого складування	
Відходи 2 класу небезпеки, в т.ч.	123,269	1070,532	253,439	37,714	36,414	1,3	-	156,76
Ванадій	7,2	-	-	-	-	-	-	7,2
Відпрацьовані розчинники	0,1	0,2	-	-	-	-	-	0,3
Відпрацьовані неорганічні кислоти	0,651	8,496	0,337	0,51	0,51	-	-	1,3
Відпрацьовані емульсії	-	382,3	-	-	-	-	-	-
Відходи гальванічних виробництв	1,1	4,51	-	-	-	-	-	0,51
Інші групи відходів	2,55	58,812	-	1,3	-	1,3	-	5,522
Відходи нафти	58,649	582,525	251,035	2,641	2,641	-	-	93,65
Нафтошлами	-	0,025	0,25	-	-	-	-	-
Непридатні до використання отрутохімікати та пестициди	29,139	-	2,042	-	-	-	-	27,097
Селен та його сполуки	-	3,1	-	-	-	-	-	-
Феноли та їх сполуки	22,08	30,5	-	33,2	33,2	-	-	19,38
Фосфор та його сполуки	-	0,063	-	0,063	0,063	-	-	-
Формальдегід	1,8	0,001	-	-	-	-	-	1,801

Тип відходів	Зберігалось на підприємствах на початок року	Утворилося на підприємствах за рік	Використано (утилізовано) за рік	Видалено за рік				Розміщено (зберігається) на підприємствах на кінець року
				Всього	В тому числі			
					Знешкоджено (знищено)	Розміщено в місцях організованого складування	Направлено в місця неорганізованого складування	
Відходи 3 класу небезпеки, в т.ч.	507,526	2797,442	251,541	437,24	437,24	-	-	230,866
Відпрацьовані емульсії та масло-охолоджуюча рідина	0,23	50,93	-	0,75	0,75	-	-	1,24
Відпрацьовані розчинники	-	0,25	-	0,25	0,25	-	-	-
Заборонені до використання пестициди	1,42	-	-	-	-	-	-	1,42
Інші групи відходів	52,545	940,673	100,3	-	-	-	-	54,015
Відходи нафти	12,405	229,682	139,316	5,2	5,2	-	-	230,866
Нафтошлами	413,553	166,792	-	431,0	431,0	-	-	137,55
Непридатні до використання отрутохімікати та пестициди	11,495	-	0,295	-	-	-	-	11,2
Неорганічні сполуки фтору	-	3,5	-	-	-	-	-	-
Осад з відстійників після реагентної чи коагуляційної очистки	0,465	1400,011	-	-	-	-	-	0,476
Селен та його сполуки	0,001	-	-	-	-	-	-	0,001
Фарби, емалі та лаки	15,386	5,58	11,63	0,04	0,04	-	-	5,477
Феноли та їх сполуки	0,026	-	-	-	-	-	-	0,026
Формальдегід	-	0,024	-	-	-	-	-	-

Тип відходів	Зберігалось на підприємствах на початок року	Утворилося на підприємствах за рік	Використано (утилізовано) за рік	Видалено за рік				Розміщено (зберігається) на підприємствах на кінець року
				Всього	В тому числі			
					Знешкоджено (знищено)	Розміщено в місцях організованого складування	Направлено в місця неорганізованого складування	
Відходи 4 класу небезпеки, в т.ч.	1937733,243	43775,644	-	43508,044	17609,79	25898,254	-	1963607,897
Азбест	-	2,7	-	-	-	-	-	-
Відпрацьовані розчинники	0,7	0,25	-	-	-	-	-	0,95
Відходи гальванічних виробництв	15,5	0,05	-	-	-	-	-	15,55
Інші групи відходів	1937440,275	43770,294	-	43508,044	17609,79	25898,254	-	1963388,529
Нікель та його сполуки	0,043	-	-	-	-	-	-	0,043
Непридатні до використання отрутохімікати та пестициди	0,4	-	-	-	-	-	-	0,4
Осад з відстійників після реагентної чи коагуляційної обробки	261,325	2,1	-	-	-	-	-	187,425
Поверхнево-активні речовини	15,0	-	-	-	-	-	-	15,0
Хром шестивалентний та його сполуки	-	0,25	-	-	-	-	-	-
Всього по області	1941033,338	51171,231	531,518	46550,011	20118,939	25899,554	-	200859,886

Таблиця 7 Утворення, використання (утилізація) та видалення відходів в Харківській області в 2001р., тон⁴⁴

Тип відходів	Зберігалось на підприємствах на початок року	Утворилося на підприємствах за рік	Використано (утилізовано) за рік	Видалено за рік				Розміщено (зберігається) на підприємствах на кінець року
				Всього	В тому числі			
					Знешкоджено (знищено)	Розміщено в місцях організованого складування	Направлено в місця неорганізованого складування	
Відходи I класу небезпеки, в т.ч.	654,17	18494,727	107,379	7,369	3,109	1,278	2,982	520,918
Відходи гальванічного виробництва	67,857	18002,886	-	-	-	-	-	5,743
Свинець та його сполуки	50,881	445,098	71,639	7,123	2,922	1,278	2,923	44,597
Відходи виробництва та переробки фармацевтичної продукції	0,014	0,008	-	-,016	0,016	-	-	0,006
Ртутні лампи (кг)	1,712	388,921	-	0,41	0,015	0,395	-	0,991
Ртуть та її сполуки	0,15	8,186	-	-	-	-	-	0,057
Нікель та його сполуки	9,169	22,978	0,03	-	-	-	-	0,006
Отрутохімікати та пестициди	345,918	0,4	25,874	0,165	0,165	-	-	322,859
Заборонені до використання пестициди	174,819	-	9,106	-	-	-	-	138,205

⁴⁴ Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Харківській області у 2001 році. – Харків, Державне Управління екології та природних ресурсів в Харківській області, 2002 р.

Тип відходів	Зберігалось на підприємствах на початок року	Утворилося на підприємствах за рік	Використано (утилізовано) за рік	Видалено за рік				Розміщено (зберігається) на підприємствах на кінець року
				Всього	В тому числі			
					Знешкоджено (знищено)	Розміщено в місцях організованого складування	Направлено в місця неорганізованого складування	
Кадмій та його сполуки	-	0,5	-	-	-	-	-	-
Інші групи відходів	5,078	5,223	0,7	0,036	0,006	-	0,03	9,192
Відходи 2 класу небезпеки, в т.ч.	248,139	3059,961	1421,709	121,203	80,295	23,84	17,068	313,001
Відходи нафти	215,634	2875,194	1355,834	100,876	62,771	23,245	14,86	261,316
Відпрацьовані розчинники	1,0	1,385	1,25	0,135	0,135	-	-	1,0
Відпрацьовані емульсії та масла, охолоджуюча рідина	1,806	11,946	0,45	-	-	-	-	2,202
Неорганічні кислоти	1,426	32,316	8,538	17,386	16,462	0,505	0,419	2,255
Інші групи відходів	27,679	129,663	47,242	2,487	0,927	0,09	1,47	45,611
Відходи 3 класу небезпеки в т.ч.	72638,981	126750,743	4732,439	14032,72	8964,01	3664,207	1404,503	62110,876
Відходи гальванічного виробництва	42,93	15,164	0,018	0,506	-	0,403	0,103	48,798
Відходи виробництва та переробки фармацевтичної продукції	0,184	11,601	-	2,689	0,353	-	2,336	0,001
Нафтошлами	1988,45	152,944	29,937	89,902	3,465	11,4	75,037	372,77
Хром шестивалентний	22,6	205,455	-	205,327	-	-	205,327	-

Тип відходів	Зберігалось на підприємствах на початок року	Утворилося на підприємствах за рік	Використано (утилізовано) за рік	Видалено за рік				Розміщено (зберігається) на підприємствах на кінець року
				Всього	В тому числі			
					Знешкоджено (знищено)	Розміщено в місцях організованого складування	Направлено в місця неорганізованого складування	
Відпрацьовані емульсії та масла, охолоджуюча рідина	6513,668	8856,409	0,12	8774,953	8773,713	-	1,24	158,838
Осад з відстійників після реагентної чи електрокоагуляційної очистки фарб, емалі та лаків	206,403	44,055	13,951	13,692	0,25	8,62	4,822	43,69
Відпрацьовані формувальні суміші	-	121,504	89,0	-	-	-	-	-
Мідь та її сполуки	36,492	2141,533	179,227	12,21	-	11,345	0,865	887,081
Інші групи відходів	63575,936	115053,412	4402,187	3790,912	183,845	3607,067	1090,676	60321,077
Відходи 4 класу небезпеки, в т.ч.	32181801,166	1063287,902	292121,605	638804,113	45101,867	575625,789	18076,457	32757245,644
Відпрацьовані формувальні суміші	5697228,805	10106,19	1618,932	-	-	-	2087,2	5638362,115
Відходи виробництва та переробки фармацевтичної продукції	-	233,222	0,003	0,1	-	-	0,1	0,05
Осад з відстійників після реагентної чи електрокоагуляційної очистки, біоочистки	1456208,068	138,2	1,5	110,1	0,25	107,63	2,22	1454425,588
Азбест	605,912	3761,402	856,64	210,364	0,756	-	209,608	919,447
Поліефірні смоли	-	27,226	27,026	2,405	-	-	0,2	-

Тип відходів	Зберігалось на підприємствах на початок року	Утворилося на підприємствах за рік	Використано (утилізовано) за рік	Видалено за рік				Розміщено (зберігається) на підприємствах на кінець року
				Всього	В тому числі			
					Знешкоджено (знищено)	Розміщено в місцях організованого складування	Направлено в місця неорганізованого складування	
Відпрацьовані розчинники	0,67	29,388	0,15	0,2	2,405	-	-	0,003
Елеати від промивання іонообмінних фільтрів	-	300	-	-	-	-	-	-
Інші групи відходів	25087755,909	1048666,165	289617,314	636387,313	45098,449	575518,159	15770,705	25663536,991
Всього по області	32255342,456	1211593,333	298383,132	652965,405	54149,281	579315,114	19501,01	32820190,439

Додаток D Впровадження Директив ЄС в сфері поводження з відходами – окремі розділи Керівництва Комісії ЄС з впровадження директив в сфері відходів

Список додатків

Додаток D.1	Інструкція щодо впровадження Рамкової Директиви про відходи
Додаток D.2	Директива про небезпечні відходи
Додаток D.3	Директива про тару
Додаток D.4	Директива про батареї
Додаток D.5	Директива про розміщення відходів на полігонах
Додаток D.6	Директива про спалювання побутових відходів

Додаток D.1 Інструкція щодо впровадження Рамкової Директиви про відходи

Офіційна назва: Директива Ради 75/442/ЕЕС про відходи зі змінами та доповненнями, внесеними Директивою Ради 91/156/ЕЕС (OJ L 194, 25.7.75)

ALEX Ref. No: 29.

1 Резюме основних цілей та положень

Директива визначає засади поводження з відходами у Співтоваристві. Ця Директива ґрунтується на стратегії Співтовариства щодо поводження з відходами. Рамкова Директива визначає ієрархію поводження з відходами та вимагає від держав-членів ЄС прийняття цієї ієрархії шляхом заохочення, в порядку пріоритетності:

- Запобігання або зменшення утворення відходів та їх небезпечності;
- Утилізації відходів, включаючи переробку, повторне використання або відновлення, або використання відходів в якості джерела енергії.

Директива вимагає від держав-членів ЄС як регулювання видалення та утилізації відходів, так і створення комплексної та адекватної мережі об'єктів видалення, а також підготовки і реалізації планів поводження з відходами.

2 Основні зобов'язання країн-членів ЄС

Планування

- Створення або призначення компетентних органів відповідальними за реалізацію Директиви (Стаття 6).
- Забезпечення підготовки компетентними органами планів поводження з відходами (Стаття 7).
- Вжиття заходів для:
 - запобігання та зменшення обсягу утворення відходів та їх шкідливості;
 - сприяння утилізації відходів, включаючи переробку, повторне використання чи відновлення, та використанню відходів в якості джерела енергії (Стаття 3).
- Створення комплексної та адекватної мережі об'єктів видалення відходів, враховуючи найкращі наявні технології, які не вимагають надмірних витрат, відповідно до конкретних цілей (таких як самодостатність у видаленні відходів) (Стаття 5).
- Застосування при видаленні відходів принципу “забруднювач платить” з метою забезпечення того, що витрати на видалення відходів несе виробник відходів або власник відходів, який передає їх для збирання чи видалення (Стаття 14).

- У випадку звільнення від вимог отримання дозволу (Статті 9 та 10), прийняття загальних правил, які регулюють ці звільнення (Стаття 11).

Регулювання

- Забезпечення утилізації чи видалення відходів, не створюючи небезпеки здоров'ю людини та не використовуючи процеси чи методи, які можуть спричинити шкоду навколишньому середовищу (Стаття 4).
- Заборона залишання відходів безхазайними, звалювання чи неконтрольованого видалення відходів (Стаття 4).
- Запобігання переміщенню відходів, які не відповідають планам поводження з відходами (Стаття 7).
- Забезпечення того, щоб власники відходів організували поводження з утворюваними ними відходами з використанням перевізника відходів або підприємства, яке виконує операції з видалення або утилізації відходів, наведені у Додатку II (тобто діяльність з видалення та утилізації) або самостійно здійснювали утилізацію чи видалення відходів відповідно до вимог Директиви (Стаття 8).
- Висунення вимог до організацій та підприємств, які здійснюють операції з видалення (наведені у Додатку ІА) або операції з утилізації (наведені у Додатку ІВ) щодо отримання від компетентного органу влади дозволу визначеної форми (Статті 9 та 10).
- Забезпечення того, щоб надання звільнення від вимог отримання дозволу лише по відношенню до утилізації або видалення відходів в місці утворення підлягало загальним правилам та дотриманню умов, що стосуються охорони навколишнього середовища і визначаються в Статті 4 (Стаття 11).
- Забезпечення реєстрації організацій та підприємств у компетентному органі влади якщо вони:
 - звільнені від вимог отримання дозволу (Стаття 11); або
 - здійснюють збирання чи перевезення відходів на професійній основі, або ж організують видалення чи утилізацію відходів за дорученням інших, однак не підлягають ліцензуванню (Стаття 12).
- Забезпечення проведення компетентними органами періодичних перевірок (інспекцій) організацій та підприємств, які здійснюють видалення, утилізацію, збирання та перевезення відходів, або є дилерами чи брокерами в сфері відходів (Стаття 13).
- Висунення вимог до організацій та підприємств, які здійснюють операції з видалення чи утилізації відходів, щодо ведення докладних записів та надання їх компетентному органу (Стаття 14).

Звітність

Звітування перед Комісією про:

- Загальні правила, які стосуються звільнень від вимог отримання дозволу (Стаття 11);
- Заходи, вжиті для реалізації цілей та вимог Директиви (Стаття 3, 16 та Директива Ради 91/692/ЕЕС);
- Національні плани поводження з відходами (Стаття 7);
- Заходи, вжиті для запобігання перевезенням відходів, які не відповідають планам поводження з відходами (Стаття 7);
- Заходи, вжиті для дотримання Директиви (Стаття 19);
- Транспонування (перенесення) вимог, з текстами основних положень національного законодавства, прийнятих в сфері, на яку поширюється дія цієї Директиви (Стаття 20).

Додаткові правові інструменти

При впровадженні рамкової Директиви про відходи повинно прийматися до уваги все законодавство у секторі поводження з відходами. До уваги слід також приймати законодавство, що регулює інші сектори, і зокрема:

- Європейський каталог відходів, опублікований за Рішенням Комісії 94/3/ЕЕС.
- Директиву про комплексне запобігання забрудненню та контроль (96/61/ЕЕС).
- Директиву про азбест (87/217/ЕЕС).
- Директиву про небезпечні речовини (76/464/ЕЕС) та допоміжні директиви.
- Директиву про очистку міських стічних вод (91/271/ЕЕС).
- Директиву про нітрати (91/676/ЕЕС).
- Директиву про оцінку впливу на навколишнє середовище (85/337/ЕЕС).
- Директиву про доступ до екологічної інформації (90/313/ЕЕС).
- Директиву про відходи упаковки (94/62/ЕС).
- Директиву про захоронення відходів (99/31/ЕС).
- Рішення Комісії (94/3/ЕС).
- Директиву про звітність (91/692/ЕЕС).

3 Впровадження

Основні завдання

Короткий виклад основних завдань, які стосуються впровадження цієї директиви, здійснюється у наступному контрольному переліку, організованому в хронологічному порядку (де можливо) по кожному підзаголовку.

РАМКОВА ДИРЕКТИВА ПРО ВІДХОДИ – ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ

1 Інституційна структура

1.1 Призначення компетентного органу (органів). До обов'язків увійдуть:

- визначення переліку відходів відповідно до Рішення Комісії 94/3/ЕС;
- підготовка національного плану поводження з відходами;
- видача дозволів на здійснення операцій видалення та утилізації;
- реєстрація суб'єктів збирання, перевезення та дилерів відходів;
- забезпечення дотримання та правозастосування регулятивних документів, які забороняють неконтрольоване видалення відходів;
- здійснення перевірок об'єктів поводження з відходами.

2 Планування та виконання планів

2.1 Визначення на державному рівні комплексної стратегії поводження з відходами, що містить принципи, встановлені директивою, з чітко визначеними часовими рамками та обов'язками.

2.2 Здійснення оцінки існуючих об'єктів видалення відходів з метою визначення потреб у додатковій інфраструктурі для створення комплексної та адекватної мережі об'єктів видалення згідно із Статтею 5 Директиви.

2.3 Розробка національного плану поводження з відходами, який серед іншого визначає:

- вид, обсяг та походження відходів, які підлягають утилізації та видаленню;
- загальні технічні вимоги;
- будь-які спеціальні заходи щодо окремих відходів;
- відповідні місця та об'єкти видалення.

2.4 Прийняття рішення щодо звільнення від вимог отримання дозволу організацій, які самі здійснюють операції з видалення на своїх виробничих майданчиках або ж здійснюють операції з утилізації відходів.

2.5 Визначення підприємств, які на професійній основі здійснюють збирання або перевезення відходів або організують видалення чи утилізацію відходів за дорученням інших, однак не підлягають ліцензуванню.

2.6 Визначення заходів щодо заохочення запобігання або зменшення утворення відходів, утилізації відходів та їх використання в якості джерела енергії. Сюди повинні увійти заходи із заохочення:

- розвитку чистих технологій, які є економними у використанні природних ресурсів;
- технічного розвитку та збуту продукції, призначеної для обмеження шкідливого впливу відходів та ризику забруднення;
- розвитку технологій кінцевого видалення небезпечних речовин, які містяться у відходах, призначених для утилізації;
- утилізації відходів;
- використання відходів в якості джерела енергії.

2.7 Збір інформації про обсяги/види відходів та про існуючі об'єкти поводження з відходами.

2.8 Прийняття рішення щодо звільнення від вимог отримання дозволу організацій, які самі здійснюють операції з видалення на місці виробництва або ж здійснюють операції з утилізації відходів; складання реєстру таких організацій.

2.9 Оцінка фінансових наслідків впровадження Директиви, зокрема, витрат на розвиток комплексної та адекватної мережі об'єктів видалення та інші заходи, включені до плану поводження з відходами.

2.10 Визначення функцій державного та приватного секторів.

2.11 Запровадження повного відшкодування витрат з метою забезпечення реалізації принципу "забруднювач платить".

2.12 Запровадження відповідних економічних інструментів для заохочення реалізації планів.

2.13 Забезпечення наявності адекватної мережі об'єктів видалення відходів.

3 Регулювання та моніторинг

3.1 Визначення заходів з метою забезпечення дотримання:

- вимог щодо утилізації або видалення відходів без створення небезпеки для здоров'я людини чи завдання шкоди навколишньому середовищу;
- заборони залишання відходів безхазяйними, звалювання та неконтрольованого видалення відходів.

3.2 Визначення заходів з метою забезпечення того, щоб власники відходів:

- організували поводження з утворюваними ними відходами приватними або державними перевізниками або підприємствами, які здійснюють операції, наведені у переліку Додатку ІА або В Директиви;
- самостійно здійснювали утилізацію або видалення відходів відповідало до вимог Директиви.

3.3 Визначення та впровадження систем і процедур видачі дозволів об'єктам поводження з відходами, які здійснюють операції з видалення та утилізації, наведені у переліку Додатку ІА та В Директиви. В дозволах на операції, вказані у Додатку ІІ повинні вказуватися види та обсяги відходів, технічні вимоги, запобіжні заходи, яких слід вжити, місце видалення та метод обробки. Дозвільна система повинна також охоплювати вимоги, пов'язані з веденням обліку та звітністю, поряд з процедурами реєстрації об'єктів, звільнених від отримання дозволу.

3.4 Визначення та впровадження систем та процедур для реєстрації перевізників та брокерів відходів.

3.5 Визначення та впровадження системи для інспектування об'єктів поводження з відходами.

3.6 Прийняття правил для видів та обсягів відходів і умов, на яких може здійснюватися

звільнена від дозвільних вимог діяльність, включаючи правила для забезпечення дотримання вимог, які мають відношення до безпечної утилізації та видалення відходів (див. Статтю 4).

3.7 Ведення реєстру підприємств, звільнених від вимог отримання дозволу, а також підприємств, які хоча і не підлягають вимогам ліцензування, здійснюють збирання та перевезення відходів на професійній основі або організують видалення чи утилізацію відходів за дорученням інших сторін.

3.8 Здійснення профпідготовки регулюючого та інспекційного персоналу у секторі відходів.

4 Звітність

4.1 Створення систем звітності та обліку даних з метою забезпечення збору необхідних даних (див. нижче).

4.2 Повідомлення Комісії про:

- Правила, прийняті для звільнення певних об'єктів поводження з відходами від умов отримання дозволу.

4.3 Звітування перед Комісією про:

- Заходи, вжиті для впровадження ієрархії відходів;
- Національні плани поводження з відходами;
- Заходи, вжиті для запобігання перевезенням відходів, що не відповідає планам поводження з відходами;
- Заходи, вжиті для впровадження Директиви;
- Назву, адресу, вид та обсяги відходів, які виступали об'єктами поводження по кожній організації з видалення небезпечних відходів.

4.4 Оприлюднення звітної інформації.

5 Технічні консультації та керівництво

5.1 Забезпечення технічного керівництва з питань чистих технологій.

5.2 Забезпечення технічного керівництва з питань можливостей мінімізації відходів, їх повторного використання, утилізації та переробки

5.3 Забезпечення технічного керівництва по методах утилізації, оброблення та видалення відходів, ґрунтуючись на найкращих наявних технологіях, які не вимагають надмірних витрат (BATNEEC).

5.4 Забезпечення технічного керівництва по процедурах, яких слід дотримуватися при видачі дозволів на поводження з відходами.

6 Обмін інформацією та консультування

6.1 Основний орган на рівні міністерства повинен перед запровадженням нових процедур регулювання діяльності в сфері відходів проводити консультації із зацікавленими

сторонами.

6.2 Розробка та впровадження програми обміну інформацією з метою заохочення утворювачів відходів до мінімізації обсягів відходів та використання процесів вверх по ієрархії поводження з відходами.

Розподіл на етапи

Досвід держав-членів ЄС вказує на те, що найбільш вимогливими та трудоемкими завданнями, пов'язаними із впровадженням цієї директиви, є наступні:

- Транспонування (перенесення) вимог директиви у національне законодавство та політику.
- Створення та розвиток інституціональної структури для контролю поводження з відходами, зокрема, залучення та профпідготовка достатньої кількості персоналу, розробка систем і процедур отримання дозволів, моніторингу та правозастосування і збирання/звітування інформації.
- Підготовка комплексної стратегії поводження з відходами, включаючи план впровадження з часовими рамками та чітким розподілом обов'язків.
- Ретельне планування, розробка, видача дозволів та будівництво нових або модернізація об'єктів обробки та видалення відходів.

Таким чином, початок виконання цих завдань слід планувати на початковий етап впровадження. Залежно від існуючої інституціональної структури, перед запровадженням нової структури може знадобитися транспонування вимог законодавства.

З метою забезпечення швидкої готовності інформації для звітності, повинна бути створена система збору даних.

4 Керівництво із впровадження

На впровадження цієї Директиви матимуть вплив існуючий стан, потреби та умови поводження з відходами у кожній державі, яка є кандидатом на вступ до ЄС. Використовуючи досвід окремих держав-членів ЄС, нижче наведено низку загальних спостережень та пропозицій щодо впровадження директиви. Однак, значною мірою принцип та методологія для цих завдань, зокрема, що стосується інституціональної структури, планування та регулювання, досить детально розглядалися при огляді сектора.

Принцип політики поводження з відходами

Роботу сектора поводження з відходами ЄС спрямовують п'ять основних принципів. Др. Них відносяться:

- Ієрархія поводження з відходами (Стаття 3 (1)), що визначає стратегію поводження з відходами, яка повинна застосовуватися. В спадаючому порядку пріоритетності сюди відносяться: запобігання утворенню відходів, повторне використання, утилізація та переробка відходів, використання відходів в якості джерела енергії, і як останній спосіб – безпечне видалення необроблених відходів шляхом спалювання або розміщення на полігоні.

Приклад: переробка відходів

Одна з держав-членів ЄС (Іспанія) успішно реалізувала проект з переробки шин. Проект тривалістю два роки здійснювався за підтримки уряду та програми Європейської Комісії LIFE (ЛАЙФ). В районі, в якому здійснювався проект, існує серйозна проблема з накопиченими на звалищі шинами, яка загострилась внаслідок концентрації місцевих транспортних організацій. В ході проекту було розроблено новий процес механічної сепарації та гранулювання шин. В попередніх проектах існували проблеми з повною сепарацією на три складові – сталь, тканину та гуму. Однак, в цьому проекті проблему було вирішено.

Одна з найбільших проблем у будь-якому процесі переробки – це пошук ринків збуту для перероблених матеріалів. Намагаючись вирішити це питання проект працював з партнерами над розробкою нових рішень. Партнерами є місцевий університет та приватні компанії, які використовують перероблені матеріали у виробництві ручок для інструментів, обкладного матеріалу для вулиць, матеріалів для покриття доріг та шумових бар'єрів. На даний час місцеве агентство з розвитку здійснює пошук партнерів в Європі для поширення винаходів через процес передачі технологій.

- Принципи самодостатності та наближеності (Стаття 5(1) та (2)), якими від держав-членів ЄС вимагається спрямовувати свої зусилля на розвиток своїх власних об'єктів видалення відходів, якщо це доцільно; а також принцип, згідно якого відходи повинні видалятися якомога ближче до місця їх утворення. Цей принцип не поширюється на матеріали, які можуть утилізуватися або перероблятися.
- Принцип найкращих наявних технологій, які не вимагають надмірних витрат (BATNEEC) (Стаття 5(1)), який має відношення до інтегрованого контролю та запобігання забрудненню та вимагає впровадження найкращих технологій для мінімізації впливу на навколишнє середовище, пов'язаного з будь-яким процесом.
- Принцип “забруднювач платить” (Стаття 15), згідно якого забруднювач повинен нести витрати на контроль та запобігання забрудненню.
- Поводження з відходами не завдаючи шкоду здоров'ю людини або навколишньому середовищу (Стаття 9). У всіх вище наведених пунктах важливо, щоб визначення відходів, сформульоване у рамковій Директиві про відходи, було обов'язковим для всіх держав-членів ЄС. Це визначення відходів поширюється на будь-яку речовину або предмет, які належать до категорій, визначених Додатком I і яких власних позбавляється, має намір або повинен позбутися.

Інституціональна структура

- Передумовою для успішного контролю за поводженням з відходами є наявність сильного та незалежного компетентного спеціального органу.
- Директива вимагає визначення організаційної структури для трьох основних видів діяльності:

планування поводження з відходами;
регулювання операцій з відходами та дозвільні процедури;
збір даних та звітування.
- На центральному рівні повинна бути визначена загальна стратегія поводження з відходами. Розробка детальних планів може здійснюватися на нижчому адміністративному рівні.
- У випадку децентралізації інституціональних обов'язків виникне необхідність чіткого визначення системи координування, яку необхідно впровадити.
- Компетентні органи, централізовані або децентралізовані, не повинні мати інших обов'язків, що може призвести до конфлікту інтересів.

Планування та виконання планів

- Перед підготовкою детальних планів впровадження необхідно визначити комплексну стратегію поводження з відходами. Вона повинна враховувати принципи, які входять до складу Директиви і були визначені вище у Розділі 2.1.
- Підготовка планів вимагатиме збору точних даних про обсяги та види відходів та про існуючі об'єкти поводження з відходами. Це вимагатиме створення ефективних систем збору даних.
- Стратегія включатиме визначення технічних стандартів для тих питань, які не прописані у законодавстві Європейської Комісії.
- Реалізація стратегії може здійснюватися двома шляхами: з використанням планів та через регулятивну систему.
- Під час розробки стратегії та технічних стандартів потрібно буде вирішувати низку технічних питань, деякі з яких впливатимуть з окремих директив у сфері поводження з відходами. Декілька прикладів:

потреба у довгострокових рішеннях поводження з фільтратом та післяексплуатаційних заходах на полігонах;
наслідки зменшення розміщення на полігоні біовідходів в результаті провадження Директиви про захоронення відходів;
вплив зменшення обсягів та переробки відходів на майбутні обсяги відходів;
вплив переробки відходів на теплотворність залишку відходів та її наслідки для стратегії перетворення відходів на енергію.

Приклади: інституціональні структури

В одній державі, яка є членом ЄС (Франція), на різних територіальних рівнях були визначені плани поводження з відходами по виду відходів:

- Відомчий рівень: побутові відходи.
- Регіональний рівень: промислові відходи.
- Національний рівень: небезпечні відходи.

В іншій, яка є членом ЄС (Португалія), санкціонування діяльності в сфері поводження з відходами здійснюється Міністерством екології через Інститут відходів (INR) або Регіональні дирекції (DRAs) в залежності від виду відходів та операцій поводження з ними. INR є компетентним органом в сфері поводження з небезпечними відходами, спалювання безпечних відходів та управління мережею муніципалітетів, а DRA є відповідальним за здійснення муніципального управління безпечними відходами. Поводження з відходами лікарень здійснюється Генеральною дирекцією охорони здоров'я (DGS), яка обов'язково повинна консультуватися з Інститутом відходів. Координація діяльності здійснюється шляхом проведення періодичних зустрічей за участю представників Регіональних дирекцій та Інституту відходів, на яких проводиться обговорення та здійснюється оцінка практичних методик поводження з відходами. В одній з держав-членів ЄС (Великобританії), регулювання в секторі відходів здійснювалося регіональними органами, які також виконували обов'язки виконавчої влади в сфері поводження з ТПВ. Це призвело до конфлікту інтересів, незважаючи на те, що відомства були номінально відокремленими. Після перехідного періоду, протягом якого функції всередині регіональних органів були більш чітко розмежовані, на національному рівні було створено регулятивний орган, який звітував перед Міністерством, однак був створений як окремий підзвітний орган. До обов'язків регулятивного органу належать забезпечення реалізації стратегії, планування поводження з відходами, видача дозволів, реєстрація, інспектування, правозастосування та інші регулятивні функції, а також консультування органів, відповідальних за надання послуг поводження з відходами.

Перевагою цього нового підходу є чітке розмежування функцій регулювання та експлуатації, що полегшує здійснення правозастосування та запобігає появі будь-якого конфлікту інтересів між регулюючими органами та виконавцями послуг. З точки зору планування поводження з відходами, регулятивний орган є єдиним, що в змозі розробити такі плани, оскільки виконавці послуг є, головним чином, представниками приватного сектора. З точки зору його централізації, регулятивний орган має виключний доступ до національної бази даних поводження з відходами, отриманої завдяки його функції регулювання, на основі якої здійснюватиметься розробка таких планів. В минулому підготовка планів поводження здійснювалася на загальнодержавному рівні на основі регіональних даних. Нова система забезпечить застосування національної стратегії, яка може враховувати стратегію ЄС.

В іншій державі-членові ЄС (Португалія), Інститут відходів відіграє дорадчу роль у процесі здійснення санкціонування об'єктів обробки відходів. У випадку об'єктів промислових відходів потрібно санкціонування як з боку Міністерства екології, так і Міністерства економіки. З огляду на національну важливість комерційних питань, інші об'єкти обробки відходів санкціонуються лише Міністерством екології. В недалекому майбутньому процедури міністерства повинні бути раціоналізовані і зведені до однієї процедури, однак, як Міністерство екології, так і Міністерство економіки все ще залучатимуться до цього процесу. Для об'єктів спалювання, дорадча роль Інституту відходів передбачає здійснення оцінок впливу на навколишнє середовище. Після санкціонування регулювання об'єктів сфери відходів

здійснюється відповідними Регіональними дирекціями екології, за винятком об'єктів обробки небезпечних відходів, регулювання яких здійснюватиме Інститут відходів.

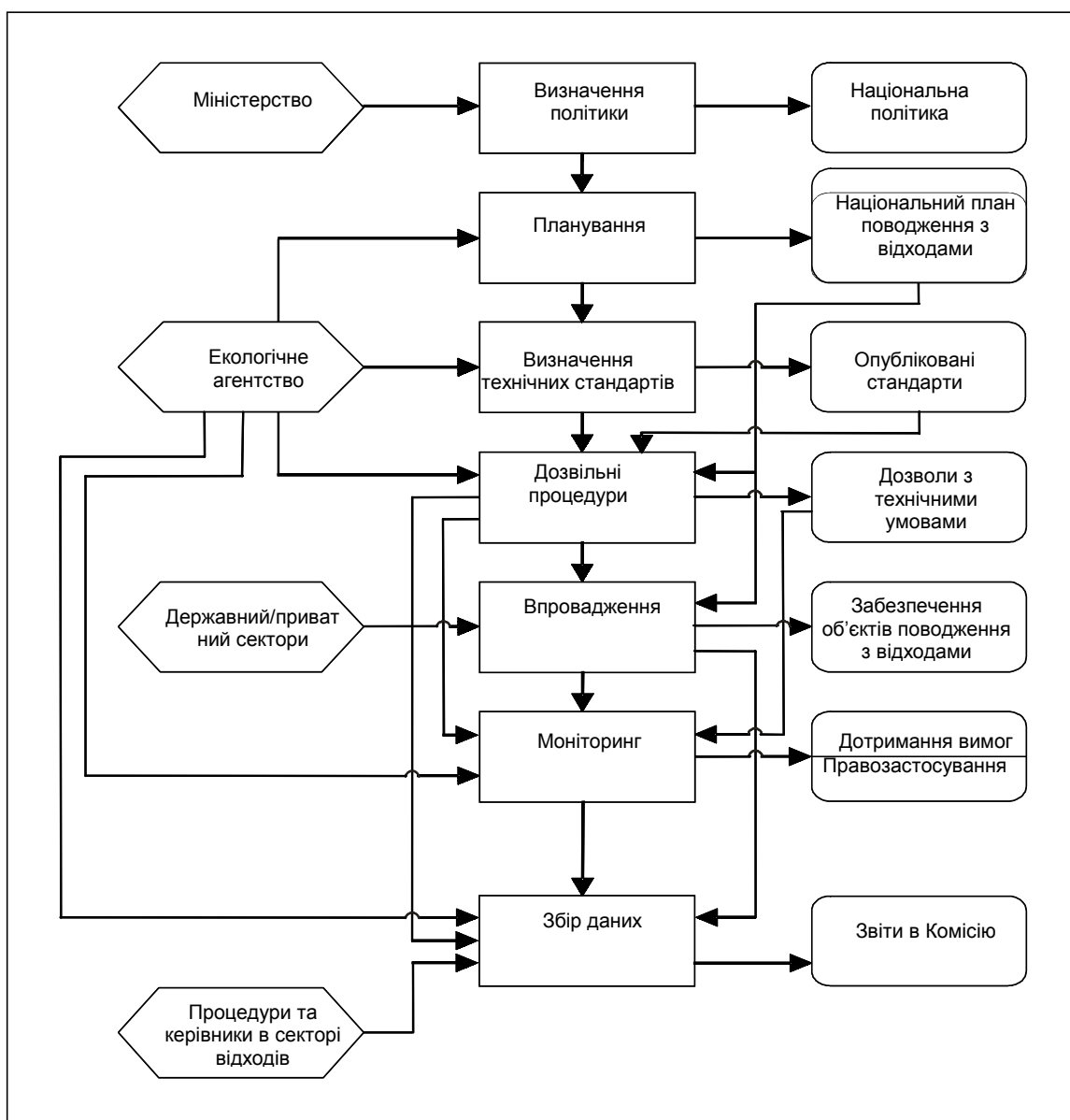
Основоположною рисою реалізації політики в сфері поводження з відходами було розмежування обов'язків між акціонерними компаніями, відповідальними за збирання відходів та експлуатацію об'єктів поводження з відходами, і органами управління, відповідальними за регулювання цих компаній.

Приклад: впровадження вимог Директиви в одній державі-членові ЄС

Організація/Відповідальність

Діяльність

Результат

Приклад: завдання планування та впровадження

До основних завдань планування та впровадження, які на сьогодні виконано в одній жертві-членові ЄС (Португалії), відносяться:

- Порівняння та аналіз даних про існуючий стан та роль існуючих структур та організацій.
- Розуміння будь-яких нових технологічних заходів, в яких є необхідність, якщо це суттєво.
- Розуміння наслідків транспонування законодавства, що стосується національних, регіональних та місцевих цілей і кількісних цільових завдань.
- Повідомлення про ці наслідки на національному, регіональному та місцевому рівнях.
- Розробка стратегії планування, реалізації та регулювання поводження з відходами.
- Обмін інформацією та досягнення згоди щодо стратегії, включаючи будь-яку реструктуризацію та реорганізацію понад 300 окремих муніципальних систем у більш керовану систему з 36 муніципальних асоціацій.
- Визначення та узгодження обов'язків структур/організацій, причетних до планування, реалізації та регулювання поводження з відходами.

- В стратегії повинна бути чітко визначена роль державного та приватного секторів. У випадку, коли приватний сектор буде залучатися до надання послуг, потрібно розглядати те, яким чином забезпечити відповідність потужностей, що забезпечуються, розробленим планам. Це включатиме комбінацію економічних інструментів, регулятивних заходів та стратегію обміну інформацією.

Приклади: участь приватного сектора у поводженні з відходами

В одній державі-членові ЄС (Великобританії) фактично всі послуги поводження з відходами надаються приватним сектором. Підготовку національної стратегії здійснює централізований компетентний орган, а підготовку детальних місцевих планів здійснюють регіональні спеціалісти з планування землекористування, які визначають необхідні об'єкти та відводять для них підходящі ділянки. Після цього приватний сектор при поданні заяв на отримання дозволів дотримується місцевих планів.

В іншій державі, яка є членом ЄС (Франції), муніципалітети на контрактній основі можуть залучати приватну компанію для збирання та/або видалення побутових відходів. Для цього Міністерством внутрішніх справ було видано типовий договір, який може бути видозмінений муніципалітетом з метою задоволення вимог місцевих умов.

В іншій державі, яка є членом ЄС (Португалії), до появи існуючого законодавства та правил, відходи зазвичай розміщувалися на відкритих полігонах, а об'єкти для обробки небезпечних відходів були відсутні. Тому, існує багато неконтрольованих полігонів. Також існує велика кількість невеликих муніципалітетів, які було організовано у 36 асоціацій. Для експлуатації систем поводження із безпечними відходами цих асоціацій було створено одну акціонерну

компанію. Що стосується рентабельності, то її керівництво здійснюється подібно до приватної компанії, а фінансується вона за рахунок повного відшкодування витрат, що забезпечить її стабільність після закінчення фінансової участі (співфінансування) ЄС.

Коментар

Муніципальна співпраця такого виду набула широкого застосування в ЄС і є важливим механізмом забезпечення досягнення відповідної економії, зумовленої ростом масштабів виробництва.

- В більшості державах-членах ЄС приватний сектор відіграє провідну роль у поводженні з промисловими відходами. Поводження з комунальними відходами здійснюється муніципалітетами, або ж послуги можуть надаватися приватним сектором на контрактній основі.
- У випадку здійснення приватизації, повинен залишатися елемент комунального обслуговування, зокрема, що стосується комунальних відходів. Муніципалітети не повинні просто-на-просто складати з себе відповідальність за якість обслуговування на користь підрядних організацій, оскільки вони в кінцевому рахунку є відповідальними перед громадськістю за надання послуг.
- У багатьох державах-членах ЄС муніципалітети, які здійснили приватизацію послуг в сфері комунальних відходів, виявляють свою зацікавленість у наданні комунальних послуг шляхом організації “гарячої лінії” для обробки скарг від громадськості стосовно якості послуг. Далі скарги передаються підрядній організації, контракт якої часто містить статті щодо штрафів у випадку, коли організація не забезпечує адекватного рівня надання послуг.
- В деяких державах-членах ЄС надання послуг поводження з небезпечними відходами також відноситься до комунального господарства – забезпечення належних екологічних стандартів та експлуатації об’єктів обробки відходів групами муніципалітетів або торгівельними палатами на кооперативній основі.
- Стратегія повинна розглядати питання відшкодування витрат для того, щоб реалізувати принцип “забруднювач платить”. До того ж, компанії приватного сектора будуть неготові здійснювати капіталовкладення в об’єкти, якщо тільки утворювачі відходів не несуть повністю витрати на надання послуг.
- У випадку, коли послуги надаються муніципалітетами, особливу увагу необхідно приділяти тому, щоб системи обліку, які використовуються для реєстрації витрат, забезпечували повернення капіталу, а також резерви на покриття майбутніх зобов’язань, таких як післяексплуатаційне обслуговування полігона.

Регулювання

- Ефективне регулювання в сфері відходів є вирішальним для підвищення екологічних стандартів на об’єктах поводження з відходами, особливо якщо до надання фінансових засобів залучатиметься приватний сектор. Жодна приватна компанія не зможе успішно функціонувати задовольняючи високі екологічні стандарти якщо її конкуренти зможуть ухилитися від функціонування згідно подібним стандартам внаслідок неефективного регулювання в сфері відходів.

- Видача дозволів здійснюється в державах-членах ЄС або в централізованій формі національним екологічним агентством, або регіональними компетентними органами, які хоча б в одній державі-членові ЄС (Нідерландах) перевіряються центральним органом.
- Національні закони багатьох держав-членів ЄС розширюють принцип директиви “забруднювач платить”, який є основоположним для всіх проектів, шляхом зобов’язання виробника відходів та покладання на нього відповідальності за екологічно стійке поводження з відходами у випадку неналежного видалення відходів їх наступним власником. Це деколи називається “обов’язок виявлення турботи”.
- Також слід приділяти увагу висунення вимог, в якості складової дозвільного процесу для об’єктів поводження з відходами, до операторів щодо виявлення деяких або всіх з нижче наведених рис:

Визначений рівень технічної компетентності.

Достатні фінансові засоби для виконання всіх довгострокових зобов’язань.

Відсутність попередніх фактів визнання винним за серйозні екологічні правопорушення.

- Системи та процедури отримання дозволів і здійснення перевірок повинні бути добре сплановані та ретельно задокументовані з метою забезпечення стандартизованого підходу та узгодженості у застосуванні. Без узгодженості існує ризик того, що оператори віддаватимуть перевагу тим ділянкам, де процедури є найменш жорсткими.
- При визначенні нормативів (стандартів) технічних умов, які повинні застосовуватися до окремих дозволів, є два можливих підходи: умови можуть бути стандартизовані незалежно від місцезнаходження, або бути об’єктними і базуватися на ґрунтовній оцінці ризику. В першому підході досягається справедливість, так що жодний об’єкт не має комерційної переваги внаслідок свого місцезнаходження. В другому підході досягається підхід найнижчих витрат, однак вимагаються глибші технічні знання та розуміння з боку регулюючих органів.

Приклади: вимоги стосовно технічних характеристик власників дозволів та ін.

В одній державі-членові ЄС (Великобританії) було визначено технічні характеристики власників дозволів в залежності від виду об’єкту поводження з відходами. Ними, наприклад, також вимагається від операторів полігонів забезпечення достатньої фінансової гарантії (у вигляді облігацій, гарантій, амортизаційних фондів або рахунків умовного депонування) для покриття витрат на відновлення та післяексплуатаційне обслуговування. Заявникам, які були визнанні винними за скоєння екологічних правопорушень, може бути відмовлено в отриманні дозволів.

В іншій державі-членові ЄС (Португалії) вимагається, щоб державні службовці, які відповідають за поводження з відходами в Інституті відходів (INR), мали диплом інженера-хіміка або інженера-еколога. В Інституті відходів також є Навчальний центр поводження з відходами, утилізації та переробки, який спільно з Інститутом екологічного сприяння (IPAMB) та Інститутом зайнятості і професійної підготовки підтримує навчальні програми для осіб, відповідальних за поводження з відходами на різних рівнях. Національним законодавством в сфері відходів також вимагається, щоб розробники та виконавці будь-якого проекту у цьому

секторі продемонстрували свої економічні можливості а, зокрема, для проектів за участю полігонів, вимагається банківська гарантія для забезпечення ландшафтного відновлення в майбутньому та будь-яких заходів післяексплуатаційного обслуговування.

Приклади: регулятивні важелі та умови

В одній державі-членові ЄС (Франції) складовою процесу отримання дозволу на видалення або зберігання відходів на території об'єкту утворення є необхідність забезпечення фінансової гарантії. Гарантія надається кредитною або страховою компанією у формі письмового зобов'язання. Вона повинна покривати витрати на втручання на об'єкт у випадку забруднення до або після припинення діяльності, післяексплуатаційний моніторинг і вартість відновлення і післяексплуатаційного обслуговування. На сьогоднішній день ведуться переговори з промисловим сектором щодо запровадження угоди на приймання (повернення) відходів, які складаються з електричного та електронного обладнання. Це один з декількох заходів, які потрібно вживати з метою виконання завдання держави по завершенню захоронення відходів, які можуть бути утилізовані, до 2002 року.

Агентство екології та енергетики (ADEME) видає документи за результати досліджень в секторі відходів та керівництва по оптимальних методах управління. Сюди входять:

- Керівництво по фінансуванню збирання та обробки комунальних відходів. Тут роз'яснюються механізми фінансування на європейському, національному, регіональному та відомчому рівнях.
- Поводження з промисловими відходами всередині компанії. Цей документ призначений особливо для невеликих компаній. В ньому роз'яснюється як організувати поводження з відходами всередині компанії, ґрунтуючись на вимогах ISO 14001.

Інша держава-член ЄС (Великобританія) у видачі дозволів об'єктам поводження з відходами використовує підхід аналізу ризику на окремій ділянці (об'єктний аналіз). Можуть визначатися граничні значення викидів, однак деякі можуть бути рекомендованими, а не повністю обов'язковими, і наводяться у інструкціях. Наприклад, Інструкція про спалювання відходів містить деякі рекомендовані граничні значення викидів та інші, які є обов'язковими. Обов'язкові значення запроваджуються для того, щоб забезпечити відповідність директивам ЄС, а рекомендовані значення можуть включати інші аспекти, які не охоплюються директивами. Також забезпечується керівництво з приводу низки технологій поводження з відходами, що не змогло бути включено до законодавства. Це Керівництво забезпечується у "Документі про поводження з відходами", в якому наводиться детальний опис останніх досягнень у різних аспектах поводження з відходами, включаючи поводження з небезпечними відходами.

Третьою державою-членом ЄС (Німеччина) були введені детальні та комплексні законодавчі зобов'язуючі Технічні інструкції, які застосовуються до всіх дозволів з метою забезпечення того, щоб жодна ділянка (місцезнаходження) не відчувала конкурентних недоліків по відношенню до іншої через те, що вона зобов'язана дотримуватися більш високих стандартів.

- У багатьох випадках буде необхідно забезпечити профпідготовку регулюючих та інспекційних органів у сфері відходів в здійсненні моніторингу та правозастосуванні технічних аспектів. Це можна зробити, користуючись послугами консультантів з держав-членів ЄС.
- З операторів об'єктів поводження з відходами може стягуватися плата за видачу дозволів, що дасть змогу покрити адміністративні витрати на дозвільні процедури, перевірки та правозастосування.

Звітність

- Уряд повинен буде вирішити, який орган буде відповідальним за звітування перед Комісією. Більшість існуючих держав-членів ЄС вибирають для виконання цієї функції урядове міністерство, хоча деякі дані повинні надаватися компетентними органами.
- Для збору та обробки даних з метою звітування необхідна буде система. Важливість цього не слід недооцінювати.
- Оператори об'єктів повинні на етапі отримання дозволу бути повідомлені про їх обов'язки щодо звітування.

Технічні консультації та керівництво

- Технічне керівництво є важливою характерною рисою. Оскільки технології та процедури є комплексними і постійно розвиваються, то недоцільно включати кожну вимогу у законодавство. Тому, регулятивні органи в сфері відходів, виробники відходів та суб'єкти поводження з відходами потребують довідкових документів, які роз'яснюють процедури, що їх вони повинні дотримуватися, та деякі можливі варіанти, з якими вони стикаються. Це найкращим чином можливо зробити за допомогою офіційних технічних керівних документів, до яких швидко можливо внести виправлення.

Приклади: технічні керівні документи

Одна з держав-членів ЄС (Великобританія) видає два комплекти технічних інструкцій. Перший комплект має відношення до технічних інструкцій по отриманню дозволів, описаних вище у кейсовому аналізі. Другий комплект являє собою низку "Документів про поводження з відходами", які описуються такі аспекти, як:

- варіанти та технології переробки;
- технології захоронення відходів;
- підготовка планів поводження з відходами;
- дозвільні процедури;
- варіанти поводження з окремими видами відходів, такими як ПХБ, азбест, кадмій, медичні відходи, ціаніди та ін.

В іншій державі-членові ЄС (Португалії) Інститут відходів є відповідальним за розповсюдження технічних інструкцій шляхом сприяння навчальним програмам та семінарам, а також за підготовку технічних видань з питань, які, вважається, потребують більш ґрунтовної оцінки. На сьогодні Національною лабораторією цивільного будівництва (LNEC) та Інститутом

екологічних технологій (ІТА) здійснюється підготовка двох досліджень по розробці інструкцій щодо поводження з комунальними відходами та щодо національного плану запобігання утворенню промислових відходів. Крім того, Інститут відходів та відповідні Міністерства здійснюють підготовку чотирьох Стратегічних планів щодо промислових, сільськогосподарських, медичних та комунальних відходів.

Обмін інформацією та консультування

- Дозвільний процес вимагає проведення усесторонніх консультацій з іншими регулятивними органами, як тими, що задіяні у екологічних секторах (це буде досягнуто завдяки Директиві з інтегрованого контролю та запобігання забрудненню(96/61/ЕС), так і тими, що задіяні в інших секторах, таких як охорони здоров'я та безпеки, пожежної охорони, дорожньо-транспортному та ін.
- Важливим моментом є також консультування з громадськістю. Часто воно реалізується через дозвільну систему землекористування, що є обов'язковим етапом перед поданням заяви на отримання дозволу і на якому консультування з громадськістю є обов'язковим. На цьому етапі в разі необхідності застосовується оцінка впливу на навколишнє середовище. Завдяки цій процедурі громадськість має можливість висловити свою думку щодо вибору місця розміщення об'єктів.
- Повний процес консультування може також призвести до значних затримок у видачі дозволів, якщо тільки для встановлення часових обмежень не вводиться окреме законодавство.

Приклади: процес консультування

Типовий підхід щодо обміну інформацією було прийнято в одній державі-членові ЄС (Великобританії), в якій все законодавство в сфері поводження з відходами підлягає усесторонньому обговоренню зі всіма визначеними сторонами. Це здійснюється через консультаційні документи, що видаються центральним урядом і широко розповсюджуються, а на сьогоднішній день також доступні в Інтернеті. Позитивна зміна у екологічних ставленнях, наприклад, до мінімізації відходів, також заохочується як на державному, так і на місцевому рівнях управління. Крім консультування, центральні та місцеві органи влади ведуть рекламну діяльність із залученням більшості ЗМІ, включаючи стенди на виставках, для заохочення найкращих методів з допомогою промисловості та широкого загалу. Більше того, з метою заохочення нових та інноваційних підходів у поводженні з відходами, уряд фінансує демонстраційні проекти та здійснює організацію конференцій.

В іншій державі-членові ЄС (Португалії), в підготовці та обговоренні законодавства в сфері відходів беруть участь різноманітні організації, а саме – різні інститути Міністерства екології, інші причетні міністерства, промислові асоціації та муніципалітети.

5 Витрати

Нижче у контрольному переліку наведені основні види витрат, які виникають під час впровадження Рамкової директиви про відходи. Сама по собі Директива не висуває вимоги щодо значних капітальних витрат. Вони мають місце внаслідок реалізації допоміжних директив. Найбільш значною складовою витрат, пов'язаних із самою директивою, є забезпечення адекватної інституціональної структури та підготовка планів поводження з відходами. Допоміжні директиви визначають технічні стандарти по відношенню до об'єктів. Однак, існує вимога щодо забезпечення адекватної мережі об'єктів видалення відходів. Витрати на них розглядаються в допоміжних директивах.

Контрольний перелік видів витрат, які мають місце під час впровадження директиви

Початкові організаційні витрати:

- Створення компетентного органу (органів).
- Розробка систем та процедур.
- Забезпечення навчання.
- Підготовка технічних інструкцій.
- Підготовка стратегії поводження з відходами та детальних планів.

Постійні поточні витрати:

- Видача дозволів та реєстрація.
- Перевірки об'єктів поводження з відходами.
- Збір даних для звітування перед Комісією.
- Процедури консультування.
- Впровадження програми обміну інформацією.
- Складання звітів у Комісію.

Додаток D.2 Директива про небезпечні відходи

Офіційна назва: Директива Ради 91/689/ЕЕС про небезпечні відходи (ОJ L 377, 31.12.91), зі змінами та доповненнями, внесеними Директивою Ради 94/31/ЕС (ОJ L 168, 2.7.94)

TAIEX Ref. No.: 33

1 Резюме основних цілей та положень

Основні цілі Директиви, яка замінила Директиву 78/319/ЕЕС про токсичні та небезпечні відходи, полягають у запровадженні точного та єдиного визначення небезпечних відходів, а також сприянні екологічностійкому поводженню з небезпечними відходами, приймаючи до уваги особливі властивості таких відходів. Директивою визначається низка важелів, додаткових до встановлених Рамковою директивою про відходи (75/442/ЕЕС), які мають відношення до поводження та видалення небезпечних відходів. Перелік небезпечних відходів було визначено Рішенням Ради 94/904/ЕЕС. Даний перелік складено на основі Додатків I, II та III Директиви про небезпечні відходи, в яких наводяться категорії небезпечних відходів за походженням відходів або діяльністю, в результаті якої вони були утворені, а також наводяться складові та властивості, згідно яких відходи відносяться до небезпечних.

2 Основні зобов'язання держав-членів ЄС

Планування

- Забезпечення підготовки компетентними органами планів поводження з небезпечними відходами та опублікування цих планів (Стаття 6).

Регулювання

- Забезпечення того, щоб від організацій або підприємств, які здійснюють утилізацію або видалення небезпечних відходів, вимагалось отримання дозволу компетентного органу на виконання вимог Статті 9 та 10 Рамкової директиви про відходи (Стаття 13).
- У випадку прийняття рішення про звільнення певних організацій або підприємств, які утилізують відходи, від вимог щодо отримання дозволу за Статтею 10 Рамкової директиви про відходи, для таких організацій та підприємств приймаються загальні правила (за погодженням Комісії) і забезпечується, щоб утилізація здійснювалась з дотриманням вимог Статті 4 цієї Директиви (Стаття 3).
- Висунення вимоги до звільнених від отримання дозволу організацій та підприємств щодо реєстрації їх у компетентних органах (Стаття 3).

- Висунення вимоги до утворювачів небезпечних відходів, а також організацій та підприємств, які здійснюють перевезення небезпечних відходів, щодо ведення обліку певної інформації та надання її компетентним органам (Стаття 4).
- Забезпечення, у випадку передачі небезпечних відходів, супроводження їх ідентифікаційною формою, яка містить детальну інформацію, визначену відповідними розділами типової вантажної накладної, що наведена у додатку до Рішення Комісії 94/774/ЕС стосовно типової вантажної накладної, яка згадується у Регламенті Ради (ЄЕС) № 259/93 про нагляд та контроль за перевезенням відходів (Стаття 5).
- Висунення вимоги, щоб на кожному майданчику, на якому здійснюється розміщення небезпечних відходів, проводився їх облік та ідентифікація (Стаття 2).
- Висунення вимоги, щоб організації та підприємства, які здійснюють видалення, утилізацію, збирання або перевезення небезпечних відходів не змішували різні категорії небезпечних відходів чи небезпечні відходи з безпечними, за виключенням дотримання умов Статті 4 Рамкової директиви та отримання дозволу (Стаття 2).
- У випадку, коли небезпечні відходи вже змішані з іншими відходами, речовинами чи матеріалами, слід забезпечити їх сепарацію, якщо це технічно та економічно доцільно і де необхідно дотримання вимог Статті 4 Рамкової Директиви про відходи (Стаття 2).
- Забезпечення в процесі збирання, перевезення та тимчасового зберігання відходів їх належного пакування та маркування згідно з міжнародними стандартами та стандартами ЄС (Стаття 5).
- У надзвичайних ситуаціях або у випадках смертельної небезпеки забезпечення такого поводження з небезпечними відходами, яке не становить загрози населенню або навколишньому середовищу (Стаття 7).

Моніторинг та правозастосування

- Забезпечення проведення відповідних періодичних перевірок виробників небезпечних відходів компетентними органами (Стаття 4).
- Забезпечення, щоб у випадку небезпечних відходів, перевірки операцій збирання та перевезення відходів, здійснювані відповідно до Статті 13 Рамкової директиви про відходи, також поширювалися на походження та місце призначення відходів (Стаття 5).

Звітність

- Звітування перед Комісією про:
часткові скасування вимог директиви у випадках надзвичайних ситуацій або смертельної небезпеки (Стаття 7);

організації та підприємства, які здійснюють видалення та/або утилізацію небезпечних відходів, а також щорічне поновлення цієї інформації (Стаття 8);
 пропозиції щодо прийняття правил звільнення об'єктів утилізації від вимог щодо отримання дозволу (Стаття 3);
 впровадження Директиви, на основі анкети Комісії (Стаття 8);
 заходи, необхідні для дотримання вимог Директиви (Стаття 10);
 транспонування, з текстами основних положень національного законодавства, прийнятого в сфері, на яку поширюються вимоги Директиви (Стаття 10).

Додаткові правові інструменти

До поводження з небезпечними відходами має відношення низка інших законодавчих інструментів, які також повинні враховуватися при впровадженні цієї директиви. До них відносяться:

- Редакція документів Комісією 94/3, включаючи Європейський каталог відходів.
- Директива про перелік небезпечних відходів (94/904/ЕЕС).
- Рамкова директива про відходи (75/442/ЕЕС).
- Директива про класифікацію, пакування та маркування небезпечних речовин (67/548/ЕЕС).
- Регламент про ризики від існуючих речовин (ЕЕС/793/93).
- Регламент про перевезення відходів (ЕЕС) №259/93.
- Рішення Комісії 94/774/ЕС про типову вантажну накладну (Регламент (ЕЕС) №259/93).
- Рішення Комісії 96/302/ЕС про визначення форми подання інформації відповідно до Статті 8(3) Директиви Ради 91/689/ЕЕС.
- Директива з інтегрованого контролю та запобігання забрудненню (96/61/ЕС).
- Директива про оцінку впливу на навколишнє середовище (85/337/ЕЕС).

Особливо суттєвими положеннями Рамкової директиви про відходи (75/442/ЕЕС) є вимоги щодо:

- Визначення політики та технічних стандартів;
- Підготовки планів поводження з відходами;
- Введення системи дозволів та перевірок;
- Створення комплексної та адекватної мережі об'єктів видалення відходів;
- Практичного введення в дію принципу "забруднювач платить".

3 Впровадження

Основні завдання

Короткий виклад основних завдань впровадження цієї Директиви наводиться нижче у контрольному переліку. Основні завдання згруповано по підзаголовках та організовано в хронологічному порядку впровадження (де можливо).

Розподіл на етапи

Досвід держав-членів ЄС свідчить про те, що до найбільш вимогливих та трудоємких завдань, пов'язаних із впровадженням цієї директиви та відповідних положень Рамкової директиви про відходи (75/442/ЕЕС), відносяться такі:

- Підготовка комплексної стратегії поводження з відходами, включаючи план впровадження з часовими рамками та чітко розподіленими обов'язками;
- Створення та розвиток інституціональної структури для контролю небезпечних відходів, зокрема, залучення та профпідготовка достатньої кількості персоналу, розробка систем і процедур отримання дозволів, моніторингу та правозастосування і збирання/звітування інформації.
- Ретельне планування, розробка, видача дозволів та будівництво нових або модернізація об'єктів обробки та видалення небезпечних відходів.

Таким чином, початок виконання цих завдань слід планувати на початковий етап впровадження. Залежно від існуючої інституціональної структури, перед введенням нової структури може знадобитися транспонування (перенесення) вимог законодавства, оскільки може виникнути необхідність створення нових установ з допомогою законодавства.

ДИРЕКТИВА ПРО НЕБЕЗПЕЧНІ ВІДХОДИ – ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ
1 Управління та планування 1.1 Призначення компетентного органу (органів) для впровадження директиви. Це включатиме розподіл обов'язків з підготовки розділу національного плану поводження з відходами, який стосується небезпечних відходів; реєстрації суб'єктів збирання небезпечних відходів, перевізників та дилерів; видачі дозволів, здійснення моніторингу та перевірок. 1.2 Включення повного переліку небезпечних відходів, визначеного Директивою Ради 94/904/ЕС до національного законодавства. 1.3 Підготовка та видання планів поводження з небезпечними відходами, приймаючи до уваги принципи та вимоги, визначені у Рамковій директиві про поводження з відходами (75/442/ЕЕС).
2 Регулювання 2.1 Створення систем та процедур визначення і перевірки виробників небезпечних відходів. Висунення вимог до цих виробників щодо ведення обліку обсягів, властивостей та походження небезпечних відходів та надання цієї інформації компетентному органу. 2.2 Створення системи видачі дозволів:

- дозволу змішувати небезпечні відходи з іншими відходами;
- дозволу на утилізацію небезпечних відходів у разі необхідності;
- дозволів на експлуатацію об'єктів поводження з небезпечними відходами відповідно до вимог Рамкової директиви про відходи (75/442/ЕЕС).

2.3 Забезпечення запобігання прийманню небезпечних відходів непридатними об'єктами.

2.4 Визначення організацій, які самостійно здійснюють видалення небезпечних відходів та висування до них вимоги щодо отримання визначених директивою дозволів.

2.5 Прийняття рішення щодо звільнення об'єктів утилізації небезпечних відходів від вимог отримання дозволу, а у випадку позитивного рішення – визначення критеріїв такого звільнення та системи реєстрації, моніторингу та перегляду. (Необов'язковий пункт).

2.6 Створення системи перевірки підприємств, які здійснюють поводження з небезпечними відходами.

2.7 Розробка та запровадження системи вантажних накладних відповідно до вимог Регламенту про перевезення відходів (ЕЕС № 259/93) з метою обліку збирання, транспортування та доставки небезпечних відходів.

2.8 Здійснення перевірок виробників небезпечних відходів, перевізників та об'єктів поводження з небезпечними відходами з метою забезпечення дотримання ними вимог дозволів та вимог ведення обліку.

3 Поводження з небезпечними відходами

3.1 Визначення критеріїв для обставин, за яких дозволятиметься змішування відходів, якщо воно не спричиняє шкоди здоров'ю людини та/або навколишньому середовищу. (Необов'язковий пункт).

3.2 Визначення процедури для забезпечення незмішування відходів у випадку, коли це не дозволяється. Процедура повинна забезпечити явне запобігання дозвільними системами перевезення, обробки та видалення відходів їх змішування, якщо це необхідно.

3.3 Створення системи ведення обліку згідно з вимогами Рамкової директиви про відходи (75/442/ЕЕС).

3.4 Встановлення правил пакування та маркування небезпечних відходів згідно з міжнародними стандартами та стандартами ЄС.

4 Звітність

4.1 Створення систем звітності та обліку даних з метою забезпечення збору необхідних даних (див. нижче).

4.2 Повідомлення Комісії про:

- Тимчасові відміни вимог директиви, здійснені у надзвичайних випадках згідно Статті 7;
- Відмови від виконання вимог та загальні правила щодо операцій утилізації згідно Статті 3.2 хоча б за три місяці до набуття правилами чинності.
- Виявлення відходів, які не входять до переліку небезпечних відходів.

4.3 Звітування перед Комісією про:

- Заходи з транспонування та впровадження Директиви;
- Назву, адресу, вид та обсяги відходів, які виступали об'єктами поводження по кожній організації з видалення небезпечних відходів.

4.4 Щорічне поновлювання інформації про організації в сфері небезпечних відходів.

5 Технічні консультації та керівництво

5.1 Підготовка та видання детального керівництва з метою забезпечення повного розуміння переліку небезпечних відходів, наведеного у Рішенні про небезпечні відходи (94/904/ЕС).

5.2 Підготовка та видання керівництва по ідентифікації відходів, які не відносяться до тих, що вказані у переліку небезпечних відходів, і мають небезпечні властивості. Повинні також визначатися методи випробувань.

5.3 Підготовка та видання технічного керівництва по відокремленню та сепарації відходів.

5.4 Підготовка та видання керівництва з пакування та маркування, яке повинно враховувати 94/55/ЕЕС та видання ООН з рекомендаціями щодо транспортування небезпечних вантажів.

Також існують певні завдання, які повинні бути виконані до завершення транспонування законодавства, зокрема, визначення критеріїв для змішування небезпечних відходів та запровадження загальних правил для об'єктів утилізації, якщо буде прийнято рішення про їх звільнення від дозвільного процесу.

Вимоги щодо звітності вимагатимуть створення системи збору даних, що забезпечить швидку готовність інформації для звітності.

4 Керівництво із впровадження

На впровадження окремих вимог цієї директиви, а також відповідних положень Рамкової директиви про відходи (75/442/ЕЕС) впливатиме існуючий стан, потреби та умови стосовно поводження з небезпечними відходами в кожній державі, яка є кандидатом на вступ до ЄС. Однак, на основі досвіду деяких держав-членів ЄС, нижче наведено низку загальних спостережень та пропозицій щодо впровадження цієї директиви.

Планування та забезпечення інфраструктури

- Комплексна національна стратегія та план поводження з небезпечними відходами є важливими і складають частину загальної стратегії та плану реалізації у сфері поводження з відходами.
- Питання поводження з небезпечними відходами не може вирішуватися ефективно з точки зору витрат на місцевому рівні. Воно повинно розглядатися на регіональному або національному рівні. У всіх державах-членах ЄС потужності забезпечуються на регіональному або національному рівнях. Насправді, деякі меші за розміром держави покладаються на своїх сусідів, що стосується більш капіталоемких об'єктів, таких як об'єктів спалювання.
- Існує дві базових можливості забезпечення потужностей: приватним сектором (індивідуальним чином або в об'єднанні) або державним сектором (деколи за участю приватного сектора). Перший варіант вимагає набагато більше контролю за діяльністю виробників відходів, щоб впевнитися у наявності таких ринкових умов, при яких може здійснюватися забезпечення необхідних потужностей. Останній варіант гарантуватиме своєчасне забезпечення потужностей, однак може передбачати державне фінансування.

Приклади: планування та забезпечення потужностей

В одній державі-членові ЄС (Великобританія), приватний сектор декілька років тому інвестував в установки для спалювання небезпечних відходів, причому це базувалося на дослідженні ринку, яким було визначено значні обсяги відходів придатних для спалювання. На жаль, дозвільна система продовжувала дозволяти захоронення придатних для спалювання відходів, а компанії-оператори установок для спалювання декілька років функціонували збитково до тих пір, поки полігонам більше не дозволялося приймати таких відходів.

В іншій державі-членові ЄС (Данії) власником потужностей для поводження з небезпечними відходами є асоціація муніципалітетів, яка забезпечує послуги спалювання, обробки та захоронення відходів у національному масштабі.

В третій державі-членові ЄС (Німеччині) власником деяких потужностей виступають регіональні Торгівельні Палати, а власником інших є органи влади земель. В двох менших за розміром державах-членах ЄС (Ірландія, Португалія) установки для спалювання небезпечних відходів відсутні, оскільки внаслідок незначних обсягів цих відходів вони були б нерентабельними. Ці держави користуються установками в інших державах-членах ЄС та експортують свої відходи згідно з процедурами, визначеними Регламентом про перевезення відходів (ЕЕС. № 259/93).

- З метою мінімізації витрат та ризиків, пов'язаних з перевезенням відносно невеликих обсягів небезпечних відходів на великі відстані, слід приділяти увагу розробці та експлуатації належно розміщених приймальних центрів для надійного тимчасового зберігання відходів перед їх остаточною обробкою/видаленням на централізованій установці. Такі приймальні центри можуть також включати прості методи попередньої обробки для того, щоб зменшити обсяг та/або можливий небезпеку відходів перед подальшим перевезенням. Більшість держав-членів ЄС мають такі установки.

- Приймаючи до уваги те, що капітальні витрати на більшість установок поводження з небезпечними відходами є високими, держави-кандидати на вступ до ЄС повинні розглядати найменш витратні варіанти, такі як цементні печі.

Регулювання

- Виробники відходів та інші учасники процесу поводження з відходами повинні нести відповідальність згідно закону за будь-яку шкоду завдану навколишньому середовищу або здоров'ю людини внаслідок поводження, обробки та видалення небезпечних відходів. Це, *серед іншого*, означає відсутність можливості у виробників відходів припинити виконання своїх зобов'язань лише шляхом передачі відходів іншій стороні. В таких випадках вони також повинні показати, що вони виконали свій обов'язок виявлення турботи шляхом забезпечення того, що треті сторони в змозі та будуть здійснювати поводження з відходами безпечним способом та згідно з відповідними правовими вимогами.

Приклад: регулятивні важелі

На виробників небезпечних відходів у одній з держав-членів ЄС (Великобританії), що розглядаються, накладається законом примусовий обов'язок виявлення турботи з тим, щоб забезпечити поводження зі всіма відходами, включаючи небезпечні, без завдання шкоди навколишньому середовищу. Це вимагає передачі відходів ліцензованому суб'єкту діяльності. Виконання обов'язку виявлення турботи керується будівельними нормами та правилами, які вимагають від виробників небезпечних відходів виявляти турботу щодо наявності систем для того, щоб відходи в подальшому не передавалися не ліцензованому оператору. Це вимагає ретельного аудиторського відслідковування з використанням вантажних накладних. Система реєстрації виробників відходів відсутня.

В тій же державі вимагається, щоб всі об'єкти поводження з небезпечними відходами, включаючи ті, що виконують операції утилізації, отримали дозволи таким же чином, як визначається Рамковою Директивою про відходи (75/442/ЕЕС). Оператори об'єктів (потужностей) підпадають під обов'язок виявлення турботи, а неспроможність його виконання розглядається як карний злочин. Правозастосування здійснює компетентний орган.

- Слід приділяти увагу висуненню вимог до організацій або підприємств, які виробляють значні обсяги небезпечних відходів щодо призначення ними особи (для регулятивного органу), яка несе правову відповідальність за поводження з цими відходами на підприємстві. Ця особа не повинна мати будь-яких інших зобов'язань, які можуть суперечити її обов'язкам та зобов'язанням, що відносяться до поводження з відходами. Цим забезпечується можливість покладання обов'язків як на фізичну, так і юридичну особу (яка може виступати компанією з обмеженою відповідальністю).

Приклади: вимоги до технічних характеристик власників дозволів

Одна з розглянутих держав-членів ЄС (Великобританія) встановила технічні характеристики власників дозволів в залежності від виду об'єкту поводження з відходами. Нею, наприклад, також вимагається, щоб оператори полігонів надавали достатню фінансову гарантію (облігаціями, гарантіями, амортизаційними фондами або рахунками умовного депонування) для

покриття витрат на відновлення та післяексплуатаційне обслуговування. Заявникам, які були визнані винними у екологічних правопорушеннях, може бути відмовлено в отриманні дозволу.

- На дозвільний процес для об'єктів поводження з відходами має вплив інше законодавство ЄС. Наприклад, зазичай вимагається здійснення оцінки впливу на навколишнє середовище, а більшість технологічних процесів контролюються Директивою з інтегрованого контролю та запобігання забрудненню (96/61/EC).

Приклади: аспекти дозвільного процесу

В одній державі-членові ЄС (Великобританії) при видачі дозволів об'єктам поводження з відходами застосовується підхід пооб'єктного аналізу ризиків. Можуть встановлюватися граничні значення викидів, деякі з них можуть носити рекомендований, а не обов'язковий характер і визначатися в інструкціях. Наприклад, інструкція про спалювання відходів містить як рекомендовані, так і обов'язкові граничні значення викидів. Останні запроваджені для того, щоб забезпечити відповідність Директивам ЄС, однак попередні можуть включати інші питання, які не регулюються директивами. По низці технологій поводження з відходами, які немає можливості включити у законодавство, також забезпечується керівництво. Керівництва надаються у "Документах про поводження з відходами", в яких наводиться детальний опис останніх досягнень у різних аспектах поводження з відходами, включаючи поводження з небезпечними відходами.

Іншою державою-членом ЄС (Німеччиною) були введені детальні та комплексні законодавчо зобов'язуючі Технічні інструкції, які застосовуються до всіх дозволів для об'єктів поводження з відходами, незалежно від їх місцезнаходження, з тим щоб жодна ділянка (місцезнаходження) не відчувала конкурентних недоліків по відношенню до іншої через те, що вона зобов'язана дотримуватися більш високих стандартів.

- Вантажні накладні відрізняються по складності в залежності від держави-члена ЄС – від простих на одну сторінку (у Великобританії) до майже 15 сторінок (в Німеччині), і вимагають детальних пояснень заходів, вжитих для повторного використання або переробки відходів. Чим складніша процедура вантажної накладної, тим більше коштів буде потрібно для її здійснення.
- Витрати на поводження з відходами екологічно стійким способом є високими, що може змусити виробників відходів використовувати сумнівні методи. Тому потрібний жорсткі заходи регулятивного контролю, які можуть включати:

здійснення оцінки вантажних накладних *перед* тим, як відбудеться перевезення відходів;

реєстрацію виробників відходів – визначення видів відходів, обсягів та методів видалення, які повинні використовуватися;

наявність достатньої кількості підготовлених людських ресурсів для дослідження кожного повідомленого випадку, в якому існує підозра заборонених дій.

- Розвиток технологій та знань щодо ризиків для здоров'я та впливу на навколишнє середовище, пов'язаного з небезпечними відходами, означають постійний розвиток

стандартів. Тому, дозволи повинні підлягати регулярному аналізу та внесенню змін в світлі існуючих знань.

Консультації із зацікавленими сторонами

- Після підготовки проекту стратегії поводження з небезпечними відходами вона повинна оприлюднюватися та докладатися зусилля для отримання точки зору зацікавлених сторін, таких як виробників відходів, керівників у сфері поводження з відходами та екологічних НУО

Звітність

- Для отримання необхідних даних на виконання визначених Директивою вимог звітування необхідна буде система обліку та обробки даних.

5 Витрати

Основні види витрат, що виникають в процесі впровадження Директиви про небезпечні відходи показані, наскільки можливо, у контрольному переліку нижче. Відносний розмір витрат по окремих статтях відрізнятиметься в залежності від країни. Крім того, в залежності від прийнятої стратегії поводження з відходами, держави-кандидати на вступ до ЄС можуть звертатися за підтримкою у фінансуванні лише вибіркової сукупності наведених статей капітальних витрат.

Контрольний перелік видів витрат, які мають місце під час впровадження Директиви

Початкові організаційні витрати:

- Створення компетентного органу (органів).
- Розробка систем та процедур.
- Забезпечення навчання.
- Підготовка технічних інструкцій.

Капітальні витрати:

- Установки для спалювання небезпечних відходів.
- Пристосування цементних печей для приймання певних небезпечних відходів для спалювання.
- Фізико-хімічні обробні установки.
- Установки затвердіння для певних відходів перед їх захороненням з метою забезпечення допустимих критеріїв вилучування.
- Забезпечення полігонів для небезпечних відходів.
- Перевантажувальні станції для сортування та накопичення невеликих обсягів небезпечних відходів з метою подальшої обробки.
- Системи збирання та перевезення рідких та твердих небезпечних відходів.
- Складські приміщення на території виробників відходів, зокрема, цистерни для рідких відходів.

Постійні поточні витрати:

- Річні експлуатаційні втрати об'єктів поводження з небезпечними відходами.

- Періодичні перевірки виробників та перевізників відходів.
- Обробка вантажних накладних.
- Збір даних для звітування перед Комісією.

Виконання вимог, визначених як Рамковою Директивою про відходи (75/442/ЕЕС), так і Директивою про небезпечні відходи (91/689/ЕЕС), вірогідно буде дуже дорогим. Найбільшими складовими загальної структури витрат на досягнення відповідності вимогам будуть забезпечення потужностей (об'єктів), які задовольняють більш високим стандартам, а також створення адекватної інституціональної структури.

Слід розуміти, що забезпечення потужностей потягне за собою не тільки початкові капітальні витрати, а й значні щорічні витрати на експлуатацію та техобслуговування та, у випадку полігонів, довгострокові витрати на реконструкцію та післяексплуатаційне обслуговування. Більшість об'єктів також схильні до економії, обумовленої ростом масштабів виробництва, а тому витрати виробництва на одиницю продукції для великих установок набагато менші, ніж для менших установок. Іншим фактором впливу на витрати є вартість землі. В більшості держав-членів ЄС вартість землі для цілей здійснення обробки небезпечних відходів є дуже високою через нестачу належних ділянок, які підходять з огляду на планування землекористування.

Крім того, матимуть місце витрати пов'язані із забезпеченням додаткових людських ресурсів, необхідних для роботи в компетентному органі (органах).

Додаток D.3 Директива про тару

Офіційна назва: Директива Європейського Парламенту та Ради 94/62/ЄС про тару та відходи тари (OJ L 365 31.12.94)

TAIEX Ref. No.: 38

1 Резюме основних цілей та положень

Мета даної директиви – гармонізація національних заходів з поводження з тарою та відходами тари для мінімізації негативного екологічного впливу від тари та відходів тари та запобігання спотворенню конкуренції на внутрішньому ринку. Директива викладає цілі, яких треба досягти, по-перше – запобігання утворенню відходів тари і, крім цього, підвищення повторного використання, утилізації та переробки подібних відходів. Заходи включають мінімум стандартів для пакувальних матеріалів та цілі з переробки та утилізації відходів тари.

2 Принципові зобов'язання країн членів ЄС

Планування

- Включити розділ щодо поводження з тарою та відходами тари в плани поводження з відходами, які складаються відповідно до вимог Рамкової Директиви про відходи (Ст. 14).
- Встановити системи повернення та збору використаної тари і упаковки та її повторного використання і переробки; забезпечити відкритість цих систем для операторів всіх відповідних секторів та компетентних державних органів (Ст. 7).
- Стимулювати використання матеріалів, отриманих з перероблених відходів тари (Ст. 6)
- Обміркувати, як для досягнення цілей директиви можна використати економічні інструменти (Ст. 15).
- Створити бази даних тари та відходів тари (Ст. 12) (включити інформацію про обсяги та характеристики тари і відходів тари) відповідно до формату, викладеного в Рішенні Комісії 97/138/ЄС.

Регулювання

- Впровадити заходи для запобігання утворення відходів тари та досягти визначених цілей з утилізації та переробки відходів тари, в тому числі до 2001 року:

досягти утилізації відходів тари - 50 – 65%

досягти переробки матеріалів, які містяться в відходах тари - 25 – 45% , в тому числі принаймні 15% кожного матеріалу тари (Ст. 6).

- Гарантувати, що тара, яка не відповідає певним обов'язковим вимогам, пов'язаним з безпекою, прийняттям споживачами та іншим визначеним вимогам, не потраплятиме на ринок (Ст. 9 та Додаток II).
- Гарантувати, що тара ідентифікується та маркується (Ст. 8) відповідно до ідентифікаційної системи, визначеної Рішенням Комісії 97/129/ЕС.
- Забезпечити, щоб концентрація важких металів в тарі не перевищувала встановлених лімітів (Ст. 11).
- Бути впевненим, що тара, яка відповідає вимогам Директиви, потрапляє на ринок безперешкодно (Ст. 18).

Інформація та звітність

- Вимагати, щоб всі оператори, які приймають участь в діяльності сектора тари, надавали компетентному органу інформацію відносно свої діяльності (Ст. 12)
- Організувати інформаційні компанії для населення та операторів сектора, в тому числі опублікувати інформацію про заходи та цілі з переробки та утилізації (Ст. 6).
- Вжити заходів для забезпечення того, щоб користувачі, особливо споживачі тари, отримали інформацію про тару та відходи тари, в тому числі інформацію про те, який внесок вони можуть зробити в повторне використання, переробку та утилізацію тари (Ст. 13).
- Звітувати Комісії про:

дані з тари та відходів тари в форматі, визначеному Рішенням Комісії 97/138/ЕС (Ст. 12);

проекти запропонованих заходів для впровадження вимог директиви (Ст. 16);

текст національних стандартів у відповідності до основних вимог директиви (Ст. 9);

програми, введені для досягнення цілей директиви (Ст. 6);

впровадження директиви (Ст. 17, Директива 91/692/ЕЕС та Рішення Комісії 97/622/ЕС);

заходи, вжиті, для впровадження вимог директиви (Ст. 22);

перенесення тексту основних положень директиви у відповідні національні закони (Ст. 22).

Додаткові юридичні механізми

Поводження з тарою та відходами тари підпадає під дію ряду інших законодавчих документів і це треба пам'ятати при впровадженні цієї директиви. Серед інших документів:

- Рамкова Директива про відходи (75/442/ЕЕС).
- Рішення Комісії 97/138/ЕС щодо форматів пов'язаних з системами баз даних відповідно до Директиви Європейського Парламенту та Ради 94/62/ЕС про тару та відходи тари.
- Рішення Комісії 97/129/ЕС щодо впровадження ідентифікаційних систем для пакувальних матеріалів відповідно до Директиви Європейського Парламенту та Ради 94/62/ЕС про тару та відходи тари.
- Рішення Комісії 97/622/ЕС у відношенні опитувальників для складання звітів країнами членами ЄС щодо впровадження певних директив у секторі відходів.
- Директива про небезпечні відходи (91/689/ЕЕС).

3 Впровадження

Основні завдання

Основні завдання, які треба виконати для впровадження даної директиви коротко викладені нижче, де це можливо, в хронологічному порядку для кожного завдання.

ДИРЕКТИВА ПРО ВІДХОДИ ТАРИ – ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ
1 Адміністрування, планування та забезпечення інфраструктурою
1.1 Призначити компетентний орган з достатньою владою, щоб наглядати за впровадженням директиви. 1.2 Встановити практично досяжні цілі з переробки та утилізації відходів тари, які принаймні відповідають вимогам директиви. 1.3 Розробити національну стратегію поводження з тарою та відходами тари відповідно до директиви та інкорпорувати її в національний план поводження з відходами. Стратегія має містити заходи для досягнення національних цілей з переробки та утилізації. 1.4 Ідентифікувати галузі виробництва на які покладатимуться зобов'язання з переробки та утилізації. 1.5 Організувати інформаційні кампанії для населення та операторів з викладенням національних заходів та цілей. 1.6 Прийняти рішення щодо використання економічних інструментів для сприяння досягненню цілей викладених в Рамковій Директиві про відходи (75/442/ЕЕС) у відношенні відходів тари.

1.7 Розробити механізм для забезпечення співпраці відповідних секторів у досягненні цілей з переробки та утилізації.

2 Регулювання

2.1 Створити системи для повернення/збору та переробки/утилізації використаної тари та відходів тари, як визначено в національній стратегії.

2.2 Вжити заходів для запобігання виробництва відходів тари та стимулювання систем повторного використання та переробки матеріалів тари.

2.3 Розробити та впровадити систему маркування та ідентифікації для позначення матеріалу тари.

2.4 Розробити та впровадити систему вимірювання обсягів утворених відходів тари та звітування щодо того яка частина цих відходів перероблена чи утилізована.

2.5 Створити механізми забезпечення переробки чи утилізації відходів тари.

2.6 Розробити та впровадити правила та системи забезпечення виходу на ринок тільки тієї тари, яка відповідає всім основним вимогам Директиви.

2.7 Встановити норми вмісту певних важких металів в матеріалі тари для маркування тари та для досягнення вимог Додатку II, пов'язаних з дизайном та характеристиками тари.

2.8 Розробити та впровадити режими інспектування та тестів для забезпечення відповідності встановленим стандартам.

3 Інформація та звітність

3.1 Впевнитись, що відповідні підприємства знають про свої зобов'язання.

3.2 Впровадити комунікаційні програми для надання інформації споживачам та іншим виробникам відходів тари про їхню роль у впровадженні директиви, в тому числі доступні для них схеми та підприємства.

3.3 Створити базу даних відповідно до директиви для надання звітів до Комісії у форматі, визначеному Рішенням Комісії 97/138/EC.

3.4 Створити системи звітності та реєстрації даних для забезпечення збирання необхідних даних (див. нижче).

3.5 Інформувати Комісію про:

- національні норми (стандарти), які відповідають вимогам директиви;
- перенесення та впровадження директиви;
- дані в форматі бази даних;
- формати та інформацію;
- проекти економічних заходів;

• програми, що перевищують цілі.

Етапність впровадження

Найбільш складними та трудомісткими завданнями у зв'язку з впровадженням даної Директиви є наступні:

- Розробка стратегії для досягнення цілей з переробки та утилізації, в тому числі план впровадження з часовими рамками та чітко визначеним розподіленням відповідальності.
- Розробка механізму забезпечення переробки та утилізації відходів тари.
- Забезпечення необхідною системою збирання відходів та підприємствами з переробки/утилізації.
- Впровадження систем реєстрації та обробки даних, щоб забезпечити Комісію необхідною інформацією.

Тому ці завдання мають бути сплановані та їх впровадження має бути розпочато на початковому етапі впровадження.

4 Керівні вказівки з впровадження

В процесі впровадження даної директиви країни кандидати мають враховувати вимоги, пов'язані з якістю продукції, захистом здоров'я, транспортуванням та правилами поводження з небезпечними відходами.

Нижче представлений ряд загальних спостережень та пропозицій з впровадження Директиви, які базуються на досвіді деяких країн членів ЄС.

Планування та забезпечення інфраструктурою

- Впровадження даної директиви потребує розробки стратегії, яка охоплюватиме з одного боку поводження з відходами тари, а з іншого – дизайн, виробництво та маркування самої тари.
- Скоріше за все, для впровадження вимог директиви вимагатиметься залучення більш ніж однієї організації, оскільки відповідальність за охорону довкілля та стандарти виробництва зазвичай покладені на різні міністерства. Для надання рекомендацій щодо стандартів виробництва можна залучити також національний орган стандартизації. Важливо забезпечити добрий зв'язок та співпрацю між всіма відповідними сторонами.

Приклади заходів, вжитих для розробки та впровадження стратегії
--

В одній з країн членів ЄС (Великобританія), стратегія була розроблена спільно з Департаментом навколишнього середовища та Департаментом торгівлі і промисловості. В
--

іншій країні (Франція) до впровадження директиви були залучені чотири міністерства, а саме екології, фінансів, промисловості та економіки.

В одній з країн членів ЄС (Португалія) була впроваджена система інтегрованого поводження з відходами, яка базується на принципі “спільної відповідальності” всіх операторів сектора (виробники, пакувальники, імпортери, населення та муніципалітети) залучених до поводження з відходами тари та самою тарою. “Ponto Verde”, державна переробна компанія, несе відповідальність за впровадження заходів з запобігання виробництва відходів тари шляхом проведення навчальних програм та підвищення поінформованості серед населення і промислових підприємств. Через акредитацію виробників тари “Ponto Verde” отримує фінансові ресурси, необхідні для впровадження економічного стимулювання міських підприємств з обробки відходів, що забезпечує роздільне збирання відходів тари.

- Національні цілі з переробки та утилізації мають принаймні бути такими як в директиві, але вони можуть бути і вищими. З іншого боку, цілі мають бути практично досяжними та змодельовані таким чином, щоб запобігти спотворенню конкуренції і виникненню бар’єрів в торгівлі або дискримінації яких-небудь продуктів. При встановленні цілей виникають деякі практичні питання, зокрема, на кого та як покласти зобов’язання за законом. Ця тема розкрита в розділі “Регулювання та впровадження”, нижче.
- При встановленні цілей важливо усвідомлювати, що само по собі роздільне збирання вторсировини є недостатнім. Має бути забезпечена наявність підприємств з переробки та утилізації матеріалів, що в свою чергу потребує ринку збуту для отриманої в процесі переробки продукції. Такі ринки треба створювати. В цьому можуть допомогти наступні дії:

Використання матеріалів, отриманих в процесі переробки урядовими структурами
Інформаційні програм з поясненням, що матеріали, отримані в процесі переробки не обов’язково є низької якості.

Стимулювання виробників адаптувати свої технології для використання продукції з переробленої сировини

Забезпечення того, щоб національні стандарти та норми без необхідності не перешкождали використанню продуктів переробки

Пошук нових шляхів використання продуктів переробки

Дії уряду для забезпечення стабільності цін, наприклад, гарантії цін

- Слід розглянути практичні питання щодо сортування відходів, чи має воно проводитись в місці використання, при збиранні або в кінцевому пункті доставки.
- Директива вимагає, щоб у відношенні до відходів тари використовувалася ієрархія поводження з відходами, але признано, що аналіз життєвого циклу у певних випадках може замінити ієрархію. Зокрема, при розробці стратегії поводження з відходами тари, слід враховувати екологічні витрати на збирання, транспортування та переробку.
- Необхідно вжити заходів для запобігання виробництва відходів тари і це питання також має розглядатися в стратегії поводження з відходами. Сюди можна віднести спеціальні заходи, спрямовані на певні галузі виробництва, наприклад, введення податків чи підвищення цін на певні види тари, яка призводить до виробництва

відходів, що важко переробити. Прикладом може бути податок на целофанові пакети, який був ведений в одній з країн членів ЄС (Італія). Інший приклад – використання обов’язкових застав для ємностей для напоїв, як вимагається в іншій країні (Данія).

- Потрібне забезпечення підприємствами для збирання, утилізації та переробки відходів тари. Серед них:
 схеми роздільного збору побутових відходів;
 схеми роздільного збору промислових та відходів від дистриб’юторів (наприклад, роздрібна продаж);
 сміттєспалювальні заводи;
 станції компостування;
 підприємства з утилізації матеріалів;
 переробні підприємства на виробництвах (скло, папір, пластик), які адаптовані для прийняття перероблених відходів.
- Стратегія має охоплювати не тільки питання забезпечення необхідними підприємствами та системами, але приділяти також увагу системам і механізмам, які б контролювали, що ці відходи насправді збираються, переробляються та утилізуються. Оскільки приватний сектор є основним виробником та дистриб’ютором тари, а також активно приймає участь в переробці та утилізації, необхідно створити системи та механізми забезпечення участі і співпраці компаній приватного сектора. Цього можна досягти шляхом впровадження інформаційних програм або забезпечення фінансових стимулів, як, наприклад, пільгові податки або позики на будівництво підприємств.

Регулювання

- Хоча це не вказано в директиві однозначно, для забезпечення досягнення цілей з переробки та утилізації, необхідно буде призначити компетентний орган, який би мав владу використовувати примусові механізми. Найкращим варіантом для виконання цього завдання здається орган, створений відповідно до Рамкової Директиви про відходи (75/442/ЄЕС), відповідальний за регулювання у сфері поводження з відходами, хоча міністерство промисловості також відіграватиме важливу роль.

Приклади інституційних заходів

В одній з країн членів ЄС (Великобританія) компетентний орган, відповідальний за поводження з відходами, несе і практичну відповідальність за забезпечення досягнення цілей з переробки та утилізації. Компетентний орган радиться з Департаментом торгівлі та промисловості, який приймає участь в оцінці та розподіленні тягаря витрат, який припадає на промисловість.

В іншій країні (Португалія), Інститут відходів (INR) відповідає за регулювання та вживання примусових механізмів для виконання вимог законодавства з відходів шляхом координації, контролю та інспектування всіх операторів, залучених до поводження з відходами тари та самою тарою. Інститут відходів створив “Комісію з регулювання поводження з тарою та відходами тари” (CAGERE), технічний орган, який надає консультації членам уряду, відповідальним за видачу ліцензій виробникам тари. “Ponto Verde” має надавати щорічні звіти до INR.

Ще в одній країні (Франція) відповідальність за відходи тари падає на споживача. Компанія

може вибрати чи самій впоратись з відходами, чи укласти для цього контракт з одним з трьох уповноважених агентств. Споживачі несуть відповідальність за розділення відходів в місці виробництва – для полегшення утилізації. Процес переробки контролюється DRIRE.

- Слід вжити заходів для мінімізації виробництва відходів тари. Частково цього можна досягти завдяки впровадженню заходів, викладених в Додатку II. Однак, крім цього мають бути видані інструкції щодо можливих підходів до мінімізації тари.
- Необхідно буде ідентифікувати обсяги пакувальних матеріалів для розрахунку національних цілей, які б відповідали вимогам директиви. Для цього треба покласти зобов'язання на промисловість надавати компетентному органу звіти про обсяги вироблених матеріалів.
- Системи, впроваджені у більшості країн членів ЄС, привели до створення спеціальних організацій, які контролюють переробку та утилізацію відходів тари.
- Зобов'язання досягти цілей з переробки та утилізації можуть бути покладені на промисловість, що виробляє тару, а не на виробників відходів, які не дуже поінформовані про природу тари, якої треба позбутися. Такий підхід називається “відповідальність виробника”. Цей механізм може включати економічні механізми, такі, як добровільні або обов'язкові нарахування на продукцію, податки або ринкові дозволи.
- Крім вищевикладених існують інші шляхи стимулювання переробки та утилізації відходів. В одній з країн членів ЄС (Голландія) з 1999 року заборонено розміщувати відходи тари на полігонах. В іншій країні (Італія) стягується штраф з тих, хто не досягнув мети з переробки та утилізації та ці фонди використовуються для фінансування переробної інфраструктури. Ще в одній країні (Данія) впроваджена система обов'язкових застав для ємностей для напоїв.
- Механізми можуть бути добровільними чи обов'язковими. В обов'язкових схемах на промисловість з виробництва тари покладають певні зобов'язання, в той час як добровільні схеми дозволяють промисловості самій вирішувати, як досягти цілей.
- В обов'язкових схемах цілі зазвичай встановлюються компетентним органом для окремих підприємств. В одній з країн членів ЄС (Великобританія) індивідуальні цілі встановлені відповідно до щорічного фінансового обороту та кількості тари виробленої за рік.
- Системи повернення, збирання та утилізації мають враховувати вимоги, пов'язані з екологією та охороною здоров'я споживачів; якістю та технічними характеристиками упакованих продуктів та пакувального матеріалу, а також захистом прав промислової та комерційної власності.

Приклади регулятивного контролю

В одній з країн членів ЄС (Великобританія) за проханням виробників була впроваджена

обов'язкова система (була невпевненість чи всі компанії слідуватимуть добровільній схемі).

Регулювання базується на “відповідальності виробника”, це означає, що тягар падає на компанії, які виробляють тару, а не на споживачів та компанії, які отримують відходи тари. Всі ланки ланцюга під назвою “тара” – виробники сировини, виробники тари з тарної сировини, пакувальники та дистриб'ютори (роздрібна торгівля) - це “зобов'язані компанії” і кожна ланка має свою чітко визначену долю в досягненні загальної мети. Для цілей регулювання тара включає картон, скло, метал та пластик. Дерево буде включене з 2000 року.

Індивідуальні цілі встановлюються відповідно до обсягів тари, з лімітом 50 тон у рік. Близько 12 000 компаній були визначені достатньо кваліфікованими для досягнення цілей, що робить завдання адміністрування та контролю досить складними.

Виконання вимог перевіряється шляхом надання компетентному органу свідоцтв про утилізацію тари. Ці свідоцтва (відомі, як Packaging Recovery Notes – PRNs) видаються тими, хто здійснює утилізацію і, якщо (а найчастіше так і буває) зобов'язані компанії не утилізують відходи самі, покупаються у тих, хто займається утилізацією або на відкритому ринку, який було створено. Це можуть робити самі зобов'язані компанії або інші організації від їхнього імені.

Система ще не є дуже ефективною. Цілі 2001 року не були досягнуті, а компанії, що займаються утилізацією та видають PRNs отримують прибуток, але не інвестують фонди у додаткові підприємства, необхідні для досягнення цілей. Зараз уряд проводить консультації щодо того, як покращити цю схему.

В іншій країні (Португалія) національний закон вимагає, щоб незалежна організація акредитувала виробників тари. Вони можуть зареєструватися в “Ponto Verde” (яка зараз представляє 70% всіх національних виробників) або розробити власну схему, яка має бути схвалена “Комісією з регулювання поводження з тарою та відходами тари” (CAGERE).

Ще в одній країні (Германія) законодавство, яке вимагає переробки та утилізації відходів тари було введено в дію в 1991 році. Законодавство вимагало досягнення цілей через добровільні схеми, які мали бути замінені обов'язковими у випадку неефективності. Однак, експеримент видався вдалим. Поставлені цілі вищі ніж ті, що вимагає директива, особливо у відношенні утилізації, як протилежності переробки.

Пакувальники створили окрему організацію, яка платить підрядникам за збирання та переробку тари. Це здебільшого досягається впровадженням схем роздільного збору побутових відходів. Витрати на це фінансуються з надбавки на кожну одиницю тари, яка позначається як “оплачена” зеленою точкою. Вартість зеленої точки залежить від типу тари, використовується дуже складна тарифна система. Ця надбавка входить до ціни, яку платять за продукт споживачі. Організація надає компетентному органу реєстри для підтвердження того, що цілей досягнуто. Хоча членство не є обов'язковим (зараз біля 600 членів), тара без зеленої точки не приймається в роздрібну торгівлю.

Інші країни члени ЄС (наприклад, Австрія) впровадили подібні схеми.

Система виявилася дуже ефективною для досягнення і навіть перевищення цілей, встановлених директивою. Однак, вона викликає критику у відношенні витрат, особливо тому що призвела до деякого дублювання систем збору побутових відходів. Система також фокусується в

основному на збиранні більш ніж на переробці. В минулому підприємства для переробки всіх зібраних відходів не були забезпечені і частина утилізованих матеріалів експортувалася. Зараз ця проблема широко обговорюється.

Ще в одній країні (Франція) використовується система при якій виробники тари та імпортери зобов'язані утилізувати частку відходів своєї власної продукції або укласти контракт з сертифікованою організацією, яка забезпечить утилізацію від їх імені – зазвичай шляхом передачі контрактів на збирання тари з потоку побутових відходів місцевій владі. Роздрібна торгівля відповідає за тару, яку транспортує подібним же образом.

Контракт визначає тару, яка має бути зібрана/утилізована та обсяги тари дозволені для виробництва на рік. Оплата базується на кількості, розмірі та складі виробленої тари. Виробники відходів, які укладають контракти, використовують зелену точку на своїй упаковці, хоча це не вимагається (як в попередньому прикладі) роздрібною торгівлею і не обов'язково означає, що тара має бути перероблена або утилізована.

Сертифікація обумовлена експертизою за участю представників державного рівня, місцевої влади, промисловості, споживачів та асоціацій захисту довкілля.

Інші країни члени ЄС скопіювали цю систему (Італія, Іспанія, Португалія).

- Основні вимоги до тари викладені в Додатку II директиви. Вони мають бути перенесені до національного законодавства. Існує вибір чи покласти зобов'язання на виробників тари/імпортерів чи на пакувальників. Останній варіант може бути більш практичним. З причин декількох фаз в виробничому процесі може виникнути проблема щодо того, яка саме сторона відповідальна за тару.
- Існує необхідність в компетентнім органі, який буде контролювати виконання цих вимог. Компетентний орган, відповідальний за торгівельні стандарти являється найбільш прийнятною організацією для виконання цієї задачі.
- Національний орган стандартизації відіграватиме певну роль в забезпеченні стандартів, які мають відповідати вимогам директиви.
- Ефективні примусові механізми для введення стандартів виробництва тари включають аудит та тестування з боку компетентного органа, який мабуть, потребуватиме підвищення кваліфікації.

Дослідження матеріалів, які використовуються в виробництві тари, потребуватиме залучення науково-дослідницьких інститутів. Це потрібно для забезпечення здоров'я та безпеки, що залежать від якості та складу матеріалів, зокрема вмісту важких металів, який з часом повинен зменшуватися. Основна мета зменшення концентрації шкідливих матеріалів полягає в мінімізації викидів з підприємств утилізації. Після зменшення концентрації мають бути впроваджені обов'язкові стандарти для виробництва тари.

Інформація та звітність

- Дана директива робить значний наголос на ролі інформаційних кампаній. Звичайно, необхідно інформувати споживачів та промисловість виробництва тари про їхню роль

в національних зобов'язаннях та наявні схеми і підприємства. Цього можна досягти шляхом державної та місцевої реклами, плакатів та навчальних програм у школах.

- Для досягнення цілей важливо розповсюджувати інформацію про мінімізацію тари та відходів тари промисловим підприємствам – виробникам.
- Зобов'язані галузі виробництва мають бути проінформовані про їхні зобов'язання та цілі, встановлені для переробки та утилізації.
- Буде необхідно створити базу даних відповідно до вимог директиви, яка дозволить надавати звіти Комісії в форматі, визначеному в Рішенні 97/138. Це може бути обов'язком компетентного органа. Слід відзначити, що вимоги щодо звітності є значними та потребуватимуть певних ресурсів для забезпечення відповідності.

5 Витрати

Наскільки можливо, основні типи витрат, пов'язаних із впровадженням директиви про тару проілюстровано в таблиці, нижче. Природно, що в різних країнах розмір витрат за різними пунктами, варіюватиме.

Досягнення вимог директиви, скоріше за все потребуватиме значних витрат. Забезпечення системами та підприємствами для збирання, переробки і утилізації відходів тари, разом із створенням адекватного механізму впровадження та регулятивної структури складатиме найвитратніший компонент загальних витрат для досягнення відповідності.

Для покриття витрат регулятивної системи можна ввести плату за реєстрацію та сертифікацію, використавши таким чином принцип “забруднювач платить”.

Таблиця типів витрат для впровадження директиви

Попередні організаційні витрати:

- Розробка стратегії для досягнення цілей даної директиви;
- Розробка та впровадження механізмів для досягнення відповідності;
- Розробка процедур для реєстрації та контролю;
- Підготовка технічних інструкцій.

Капітальні витрати:

- Впровадження систем для збирання відходів тари;
- Забезпечення підприємствами для переробки та утилізації відходів тари.

Поточні витрати:

- Щорічні експлуатаційні витрати систем/підприємств збирання, переробки та утилізації;
- Реєстрація та контроль;
- Збирання даних для звітування Комісії.

Додаток D.4 Директива про батареї

Офіційна назва: Директива Ради 91/157/ЕЕС про батареї та акумулятори, що містять певні небезпечні речовини (OJ L 78, 26.3.91)

TAIEX Ref. No.: 36

1 Резюме основних цілей та положень

Дана Директива спрямована на наближення до закону про утилізацію та контрольоване розміщення використаних батарей та акумуляторів, що містять небезпечні речовини. Вона вимагає від країн членів ЄС складання програм для досягнення належного поводження з використаними батареями та акумуляторами та зменшення вмісту в них важких металів. Крім цього, споживачі мають бути проінформовані про безпеку неконтрольованого розміщення, систему маркування та шляхи видалення батарей з приборів.

Детальні вимоги щодо маркування батарей та акумуляторів викладені в Директиві Комісії 93/86/ЕЕС. Директива Комісії 98/101/ЕС розширює рамки Директиви 91/157/ЕЕС та посилює заборону на батареї, що містять ртуть.

2 Принципові зобов'язання країн членів ЄС

Планування

- Скласти та регулярно переглядати і оновлювати програми для досягнення визначених цілей, в тому числі зменшення вмісту важких металів в батареях та акумуляторах, досліджувати шляхи утилізації та окремого розміщення (Стаття 6).
- Забезпечити ефективну організацію систем роздільного збору, а де це можливо, розглянути використання систем розміщення, а також економічні інструменти для стимулювання переробки (Стаття 7).

Регулювання

- Заборонити торгівлю лужно-марганцевими батареями, які містять певний рівень ртуті (Стаття 3).
- Створити систему роздільного збору батарей та акумуляторів з метою їх утилізації чи розміщення (Статті 4 та 7).
- Забезпечити маркування батарей та акумуляторів відповідно до Директиви Комісії 93/86/ЕЕС (Стаття 4 та Статті 2, 3, 4, 5 Директиви 93/86/ЕЕС).
- Забезпечити, щоб використані батареї та акумулятори (за певним винятком) могли бути з легкістю видалені з пристроїв (Стаття 5 та Додаток II).

- Встановити штрафи за недотримання вимог маркування (Стаття 6 Директиви 93/86/ЕЕС).
- Не перешкоджати, забороняти або обмежувати маркування батарей та акумуляторів, яке відповідає вимогам Директиви (Стаття 9).

Інформаційні кампанії та звітність

- Провести консультації з зацікавленими сторонами щодо пропозицій по роздільному збору та системах розміщення, а також економічних механізмах стимулювання переробки (Стаття 7)
- Надати споживачам інформацію про батареї та акумулятори, включно з інформацією про небезпеку їх неконтрольованого розміщення, маркування та їх видалення з пристроїв (Стаття 8 та Стаття 2 Директиви 93/86/ЕЕС).
- Вимагати, щоб користувачі пристроїв в яких батареї та акумулятори не можуть бути з легкістю замінені, були забезпечені інструкціями про вміст батарей та було показано, як батареї та акумулятори можуть бути безпечно видалені.
- Звітувати Комісії про:
 - Програми для досягнення визначених цілей (Стаття 6);
 - Заходи з впровадження роздільного збору, систем розміщення та економічних інструментів для стимулювання переробки (Стаття 7);
 - Заходи, впроваджені для досягнення відповідності Директивам (Стаття 11 та Стаття 7 Директиви 93/86/ЕЕС);
 - Перенесення положень Директив у текст основних положень національного закону до якого відносяться дані директиви (Стаття 11 та Стаття 7 Директиви 93/86/ЕЕС).

Додаткові юридичні механізми

Поводження з використаними батареями та акумуляторами підпадає під дію ряду інших законодавчих документів і це треба пам'ятати при впровадженні цієї директиви. Серед інших документів:

- Директива про адаптацію до технічного прогресу Директиви 91/157/ЕЕС про батареї та акумулятори, які містять певні небезпечні речовини (93/86/ЕЕС).
- Директива про адаптацію до технічного прогресу Директиви 91/157/ЕЕС про батареї та акумулятори, які містять певні небезпечні речовини (98/101/ЕС).
- Рамкова директива про відходи (75/442/ЕЕС).
- Директива про небезпечні відходи (91/689/ЕЕС).
- Директива про класифікацію, пакування та маркування небезпечних речовин (67/548/ЕЕС).
- Регламент про ризики від існуючих речовин (ЕЕС) № 793/93.
- Правила перевезення відходів (ЕЕС) № 259/93.

- Наближення законів, постанов та адміністративних положень країн членів ЄС до обмежень в торгівлі та використанні певних небезпечних речовин та препаратів (76/769/ЕЕС) відповідно до поправок прийнятих Директивою 85/610/ЕЕС.

3 Впровадження

Основні завдання

Основні завдання, які треба виконати для впровадження даної директиви коротко викладені нижче, де це можливо, в хронологічному порядку для кожного завдання.

ДИРЕКТИВА ПРО БАТАРЕЇ – ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ
1 Загальні адміністративні заходи
1.1 Визначити організацію, яка буде нести відповідальність за розробку політики, програм та координацію діяльності інших органів в процесі впровадження директиви. 1.2 Призначити компетентний орган для виконання обов'язків, що випливають з цієї Директиви, з наступною відповідальністю: • перевірка того, щоб батареї, заборонені директивою, не поступали в торгівлю; • створення та експлуатація системи збору використаних батарей та акумуляторів; • розробка програм для досягнення цілей Директиви, як це визначено в Статті 6; • введення стандартів на виробництво та імпорту батарей та акумуляторів; • забезпечення належного маркування батарей; • розробка програм надання громадськості необхідної інформації.
2 Підготовка та впровадження Планів/Програм
2.1 Розробити програму з детальним описом того, як будуть досягнуті цілі даної Директиви.
3 Регулювання
3.1 Впровадити законодавство, яке б примушувало виконувати стандарти Директиви для виробництва та маркування продукції та пристроїв, що містять батареї. 3.2 Розробити та впровадити систему інспектування для забезпечення відповідності. 3.3 Розробити та впровадити систему, яка б забороняла імпорту нестандартних батарей. 3.4 Видати інструкції для інспекторів.
4 Збір, розміщення, переробка

4.1 Створити систему збору використаних батарей та акумуляторів 4.2 Визначити організації, які будуть нести відповідальність за надання послуг з роздільного збору. 4.3 Підготувати керівні вказівки для ефективного надання послуг зі збирання.
5 Моніторинг
5.1 Створити систему, яка б гарантувала, що батареї, які не відповідають вимогам директиви, не потраплятимуть на ринок. Система має визначити де перевірятимуться батареї – на виробництві, при імпорті, при продажу; має забезпечити, щоб певні типи батарей не потрапляли на ринок, що батареї та акумулятори не використовуються в приладах з яких споживачам їх важко видалити та те, що батареї маркіровані так, як цього вимагає Директива.
6 Економічні механізми
6.1 Вирішити, чи має бути створена система розміщення. Вирішити які економічні механізми можна використати для стимулювання переробки. 6.2 Впровадити законодавство для введення в дію економічних механізмів.
7 Інформаційні кампанії
7.1 Розробити та впровадити стратегію комунікації – для надання інформації щодо безпечних шляхів розміщення батарей виробникам, імпортерам, дистриб'юторам та споживачам.
8 Звітність
8.1 Створити системи звітності та реєстрації даних для забезпечення збирання необхідних даних (див. нижче). 8.2 Відповідно до вимог звітувати Комісії щодо: • програм; • заходів, впроваджених для забезпечення ефективного збору та стимулювання переробки; • прогресу в гармонізації та впровадженні.

Етапність впровадження

Досвід країн членів ЄС показує, що найбільш складними та трудомісткими завданнями у зв'язку з впровадженням даної Директиви є наступні:

- Створення та розвиток інституційної структури для досягнення різних цілей Директиви, деякі з яких не мають відношення до поводження з відходами.

- Підготовка програми для визначення того, якими шляхами буде досягнуто відповідності вимогам Директиви, включно з Планом впровадження, який має містити часові рамки та чітке розподілення відповідальності.

Тому ці завдання мають бути сплановані та розпочаті протягом початкового етапу впровадження.

4 Керівні вказівки з впровадження

Нижче представлений ряд загальних спостережень та пропозицій з впровадження Директиви, які базуються на досвіді деяких країн членів ЄС.

Загальні адміністративні заходи

- Дана Директива охоплює не тільки аспекти поводження з відходами, але і, що більш важливо, контроль над технологією виробництва та стандартами імпортованих батарей. Таким чином, впровадження Директиви може потребувати залучення більш ніж одного компетентного органу – наприклад, міністерство/управління відповідальне за торгівлю та органи, відповідальні за розробку та впровадження стандартів. В цьому випадку одному органу має бути надана роль координатора діяльності з впровадження директиви та встановлені чіткі канали зв'язку між компетентними органами.

Приклади інституційних заходів

В одній з країн членів ЄС (Великобританія) відповідальність за впровадження директиви несе Департамент торгівлі та промисловості (DTI). Було впроваджене законодавство для контролю складу батарей. Система регулярної інспекції не впроваджувалася, оскільки промисловість виробництва батарей, для забезпечення прийнятних стандартів виробництва, впровадила схему добровільної відповідальності виробника. DTI інспектує склад батарей тільки у відповідь на скарги. Для стимулювання збору та переробки батарей DTI ініціює інформаційні програми, але подібно до Директиви не ставить обов'язкових вимог.

- Хоча директива (в тому вигляді, як вона існує сьогодні) не містить обов'язкових цілей з утилізації та переробки, країни члени ЄС, які хочуть збільшити переробку, мають обміркувати інституційну структуру та наявність підприємств, необхідних для досягнення цієї мети.

Стандарти виготовлення

- Прийняття стандартів виробництва – в тому числі щодо вмісту ртуті та маркірування – вимагатиме прийняття законодавчих актів для контролю як внутрішнього виробника, так і імпорту. Найкращим чином це можна зробити контролюючи продаж та розповсюдження батарей.
- Потреба в інспектуванні залежатиме від ступеню в якому батарейна індустрія може покладатися на саморегулювання. Дане питання проілюстроване вище.

Збір, розміщення та переробка

- Дана Директива відноситься до всіх великих батарей і тільки до невеликої частини маленьких. Відповідно, впровадження роздільного збору переносних батарей виявилось дорогим та незручним. Крім цього, досвід свідчить про те, що споживачі не в змозі відрізнити батареї, які охоплені цією Директивою від всіх інших. З цих причин розглядається нова директива, яка охоплюватиме всі типи батарей.

Приклади регулятивного контролю

В одній з країн членів ЄС (Германія), в результаті прийняття нового законодавства, схема добровільного приймання використаних батарей була змінена на обов'язкову. Тепер дистриб'ютори зобов'язані приймати всі батареї безплатно, а споживачам заборонено викидати батареї разом з побутовими відходами. Законодавство також ввело обов'язковий відшкодовуваний внесок на автомобільні батареї. Виробники батарей згрупувалися для створення організації, яка займається збиранням та переробкою використаних батарей, а вартість переробки входить до продажної ціни кожної батареї.

Інша країна член ЄС (Франція) готує Декрет для впровадження подібної схеми.

В одній з країн членів ЄС (Швеція), кожний муніципалітет має впровадити прийнятну систему збору використаних батарей. Крім цього, муніципалітет несе відповідальність за транспортування батарей до підприємства з розміщення чи утилізації ртуті, кадмію та свинцю.

Хоча директива не містить конкретних цілей, національні закони деяких країн членів ЄС вимагають складання Програм дій з визначеними цілями. У випадку однієї з країн членів ЄС (Португалія) поводження з використаними батареями проводиться за схемами, обов'язковими як для торгівців/дистриб'юторів, так і для імпортерів батарей. Вони зобов'язані прийняти всі використані батареї безплатно у кількості, яка відповідає їхньому щорічному обсягу продаж та вести звітність по всім операціям. Дана звітність має подаватися до Інституту відходів (INR). Було укладено протокол про селективний збір та переробку використаних автомобільних батарей між Асоціацією автомобільної індустрії (ACAP) та державною компанією Соналур, яка несе відповідальність за збір та переробку використаних свинцевих батарей членів Асоціації. Національна неурядова організація (Quercus) та Інститут відходів провели кампанію за збирання використаних батарей. 11 тон батарей було зібрано та відправлено до Франції на переробку, тому що в цій країні немає підприємств з переробки даного типу батарей. Зараз розпочатий пілотний проект з метою забезпечити переробку використаних батарей на акредитованих заводах ЄС.

- Слід подбати про те, щоб був забезпечений ринок збуту для переробки та розміщення роздільно зібраних батарей. Зберігання батарей в очікуванні ринку збуту може погострити екологічні проблеми.
- Деякі країни члени ЄС для забезпечення утилізації батарей впровадили схеми добровільної чи обов'язкової відповідальності.

Економічні механізми

- Обов'язкові чи добровільні нарахування на продукцію, відшкодовувані внески (див. приклад країн) та екологічні податки є прийнятними стимулами для заохочення переробки батарей.

Інформаційні кампанії

- Має бути розроблена та впроваджена стратегія інформаційних кампаній для виробників, імпортерів, дистриб'юторів та споживачів батарей. Інформація має спеціально підбиратися для кожної цільової групи та інформувати їх про небезпеку, відповідальність та можливості закупівель і розміщення.

Приклади практики країн членів ЄС

Одна з країн членів ЄС (Данія) ввела екологічні податки на нікель-кадмієві батареї та використовує дохід для плати компаніям, які збирають ці батареї та поставляють на переробку. Відновлення становить більш ніж 50%.

В одній з країн членів ЄС (Швеція) будь-які компанії, які виробляють чи імпортують небезпечні батареї, мають подати в Агентство захисту навколишнього середовища інформацію про кількість переданих, чи імпортованих для власних комерційних операцій імпортера, батарей. Агентство видає детальні розпорядження, які містять також перелік обов'язків щодо надання інформації (розділ 14). Всі, хто мають надавати інформацію відповідно до Розділу 14, зобов'язані відшкодувати витрати на:

- розміщення чи утилізацію небезпечних батарей;
- інформацію, яка має бути розповсюджена для досягнення цілей, викладених в розпорядженні;
- міське сортування небезпечних батарей;
- збір свинцевих батарей, що важать більше за 3 кг;
- розповсюдження Агентством інформації щодо небезпечних батарей.

Збір свинцево-кислотних батарей є дуже успішним, рівень збору досягає майже 100%, прогресу також досягнуто і у зборі інших типів батарей.

В одній з країн членів ЄС (Португалії) національне законодавство не передбачає ніяких екологічних податків на нову батарейну продукцію, яка поступає на ринок.

5 Витрати

Крім витрат на розробку політики та процедур, основні витрати складаються з витрат на роздільний збір, сортування та переробку батарей. Зазвичай ці витрати включаються до цін продажу або покриваються екологічними податками.

Додаток D.5 Директива про розміщення відходів на полігонах

Офіційна назва: Директива Ради про розміщення відходів на полігонах (99/31/EC) (OJ 182, 16.7.99)

TAIEX Ref. No.: -

1 Резюме основних цілей та положень

Основна мета даної Директиви забезпечити заходи, процедури та керівні вказівки для запобігання або зменшення негативного впливу на довкілля та ризику для здоров'я людей від розміщення відходів на полігонах. Директива вимагає від країн членів ЄС впровадження ряду заходів для досягнення цієї мети, в тому числі обробку відходів перед розміщенням на полігонах, поступове припинення спільного розміщення (змішування небезпечних відходів з іншими) та контролю закриття полігонів і подальшого нагляду за ділянками.

2 Принципові зобов'язання країн членів ЄС

Планування

- Підготовка та впровадження національної стратегії для зменшення обсягів біомаси, що поступає на полігони та досягнення визначених цілей (Стаття 5).
- Класифікація полігонів відповідно до типу відходів, які на них розміщуються (Стаття 4).
- Ідентифікація полігонів на островах та в ізольованих поселеннях, які розглядаються як звільнені від певних положень Директиви (Стаття 3).
- Підготовка планів приведення до необхідних технічних умов на існуючих полігонах (Стаття 8 та 14).

Регулювання

- Забезпечення того, щоб полігони були розташовані, побудовані та експлуатувалися відповідно до визначених стандартів (Статті 8, 14 Додаток I).
- Забезпечення того, щоб певні типи відходів не приймалися на полігонах, а ті що приймаються, приймалися тільки у відповідності до визначених критеріїв та процедур, які включають заходи з інспектування та належного документування (Статті 5, 6, 11 та Додаток II).

- Заборона того, щоб відходи розбавляли тільки з метою відповідності критеріям приймання (Стаття 5).
- Забезпечення того, щоб заявки на дозволи на будівництво полігонів містили визначений мінімум інформації (Стаття 7).
- Забезпечення того, щоб дозволи на будівництво полігонів не видавалися доки не досягнуто відповідності визначеним умовам. Умови включають наступні вимоги:

полігони мають керуватися компетентними особами (технічна компетенція);
 для експлуатації полігону та подальшого нагляду за ділянкою забезпечене адекватне фінансування;
 проект побудови полігону сумісний з відповідними національними планами поводження з відходами, розробленими для впровадження вимог Рамкової Директиви про відходи (75/442/ЕЕС) (Статті 8 та 9).
- Вимагати від операторів існуючих полігонів підготовки планів приведення ділянок до необхідних технічних умов.
- На основі планів приведення до необхідних технічних умов, розгляд питання, чи можна продовжувати експлуатацію даного полігону та закриття полігонів, які не отримали дозволу на продовження експлуатації (Стаття 14).
- Забезпечення того, щоб дозволи містили, як мінімум, інформацію, визначену в Директиві.
- Забезпечення того, щоб мінімальна ціна, яку беруть за розміщення відходів оператори полігонів, покривала всі витрати, необхідні на підготовку та експлуатацію ділянки, а також на її закриття та подальший нагляд. (Стаття 10).
- Вимагати від операторів полігонів, щоб вони повідомляли компетентні органи про будь-які відходи, які не були прийняті для розміщення на полігоні (Стаття 11).
- Забезпечення того, щоб полігони закривалися тільки відповідно до визначених процедур закриття, які включають інспекцію та контроль компетентних органів (Стаття 13).

Моніторинг та примусові механізми

- Створити системи моніторингу обсягів побутових відходів, що відправляються на полігони та тієї їх частини, що біологічно розкладається (Стаття 5).
- Проводити інспекцію:

нових ділянок полігонів до того, як розпочнеться їхня експлуатація для перевірки відповідності умовам дозволу (Стаття 8);
 звільнених від вимог полігонів на островах та в ізольованих поселеннях для перевірки того, що вони приймають тільки побутові безпечні відходи (Стаття 11).

- Вимагати від власників дозволів на утримання полігонів звітувати, принаймні щорічно, про тип та обсяги розміщених відходів та результати моніторингових програм (Стаття 9).
- Вимагати ведення на полігонах, в тому числі на звільнених від вимог, реєстру про кількість та характеристики розміщених відходів (Стаття 11).
- Забезпечити, щоб протягом експлуатації полігону проводився принаймні мінімальний контроль та моніторингові процедури, щоб результати моніторингу надавалися компетентним органам та щоб при необхідності компетентний орган здійснював коригувальні заходи (Стаття 12 та Додаток III).
- Забезпечити, що після закриття полігону (у відповідності з визначеними процедурами) оператор залишається відповідальним за обслуговування, моніторинг та контроль ділянки настільки, наскільки це вимагатиме компетентний орган (Стаття 13 та Додаток III).
- Забезпечити, що аналіз результатів контролю та моніторингових процедур підлягає контролю якості в компетентній лабораторії (Стаття 12).

Інформація та звітність

- Інформація має надаватися державним та місцевим статистичним організаціям, за їх запитом, в тому числі та, що стосується обсягів та типів відходів, вивезених на полігони, а також дані, які містяться в заявках на дозволи (Статті 5, 7, 11).
- Звіти до Комісії, в тому числі:
 - список звільнених від вимог островів та ізольованих поселень (Стаття 3);
 - національна стратегія з забезпечення зменшення біомаси, яка поступає на полігони (Стаття 5);
 - звіти про впровадження Директиви, кожні три роки (Стаття 15);
 - заходи, впроваджені для досягнення відповідності Директиві (Стаття 18);
 - перенесення законодавства ЄС, з текстом основних положень до національного законодавства прийнятого у сфері, яку охоплює дана Директива (Стаття 18).

Додаткові законодавчі документи

До Директиви про розміщення відходів на полігонах відноситься ряд інших законодавчих документів і це треба пам'ятати при її впровадженні. Серед інших документів:

- Рамкова Директива про відходи (75/442/ЄЕС).
- Директива про небезпечні відходи (91/689/ЄЕС).
- Директива про комплексне запобігання забрудненню та контроль (IPPC) (96/61/ЄС).
- Директива про оцінку впливу на довкілля (85/337/ЄЕС).
- Водна Рамкова Директива (COM(97)49-заключний варіант).
- Правила перевезення відходів (ЄЕС No 259/93).

3 Впровадження

Основні завдання

Дана Директива накладає значні обмеження на те, як можна використовувати полігони для розміщення відходів, в тому числі визначає технічні умови їх проектування та експлуатації, а також моніторингу та закриття, не кажучи про обмеження щодо типів відходів, які можна розміщувати. Адміністративні системи для досягнення цих вимог впроваджуватимуться через організації, які мають бути створені відповідно до вимог Рамкової Директиви про відходи (75/442/ЕЕС).

Основні завдання, які треба виконати для впровадження даної директиви коротко викладені нижче, де це можливо, в хронологічному порядку для кожного завдання.

ДИРЕКТИВА ПРО ПОЛІГОНИ – ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ	
1 Адміністрація, планування та забезпечення інфраструктурою	
1.1	Призначити компетентний орган, відповідальний за контроль розміщення відходів на полігонах. Даний орган має нести відповідальність за видачу дозволів, здійснення контролю та проведення моніторингових процедур, має вирішувати коли полігон треба закривати та контролювати моніторингові результати і стан закритих полігонів.
1.2	Розробити національну стратегію зменшення біомаси, яка вивозиться на полігони, та об'єднати дану стратегію з національним планом поводження з відходами.
1.3	Оновити національний план поводження з відходами, шляхом внесення в нього вимог Директиви.
1.4	Розробити процедури для ідентифікації та класифікації полігонів, які входять до сфери дії Директиви. Виходячи з цих процедур визначити які полігони мають бути звільнені від виконання вимог отримання дозволів, які класифіковані як полігони для небезпечних відходів, для не небезпечних відходів та для інертних відходів.
1.5	Гарантувати своєчасне забезпечення необхідними підприємствами, визначеними в національній стратегії.
2 Регулювання	
2.1	Забезпечити технічну кваліфікацію персоналу компетентних органів влади, відповідальних за видачу дозволів підприємствам поводження з відходами в рамках Директиви про відходи (75/442/ЕЕС), у ступені, необхідному для виконання технічних вимог даної Директиви.
2.2	Створити систему видачі дозволів, яка визначатиме умови видачі дозволів та зміст дозволу на полігони. Для виконання умов дозволу заявники мають надати адекватну інформацію.
2.3	Створити систему моніторингу, інспекції та примусові механізми для забезпечення того, що:
	• всі полігони, які не відповідають вимогам дозволу закриті;

• використовуються належні процедури для прийняття відходів. 2.4 Розробити правила закриття полігонів та догляду за ними після закриття, а також процедури, які охоплюватимуть, серед іншого, умови при яких оператор полігону може розпочати заходи з закриття полігону, визначення того, хто нестиме відповідальність за обслуговування, моніторинг та контроль полігону після його закриття, період часу протягом якого оператор відповідає за моніторинг полігону після його закриття. 2.5 Забезпечити адекватну кваліфікацію інспекторів у технічних аспектах проектування та експлуатації полігонів.
3 Технічна компетентність
3.1 Розробити систему присудження кваліфікації для демонстрації технічної компетентності операторів полігонів. 3.2 Забезпечити необхідні курси підвищення кваліфікації для операторів полігонів. 3.3 Розробити систему екзаменів та сертифікації операторів полігонів.
4 Фінансові аспекти
4.1 Беручи до уваги наявні фінансові механізми, визначити способи, якими можна продемонструвати фінансову стабільність. 4.2 Видати керівні вказівки для регулятивних органів щодо того, як інтерпретувати фінансові вимоги заявок на дозволи. 4.3 Розробити та впровадити систему, яка б гарантувала, що ціни на розміщення відходів на полігоні повністю відображають витрати, необхідні для створення та експлуатації полігону.
5 Звітність
5.1 Впровадити систему звітності та реєстрації даних, щоб забезпечити збирання необхідних даних (див. нижче). 5.2 Надавати інформацію національним та місцевим статистичним органам: • дані про обсяги та типи відходів на полігонах; • яку частину відходів складають ті, що біологічно розкладаються; • подробиці дозволів. 5.3 Інформувати Комісію про: • список звільнених від вимог островів та ізольованих поселень; • стратегію мінімізації обсягів біомаси на полігонах; • перенесення та впровадження Директиви.

Етапність впровадження

Найбільш трудомісткими та складними завданнями, пов'язаними з впровадженням цієї директиви, найімовірніше є наступні:

- Розробка стратегії зменшення обсягів біомаси, яка вивозиться на полігони, а також підготовка плану впровадження з визначенням часових рамок та чітким розподіленням відповідальності;
- Детальне планування, проектування, видача дозволів, будівництво нових полігонів або переобладнання існуючих та будівництво інших об'єктів, що мають приймати відходи, які вже не дозволяється захоронювати;
- Впровадження систем, які б забезпечували технічну компетенцію та фінансову стабільність операторів полігонів.

Тому ці завдання мають бути сплановані та розпочаті протягом початкового етапу впровадження.

4 Керівні вказівки з впровадження

Оскільки ця директива ще не була впроваджена, прикладів досвіду країн членів ЄС не існує. Однак, деякі країни члени ЄС вже розпочали вносити деякі з положень директиви в свої національні законодавства. Крім того, з приводу директиви відбулося чимало дискусій та обговорень. Ряд загальних спостережень та пропозицій щодо впровадженні цієї директиви надані нижче.

Планування та забезпечення інфраструктурою

- Для підготовки національної стратегії зменшення обсягів біомаси, що вивозиться на полігони, слід призначити спеціальну організацію. Скоріше за все це має бути той самий орган, що відповідає за підготовку національного плану поводження з відходами. Однак, складання плану вимагатиме участі муніципальних органів влади, відповідальних за надання послуг з та/чи регулювання розміщення побутових відходів, що біологічно розкладаються.
- Національна стратегія зменшення обсягів біомаси, що вивозиться на полігони, має бути фундаментальною, її підготовка вимагатиме проведення оцінки витрат та практичних можливостей забезпечення альтернативними об'єктами, наприклад переробними, сміттєспалювальними або компостувальними підприємствами. Для того, щоб зробити переробку та компостування практичними та економічно життєздатними, може бути потрібне впровадження роздільного збору відходів.
- В якості частини стратегії та плану країни кандидати мають вирішити чи звільнити полігони, які розташовані на островах та в ізольованій місцевості від певних вимог директиви. Стратегія має містити критерії на основі яких буде прийматися таке рішення; план має містити певні деталі, щодо того які саме полігони мають звільнитися. Оскільки дані ділянки не будуть контролюватися шляхом видачі дозволів, слід також обміркувати спеціальні правила для регулювання та моніторингу таких полігонів.

Приклади регулятивного контролю

В одній з країн членів ЄС (Великобританія) захоронення на полігонах було основним методом розміщення безпечних та деяких видів небезпечних відходів. Досягнення зменшення захоронення на полігонах відходів, що біологічно розкладаються, вимагатиме значної програми будівництва альтернативних підприємств. Система дозволів на будівництво полігонів з комплексними технічними умовами діяла в цій країні більше за 20 років. Оскільки захоронення було основним видом розміщення відходів, проектування полігонів та їхня експлуатація досягли високого технічного рівня. В Великобританії також практикувалося розміщення разом безпечних та небезпечних відходів, заборона цього вимагатиме змін в існуючих процедурах.

Інша країна (Франція) вже впровадила законодавство, відповідно до якого відходи захоронюються тільки після обробки, хоча прогрес у досягненні цієї мети ще не завершений. Зараз Франція широко використовує спалювання побутових відходів, таким чином, відповідно, знижується частина біомаси, що захоронюється.

Ще одна країна (Германія), в якій в основному покладаються на сміттєспалювання, впровадила, для запобігання захоронення біомаси, законодавство, яке встановлює ліміт на загальний органічний вуглець (ТОС) для трьох класів полігонів. Це обмеження навіть перевищує вимоги директиви.

Ще в одній країні (Португалія) сьогодні існує 32 контрольованих полігони для побутових відходів і ще 9 планується ввести в експлуатацію. Інфраструктура всіх нових полігонів побудована у повній відповідності до вказівок, викладених у даній директиві. Очікується, що у 2000, 92% населення (за виключенням населення з островів) буде обслуговуватися належними системами полігонів. Термін, прийнятий для визначення побутових відходів – є той, що міститься у директиві, він включає комерційні та промислові відходи, які за складом та властивостями подібні до побутових відходів.

- Поки директива вестиме до зменшення обсягів відходів, що вивозяться на полігони, полігони залишатимуться важливою частиною інфраструктури поводження з відходами. Існуючі полігони потребуватимуть модернізації, закриття чи заміни новими. Останнє може знадобитися в силу якості будівництва або місця розташування. Вимоги включають:

Крім геологічного бар'єру, мають, де це можливо, бути забезпечені системи герметизації та збирання фільтрату, відповідно до Додатку I цієї директиви. Вимоги варіюватимуть в залежності від ризику попадання фільтрату до навколишнього середовища та ґрунтових вод.

Полігонний газ має збиратися на всіх полігонах де розміщують відходи, які біологічно розкладаються. Якщо неможливо використовувати газ для виробництва енергії, він має спалюватись.

Слід впроваджувати заходи для мінімізації запаху та пилу, шуму та дорожнього руху, птахів, хижаків та комах, утворення аерозолів та пожеж.

Слід впроваджувати заходи для забезпечення стабільності маси відходів та структур, що з нею поєднані, огорожувати полігони парканом.

- Будуть потрібні нові підприємства для обробки відходів, які більше не приймаються на полігонах, наприклад, шин, медичних, вогнебезпечних та рідких відходів.

- Розміщення небезпечних відходів разом з побутовими не дозволятиметься і будуть потрібні спеціальні полігони для небезпечних відходів.
- Стратегія має визначити як будуть оброблятися відходи перед вивезенням на полігони та забезпечити необхідні підприємства. Має бути вказано, якщо просто ущільнення може вважатися “обробкою”.
- Національна стратегія поводження з відходами має переглядатись, щоб враховувати необхідність у нових об’єктах, якщо вони знадобляться в результаті впровадження директиви. Це має включати як полігони, так і інші підприємства, потрібні для прийняття відходів, які не можна захоронювати, наприклад, переробні та підприємства з компостування.
- Для досягнення цілей зі зменшення відходів, що біологічно розкладаються, на національному рівні існує два шляхи. Перший – це поставити перед всіма без виключення муніципалітетами задачу досягти однакового – конкретного обсягу зменшення. Другий – розподілити обсяги зменшення між муніципалітетами (різні обсяги зменшення) – які б в сумі досягали національної мети. Другий підхід виглядає менш витратним рішенням, оскільки деякі муніципалітети будуть мати більший потенціал в забезпеченні альтернативних підприємств ніж інші.

Приклади практики в країнах членах ЄС

В одній країні (Португалія) зараз існує чотири полігони для відходів, які біологічно розкладаються, де розміщується 9% твердих побутових відходів, ще дві одиниці будуються. Очікується, що до 2000 року національна мета буде виконана на 15%.

- Якщо використовуватиметься система розподілення за частками, треба ретельно обміркувати як саме розподілятимуться ці частки. Один з підходів – це отримати пропозиції від самих муніципалітетів щодо їхніх планів зменшення обсягів захоронення відходів, що біологічно розкладаються та підрахувати, чи ці плани в сумі дадуть досягнення національної мети. Якщо сума буде замалою, слід впровадити практичний підхід, ідентифікувати кількість необхідних додаткових підприємств та шляхом регулювання покласти зобов’язання на ті муніципалітети, плани яких не дозволяють досягти національної мети, використати менш витратний підхід.

Регулювання

- Видача дозволів та інспектування полігонів скоріше за все проводитиметься компетентними органами, призначеними для впровадження Рамкової директиви про відходи (75/442/ЕЕС).
- На процес видачі дозволів матимуть вплив інші положення законодавства ЄС. Наприклад, зазвичай вимагається проведення Оцінки впливу на довкілля, а більшість полігонів регулюється відповідно до Директиви про комплексне запобігання забрудненню та контроль (96/61/ЕС).
- Місця, де може бути дозволено будівництво полігонів, також мають ретельно розглядатися, враховуючі такі фактори, як відстань до населених пунктів та зон

відпочинку, наявність ґрунтових вод, прибережної води та заповідних територій, геологічні та гідрогеологічні умови, ризик підтоплення, осідання породи, зсувів, обвалів чи лавин, а також захист місць археологічних розкопок. При визначення того, чи можна видати дозвіл на будівництво, країни члени ЄС мають встановити свої власні стандарти для розгляду цих факторів.

- Важливо бути впевненим, що компетентний орган має у наявності висококваліфікований персонал для впровадження технічних умов даної директиви. Можливо знадобиться навчання для підвищення кваліфікації.
- Для існуючих полігонів - оператор має скласти план довгострокового догляду за ділянкою (план приведення до необхідних умов), який визначатиме будь-які заходи, необхідні для приведення полігону до технічних стандартів, визначених в директиві, і це також потребуватиме отримання нових дозволів. При видачі нового дозволу компетентний орган має зробити оцінку впливу полігону на навколишнє середовище, а також врахувати всі інші фактори, приведені в директиві.
- Слід буде розробити процедуру видачі дозволів, яка б враховувала вимоги директиви у відношенні:

класифікації полігонів;
 відходів, які не приймаються полігонами;
 інформації яка міститься в заявках;
 умов дозволу;
 змісту дозволу;
 процедур прийняття відходів;
 розташування;
 проекту та будівництва;
 експлуатаційних процедур;
 процедур контролю та моніторингу;
 процедур закриття та подальшого догляду;
 процедур приведення до необхідних умов – для існуючих полігонів.

- На основі технічних вимог директиви компетентний орган має розробити детальні стандартні умови отримання нових дозволів та бути впевненим, що інспектори належним чином підготовлені в технічних питаннях проектування та експлуатації полігонів.

Моніторинг

- Для того, щоб бути впевненим, що процеси на полігоні проходять як слід, що системи захисту довкілля функціонують належним чином і що умови дозволу виконуються, на кожному полігоні слід проводити моніторинг ряду параметрів. Компетентний орган має контролювати, чи оператор впровадив прийнятну програму моніторингу з використанням компетентної лабораторії для проведення аналізів.
- Вимоги щодо моніторингу після закриття полігону являються невід'ємною частиною загальних вимог.

- Компетентний орган має провести інспекцію ділянки до початку її експлуатації для того, щоб перевірити відповідність умовам дозволу.
- Якщо компетентний орган зробить висновок, що полігон може принести загрозу навколишньому середовищу, на оператора лягатиме відповідальність за моніторинг викидів газу, утворення фільтрату та режиму ґрунтових вод по сусідству з полігоном.

Технічна компетентність

- Слід розробити та внести в законодавство офіційну кваліфікаційну систему для демонстрації технічної компетентності операторів полігонів. Рекомендується поширити цю систему і на інші аспекти поводження з відходами (див. мікрофішу Рамкової директиви про відходи), наприклад, експлуатацію обробних та інших підприємств поводження з відходами.
- Треба буде забезпечити наявність курсів підвищення кваліфікації та розповсюдження інформації.
- Вимагатиметься також впровадження системи екзаменів та сертифікації для операторів полігонів і технічного персоналу.

Приклади вимог у відношенні технічної компетенції

В одній з країн членів ЄС (Великобританія) в законодавство були введені вимоги щодо технічної компетенції операторів полігонів та інших підприємств поводження з відходами. Контролює цю сферу Консультативно-навчальний комітет індустрії поводження з відходами, який видає сертифікати технічної компетентності відповідно до чітко визначеного курсу навчання. Введене законодавство визначає мінімальну кваліфікацію, яку повинні мати оператори різних типів підприємств поводження з відходами. В країні існує багато курсів підвищення кваліфікації, які проводяться на базі університетів та професійних закладів, таких як Інститут поводження з відходами.

В іншій країні (Португалія) Навчальний Центр поводження з відходами, переробки та утилізації організує семінари та навчальні програми для людей, відповідальних за діяльність сфери поводження з відходами.

Фінансові аспекти

- Враховуючи доступні в країні фінансові механізми, слід визначити шляхи демонстрації фінансової стабільності.
- Компетентний орган має видати керівні вказівки регулятивним органам щодо того, як інтерпретувати фінансові вимоги, при цьому слід пам'ятати про те, що типово ці органи не дуже досвідчені в фінансових питаннях.

Приклади вимог, пов'язаних з забезпеченням фінансової стабільності

В 1990 році в законодавство однієї з країн членів ЄС (Великобританія), для забезпечення

дотримання всім умовам дозволу на поводження з відходами, було внесено вимогу щодо забезпечення фінансової стабільності. Для регулятивних органів та операторів підприємств поводження з відходами були видані керівні вказівки, щодо того, як розуміти положення законодавства та вибрати найбільш прийнятне забезпечення фінансової стабільності відповідно до характеру дозволу. Гарантії розроблені таким чином, щоб підходили для кожного окремого випадку чи ризику, тобто можливої потреби у коригуванні діяльності, потреби в реконструкції або догляді після закриття, тощо. З цією метою можуть бути використані комбінації гарантій, банківських облігацій, наявності резервних фондів на рахунках (з підтвердженням) та інші механізми.

- Існує вимога, що ціни на розміщення на полігоні повинні включати повні витрати, в тому числі на розробку проекту, будівництво та експлуатацію полігону, а також моніторинг, закриття та забезпечення догляду за ділянкою після закриття принаймні протягом 30 років. Це потребуватиме системи обліку за методом нарахувань. Можна очікувати, що приватний сектор використовуватиме такий метод калькуляції для забезпечення своєї фінансової життєздатності. Може, однак, виникнути проблема з державним сектором, тобто муніципалітетами, більшість яких використовує метод обліку готівки, який не передбачає ні амортизаційного списання вартості капіталу, ні нарахувань для виконання майбутніх зобов'язань, таких як реконструкція або догляд після закриття. Треба буде впевнитись, що муніципалітети використовують правильні системи для розрахунку вартості захоронення.

Звітність

- Дана директива має досить складні вимоги до звітності, які серед іншого включають збирання даних з таких питань:

яка частка відходів, що вивозяться на полігон є тими, що біологічно розкладаються;
походження відходів та виробник відходів, які вивозяться на полігон;
місце знаходження небезпечних відходів на полігонах;
збирання даних про те, де була проведена оцінка впливу на навколишнє середовище;
екологічні моніторингові дані.

- Це вимагатиме створення систем та баз даних для реєстрації даних – щоб бути впевненим, що оператори звітують і надають необхідну інформацію.

5 Витрати

Наскільки можливо, основні типи витрат, пов'язаних із впровадженням даної директиви проілюстровано нижче. Природно, що в різних країнах розмір витрат за різними пунктами, варіюватиме.

Забезпечення альтернативними підприємствами для того, щоб мати можливість зменшити обсяги біомаси, яка вивозиться на полігони, разом з підприємствами для відходів, які більше не дозволяється приймати на полігонах, а також заміна невідповідних полігонів – складатимуть найвитратніший компонент загальних витрат на досягнення відповідності вимогам директиви.

Слід прийняти до уваги той факт, що забезпечення підприємствами включатиме не тільки початкові капітальні витрати, але й щорічні витрати на експлуатацію та обслуговування, а також довгострокові витрати на реконструкцію та догляд після закриття. Ще один фактор, який матиме вплив на витрати – це вартість землі. В більшості країн членів ЄС вартість землі під полігони є дуже високою, тому що протягом періоду планування важко знайти прийнятні для цієї цілі ділянки.

В Польщі⁴⁵, в дослідженні, підготовленім від імені DG ENV, було зроблено індикативну оцінку витрат, необхідних на впровадження даної директиви. Загальні сукупні інвестиції на збирання, переробку та захоронення міських та сільських побутових відходів та промислових відходів становлять 2 780 млн. євро. Були також підраховані різні додаткові витрати для наближення до директиви, що збільшило суму загальних інвестиційних потреб на досягнення вимог директиви до близько 3.5 млрд. євро. Майже 60% цих інвестицій це потреба на догляд після закриття існуючих полігонів та закриття неналежних. Додаткові інвестиційні потреби на контрольовані полігони не дуже великі, оскільки обсяги відходів для захоронення будуть зменшуватись завдяки підвищенню рівня переробки (як вимагає дана директива та, наприклад, директива про тару (94/62/EC)).

Подібна оцінка витрат була зроблена також для впровадження даної директиви в Латвії⁴⁶. Загальна потреба в інвестиціях оцінена на рівні 154 млн. євро.

Таблиця типів витрат для впровадження директиви

Попередні організаційні витрати:

- Розробка стратегії для досягнення цілей даної директиви;
- Розробка процедур видачі дозволів та інспектування;
- Розробка критеріїв технічної компетентності та фінансової стабільності;
- Видача нових дозволів на всі існуючі полігони;
- Підготовка технічних керівництв;
- Впровадження курсів підвищення кваліфікації для забезпечення технічної компетенції.

Капітальні витрати:

- Забезпечення альтернативними підприємствами для зменшення обсягів біомаси, яка вивозиться на полігони, в тому числі:

Переробні підприємства;

Компостувальні станції;

Системи роздільного збору відходів.

- Забезпечення підприємствами для обробки матеріалів, які буде заборонено вивозити на полігони, в тому числі:
 - шини;
 - медичні відходи;

⁴⁵ Проект DISAE, POL-101. Фінансовий аналіз та калькуляція наближення до ЄС, “Agriconsulting Europe”, червень 1998

⁴⁶ Проект DISAE, LAT-103. Розробка стратегії та програми наближення Латвії до ЄС, Halcrow

вогнебезпечні відходи;

рідкі відходи.

- Нові полігони.

Поточні витрати:

- Щорічні експлуатаційні витрати нових полігонів та інших підприємств;
- Навчання операторів полігонів та інженерного персоналу;
- Видання дозволів на полігони;
- Інспектування полігонів для перевірки відповідності.

Додаток D.6 Директива про спалювання побутових відходів

Офіційна назва: Директива Ради 89/429/ЕЕС про зменшення забруднення повітря існуючими заводами спалювання побутових відходів (OJ L 203, 15.7.89)

Директива Ради 89/369/ЕЕС про зменшення забруднення повітря новими заводами спалювання побутових відходів (OJ L 2163, 14.6.89)

TAIEX Ref. Nos.: 23 and 24

1 Резюме основних цілей та положень

Дані Директиви регулюють видачу дозволів, проектування, обладнання та експлуатацію сміттеспалювальних заводів для побутових відходів з метою контролю забруднення повітря. Вони містять усеосяжні вимоги щодо моніторингу, інспектування та звітності операторів таких заводів та встановлюють ліміти викидів в залежності від номінальної потужності заводу. За виключенням Статті 4 Директива 89/429/ЕЕС не використовуватиметься після 2000. До всіх заводів, включно з існуючими, будуть відноситися вимоги Директиви 89/369. Крім цього, існують пропозиції замінити обидві директиви новою директивою про спалювання відходів (COM(99)330 заключна). Хоча дві перші директиви ще діють, країнам кандидатам рекомендується не відставати від вимог цих директив, але планувати для впровадження заходи, які відповідають майбутнім директивам.

2 Принципові зобов'язання країн членів ЄС

З 1996 року більшість стандартів, прийнятих для існуючих заводів, мають бути такими ж, що і для нових заводів (за виключенням Статті 4 Директиви 89/429/ЕЕС). Нижче надані відповідні посилання на обидві Директиви.

Планування

Загальні положення

- Від компетентного органу вимагається складання:
 - програм вимірювань (89/369/ЕЕС, Ст. 6 та 89/429/ЕЕС, Ст. 6);
 - максимально припустимий період будь-яких, неминучих з технічних причин зупинок роботи очисного обладнання, протягом якого перевищуються лімітні (гранично припустимі) показники (89/369/ЕЕС, Ст. 8 та 89/429/ЕЕС, Ст. 7);
 - гранично припустимі показники викидів інших забруднювачів, які не визначені Директивою (зокрема діоксинів та фурану), з врахуванням їх потенційно шкідливого впливу та найкращої доступної технології, яка не викликає надмірних витрат (89/369/ЕЕС, Ст. 3 та 89/429/ЕЕС, Ст. 3).

Регулювання

Загальні положення

- Забезпечення експлуатації сміттєспалювальних заводів у відповідності до умов, викладених в директиві (в тому числі гранично припустимих показників викидів та умов спалювання) відповідно до номінальної потужності заводу (89/369/ЕЕС, Ст. 2, 3 та 4 і 89/429/ЕЕС, Ст. 2, 3 та 4).

- Ввести регулювання, яке:

забороняє експлуатацію сміттєспалювальних заводів при визначених обставинах; вимагає від операторів зменшити або припинити експлуатацію у випадках, коли встановлені гранично припустимі показники перевищені (Ст. 8 89/369; Ст. 8 89/429).

Директива Ради 89/369/ЕЕС

- Вимагає забезпечити, щоб умови, викладені в Директиві були включені до попереднього санкціонування експлуатації всіх нових заводів спалювання побутових відходів відповідно до Директиви Ради 84/360/ЕЕС (Забруднення повітря промисловими заводами) та Директиви Ради 75/442/ЕЕС (Рамкова Директива про відходи) (89/369/ЕЕС, Ст. 2).
- Вимагає, щоб нові заводи спалювання побутових відходів були спроектовані, обладнані та експлуатувалися таким чином, щоб відповідати визначеним умовам щодо робочих газів, висоти димової труби та додаткових печей (89/369/ЕЕС, Ст. 4 та 7).
- Якщо заводи спроектовані спеціально для спалювання відходів палива, дозволяється частково відступити від вимог, відповідно до визначених умов (89/369/ЕЕС, Ст. 10).

Моніторинг та примусові механізми

Загальні положення

- Контроль відповідності умовам, визначеним для заводів спалювання побутових відходів Директивою (89/369/ЕЕС, Ст. 11 та 89/429/ЕЕС, Ст. 9).
- Вимоги щодо проведення сміттєспалювальними заводами вимірювань (в тому числі вимірювань концентрації певних речовин) з використанням процедур, методів та обладнання затвердженого компетентним органом (89/369/ЕЕС, Ст. 6 та 89/429/ЕЕС, Ст. 6).
- Вимоги щодо реєстрації результатів вимірювань з подальшою їх обробкою та наданням компетентному органу для контролю відповідності з визначеними умовами (89/369/ЕЕС, Ст. 6 та 89/429/ЕЕС, Ст. 6).

- Має бути гарантовано, що якщо вимірювання вказують на перевищення гранично припустимих показників, компетентний орган про це проінформований і завод припиняє роботу до того часу, коли знов досягнуто відповідності нормам викидів (89/369/ЕЕС, Ст. 8 та 89/429/ЕЕС, Ст. 7).
- Забезпечення того, щоб методи, використані для розрахунку концентрацій і значень та для вимірювання викидів, відповідали визначеним вимогам (89/369/ЕЕС, Ст. 3, 4, 5 та 6 і 89/429/ЕЕС, Ст. 3, 4, 5 та 6).

Інформація та звітність

Загальні положення

- Інформація має бути доступною для населення, в тому числі результати контролю показників, визначених в Директиві (89/369/ЕЕС, Ст. 9 та 89/429/ЕЕС, Ст. 8).
- Звітувати Комісії щодо:

випадків відступу від вимог, викладених в Директиві (89/369/ЕЕС, Ст. 3 і 4, та 89/429/ЕЕС, Ст. 4);

заходів, впроваджених для досягнення відповідності Директиві (89/369/ЕЕС, Ст. 12 та 89/429/ЕЕС, Ст. 10);

перенесення основних положень Директиви до національного закону, діючого в цій сфері (89/369/ЕЕС, Ст. 12 та 89/429/ЕЕС, Ст. 10).

Додаткові законодавчі документи

До Директиви про спалювання побутових відходів відноситься ряд інших законодавчих документів і це треба пам'ятати при її впровадженні. Зокрема існує тісний зв'язок з сферою повітря. Серед інших документів:

- Рамкова Директива про відходи (75/442/ЕЕС).
- Директива про небезпечні відходи (91/689/ЕЕС).
- Директива про спалювання небезпечних відходів (94/67/ЕЕС)
- Директива про комплексне запобігання забрудненню та контроль (ІРРС), (96/61/ЕС).
- Директива про забруднення повітря промисловими підприємствами (84/360/ЕЕС).
- Рамкова Директива про якість повітря (96/62/ЕС).
- Проект Рамкової Водної Директиви (СОМ(97)49-заключний варіант).
- Директива про оцінку впливу на довкілля (85/337/ЕЕС).
- Директива про доступ до екологічної інформації (90/313/ЕЕС).

3 Впровадження

Основні завдання

Основні завдання, які треба виконати для впровадження даних директив коротко викладені нижче, де це можливо, в хронологічному порядку для кожного завдання. Впровадження Рамкової Директиви про відходи (75/442/ЕЕС) забезпечує необхідну інституційну структуру для планування та регулювання, яке вимагається для впровадження даних директив, тому ряд загальних завдань було виключено з таблиці.

ДИРЕКТИВА ПРО СПАЛЮВАННЯ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ – ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ
1 Адміністративні заходи
1.1 Сформулювати визначення для існуючих та нових печей спалювання побутових відходів. 1.2 Створити компетентний орган (чи органи) для видачі дозволів, інспекції та використання примусових механізмів, як вимагається Рамковою Директивою про відходи та Директивою про комплексне запобігання забрудненню та контроль (75/442/ЕЕС та 96/61/ЕЕС). Компетентний орган повинен мати владу закривати сміттєспалювальні підприємства, які працюють з порушенням норм.
2 Планування та забезпечення підприємствами
2.1 Класифікувати сміттєспалювальні заводи відповідно до їхньої номінальної потужності. 2.2 Встановити, якщо вважатиметься прийнятним, гранично припустимі норми викидів для тих забруднювачів, які не увійшли до Директиви. 2.3 Оцінити експлуатаційну діяльність існуючих сміттєспалювальних заводів та визначити, чи можна їх модернізувати для досягнення відповідності стандартам директиви. 2.4 Розробити план модернізації або заміни існуючих сміттєспалювальних заводів. 2.5 Впевнитись, що на дату впровадження директив, в наявності є адекватні потужності чи альтернативні підприємства. 2.6 Вирішити, чи буде дозволений відступ від норм для спалювання відходів палива.
3 Регулювання
3.1 Впровадити систему видачі дозволів для сміттєспалювальних заводів відповідно до Рамкової Директиви про відходи та Директиви про комплексне запобігання забрудненню та контроль. Санкціонування, серед іншого, має встановлювати гранично припустимі показники викидів та мінімум експлуатаційних умов, а також вимагати, щоб проводився моніторинг викидів з сміттєспалювачів. Система видачі дозволів має гарантувати, що

неприйнятним підприємствам не буде дозволено отримувати ТПВ для спалювання.
4 Моніторинг та примусові заходи
4.1 Інспектувати заводи спалювання ТПВ для забезпечення відповідності умовам дозволу, в разі необхідності вжити заходів. 4.2 Вимагати від операторів сміттєспалювальних заводів інформувати компетентний орган про неналежні експлуатаційні умови. Визначити, про які ситуації слід інформувати компетентні органи та вимоги, які слід виконати перед тим, як буде знов дозволена експлуатація заводу.
5 Звітність
5.1 Створити системи звітності та реєстрації даних для забезпечення отримання необхідних даних (див. нижче). 5.2 Звітувати Комісії про: • перенесення заходів та впровадження директиви. • відступи від вимог.

Етапність впровадження

Досвід країн членів ЄС свідчить, що найбільш трудомісткими та складними завданнями, пов'язаними з впровадженням цих директив, є наступні:

- Перенесення вимог директив до національного законодавства.
- Підготовка програми, яка б визначала як досягти відповідності тим чи іншим вимогам директив, в тому числі Плану впровадження, з чітко визначеними часовими рамками та розподіленням відповідальності.
- Детальне планування, проектування, видача дозволів та будівництво нових чи модернізація існуючих підприємств.

Планування та впровадження вимог двох директив має проводитись спільно з загальним впровадженням стратегії поводження з відходами, яка вимагається Рамковою Директивою про відходи (75/442/ЄЕС).

4 Керівні вказівки для впровадження

Адміністративні заходи та регулювання

- В країнах, де пропонується встановити ліміти викидів речовин, які не включені до директиви (оскільки це дозволяється директивою), компетентний орган має зібрати

інформацію про шкідливість цих речовин. Після цього визначається процедура прийняття рішення, оцінюються дані та приймаються прийнятні ліміти викидів.

Приклади практики встановлення гранично припустимих викидів

В одній з країн членів ЄС (Великобританія), гранично припустимі викиди діоксину для заводів спалювання ТПВ не є обов'язковими, оскільки це не вимагається директивою. "Еталонні" рівні надаються в керівництві з технологічного процесу (див. нижче), але ліміти викидів для індивідуальних дозволів видаються відповідно до рішення BATNEEC та BPEO щодо конкретних підприємств. Дані ліміти не перевищують еталонного рівня і можуть бути нижчими. Еталонний рівень для діоксинів (TEQ) становить 1 ng/m³ з метою наближення до 0.1ng/m³. В керівництві надаються рекомендації щодо видів систем контролю, які можуть допомогти в досягненні мети.

- Компетентний орган має впровадити систему технічної оцінки, за допомогою якої можна було б оцінити, чи конструкція печей та умови при яких вони експлуатуються дозволять досягти стандартів викидів, встановлених в директиві. Це передбачає навчання персоналу використовувати техніку оцінки. Компетентний орган повинен також мати достатню технічну кваліфікацію для оцінки наслідків змін конструкції.
- Заводи спалювання ТПВ мають отримати дозволи відповідно до положень Директиви про комплексне запобігання забрудненню та контроль (96/61/ЄС). Таким чином, оскільки ця директива зосереджується на викидах в повітря, слід розглядати викиди у навколишнє середовище.

Приклади процесу, пов'язаного з розташуванням підприємств

В одній з країн членів ЄС (Великобританія) розташування сміттєспалювальних підприємств керується законодавством з планування землекористування, яке включає процес проведення консультацій з громадськістю. Повсякденна експлуатаційна діяльність керується законодавством з безпеки та охорони здоров'я. Для виконання цієї директиви конструкція та експлуатація всіх сміттєспалювальних заводів з потужністю більшою за 1 тонна на годину має бути схвалена (має бути отриманий дозвіл на експлуатаційний режим) національним компетентним органом – екологічним агентством, яке регулює викиди у всі складові навколишнього середовища. Норми викидів для дозволів визначаються в індивідуальному порядку за результатами повної оцінки комплексного контролю забруднення. Норми, які використовуються для викидів у повітря, воду та для розміщення сухого залишку враховують ті, що викладені в директиві, але можуть бути більш жорсткими.

Менші сміттєспалювальні заводи контролюються місцевою владою, яка несе відповідальність за контроль забруднення повітря. Ці компетентні органи мають систему видачі дозволів та примушують виконувати норми шляхом інспектування та моніторингу. Дуже малі підприємства з потужністю 50 кг /в годину не потребують санкціонування, за виключенням тих, які спалюють осад з каналізаційних очисних споруд, медичні відходи та інші небезпечні відходи.

- Директиви визначають режими моніторингу, які мають використовуватись. З метою досягнення ефективного моніторингу умови дозволу мають включати вимоги до

операторів заводів у відношенні розробки та впровадження ними моніторингових програм. В дозволі має бути визначена система реєстрації результатів та надання інформації компетентному органу. Надані дані можуть бути перевірені компетентним органом, який також проводитиме свій власний моніторинг для забезпечення надійності роботи операторів.

Приклади організації моніторингу

В одній з країн членів ЄС (Великобританія) компетентний орган впроваджує моніторингові та інспекційні програми. В значному ступені вони представляють собою само-моніторинг операторів, але обладнання, яке для цього використовується та методи перевірки визначені в дозволі – відповідно до типу підприємства. Обов'язком операторів є запропонувати методологію відбору проб в заявці на дозвіл. Компетентний орган може провести перевірку відбору проб. Схожі системи існують в більшості країн членів ЄС.

- Інспектування та моніторинг потребують проведення аналізу проб повітря в лабораторіях з належним обладнанням та відповідно до визнаних процедур гарантії якості. Слід впровадити режим аналітичного контролю якості. Мають використовуватись тільки методи аналізу, схвалені компетентним органом, які принаймні еквівалентні тим, що визначені в директиві. Лабораторія (лабораторії), які проводять моніторинг повинні мати певні перевірені процедури контролю якості, схвалені національним органом сертифікації або компетентним органом.
- З метою допомогти регулятивним органам та операторам, компетентний орган або інший відповідний орган має видати інструкції щодо конструкції, обладнання та експлуатації сміттєспалювальних заводів та використання виробленого тепла. Це може стати стандартом за яким оцінюватимуться заявки на дозволи. Або деякі стандарти можуть бути обов'язковими. Перший підхід є більш гнучким, оскільки технології розвиваються дуже швидко, а видати нові інструкції легше ніж перевидати обов'язкові стандарти.

Приклади заходів, пов'язаних з виданням інструкцій

В одній з країн членів ЄС (Великобританія), були видані інструкції для регулятивних органів та операторів, в яких визначалися вимоги щодо Найкращої наявної технології, яка не призводить до надмірних витрат (BATNEEC) для сміттєспалювальних заводів. Це було зроблено в результаті проведення широкого дослідження доступних технологій. Якщо оператори пропонують інші технології ніж рекомендовані, вони мають надати підтвердження того, що буде досягнуто лімітів викидів і запропонована технологія принаймні еквівалентна BATNEEC.

Планування та забезпечення підприємствами

- Компетентний орган має перевіряти стан існуючих сміттєспалювальних заводів та розробити план їх покращання або заміни, для гарантії того, що вони відповідатимуть вимогам на дату впровадження директиви. В якості альтернативи можна забезпечити інші підприємства для обробки тих потоків відходів, які спалювалися.

- Такі плани покращань мають визначати шляхи, якими фінансуватиметься забезпечення новими підприємствами. Це вимагатиме створення ефективної схеми відшкодування витрат.

Збирання даних та звітність

- Представники громадськості повинні мати доступ до деталей дозволів та результатів моніторингу. Це потребує розвитку державного реєстру такої інформації.

5 Витрати

Витрати, пов'язані з впровадженням даних директив, перераховані в таблиці, нижче. Здебільшого це витрати на модернізацію існуючих підприємств, які мають відповідати новим стандартам та більші витрати на нові заводи, які будуватимуться відповідно до стандартів. Типовий новий великий сміттєспалювальний завод може коштувати 100 млн. євро чи більше. Собівартість спалювання становить 40-80 євро за тону.

Модернізація існуючих сміттєспалювальних заводів є надто дорогою, тому багато з них закривають та замінюють новими. Витрати несуть оператори, багато з яких експлуатують підприємства на комерційній основі. Звичайно це призводить до підвищення платежів. Витрати на подачу заявок, інспектування та моніторинг також несуть оператори.

Існують також адміністративні витрати, пов'язані з видачею дозволів та впровадженням режимів інспектування. Ці витрати несуть компетентні органи влади. Однак ці витрати не вищі ніж ті, що пов'язані з впровадженням Рамкової Директиви про відходи, Директивою про небезпечні відходи та Директивою про комплексне запобігання забрудненню та контроль.

Таблиця типів витрат для впровадження директив

Попередні організаційні витрати:

- Розробка стратегії для досягнення цілей директив;
- Розробка процедур видачі дозволів та інспектування;
- Видача нових дозволів для всіх існуючих сміттєспалювальних заводів;
- Підготовка технічних керівництв (інструкцій);

Капітальні витрати

- Модернізація сміттєспалювальних заводів, які не відповідають критеріям
- Забезпечення альтернативними підприємствами для заміни сміттєспалювальних заводів, які не можуть бути економно модернізовані
- Створення належних лабораторій для проведення аналізів

Поточні витрати

- Щорічні експлуатаційні витрати модернізованих та нових сміттєспалювальних заводів або альтернативних підприємств
- Підвищення кваліфікації операторів сміттєспалювальних заводів та технічного персоналу
- Видача дозволів на експлуатацію сміттєспалювальних заводів
- Інспектування сміттєспалювальних заводів для контролю відповідності вимогам